

วิจิตรลิขิต

ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน

www.wichitlikhit.com

วิจิตรลิขิต

ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสูอาน

www.wichitlikhit.com

จัดพิมพ์และเผยแพร่โดย
มูลนิธิศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสูอาน

เนื่องในโอกาสการจัดงานอายุวัฒนมงคลครบเจ็ดรอบ

ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสูอาน

วันเสาร์ที่ 22 ถึง วันอาทิตย์ที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2561

เพื่อมอบเป็นบรรณาการแก่ผู้ร่วมงาน

ณ ห้องพระปกเกล้า อาคารอเนกนิทัศน์

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา

วิชิตลิขิต

ศาสตราจารย์ ดร.วิชิต ศรีสอาน

www.wichitlikhit.com

เนื่องในโอกาสการจัดงานอายุวัฒนมงคลครบเจ็ดรอบ ศาสตราจารย์ ดร.วิชิต ศรีสอาน
วันเสาร์ที่ 22 ถึง วันอาทิตย์ที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2561

จัดพิมพ์และเผยแพร่โดย

มูลนิธิศาสตราจารย์ ดร.วิชิต ศรีสอาน

วิชิตรภาคิยสถาน 55/33 เมืองทองธานี โครงการ 5 ซอย 5

ถนนแจ้งวัฒนะ ตำบลบางพูด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 11120

พิมพ์ครั้งที่ 1 ธันวาคม 2561

จำนวน 2,000 เล่ม

ISBN 978-616-93257-0-3

ข้อมูลรายการในสิ่งพิมพ์

วิชิตลิขิต: ศาสตราจารย์ ดร.วิชิต ศรีสอาน www.wichitlikhit.com / จัดพิมพ์และเผยแพร่โดย

มูลนิธิศาสตราจารย์ ดร.วิชิต ศรีสอาน. -- พิมพ์ครั้งที่ 1. -- นนทบุรี : มูลนิธิ, 2561.

1. วิชิต ศรีสอาน, 2477- --ผลงาน. 2. นักการศึกษา--ไทย.

(1) มูลนิธิศาสตราจารย์ ดร.วิชิต ศรีสอาน.

LB880.T5

370.1

คณะทำงานจัดทำหนังสือ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

มูลนิธิศาสตราจารย์ ดร.วิชิต ศรีสอาน

สมาคมสุโขทัยธรรมมาธิราช

ผู้อำนวยการและบุคลากรสำนักบรรณสารสนเทศ

นางวัชรพร นิลรัตน์

นางสาวสมนึก ทรัพย์แสนดี

คำปรารภ

ในโอกาสที่ญาติ มิตร ศิษย์ และผู้ร่วมงาน โดยการนำของคณะกรรมการจัดงานอายุวัฒนมงคลครบเจ็ดรอบ ได้กรุณามาร่วมกันแสดงความปรารถนาดีต่อผมในวันที่มีอายุครบเจ็ดรอบบริบูรณ์ และเมื่ออย่างเข้าสู่รอบที่แปดเป็นวันแรก เมื่อวันเสาร์และวันอาทิตย์ที่ 22 และ 23 ธันวาคม 2561 นั้น ผมคิดว่าวิธีตอบแทนความประสงค์ของทุกคนนอกเหนือจากการแสดงความขอบคุณและการอวยชัยให้พรตามประสาผู้สูงวัยแล้ว น่าจะมอบข้อคิดความเห็นของครูผู้ทำหน้าที่เผยแพร่และถ่ายทอดความรู้มาตลอดชีวิต โดยการประมวลข้อเขียนที่สะท้อนผลงานด้านการศึกษาที่ได้นำเสนอไว้ใน website ชื่อ www.wichitlikhit.com และในแหล่งความรู้อื่นๆ คัดสรรเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับ “นวัตกรรมวิจิตร” ด้านการศึกษาเพิ่มเติมขึ้นจากที่เคยจัดพิมพ์เผยแพร่ไว้แล้วในโอกาสต่างๆ มารวมไว้ในหนังสือน้อยเล่มนี้ เพื่อมอบเป็นบรรณาการตอบแทนความมีน้ำใจไมตรีที่มอบให้ผมในโอกาสการจัดงานอายุวัฒนมงคลครบเจ็ดรอบครั้งนี้ ขอได้รับความขอบคุณจากผมโดยทั่วกัน

(ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอาน)

นักบริหารวิชาการอิสระ

วิจิตรภาคีสถาน

55/33 เมืองทองธานี โครงการ 5 ซอย 5

ถนนแจ้งวัฒนะ ตำบลบางพูด

อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 11120

สารบัญ

คำปรารภ	3
สารบัญ	4
นวัตกรรมวิจิตร	7
นวัตกรรม “ค่ายอาสาสมัคร”	24
“ค่ายอาสาสมัคร ส.จ.ม.” 50 ปี แห่งความหลังที่ฝังใจ	28
นวัตกรรม “การวิจัยสถาบัน”	32
นวัตกรรม “การศึกษาทางไกลในระบบเปิด”	45
นวัตกรรม “มหาวิทยาลัยในเรือนจำ”	50
นวัตกรรม “สาธิตเสริมสมอง”	54
• โครงการนักเรียนสาธิตเสริมสมอง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช	57
นวัตกรรม “มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ”	64
นวัตกรรม “สหกิจศึกษา”	69
นวัตกรรม “กรอบมาตรฐานวิชาชีพการสอน และการสนับสนุนการเรียนรู้ ระดับอุดมศึกษา”	73
ค่ายอาสาสมัครเพื่อสังคม: ปฐมบทของค่ายอาสาสมัคร ส.จ.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	89
• ค่ายอาสาสมัครเพื่อสังคม: ปฐมบทของค่ายอาสา ส.จ.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	91
• รายงานค่ายอาสาสมัครเพื่อสังคม ส.จ.ม. ค่ายบ้านนาเหล่าบก อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา 28 ต.ค. ถึง 10 พ.ย. 2502	99
มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ: นวัตกรรมการบริหารมหาวิทยาลัยในประเทศไทย (Public Autonomous University)	121
ปรัชญา แนวคิด สหกิจศึกษา และการจัดการศึกษาเชิงบูรณาการกับการทำงาน (Cooperative and Work Integrated Education: CWIE)	141
บรรณานุกรม	158

นวัตกรรมการวิจัย

นวัตกรรมวิจิตร

ท่านคณบดีคณะครุศาสตร์ ท่านหัวหน้าภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา ประธานสาขาวิชาบริหารการศึกษา ประธานสาขาวิชาอุดมศึกษา ท่านคณาจารย์นิสิต และท่านผู้มีเกียรติที่เคารพทุกท่าน ในฐานะที่ผู้พูดได้รับการแนะนำว่าเป็นทั้งนิสิตเก่า เป็นอาจารย์เก่า รวมทั้งได้รับเกียรติในปัจจุบันอีกหลายอย่าง ผู้พูดมีความตระหนัก สำนึกมาโดยตลอดว่าผู้พูดแจ้งเกิดที่นี่ ในแง่ของความไฝ่ฝันที่จะเป็นครูก็บรรลุความฝันนี้ เพราะเป็นสถาบันที่ผู้พูดจบได้ปริญญาครุศาสตรบัณฑิต หลังจากที่จะจบอักษรศาสตร์มา ก็ถือว่าเป็นสถาบันที่ให้อาชีพกับผู้พูดที่ผู้พูดเลือก สถาบันแห่งนี้ยังกรุณากับผู้พูดมากกว่านั้น เพราะให้แจ้งเกิดในฐานะที่ได้รับการบรรจุเป็นอาจารย์ครั้งแรกที่นี่ครับ และตอนที่ได้รับการบรรจุเมื่อจบอักษรศาสตร์และครุศาสตร์นั้น นึกว่าจะให้ทำงานวิชาการ ท่านรักษาการคณบดีสมัยนั้น คือ ศาสตราจารย์ ดร.ประจุมสุข อาชาวออรุง บอกคณะครุศาสตร์ต้องการ 2 อย่างจากเธอ ถ้ามว่าต้องการอะไรจากผู้พูด ประการที่ 1 ต้องการผู้ชายเพราะไม่ค่อยมี อันนี้ผู้พูดบอกให้ได้ครับ เพราะยังเป็นผู้ชายเต็มตัวอยู่ ประการที่ 2 ท่านบอกว่า “เธออย่าผิดหวังนะ ระยะต้นนี้ ฉันจะไม่ให้เธอทำงานวิชาการหรอก จะให้ทำงานธุรการ” บรรจุปีก็ได้เป็นหัวหน้าธุรการเลยครับ เพราะสมัยนั้นคนที่จบอักษรศาสตร์ ครุศาสตร์ 2 ปริญญา เขาเทียบเท่าปริญญาโท ผู้พูดได้รับการบรรจุก็เป็นชั้นโทเลย พอบรรจุเป็นชั้นโทก็เป็นหัวหน้าเลย บรรจุที่นี่จึงไม่เคยเป็นลูกน้องยกเว้นเป็นผู้ได้บังคับบัญชา ท่านคณบดี ในที่สุดท่านก็บอก “เธอรู้ไหม การที่ฉันให้ทำงานธุรการ เป็นการเตรียมเธอให้ไปเรียนต่อปริญญาเอกทางการบริหารการศึกษา” เพราะฉะนั้นการจะไปเรียนปริญญาเอก ผู้พูดได้รับการเตรียมให้เป็นหัวหน้าคณาจารย์ได้ ได้รับการเตรียมให้ดูงานธุรการครับ ซึ่งเอาเข้าจริงๆ ก็เป็นประโยชน์ ผู้พูดจึงรู้สึกและสำนึกมาโดยตลอดว่า ได้แจ้งเกิดที่นี่ เพราะที่นี่ให้ทั้งโอกาสทางการศึกษา แล้วก็ให้ทั้งโอกาสในการทำงาน และจากพื้นฐานที่ดีที่ได้จากที่นี่ ผู้พูดก็เติบโตในจุฬาฯ ขึ้นไปเป็นเลขธิการ ขึ้นไปเป็นรองอธิการบดี ก่อนที่จะถูกโยกย้ายโอนไปอยู่นอกจุฬาฯ ที่ทบวงมหาวิทยาลัย จึงถือเป็นหน้าที่ครับ ในทุกครั้งที่ทางคณะครุศาสตร์ขอให้มาช่วย ขอให้ทำ ผู้พูดถือเป็นหน้าที่ครับ หลายแห่งเขาก็ถือว่าผู้พูดว่า ทำไมเวลาที่เป็นตำแหน่ง

บริหารระดับสูง ความรับผิดชอบมาก แล้วเขาขอร้องให้ไปช่วยสอนแล้วถึงไม่ไป แล้วทำไมจึงสอนอยู่ที่เฉพาะจุฬาฯ ผู้พูดไม่เคยจดเว้นเลยนะครับ ไม่ว่าจะอยู่ในตำแหน่งอะไร ก็สอนหนังสือให้ ถ้าไม่สะดวกก็ให้ไปเรียนที่สำนักงาน หลายคนก็เป็นลูกศิษย์ที่นึกว่าจบจากสำนักงานผู้พูดครับ เพราะไม่เคยมาเรียนที่นี่ มีหลายรุ่นเป็นอย่างนั้น ผู้พูดก็ตอบเขา บอกว่าเพราะว่าที่นี่เป็นที่ที่แจ่มเกิด และเมื่อเป็นศิษย์เก่า เป็นอาจารย์เก่า ก็ถือว่าเป็นหน้าที่ครับที่จะต้องตอบแทนบุญคุณของสถาบันที่ให้การศึกษาย่างดีแก่เรา วันนี้องค์ก็เป็นวันที่ผู้พูดติดภาระ ที่จริงต้องไปเป็นประธานชมรมวัยโลกอยู่นามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ผู้พูดก็บอกไม่ได้ งานคณะครุศาสตร์ต้องมาก่อน ส่วนมวก็ขอให้อธิการบดีไปเปิดเองก็แล้วกัน จะได้มีผู้หญิงไปเปิดก็หามวยบ้าง นอกจากเดี๋ยวนี้เขายอมให้ขึ้นชกแล้ว ยิ่งมาในสมัยหลัง คณะครุศาสตร์และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ให้เกียรติกับผู้พูดมากกว่าที่พึงจะได้รับ ไม่ว่าจะเป็นผู้ช่วยศาสตราจารย์ ศาสตราจารย์ หรือแม้แต่ปริญญาคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ ไม่มีอะไรครับที่จะภูมิใจมากไปกว่าการได้รับเกียรติจากมหาวิทยาลัยที่ตนเองจบและเคยทำงานมา เพราะฉะนั้นผู้พูดจึงรู้สึกเป็นเกียรติสูงสุดและมีความภาคภูมิใจมากที่สุด ที่ได้รับเกียรติจากครุศาสตร์ ที่ได้รับเกียรติจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทั้งๆ ที่ก่อนหน้านี้ก็ได้กิตติมศักดิ์มาแล้ว 13 ใบ จากอังกฤษ จากฮ่องกง จากอินเดีย จากมาเลเซีย และอีกหลายแห่ง แต่รู้สึกว่าคุณค่าและความหมายที่มากที่สุดอยู่ที่ใบสุดท้ายที่ได้จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพราะแสดงให้เห็นว่ามหาวิทยาลัยแห่งนี้ได้ติดตามเอาใจใส่ และพร้อมจะให้เกียรติกับศิษย์เก่า ซึ่งผู้พูดถือว่าอันนี้เป็นส่วนของวัฒนธรรมองค์กรที่ควรให้การยกย่องสรรเสริญครับ เพราะฉะนั้นวันนี้จึงมาทำหน้าที่อีกครั้งหนึ่ง และค่อนข้างเป็นหน้าที่พิเศษครับ เพราะเป็นวาระโอกาสที่คณะครุศาสตร์ โดยภาควิชานโยบายการจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา ร่วมกับทางสาขาวิชาบริหารการศึกษาและสาขาวิชาอุดมศึกษา ได้จัดให้มีโครงการปาฐกถาศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน ขึ้น และต้องการให้ผู้พูดเป็นคนที่มาพูดเป็นการประเดิมเริ่มต้นของโครงการนี้ ผู้พูดถือว่าเป็นเกียรติอีกส่วนหนึ่งที่ได้รับจากการดำริริเริ่มของ 2 สาขาในภาควิชานโยบายการจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา ขอขอบคุณทางภาควิชา นโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา สาขาวิชาบริหารการศึกษา และสาขาวิชาอุดมศึกษา คณาจารย์ทุกท่าน รวมทั้งท่านที่ปรึกษา คือ รองศาสตราจารย์ ดร.พทุทธิ ศิริบรรณพิทักษ์ซึ่งเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงของเรื่องนี้ด้วยเท่าที่ผมทราบ ที่ทำให้มีโครงการนี้และก็มีปาฐกถาครั้งที่ 1 เกิดขึ้นในบ่ายวันนี้ ขอขอบคุณคณะกรรมการที่จะดูแลโครงการนี้ให้มีกิจกรรมต่อเนื่องไป การตั้งโครงการไม่ยากครับ แต่การทำให้โครงการอยู่และอยู่อย่างมีความหมายเป็นเรื่องสำคัญ ก็ขอฝากคณะกรรมการที่จะดูแลโครงการนี้ และถ้ามีทางหนึ่งทางใดที่ผู้พูดจะช่วยสนับสนุน ไม่ใช่เพื่อตัวผู้พูดเอง แต่เพื่อ

เป็นส่วนน้อยๆ ส่วนหนึ่งที่จะกระตุ้นให้เกิดความงอกงามทางวิชาการแก่คณะครุศาสตร์ผ่านโครงการปาฐกถา ก็ยินดีเสมอครับ

เรื่องที่ผมเลือกมาพูดเป็นปาฐกถาแรกที่ชื่อว่า “นวัตกรรมวิจิตร” นี่จริงๆ แล้วเป็นเรื่องที่ผมพูดเองถึงเลอยู่พอสมควร เพราะเป็นคนที่ไม่ค่อยชอบพูดเรื่องของตัวเอง แล้วก็โดยเฉพาะการพูดถึงผลงานของตนเองนั้น ส่วนมากแล้วจะหลีกเลี่ยงเสมอมา แล้วก็มักจะมีคนที่เขาอาสาพูดเรื่องเกี่ยวกับตัวผู้พูด โดยที่เขาศึกษาแล้วแล้วก็อาสาที่จะนำเสนอ เช่น ดร.อมรวิรัช นาคทรพรพ เขาจะเป็นคนที่รู้จักผู้พูดดีที่สุด แล้วเขาก็เอาความรู้จัก คุ่นเคย ติดตามผลงานของผู้พูดมาเขียนเป็นหนังสือชื่อว่า “วิจิตรวรรณนา” ซึ่งก็พิมพ์ไปหลายปีแล้ว คนก็ถามว่าเมื่อไรอาจารย์จะเขียนอัตชีวประวัติ ผู้พูดบอกผู้พูดไม่เห็นมีอะไรน่าสนใจเลย แล้วก็ถ้าจะรออ่านคงไม่ได้อ่านนะครับ และถ้าใครจะมาเขียนเพื่อจะพิมพ์งานศพก็อย่าทำ เพราะเหตุว่าให้คนอื่นเขามองเราดูว่าเขาจะมองได้ชัดกว่าเรามองตัวเราเอง เช่นเดียวกันครับ ที่เมื่อวานนี้มีการเอาเรื่องเดียวกันนี้พูดที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา เขาก็ถามว่าเขาเห็นผู้พูดมีส่วนในนวัตกรรมหลายอย่าง ถ้าจะเอาเรื่องนวัตกรรมมาพูด ควรจะชื่อนวัตกรรมอะไร ผู้พูดก็บอกว่าชื่อนวัตกรรมอะไรก็คงยาวครับ เพราะถ้าท่านเลือกมา 7 เรื่อง ท่านก็ต้องเรียกชื่อไป 7 เรื่อง ผู้พูดก็บอกเอาง่ายๆ ก็แล้วกันเป็น “นวัตกรรมวิจิตร” เขาก็บอกก็ดี ทั้งๆ ที่เขาไม่รู้วามันหมายความว่าอะไร เพราะผู้พูดไม่ได้อธิบาย ตกลงเขาก็พูดกันไปแล้วเมื่อวาน ทางคณะครุศาสตร์ คณะที่จัดก็บอก “อ้าว! แล้วอาจารย์จะเอาเรื่องเดิมมาพูดอีก ซ้ำกับเมื่อวาน แล้วใครจะฟัง” ผู้พูดบอก “ต่างกันนะครับ เมื่อวานนี้ 8 คนนะครับที่พูด วันนี้คนเดียวครับ” แล้วก็จะใช้เป็นเชิงหลักของการเสริมสร้างนวัตกรรมมากกว่าตัวนวัตกรรมเอง คือเอาตัวนวัตกรรมมาเป็นตัวประกอบ แต่ว่าบทวิเคราะห์ของผู้พูดจะเป็นบทวิเคราะห์ที่ต่างไปจากเมื่อวาน ก็ขอเสนอในเบื้องต้นครับว่า ความหมายของ “นวัตกรรมวิจิตร” ที่เรากำลังจะพูดกันหมายถึงอะไร มี 2 ความหมายครับ ความหมายแรก หมายถึง “สิ่งใหม่หรือวิธีการใหม่ที่คนชื่อวิจิตรทำขึ้น” เพราะคำ “นวัตกรรม” หรือ “Innovation” หมายถึง สิ่งใหม่ วิธีการใหม่ อุปกรณ์ใหม่ อะไรที่เป็นแนวคิดใหม่ที่น่าเข้ามาใช้ซึ่งในช่วงเวลานั้นคือในช่วงเวลาที่นำเข้ามาเป็นเรื่องใหม่ ตอนนี้อาจจะไม่ใหม่แล้ว แต่ว่าตอนที่นำเข้ามาเป็นเรื่องใหม่ และเรื่องใหม่ที่น่าเข้ามาเผชิญชื่อ “วิจิตร” ก็เลยเลือกเอาสิ่งใหม่หรือวิธีการใหม่ที่คนชื่อ “วิจิตร” ทำขึ้นมาเป็นหัวข้อเรื่อง อีกความหมายหนึ่ง คำว่า “วิจิตร” แปลว่า “ที่งามประณีต” ครับ ฉะนั้นถ้าใช้คำว่า “นวัตกรรมวิจิตร” ก็หมายความว่า “สิ่งใหม่หรือของใหม่ที่งามประณีต” ในความหมายที่ว่า นำเข้ามาแล้วมีประโยชน์ เกิดความงอกงาม แล้วก็ทำให้ส่วนที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรมเหล่านี้มีความเจริญงอกงาม ผู้พูดก็ใช้ใน 2 ความหมายนี้เท่านี้ครับ คือ สิ่งใหม่หรือ

วิธีการใหม่ที่คนชื่อ “วิจิตร” ทำ สิ่งใหม่หรือของใหม่ที่งามประณีต เอาเข้ามาแล้วเกิดผลดี มีประโยชน์เกิดความงอกงามแล้ว ก็ทำให้ส่วนที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรมเหล่านี้มีความเจริญงอกงาม ผู้พูดก็ใช้ใน 2 ความหมายนี้เท่านั้น คือสิ่งใหม่หรือวิธีการใหม่ที่คนที่ชื่อวิจิตรทำ สิ่งใหม่หรือของใหม่ที่งามประณีต เอาเข้ามาแล้วเกิดผลดี เกิดความงอกงาม

แต่กระบวนการของการเสริมสร้างนวัตกรรม ก็ขอเริ่มจากกำเนิดของนวัตกรรม คือ ไม่ใช่อยู่ดีๆ นวัตกรรมมันเกิดขึ้น เหมือนกับฝันเพียงตกใจตื่น แล้วก็เกิดเป็นนวัตกรรมหรืออาร์คิมิดีสกระโดดลงอ่างน้ำ น้ำล้น อาร์คิมิดีสก็เลยต้องไปคิดว่าเอ๊ะ! ทำไมน้ำล้น ก็เลยเกิดเป็นทฤษฎี จนในที่สุดถ้ามันจะเกิดเป็นนวัตกรรมหรือกำเนิดนวัตกรรม มันเป็นเรื่องของการคิดของใหม่ที่จะใช้แทนหรือเสริมของเก่า มันเป็นการแสวงหาความคิด วิธีการ หรืออุปกรณ์ใหม่ เพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาของเดิมให้ดีขึ้น พูดสั้นๆ ก็คือคิดค้นของใหม่ใช้แทนหรือว่าเสริมของเก่านั้นเป็นแหล่งกำเนิดอันที่หนึ่ง

ประการที่สอง เป็นการคิดค้นของใหม่เพื่ออนาคต โดยมองไปข้างหน้า คาดว่าอนาคตมันจะเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ ก็คิดนวัตกรรมที่จะไปรองรับของใหม่ที่กำลังจะเกิดขึ้น นักคิดนักประดิษฐ์เกี่ยวกับนวัตกรรมก็จะอยู่ใน 2 ประเภทนี้ คือ ประเภทแรก คิดค้นของใหม่ใช้แทนหรือเสริมของเก่า ประเภทที่สองก็คือ คิดค้นของใหม่เพื่ออนาคตหรือสิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้นในอนาคต ตัวอย่างเช่น เขาอยากจะได้เดินทางไปโลกพระจันทร์ เขาคิดกันมาตั้งนานแล้ว ทำอย่างไรถึงจะไปเหยียบดวงจันทร์ ทั้งๆ ที่เรื่องที่จะเหยียบดวงจันทร์มันยังไม่เกิดและไม่เคยเหยียบ แต่เมื่อคิดอยากจะไปเหยียบก็ต้องหาวิธี ต้องสร้างเทคโนโลยี ต้องสร้างนวัตกรรมเพื่อจะไปเหยียบดวงจันทร์ ถามว่านวัตกรรมวิจิตรเป็นประเภทไหน ประเภทไปเหยียบดวงจันทร์ หรือว่าเป็นประเภทใช้แทนของเก่า ผู้พูดวิเคราะห์สิ่งที่ผู้พูดเกี่ยวข้องด้วย ผู้พูดคิดว่าผู้พูดเป็นประเภทคิดค้นของใหม่ใช้แทนหรือเสริมของเก่า ไม่ใช่คิดค้นของใหม่เพื่อไปสู่อนาคต เพราะฉะนั้นนวัตกรรมวิจิตรที่จะพูดกันจึงเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาที่เกิดขึ้นจากความพยายามคิดค้นแก้ปัญหาการศึกษาไทย และเพื่อการพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพ ประสิทธิภาพ และประสิทธิผลดียิ่งขึ้น นวัตกรรมที่จะพูดถึง 7 เรื่อง จะมีที่มาจากปัญหาทั้งสิ้น และวิธีการที่แก้ปัญหาที่ทำอยู่เดิมแก้ปัญหาไม่ได้หรือแก้ปัญหาได้ไม่ดีเท่าที่ควร จึงต้องคิดหาวิธีที่จะแก้ปัญหาได้ดีกว่า กระบวนการของนวัตกรรมนั้นมีอยู่ทั้งหมด 4 ขั้นตอน อันนี้ไม่มีทฤษฎีไหนบอกหรือตำราไหนพูด เป็นเรื่องที่คุณพูดวิเคราะห์สังเคราะห์จากประสบการณ์โดยตรง

กระบวนการแรกเลย คือ เรื่องจุดประกาย ซึ่งเป็นต้นเค้าความคิด เป็นเสมือนก่อไฟจุดไฟ เพื่อที่จะก่อไฟขึ้น หรือเหมือนที่มีเหล็กไฟแช็กและมีประกายไฟออกมาอันนี้เรียกว่าเป็นขั้นจุดประกาย เมื่อจุดประกายแล้วก็จะเป็นเรื่องขยายความคิดหรือขยายความคิด เพื่อให้เกิดการยอมรับและนำไปสู่การกระทำ ขั้นที่ 3 คือ พิชิตการเปลี่ยนแปลง เมื่อขยายความคิดได้ ขยายความคิดได้ ก็นำไปสู่การเปลี่ยนแปลง และเมื่อเปลี่ยนแปลงแล้วก็จะติดตามดูเพื่อให้เห็นว่ามียุทธวิธีผลเป็นอย่างไร ก็เป็นขั้นแสดงสัมฤทธิ์ผล

จุดประกาย ขยายความคิด พิชิตการเปลี่ยนแปลง แสดงสัมฤทธิ์ผล คือ 4 ขั้นตอน ซึ่งผู้พูดร้อยกรองขึ้น เป็นพื้นฐานอักษรศาสตร์ เพราะฉะนั้นอันนี้หากตำราไหนก็ไม่ได้

ในหนังสือเล่มที่แจกไป ชื่อ นวัตกรรมการวิจัย ได้มีนวัตกรรมอยู่ 7 นวัตกรรม และนวัตกรรมเหล่านั้นก็นำเสนอโดยบุคคลที่อยู่ในช่วงที่นวัตกรรมนั้นเกิด เป็นผู้มีส่วนร่วมบ้าง เป็นผู้มีส่วนได้รับผลบ้าง แล้วก็นำมาเล่า เช่น ท่านอธิการบดีคนปัจจุบันของจุฬาฯ ท่านเป็นชาวค่ายอาสาสมัคร ท่านฉลองเรื่องค่ายอายุครบ 50 ปี เมื่อเดือนที่แล้ว เพราะเกิดในจุฬาฯ 50 ปี เป็นแห่งแรกในประเทศไทย ท่านเข้าใจค่ายดีที่สุดคนหนึ่ง ท่านก็บอกว่าอันนี้แหละคือนวัตกรรม เมื่อท่านเข้ารับหน้าที่เป็นอธิการบดี ท่านมียุทธศาสตร์ 5 ส ท่านก็บอกว่าท่านเอาเรื่องเกี่ยวกับอาสาสมัครเข้าไปอยู่ในยุทธศาสตร์นั้นด้วย เพราะท่านซาบซึ้งและตระหนักในความสำคัญของงานอาสาสมัคร การพัฒนาคนให้มีจิตสาธารณะ ซึ่งท่านบอกว่าท่านได้มามากที่สุดจากการไปค่าย หรือกรณีของผู้ที่เป็นผู้บริหารมหาวิทยาลัยในกำกับแห่งแรกของประเทศไทยในปัจจุบัน ศาสตราจารย์ ดร.ประสาธ สืบคำ ก็มาพูดถึงเรื่องนวัตกรรมมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ในฐานะที่เป็นผู้บริหารสถาบันแห่งแรกที่เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับ ผู้พูดก็จะนำเอานวัตกรรม 7 นวัตกรรมที่อยู่ในเล่มนี้ แล้วท่านไปอ่านรายละเอียดเอาเอง เพราะนั่นไม่ใช่เรื่องที่คุณพูดเล่า นั่นเป็นเรื่องที่ผู้เกี่ยวข้องเขาเล่า บางคนก็บอกบางเรื่องก็เกิดไม่ทัน อย่างหลายคนบอกเกิดไม่ทัน ตอนที่เรานำเอาค่ายเข้ามาเมื่อ 52 ปีที่แล้ว ในห้องนี้หลายท่านก็เกิดไม่ทัน แล้วก็นำเอา นวัตกรรม 7 นวัตกรรมมาวิเคราะห์สังเคราะห์ว่า ถ้าดูในเชิงจุดประกาย ขยายความคิด พิชิตการเปลี่ยนแปลง และแสดงสัมฤทธิ์ผล ใน 4 ขั้นตอนนี้ แต่ละนวัตกรรม ในขั้นจุดประกายมันเกิดขึ้นได้อย่างไร อะไรเป็นต้นเค้าความคิด อะไรเป็นปัญหาพื้นฐานที่ทำให้คิด แล้วทำอย่างไรถึงได้รับการยอมรับ จนกระทั่งเกิดการเปลี่ยนแปลง แล้วก็อยู่มาจนถึงทุกวันนี้ มีสัมฤทธิ์ผลเป็นที่ปรากฏและเป็นที่ยอมรับ ส่วนมากก็จะเป็นที่ยอมรับระดับชาติ ไม่ได้จำกัดอยู่ที่สถาบันใดสถาบันหนึ่ง และนวัตกรรมที่นำมาพูดส่วนมากก็จะเกิน 20 ปี ไม่มีนวัตกรรมใดที่เพิ่งเกิดเมื่อวานนี้

ส่วนมากก็พิสูจน์ด้วยกาลเวลา อย่างน้อย 20 ปี มากที่สุดคือ 52 ปี นี่คือการรอบของการวิเคราะห์ ที่อยากจะให้เห็นว่า ในฐานะที่ส่วนใหญ่ก็เป็นนิสิตปริญญาเอก เรื่องของการวิเคราะห์แล้ว โยงเข้าไปหาเรื่องนวัตกรรม ผมคิดว่าตรงนี้เมื่อวานนี้ก็ไม่มีการพูด เขาได้แต่เล่าถึงนวัตกรรม แต่ว่าที่นี้ผู้พูดจะวิเคราะห์ย้อนให้เห็น

ในเรื่องค่ายอาสาสมัคร เกิดที่จุฬาฯ อยู่ 2 นวัตกรรม ที่จริงตอนผู้พูดอยู่จุฬาฯ ได้มีส่วนก่อให้เกิดนวัตกรรมไว้หลายเรื่อง แต่ว่าเรื่องที่เลือกมาพูด 2 เรื่อง โดยมีผู้อสาพูด เรื่องแรกคือ ค่ายอาสาสมัคร ซึ่งทำนอการบติคนปัจจุบันเป็นผู้นำเสนอ เรื่องที่สอง คือ การวิจัยสถาบัน ซึ่งศาสตราจารย์ ดร.สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ เป็นผู้นำเสนอ ไปอ่านรายละเอียดในเล่มที่แจกไป ค่ายอาสาสมัครนั้นจุดประกายเมื่อปี 2500 ปีนั้นเป็นปีฉลอง 25 พุทธศตวรรษ ซึ่งความเชื่อของชาวพุทธคิดว่าพุทธศาสนาจะมีอายุ 5,000 ปี พอถึงปี 2500 ก็ฉลอง 25 พุทธศตวรรษ ปีนั้นเป็นปีที่ผู้พูดได้รับเลือกจากองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ ผ่านยุวพุทธิกสมาคม ให้เป็นผู้แทนนิสิตนักศึกษาไปเข้าค่ายฝึกผู้นำที่มอิลสบาลกันละ รัฐบอมเบย์ ซึ่งเป็นหมู่บ้านในชนบท ผู้พูดก็ไม่รู้ว่าค่ายอาสาสมัครคืออะไร แต่ความที่เป็นนิสิตอักษรศาสตร์ เพราะตอนนั้นผู้พูดอยู่ปี 3 คณะอักษรศาสตร์ ถ้าถามว่าประเทศไหนอยากไปมากที่สุด อยากไปประเทศอินเดีย เพราะเรียนอารยธรรม วรรณคดีอินเดียเกือบทั้งสิ้น อยากไปเห็นแม่น้ำคงคา อยากจะไปพุทธคยา อยากจะไปสังเวชนียสถาน 4 ทางพุทธ อยากจะไปเห็นแม่น้ำคงคา อยากจะไปดูที่เขาอบแม่น้ำคงคา ที่เขาเผาศพ ก็สมัครไป แต่อยากไปเข้าค่ายใหม่ เฉยๆ ก็ไม่รู้ที่ว่าค่ายคืออะไร ในที่สุดก็เข้าค่ายอยู่เกือบเดือน โดยเป็นค่ายนานาชาติมาจาก 21 ประเทศ แล้วโครงการที่ทำก็คือ การออกไปช่วยชาวบ้านเขาเก็บถั่วลิสง ซึ่งที่นั่นเรียกว่า monkey nuts ถั่วลิสง แล้วก็ตัดถนนเชื่อมหมู่บ้าน ทำงานใช้แรงงานร่วมกับชาวบ้าน แล้วก็ได้รับการฝึกเรื่องเทคนิควิธีการของค่ายที่เรียกกันในสมัยหลังว่า ค่ายอาสาพัฒนา แต่คำจริงๆ ของเรื่องนี้ชื่อว่า voluntary work camp ซึ่งแปลว่าเป็นค่ายอาสาสมัคร ค่ายทำงาน

เมื่อกลับมาผู้พูดก็พยายามโน้มน้าวชาวจุฬาฯ ทั้งนิสิต ทั้งอาจารย์ว่าจริงๆ แล้วกิจกรรมของนิสิตนักศึกษาสมัยนั้นมีอยู่ 2 เรื่องเท่านั้น คือ กีฬา กับ ทักษะการ พอปิดเทอม พี่ๆ ก็ถูกไถราบ เวลาน้อยๆ เดินทางไปภาคไหนก็เที่ยวกัน ผู้พูดก็เสนอว่าจริงๆ ถ้าเราใช้ช่วงหยุดเทอมไปทำงานอาสาสมัครในรูปค่าย มันจะเป็นการพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาของประเทศขณะนั้น 3-4 เรื่องได้เลย ถ้ามว่าปัญหาของประเทศขณะนั้นคืออะไร เรื่องที่หนึ่ง พวกที่เรียนยิ่งสูงเท่าไร ยิ่งกลัวชนบทมากเท่านั้น ไม่ต้องการไปทำงานในชนบท ทุกคนจะวิ่งเต้นทำงานแต่ในหน่วยที่เจริญ

ในเมือง เพราะกลัวความยากลำบากในชนบท แสดงว่าเราไม่เข้าใจชนบท แล้วก็ทำให้ชนบทพัฒนายาก เพราะไม่มีคนที่จะไปทุ่มเททำงานให้กับชนบท ปัญหาของจุฬาฯ เองในขณะนั้นคือเมื่อ 50 ปีที่แล้วมีความขัดแย้งระหว่างคณะสูงมาก แล้วกิจกรรมที่มีก็ช่วยยู่ให้ดีขึ้นทั้งนั้น เช่น แข่งกีฬา เพราะฉะนั้นการตีกันในจุฬาฯ เป็นเรื่องปกติ ผู้พูดก็เห็นว่าเรื่องค่ายน่าจะเป็นกิจกรรมที่ลดเรื่องการแข่งขันและการขัดแย้งระหว่างคณะลงได้เยอะ

จนในที่สุด เมื่อผู้พูดมาอยู่คณะครุศาสตร์ เพราะจบอักษรแล้วก็ยังไม่สำเร็จ มาทำสำเร็จตอนที่มาอยู่ครุศาสตร์ เพราะได้เป็นอุปนายกสโมสรที่เรียกว่า ส.จ.ม. มหาวิทยาลัยก็ยอมบอกว่าลองทำนาร่องดูซิ จัดเป็นค่ายอาสาสมัคร ส.จ.ม. มูลนิธิเอเชียก็ยินดีจะให้เงินสนับสนุน พวกเขาจะไปค่ายก็ยินดีควักกระเป๋าคนละ 25 บาท 25 บาทสมัยนั้น ไปอยู่ราวๆ สัปดาห์ 17 - 18 วัน ก็ไม่น้อยนะครับ 25 บาทเมื่อ 50 ปีที่แล้ว ก็เป็นการระดมทุน 2 ฝ่าย ฝ่ายผู้ไปกับฝ่ายผู้สนับสนุน ผู้พูดก็เรียกค่ายแรกนี้ว่าเป็นค่ายฝึกผู้นำแล้วก็ไปทำที่บ้านนาเหล่าบก อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ยังไม่ไปไกลถึงภาคอีสาน เพราะต้องการจะให้ใกล้กรุงเทพฯ จะได้หาวิทยากรไปช่วยได้ง่าย แล้วก็คัดนิสิตไปคณะละ 7 คน ขณะนั้นมี 7 คณะ ก็ไป 49 คน จงใจเลยครับว่าให้ไปคณะละ 7 เพื่อจะใช้ค่าย โดยเชื่อว่าเมื่อ 7 คนไปเข้าค่ายทำงานกับประชาชนแล้วความสำเร็จของค่าย เมื่อกลับมาก็จะทำให้ความร่วมมือระหว่างคณะดีขึ้น แล้วก็มีการกิจกรรมที่ทำร่วมกันได้มากขึ้น ก็รวมทั้งหมดมีเป้าหมายปลายทางด้วยว่าต้องการที่จะให้กิจกรรมค่ายลงไปอยู่ระดับคณะ คณะครุศาสตร์เขาเข้ารับมีค่ายการศึกษา หลังจากนั้น โทมัส คิมทอง ทำค่ายเพราะโทมัสไปเข้าค่ายนี้ แล้วก็เอาเรื่องค่ายมาเป็นเรื่องหนึ่งของการพัฒนาการศึกษา ค่ายแรกก็ประสบความสำเร็จอย่างดีมาก จุฬาฯ ก็ยอมรับว่ากิจกรรมนิสิตในรูปค่ายอาสาสมัคร จุฬาฯ เป็นแห่งแรกที่ทำ จุฬาฯ ขยายผลไปสู่คนอื่น และในจุฬาฯ เองลงไปสู่ระดับคณะ เป็นปรากฏการณ์ใหม่ที่คนหนุ่มสาวลงไปทำงานกับชาวบ้าน เพราะคำว่าค่ายก็คือการไปใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันในสภาพความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย ประชาชนเขาอยู่อย่างไรก็ไปอยู่อย่างนั้น ส่วนมากก็ไปนอนตามศาลาวัด ศาลาประชาคม แล้วก็ไปอยู่แบบช่วยตัวเอง ก็เหมือนกับลูกเสือไม่ได้ไปรบกับใครพร้อมกันนั้นก็ทำงานที่ตรงความต้องการของชาวบ้าน

คำว่า “ค่ายอาสาสมัคร” และคำ “อาสาสมัคร” เป็นคำสำคัญมาก ต้องรื้อฟื้น ก็คือการที่สมัครใจไปทำงานเพื่อคนอื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน ถึงจะเรียกว่าอาสาสมัคร แล้วอันนี้คือหัวใจของจิตสาธารณะ คนที่มีประสบการณ์ผ่านค่าย เขาจะยืนยันเลยว่าเขาพร้อมที่จะทำงานเพื่อคนอื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน เพราะฉะนั้นกิจกรรมค่ายใช้เวลาเพียง 2 ปี จากปี 2500 ที่ผู้พูด

ไปประทับใจ แล้วชอบ เพียง 2 ปี ก็พิชิตการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้จุฬาฯ ยอมตั้งชมรมอาสาสมัคร แล้วก็อยู่มาจนทุกวันนี้ อันนี้ใช้เวลาเพียง 2 ปี เราได้แสดงสัมฤทธิ์ผลที่จุฬาฯ ทำ ก็ได้รับความนิยมนเร็วมาก พอถึงปี 2505 หน่วยงานของรัฐระดับชาติ คือ สยช. หรือสำนักงานส่งเสริมเยาวชนแห่งชาติสมัยนั้น เสนอต่อรัฐบาลให้รับเอาเรื่องของค่ายอาสาสมัครไปเป็นกิจกรรมเยาวชนที่รัฐส่งเสริมจัดงบประมาณให้ แต่เขาขอเปลี่ยนชื่อเป็นค่ายอาสาพัฒนา แทนที่จะเรียกว่าค่ายอาสาสมัครอย่างจุฬาฯ เรียก แต่ก็มาขอให้จุฬาฯ ไปช่วยรุ่นแรกๆ พวกเขาค่ายเก่าจุฬาฯ ต้องไปช่วยอบรมและทำค่ายให้กับ สยช. เพราะเขารู้ว่าแหล่งที่ทำค่ายและประสบความสำเร็จแล้วมีคนที่จะพร้อมจะออกไปช่วยอยู่ที่จุฬาฯ ชาวค่ายตอนนี้เขารวมตัวกันเป็นชมรม รวมทั้งได้ตั้งมูลนิธิจุฬาฯ อาสาสมัคร ดำเนินการต่อเนื่องมาจนถึงทุกวันนี้ แต่อธิการบดีที่แล้วๆ ท่านไม่ค่อยรู้เรื่อง เพราะท่านไม่เคยไปค่าย มาถึงอาจารย์หมอมิถุนย์ท่านไปค่าย และไปมาหลายหนด้วย ท่านก็เป็นอธิการบดีที่เข้ามาหรือฟื้นค่ายขึ้นมาอีก จนกระทั่งมีงานฉลอง 50 ปีของค่ายจุฬาฯ ไปเมื่อเดือนพฤศจิกายนที่แล้วมา อันนี้ต้องถือว่าเป็นนวัตกรรมที่เกิดที่จุฬาฯ ใหม่มากเมื่อปี 2502 ปัจจุบันรู้สึกเป็นเรื่องปกติ เพราะว่าเมื่อทำไปแล้วก็เป็นที่ยอมรับและก็ทำต่อเนื่องกันไป

เรื่องที่สองก็เรื่อง การวิจัยสถาบัน ผู้พูดไปเป็นเลขาธิการจุฬาฯ เมื่อปี 2514 ตอนนั้นจุฬาฯ กำลังมีปัญหายุ่งยาก ในเรื่องทีนี้คิดเดินขบวนประท้วงผู้บริหาร เรื่องการบริหารจัดการทรัพย์สิน ทีมบริหารเปลี่ยนใหม่ และผู้พูดก็ถูกจับขึ้นไปเป็นเลขาธิการตอนนั้นก็ต้องเร่งรัดพัฒนาจุฬาฯ ในทุกๆ ด้านเพื่อทำให้จุฬาฯ กลับมามีความเชื่อมั่นและเชื่อถือกันภายใน และก็ให้ภายนอกไม่มีข้อสงสัย ส่วนกระบวนการตรวจสอบตามกฎหมายก็ตรวจสอบกันไป ในการปฏิรูปการบริหารจัดการ เราเห็นพ้องกันว่า ถ้าจะมีการวางแผนการบริหารจัดการที่ดี เรื่องฐานข้อมูลสำคัญมาก เรื่องกระบวนการที่เราจะใช้ในการวิเคราะห์ปัญหาข้อมูล เพื่อที่จะใช้เป็นฐานของการตัดสินใจเป็นฐานของการวางแผนเป็นเรื่องสำคัญที่สุด ตอนนั้นเทคนิควิธีการที่เรียกว่า วิจัยสถาบัน คือ Institutional Research ได้รับการกล่าวขวัญถึง แต่ยังไม่มีการนำมาใช้ ผู้พูดเองตอนไปเรียนที่มหาวิทยาลัย Minnesota ก็เรียนวิจัยสถาบันด้วย อาจารย์สมหวังไปที่หลัง ก็ไปเรียนทางวิจัยสถาบัน เพราะที่นั่นมีสอน ผู้พูดก็เสนอตั้งหน่วยวิจัยสถาบันขึ้นที่สำนักเลขาธิการจุฬาฯ และก็มีอาจารย์สมหวังไปเป็นนักวิจัยฝึกงานคนแรกๆ และเรื่องที่เด่นชัดที่ทำวิจัยมี 2 เรื่อง คนเขาโกรธกันไปก็เยอะ เพื่อให้จุฬาฯ รู้จักตัวเอง เรื่องที่หนึ่ง ตอนนั้นเกิดในระดับรัฐบาลเลยครึบที่อยากจะจัดมหวิทยาลัยต่างๆ ไม่ให้มีคณะวิชาซ้ำซ้อนกัน เขาก็บอกว่าสัตว์แพทย์ที่จุฬาฯ ควรจะไปอยู่เกษตรฯ จุฬาฯ ไม่ควรจะมีสัตว์แพทย์ ที่ก็มีนิดเดียว อยู่ก็อยู่ในเมือง ทำได้ก็แต่สัตว์เล็ก สัตว์ใหญ่ก็ทำไม่ได้ ทำไม่ไปพร้อมกับมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ไปรวมกับสัตวบาล หน่วยวิจัย

สถาบันเป็นหน่วยที่ทำการศึกษา แล้วในที่สุดเสนอรายงานไปที่สภามหาวิทยาลัยว่าไม่ควรโอน เพราะจุฬาฯ ควรจะเป็นมหาวิทยาลัยสมบูรณ์แบบ เพราะสัตว์แพทย์นั้นต้องพึ่งวิทยาศาสตร์ ต้องพึ่งสาขาอื่นที่จุฬาฯ มีพร้อม แล้วในที่สุดก็เอารายงานฉบับนั้นเสนอไป จอมพล ถนอม กิตติขจร ท่านเป็นนายกรัฐมนตรีด้วย ทั้งนายกสภาฯ ทั้งนายกรัฐมนตรี ก็มีมติว่าถ้าอย่างนั้นก็เอาไว้จุฬาฯ ตามเดิม เราก็ภาคภูมิใจกันมากกว่าวิจัยสถาบันจี้จี้ทำให้ยังมีคณะสัตวแพทย์ในจุฬาฯ อยู่ ถ้าไม่มีวิจัยไปต่อสู้อย่างไรแล้วครับเรียบร้อย เหมือนกับที่จุฬาฯ เคยถูกโอนคณะต่างๆ ไปอยู่กับมหาวิทยาลัยมหิดล กว่าจะโอนคืนมาได้ก็ใช้เวลานานาน นี่คือวิจัยสถาบัน

เรื่องที่สอง ทำแล้วไม่ popular เลย ไม่มีใครอยากพูดถึง ก็คือ เราอยากส่งเสริมงานวิจัยในจุฬาฯ หน่วยวิจัยสถาบันก็ทำ ว่าอยากจะทำเรื่องอะไรบ้าง อาจารย์ที่ทำวิจัยในจุฬาฯ เขาเป็นใคร ทำอะไรอยู่บ้าง ก็ทำ survey ไปว่าคนที่เราจะ classified เป็นนักวิจัย จะต้องมีการวิจัยที่ไม่เป็นส่วนของการศึกษา แล้วเราก็ถามด้วยว่า นักวิจัยเหล่านั้นนอกจากทำงานวิจัยตามนิยามของเราแล้ว ท่านยังทำภารกิจอะไรอยู่ ผลที่ออกมาก็ปรากฏว่า ตอนนั้นเมื่อปี 14 ต่อ 16 อาจารย์ที่ทำวิจัยของจุฬาฯ มีประมาณ 25% อีก 75% ไม่ทำ แล้วใน 25% ก็ทำทุกอย่าง สอนก็หนักกว่าคนอื่น บริหารก็ทำ เราก็สรุปกันเล่นๆ ว่า ถ้าอย่างนั้นจุฬาฯ ก็อยู่ได้ด้วยคน 25% แล้วไปจ้างทำไม่อีก 75% เท่านั้นแหละครับ เป็นเรื่อง อาจารย์เกษม สุวรรณกุล ท่านมักจะไป quote ตรงนี้ไปพูดบ่อย ว่าจริงๆ อาจารย์จุฬาฯ ที่ทำงานหนักมีแค่ 25% เท่านั้น อีก 75% วิจัยก็ไม่ทำ สอนก็ไม่ค่อยสอน บริหารก็ไม่เอา นี่คือประโยชน์ของวิจัยสถาบัน ซึ่งจุฬาฯ เองยอมรับ และตั้งหน่วยเป็นกิจจะลักษณะ เมื่อปี 2516 อาจจะเป็นเหตุผลหนึ่งนะครับ ที่รัฐบาลสมัยนั้นที่มีท่านอาจารย์สัญญา ธรรมศักดิ์ เป็นนายกฯ และก็มีอาจารย์เกษม สุวรรณกุล เป็นรัฐมนตรีทบวงฯ ก็อยากจะเห็นทบวงฯ มีบทบาทในการทำนโยบายและแผน ในที่สุดก็มาบอกว่าขออาจารย์วิจัยตรงไปเป็นรองปลัดฯ ผู้พูดก็ถูกย้ายไปเป็นรองปลัดฯ เมื่อปี 2517 ทั้งๆ ที่ยังสนุกกับงานจุฬาฯ และไม่อยากจะไป แต่รัฐบาลบอกต้องไป เพราะว่าทบวงฯ เพิ่งตั้งเมื่อปี 15 ขาดนักวิชาการ เขาบอกว่า ขอให้ไปทำเรื่องวิจัยสถาบันที่ทบวงฯ ทำทั้งระบบเลย จัดระบบกลางแล้วให้มหาวิทยาลัยต่างๆ เชื่อมเข้าไปสู่ระบบ ก็แสดงให้เห็นว่าเรื่องวิจัยสถาบันที่เริ่มปี 2514 จุฬาฯ ยอมรับเมื่อปี 2516 ไปแสดงสัมฤทธิ์ผลระดับชาติเมื่อปี 2518 ค่อนข้างเร็ว จนถึงปัจจุบันนี้ก็ปรากฏว่ายังมีบางมหาวิทยาลัยที่ใช้วิจัยสถาบันเป็นเครื่องมือสำคัญ และประยุกต์ไปสู่เรื่องการประกันคุณภาพ ประยุกต์ไปสู่เรื่องอื่นๆ 5 - 6 อย่าง แต่ว่าแปลกแต่จริง ของจุฬาฯ ตั้งแต่ตั้งมาเมื่อปี 2516 แล้วหายไปเลย เมื่อเร็วๆ นี้ จุฬาฯ เชิญผู้พูดมาพูด ผู้พูดตกใจ คณะวิทยาศาสตร์เชิญให้มาพูดเรื่องวิจัยสถาบัน ผู้พูดก็ถาม ทำไมล่ะ เพราะจุฬาฯ เป็นแหล่งกำเนิด เขาบอกมันชวนเขาไปพักหนึ่ง

เขาอยากฟังจากผู้เริ่มงาน ผู้พูดก็มาพูดให้ และดีใจว่าจุฬาฯ หันมาจับเรื่องวิจัยสถาบันอย่างจริงจัง แต่ว่าผู้นำกลายเป็นคณะวิทยาศาสตร์ ก็อยากให้ผู้มาเป็นคณะครุศาสตร์

ส่วนที่ไปเกิดที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช มีนวัตกรรม 3 เรื่องที่เกิดที่นั่น เรื่องแรก การศึกษาทางไกลในระบบเปิด เรื่องนี้จุดประกายเมื่อปี 2510 ตอนนั้นผู้พูดเรียนปริญญาเอกอยู่ที่มหาวิทยาลัย Minnesota และเป็นปีที่จบ แล้วก็ทำการศึกษาเรื่อง Equality of Educational of Opportunity เรื่องความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา เพราะสหรัฐอเมริกาตอนนั้นมีกรณีถกเถียงกันมากเรื่องการแยกโรงเรียนของคนระหว่างผิว เรื่องการที่ยังไม่ปฏิบัติต่อคนกลุ่มน้อยในลักษณะที่เท่าเทียม เมื่อศึกษาเรื่องนี้ผู้พูดเลยไปศึกษาว่าวิธีการสร้างความเสมอภาคในการศึกษาทั่วโลกเขาทำกันอย่างไร พบว่าที่อังกฤษเริ่มคิดที่จะทำมหาวิทยาลัยเปิดแบบการสอนทางไกล แต่เขายังไม่เปิด เขาเปิดหลังจากนั้นอีก 2 ปี ผู้พูดเดินทางกลับจากสหรัฐอเมริกาได้แวะอังกฤษ เพื่อดูว่าที่อังกฤษเขาคิดให้การศึกษาตลอดชีวิตและเป็นการศึกษาสำหรับผู้ใหญ่ และเป็นการศึกษาสำหรับทุกคน เขาคิดทางไกลเขาคิดยังไง ก็มีโอกาสศึกษาที่อังกฤษเพิ่มเติมเมื่อกลับมาเมืองไทย ผู้พูดเห็นว่าเมืองไทยขณะนั้นปัญหาหลักเราขยำมหาวิทยาลัยไม่ทันกับความต้องการของประชาชน แม้เราจะตั้งมหาวิทยาลัยรามคำแหงเป็นมหาวิทยาลัยตลาดวิชา เมื่อผู้พูดอยู่ที่ทบวงฯ ก็พูดกันขึ้นว่า “รัฐคงไม่สามารถที่จะลงทุนเปิดมหาวิทยาลัยให้เพียงพอกับความต้องการ” ผู้พูดได้เสนอว่า “จริงๆ รูปแบบที่เขาจัดกันใหม่และให้หลักประกันความเสมอภาคได้เต็มที่และเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อคนที่ทำงานเพราะไม่ต้องเข้าชั้นเรียน เรียนจากสื่อ คือระบบการศึกษาทางไกล” ปรากฏรัฐบาลสมัยนั้นยุคหม่อมราชวงศ์ศีกฤทธิ์ ปราโมช เป็นนายกฯ เห็นชอบให้ทำโครงการทำมหาวิทยาลัยเปิดและหาชื่อมหาวิทยาลัยรามคำแหงว่า รามคำแหงจะทำด้วยไหม รามบอกว่า “ไม่ไหว เท่าที่ทำและเปิดอยู่ เป็นที่นิยมแบบตลาดวิชา เขาขอทำแบบเดิม ถ้าไปตั้งใหม่ไม่ขัดข้อง” หลายคนเข้าใจผิดว่าที่คิดตั้งใหม่เพราะไปขัดแย้งกับราม ไม่ใช่รามเห็นด้วย เริ่มคิดตั้งแต่ปี 2510 ไปออกผลปี 2521 ใช้เวลาทั้งหมด 11 ปี ถึงได้มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เป็นมหาวิทยาลัยเปิดที่มีการสอนทางไกล เปิดในความหมายว่ารับโดยไม่มี การสอบคัดเลือกและไม่จำกัดจำนวน การเรียนการสอนทางไกล หมายความว่า สอนโดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ ที่ผู้เรียนสามารถเรียนได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องเข้าเรียน โดยปกติและกฎหมายเขียนไว้ว่า ห้ามมีชั้นเรียนของตนเองด้วย

เมื่อตั้งปี 2521 ถือว่าเป็นปีพิชิตการเปลี่ยนแปลง หลังจากจุดประกายและขยายความคิด มาเป็นเวลา 11 ปี ปีที่แสดงสัมฤทธิ์ผลชัดเจน คือ ปี 2526 ซึ่งเป็นปีแรกที่มีบัณฑิตจบ

และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชทานปริญญาบัตรด้วยพระองค์เอง หลังจากนั้น การศึกษาทางไกลโดยระบบเปิดก็ดำเนินการอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน เป็นปีที่ 32 แล้วก็มี ผู้จบไปแล้วเกือบสี่แสนคน และตอนนี้เปิดสอนถึงระดับปริญญาเอกหลายสาขา รั้งนักศึกษา เข้าเรียน 6 - 7 หมื่นคนทุกปี 95% เป็นคนที่ทำงานแล้ว อันนี้พิสูจน์ชัดเจนว่า เมื่อ 32 ปีที่แล้ว เป็นนวัตกรรม นวัตกรรมนี้เมื่อนำเข้ามาใช้ในบ้านเมืองเราด้วยการปรับแต่งให้เหมาะสม ในที่สุด เรากลายเป็นต้นแบบที่ UNESCO ประกาศก้องทั่วโลกว่านี่คือ ต้นแบบของมหาวิทยาลัยเปิดที่ใช้ การสอนทางไกลในประเทศที่กำลังพัฒนา เขาจะตั้งที่อินโดนีเซีย เวียดนาม อินเดีย ส่งคนมา ดูมาฝึกที่เรา มหาวิทยาลัยเปิดที่อังกฤษ อินเดีย ฮองกง มาเลเซีย ให้ดูขวัญบัณฑิตกิตติมศักดิ์กับผู้พูด เพราะเขาไม่ได้ยอมรับในฐานะบุคคล แต่เขายอมรับ มสธ. ซึ่งผู้พูดได้มีส่วนในการสร้างนวัตกรรม ที่ใช้ได้ผลและเป็นต้นแบบที่ควรจะทำตามได้

เรื่องมหาวิทยาลัยในเรือนจำ เรื่องนี้ถือเป็นนวัตกรรม เพราะในประเทศไทยมหาวิทยาลัย ที่สอนในเรือนจำแห่งแรกและแห่งเดียวที่ทำอยู่ คือ มสธ. และในโลกนี้ไม่มีที่ไหนที่เข้าไปสอนใน เรือนจำ ที่มาของเรื่องนี้ที่จุดประกายขึ้นในปี 2523 เป็นปีแรกที่ มสธ. เปิดรับนักศึกษา โดยสมัคร ผ่านทางไปรษณีย์ ก็มีนักโทษถามเข้ามาว่า “เรามีคุณสมบัติจบ ม.ปลายหรือเทียบเท่า ว่าเขา เรียนได้ไหม” เราตอบว่า “ถ้ามีคุณสมบัติก็เรียนได้ ไม่มีข้อห้ามอะไร เรากำลังจะสร้างความ เสมอภาคในโอกาส แต่บอกไปว่าขอรอหน่อยนะ เพราะว่าสภาพของเรือนจำ เมื่อคุณเป็นผู้ต้องขัง เราจะใช้ระบบการศึกษาปกติเข้าไปดำเนินการ คงต้องหารือกับทางเรือนจำ กรมราชทัณฑ์ ก่อนว่าเขายอมให้ทำอะไรได้แค่ไหน แม้จะเป็นการเรียนเองเป็นส่วนใหญ่ แต่ก็มีบางส่วน ที่จริงๆ แล้ว ต้องออกมาทำนอกคุก เช่น เวลาสอบจะเปิดสนามสอบทั่วประเทศ ทุกคนต้องมาสอบ แล้วคุณก็จะยอมให้ออกมาสอบหรือไม่ แล้วถ้านักโทษใช้ช่องทางมาสอบแหกคุก ใครจะ รับผิดชอบ ซึ่งมีเงื่อนไขมากสำหรับเรื่องนี้ ผู้พูดก็หารือซึ่งมีความคิด 2 ฝ่าย ตรงกันข้าม คือ กลุ่มที่ไม่เห็นด้วย บอกว่านักศึกษาปกติติดคุก เขายังไต่ออก ผู้พูดเลยบอกว่า ใช่ นักศึกษา มหาวิทยาลัยถ้าติดคุก เราไต่ออก แต่เขาติดคุก ไม่ใช่เหตุผลเพราะ มสธ. แต่เขาติดเพราะเหตุอื่น เพราะฉะนั้นเราต้องดูเสมือนหนึ่งเป็นนักศึกษาของเราไม่ได้ ต้องดูว่าเขามีคุณสมบัติหรือไม่ ในที่สุดอีกฝ่ายบอกว่าน่าจะให้ออก ผู้พูดเองเป็นฝ่ายนั้น เพราะศึกษาดูแล้วว่าคำว่า ราชทัณฑ์ เราแปลไม่ตรงภาษาอังกฤษ เรียกว่า Department of Correction คำว่า Correction คือ เอาคนมาขังแล้วใช้กระบวนการต้องขังเป็นการปรับประพฤติ โดยหวังว่าเขาจะเปลี่ยนพฤติกรรมเสีย หลุดจากคุกแล้วไปอยู่ในสังคมร่วมกับคนอื่นได้ มันอาจไม่ช่วยคนทั้งหมด แต่อย่างน้อย การศึกษาเป็นส่วนช่วยในการปรับประพฤติได้ดีที่สุดในที่สุดก็ชนะ จากนั้นไปหารือกับ

คุณสนธิ รุจิณรงค์ เป็นอธิบดีกรมราชทัณฑ์ ก็มีความคิดเห็นตรงกันว่าควรให้โอกาส แต่มีเงื่อนไข
1) ขอให้ทางราชทัณฑ์ มีส่วนเห็นชอบว่าคนที่จะให้เรียนเขาประพติตนดีขณะที่อยู่ในคุก
เป็นนักโทษชั้นดี มีโอกาสที่จะออกจากคุก 2) เวลาที่ทำกิจกรรม เช่น เวลาสอบ สอนเสริม พิธีไหว้ครู
การอบรมเข้มก่อนจบ ต้องทำในคุก มหาวิทยาลัยบอกว่า ส่วนที่ทำในคุกได้ก็มาทำในคุก ส่วนไหนที่
ทำในคุกไม่ได้ ส่วนนั้นทำอะไรแทนได้ไหม จะปล่อยนักโทษคงไม่ได้ ในที่สุดตกลงว่าสอบในคุกทำได้
เดี๋ยวนี้มีคนเรียนในคุกทั่วประเทศ เรียนอยู่ 87 คุก จำนวนผู้ต้องขังหมื่นกว่าคน จบไปแล้วพันกว่า
ผู้พูดเข้าไปเป็นประธานไหว้ครู ปฐมนิเทศ สอนเสริมในบางเรื่องในคุก ประสบการณ์ อย่างนี้ไม่มี
ที่ไหนในโลกเขาทำ เมื่อข่าวออกไป ผู้พูดเลยตั้งชื่อว่า มหาวิทยาลัยในเรือนจำและทำต่อเนื่อง
มาตั้งแต่ปี 2527 จนถึงปัจจุบัน จัดเป็นระบบตกลงกันได้ ในการรับนักศึกษาโดยไม่ต้องแอบ
สมัคร หลังจากนั้นในปี 2530 ซึ่งเป็นปีสุดท้ายที่ผู้พูดเป็นอธิการบดี ก็มีผู้จบ เขาฉลอง 25 ปีของ
การศึกษาในคุก เมื่อ 2 เดือนที่แล้วและเชื่อว่ายังคงอยู่ไปอีกนาน

นวัตกรรมที่ 3 เกิดขึ้นที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ตอนที่ตั้งปี 2521 และปี 2522
เริ่มวางแผน เราก็มาคำนึงว่าที่สุโขทัยธรรมาธิราช มีสาขาศึกษาศาสตร์ และโดยปกติที่ไหนมี
ศึกษาศาสตร์ ก็มักจะมีศูนย์ทดลองและปฏิบัติการของศึกษาศาสตร์ สุโขทัยธรรมาธิราชเป็น
มหาวิทยาลัยเปิดที่ใช้การสอนทางไกล จะมีโรงเรียนได้อย่างไร ในที่สุดเกิดแนวความคิดว่าใน
ประเทศไทยมีเด็กเก่ง เรียนดี แต่ยากจน แล้วต้องหลุดจากระบบการศึกษาจำนวนไม่น้อย
แล้วน่าเสียดาย คนดี คนเก่ง หลุดจากระบบ แทนที่เขาจะได้รับการพัฒนาเป็นกำลังของชาติ
มสธ.ทำโครงการโดยคัดเด็ก ม.1 ที่เรียนดีที่สุด จนที่สุดไม่ได้ทุนจะไม่ได้เรียน แล้วให้ทุนเต็มรูป
ให้ทุนเรียนจาก ม.1 ถึงระดับปริญญาตรี ไม่มีเงื่อนไขใดๆ ทั้งสิ้น เรียนที่ไหน สาขาอะไรก็ได้ที่สนใจ
จะเรียน ใช้เงินมากพอสมควร โดยคัดมาจากจังหวัดละ 1 คน ผ่านประเมินศึกษาโดยให้โรงเรียน
ประเมินอำเภอคัดให้จังหวัด จากนั้นจังหวัดคัดให้มหาวิทยาลัย แล้วเราคัดสุดท้ายจังหวัดละคน
ปีละประมาณ 75 คน ทำตั้งแต่ปี พ.ศ. 2522 ถึงปัจจุบัน ครบ 27 ปีแล้ว ปรากฏว่ามีเด็ก
สาธิตเสริมสมอง พันกว่าคน ภาคฤดูร้อน จะอบรมเข้ม 10 วัน เพิ่มเติมพัฒนาทักษะการเรียน
ปรับพฤติกรรม ปรากฏว่าเด็กสาธิตเสริมสมองเข้ามหาวิทยาลัยที่ดีได้ จบปริญญาเอกหลายคน
สิ่งที่ประทับใจเด็ก คือ เมื่อเขาจบเขารวมตัวกันตั้งเป็นชมรมสาธิตเสริมสมอง โดยจัดทุนจาก
รายได้ที่ทำ ตั้งเป็นกองทุนมาช่วยน้องและรับอาสาเสริมทักษะให้รุ่นน้อง ภาชนะที่มหาวิทยาลัย
ต้องจัดลดน้อยลง

ท้ายที่สุดเป็นเรื่องเกิดขึ้นที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีและมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
2 เรื่อง คือ มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ผู้พูดไม่ควรได้เครดิต จุฬาฯ ควรจะได้เครดิตเพราะว่า

ตอนที่ผู้พูดไปเรียนหนังสือเมืองนอก กลุ่มอาจารย์โดยคณะรัฐศาสตร์จัดสัมมนาขึ้นในเรื่องปัญหาของมหาวิทยาลัย ปี 2506 และขยายสัมมนาไป ในที่สุดถ้าเราจะพัฒนามหาวิทยาลัยไทยให้เกิดความเป็นเลิศ แข่งขันได้ ควรจะต้องปฏิรูปมหาวิทยาลัย สรุปลงในปี 2513 ผู้พูดเข้ามามีส่วนร่วม ตั้งแต่ปี 2510 สรุปลงปี 2513 ถ้ามหาวิทยาลัยอยู่ในระบบราชการ ไม่สามารถเป็นเลิศได้ เพราะกฎบังคับทางราชการมันไม่เอื้อ มหาวิทยาลัยต้องอิสระแต่ยังอยู่ในกำกับของรัฐ เพียงแต่ให้อิสระทางวิชาการ มีเสรีภาพทางวิชาการ มีความอิสระคล่องตัวทางการบริหาร ให้ระบบเงินงบประมาณเป็นเงินอุดหนุนประเภท Block Grant ให้มหาวิทยาลัยสามารถจัดการตนเองได้ เบ็ดเสร็จสิ้นสุดในระดับสภาของตนเองก็คือ ลดความเป็นราชการลงแล้วเปลี่ยนฐานะที่ไม่เป็นส่วนราชการปี 2513 รัฐบาลบอกว่า เห็นด้วยว่าที่ไหนพร้อมก็ให้ออกไปสู่ระบบนี้ ปรากฏว่าไม่เกิด ผู้พูดเองเป็นเลขาธิการจุฬาฯ โหวตกันร้อยละ 49 ให้ออก 51 ให้อยู่ จุฬาฯ ไม่พร้อมที่จะออก ผลสำเร็จปี พ.ศ. 2533 ซึ่งเป็นนวัตกรรมที่ยาวไกลมาก ใช้เวลาประมาณ 20 ปีที่ผ่านมา จนกระทั่งปี 2533 รัฐบาลสมัยท่านพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ มอบหมายให้มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยจำนวน 2 แห่ง และผลักดันการจัดตั้งในรูปแบบใหม่คือ “มหาวิทยาลัยในกำกับ” เนื่องจากมหาวิทยาลัยในรูปแบบราชการมีจำนวนมากแล้วในประเทศไทย จึงส่งผลให้มีพระราชบัญญัติจัดตั้งมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีขึ้นเป็นแห่งแรกในปี พ.ศ. 2533 และต่อมามีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ในปี พ.ศ. 2535 และเกิดสัมฤทธิ์ผลที่เห็นได้ชัดในปี พ.ศ. 2541 คือ มีมหาวิทยาลัยที่เป็นส่วนราชการจำนวน 3 แห่ง ปรับตัวมาเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับ ได้แก่ 1) สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี (ในสมัยนั้น) 2) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และ 3) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยในกำกับเพิ่มเติมจำนวน 1 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง รวมทั้งสิ้นจำนวน 6 แห่ง จากการจัดตั้งและการเปลี่ยนสภาพของมหาวิทยาลัยเก่าดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความเป็นนวัตกรรมที่มหาวิทยาลัยควรจะเป็น

และในสมัยที่ผู้พูดดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้มีมหาวิทยาลัยที่เป็นส่วนราชการจำนวน 7 แห่ง (รวมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) ปรับตัวมาเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับ ทำให้ขณะนี้มมีมหาวิทยาลัยในกำกับรวมทั้งสิ้น 13 แห่ง เหลืออีกประมาณ 13 แห่งที่ยังเป็นส่วนราชการที่ได้เตรียมการออกนอกระบบ เพราะเห็นความสำคัญของระบบการบริหารงานและสัมฤทธิ์ผลที่ชัดเจนที่สุด ดังที่ในปี พ.ศ. 2551 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีได้รับการประเมินและจัดอันดับจากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) เป็นอันดับ 1 ในประเภทมหาวิทยาลัยภายใต้การดูแลของรัฐ และได้รับการคัดเลือก

เป็น 1 ใน 9 แห่งมหาวิทยาลัยวิจัยของประเทศไทย ในอันดับที่ 6 นับว่ามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีใช้ระยะเวลาเพียง 20 ปีตั้งแต่เริ่มจัดตั้ง และได้รับการประเมินคุณภาพการศึกษาทางด้านการผลิตบัณฑิตและการวิจัยในอันดับต้นๆ ดังนั้นหมายความว่าหากจัดตั้งหรือดำเนินการมหาวิทยาลัยในรูปแบบมหาวิทยาลัยในกำกับ จะสร้างความเป็นเลิศของสถาบันอุดมศึกษาได้ในระยะเวลาอันรวดเร็วกว่ามหาวิทยาลัยที่อยู่ภายใต้ระบบราชการ ซึ่งแสดงถึงความสามารถของระบบที่เอื้ออำนวย มีความคล่องตัว สามารถสร้างปัจจัยที่มีคุณภาพได้ในระยะเวลาอันเร็ว รวมทั้งการที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่ได้รับการจัดอันดับมหาวิทยาลัยโลกและยังผลให้มีความก้าวหน้าต่อไป

สหกิจศึกษาเกิดจากปัญหาคุณภาพบัณฑิตที่องค์กรผู้ใช้บัณฑิตสะท้อนกลับสู่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ในปี พ.ศ. 2533 - 2536 โดยระบุว่าบัณฑิตที่มีความรู้ทางด้านทฤษฎีแต่ไม่สามารถนำไปปฏิบัติงานได้ มีความรู้ ไม่สู้งาน ทักษะการใช้ภาษาอังกฤษต่ำ ทำให้หน่วยงานต้องฝึกปฏิบัติเพิ่มเติมให้กับบัณฑิตเหล่านั้นเป็นระยะเวลาเพิ่มเติม จำนวน 3 - 6 เดือน และจากคำถามของสถานประกอบการคือ มหาวิทยาลัยควรมีกิจกรรมพัฒนาบัณฑิตให้มีคุณลักษณะเหมาะสมกับตำแหน่งงานและสามารถปฏิบัติงานได้ทันที ไม่ต้องใช้ระยะเวลาฝึกงานเพิ่มเติม ดังนั้นมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีจึงได้ดำเนินการศึกษาดูงานการดำเนินงานสหกิจศึกษาในมหาวิทยาลัยต่างประเทศ ได้แก่ แคนาดา อังกฤษ ออสเตรเลีย ฯลฯ พบว่ามหาวิทยาลัยทั่วโลกมีความเห็นว่าเป็นยุคใหม่นั้น ความต้องการของตลาดแรงงานจะเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดคุณลักษณะบัณฑิต (ซึ่งหมายความว่ามาตรฐาน สกอ. มาตรฐานองค์การวิชาชีพไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้ใช้บัณฑิต) จากแนวคิดของมหาวิทยาลัยต่างประเทศได้ริเริ่มการเพิ่มเติมประสบการณ์ที่ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน ซึ่งมีใช้ในการเรียนการสอนที่มีชื่อเรียกต่างๆ เช่น Cooperative Education, Work Integrated Learning, Work Based Education, Experiential Education, Work Study Program และ Sandwich Program ในประเทศอังกฤษ ซึ่งเป็นการสลับการเรียนกับการทำงาน เช่น ถ้าใช้ระยะเวลาที่เรียนในห้องเรียนสลับกับการฝึกปฏิบัติงานในสถานประกอบการ มี 2 รูปแบบ ได้แก่ แบบที่ 1: Thin (แบบบาง) ใช้ระยะเวลา 1 สัปดาห์ หรือ 1 เดือน และแบบที่ 2: Thick (แบบหนา) ใช้ระยะเวลา 1 ปี หรือ 6 เดือน หรือ 1 ภาคการศึกษา

ในประเทศไทยนำหลักการวิธีการของการเรียนในห้องเรียนสลับกับการปฏิบัติงานในสถานประกอบการมาใช้ โดยนำคำว่า Cooperative Education มาใช้ โดยให้คำแปลว่า สหกิจศึกษา (ผู้พูดเป็นผู้บัญญัติศัพท์) หมายถึง การศึกษาที่เกิดจากการกระทำร่วมกันระหว่าง

สถานประกอบการกับสถานศึกษา โดยเริ่มใช้ที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีเป็นแห่งแรก ในปี พ.ศ. 2533 (ตั้งแต่จัดตั้งสถาบัน) หมายความว่า นักศึกษาต้องใช้ระยะเวลาอย่างน้อย 4 เดือน ในการปฏิบัติงานในสถานประกอบการ หรือ 1 ภาคเรียน และต้องจัดให้มีการเรียนการสอนแบบ ไตรภาค คือการเรียนแบบ 3 ภาคเรียน โดยปรับองค์ประกอบหลักสูตรเป็นสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียน สามารถสำเร็จการศึกษาได้ภายในเวลา 4 ปี และขยายความคิดมาหลายปี โดยเฉพาะสาขาวิชา ด้านวิศวกรรมศาสตร์ที่เกิดการต่อต้าน ที่มีการศึกษาดูงานในหลักสูตรอยู่แล้ว มหาวิทยาลัย เทคโนโลยีสุรนารีจึงได้ริเริ่มโครงการสหกิจศึกษาขึ้น โดยในระยะแรกไม่เป็นการบังคับผู้เรียน ให้เข้าร่วมโครงการ แต่ให้นักศึกษาที่มีความสนใจสมัครเข้าร่วมโครงการ และผลการดำเนินงาน เกิดผลสัมฤทธิ์โดยตรงกับผู้สำเร็จการศึกษา คือ ไม่มีบัณฑิตของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีที่ว่างงาน เนื่องจากการจองตัวของสถานประกอบการที่เข้าโครงการสหกิจศึกษาของมหาวิทยาลัย และปัจจุบันการเข้าร่วมโครงการสหกิจศึกษาเป็นภาคบังคับในทุกสาขาวิชาให้เข้าฝึกปฏิบัติการ ในสถานประกอบการ โดยสถานประกอบการเป็นผู้จ่ายค่าเบี้ยเลี้ยง และในแต่ละปีการศึกษามี นักศึกษาเข้าร่วมโครงการจำนวนประมาณ 1,400 คนต่อปี สถานประกอบการจำนวน 2,000 ตำแหน่ง ดังนั้น จึงทำให้จำนวนนักศึกษาไม่เพียงพอต่อความต้องการของสถานประกอบการ โดยใช้ระบบการคัดเลือกนักศึกษาเข้าสู่สถานประกอบการในรูปแบบเดียวกับการสมัครงาน ทำให้ โครงการสหกิจศึกษาได้รับการยอมรับจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย

ต่อมาในปี พ.ศ. 2545 ทบวงมหาวิทยาลัย สมัยคุณสุวัจน์ ลิปตพัลลภ เป็นรัฐมนตรี ประกาศให้การสนับสนุนมหาวิทยาลัยที่ดำเนินโครงการสหกิจศึกษา จำนวน 10,000 บาทต่อ นักศึกษาหนึ่งคน และต่อมาได้ยกเลิกการสนับสนุนค่าใช้จ่ายต่อหัวนักศึกษา เป็นการสนับสนุน การสร้างความเข้มแข็งให้กับมหาวิทยาลัยที่ดำเนินโครงการสหกิจศึกษา ในที่สุดผู้พูดได้จัดตั้ง สมาคมสหกิจศึกษาไทย เมื่อปี พ.ศ. 2544 เพื่อให้ความรู้และสนับสนุนการดำเนินโครงการ สหกิจศึกษาให้กับมหาวิทยาลัยทั่วประเทศไทย ทำให้ปัจจุบันมีมหาวิทยาลัยดำเนินโครงการ สหกิจศึกษา จำนวนมากกว่า 80 แห่ง มีสถานประกอบการที่เข้าร่วมโครงการมากกว่า 8,000 แห่ง มีนักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการจำนวน 20,000 - 30,000 คนต่อปี ซึ่งถือว่าเป็นนวัตกรรมที่ สำคัญของอุดมศึกษา และสามารถนำไปปรับใช้กับกลุ่มสถาบันอาชีวศึกษาได้ ที่ปัจจุบันมี รูปแบบของทวิภาคี (โรงเรียนโรงงาน)

ทั้งหมด คือ การวิเคราะห์ สังเคราะห์ เรื่องนวัตกรรม ที่มา วัตถุประสงค์ การสรุป แนวความคิด การนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลง การบรรลุสัมฤทธิ์ผลและสามารถเกิดการพัฒนาที่ ต่อเนื่อง ยั่งยืน สู่การศึกษาวิจัยต่อไปได้

นวัตกรรมมีทั้งที่สร้างขึ้นใหม่และส่วนที่นำสิ่งใหม่มาใช้ ทั้ง 7 เรื่อง เป็นส่วนที่นำสิ่งใหม่เข้ามา ถ้านวัตกรรมจะประสบความสำเร็จจะต้องมีผลต่อการพัฒนาการศึกษา ชีวิตและสังคมตลอดจนส่งผลต่อความเจริญของงานขึ้น ใช้ได้เหมาะสม สังคมยอมรับ ถึงจะเป็นนวัตกรรมที่สร้างขึ้นใหม่ หรือนำสิ่งใหม่เข้ามา ต้องเป็นของแปลก + ใหม่ + ใช้ได้ผล การบรรลุผลการใช้งานจึงเป็นบทพิสูจน์ของนวัตกรรม และการยอมรับของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเป็นส่วนสำคัญที่สุด จึงจะถือว่าเป็นนวัตกรรมอย่างแท้จริง

“นวัตกรรมเป็นของแปลกใหม่ ใช้ได้ผล คนยอมรับ” นวัตกรรมต้องใช้ระยะเวลาจึงจะเห็นผล นวัตกรรมแรกเกิดเมื่อ 50 ปีที่ผ่านมา นวัตกรรมสุดท้ายเกิดมาตั้งแต่ 20 ปีที่ผ่านมา คงไม่ได้ใช้เวลาเพียงข้ามคืน และเนื่องมาจากมหาวิทยาลัยต้องมีพลวัต (dynamic) ตามระยะเวลา และต้องมีการพัฒนาที่ต่อเนื่องและยั่งยืน ดังนั้นนวัตกรรมต้องเป็นส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลง หมายความว่านวัตกรรมจะเกิดขึ้นได้ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องมีการยอมรับความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น เช่น สมัยที่ผู้พูดทำงานที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีอาคารโรงแรมไว้รับรองในขณะที่ประเทศไทยเป็นเจ้าภาพการแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์ หลังจากงานในสมัยนั้น จุฬาฯ ให้เช่าทำโรงแรม แต่ผู้พูดได้เสนอแนวคิดให้ปรับมาใช้ประโยชน์เป็นศูนย์การศึกษาต่อเนื่องและใช้ระบบการศึกษาทางไกล แต่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงในครั้งนั้น หลังจากนั้นเมื่อผู้พูดดำรงตำแหน่งผู้บริหารมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชได้นำหลักแนวคิดระบบการศึกษาทางไกลมาใช้ (มสธ. เริ่มจัดตั้ง) จึงสามารถกล่าวได้ว่านวัตกรรมเกิดในองค์กรใหม่ได้ง่ายกว่าองค์กรเก่า เนื่องจากองค์กรเก่ามีแนวคิด วิธีการทำงานที่ต่อเนื่องและมีความเคยชิน ดังที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีการทบทวนแนวคิดอย่างรอบคอบก่อนจะเปลี่ยนสภาพเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับ ซึ่งเป็นธรรมชาติของหน่วยงานเก่าที่จะเกิดนวัตกรรมได้ยาก และเป็นโอกาสของผู้พูดที่ได้มีโอกาสทำงานในองค์กรใหม่ๆ หลายแห่ง

จากการวิเคราะห์สังเคราะห์นวัตกรรมวิจิตร ที่เลือกสรรนำเสนอ นั้น พบว่า

1. นวัตกรรมเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นใหม่หรือนำสิ่งใหม่เข้ามาใช้ โดยมีการประยุกต์และนำมาปรับแต่งให้เหมาะสมกับสถานการณ์ เป็นของแปลกใหม่ที่ใช้ได้ผลและคนยอมรับ
2. กระบวนการเสริมสร้างนวัตกรรม เป็นกระบวนการที่ต้องใช้ระยะเวลา ทั้งการคิดค้นและการขยายผลให้เป็นที่ยอมรับ และได้รับการพัฒนาให้ต่อเนื่องยั่งยืน (Sustainable)

3. กระบวนการเสริมสร้างนวัตกรรมเป็นกระบวนการจัดการการเปลี่ยนแปลง (Change) นวัตกรรมจะไม่เกิดหรือเกิดยาก หากในองค์กรนั้นไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลง
4. นวัตกรรมเกิดในองค์กรใหม่ได้ง่ายกว่า

ปาฐกถาของศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2552 ณ คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นวัตกรรม “ค่ายอาสาสมัคร”

ผู้ที่รู้จักท่านอาจารย์วิจิตร ศรีสอ้าน ส่วนใหญ่ทราบดีว่า ท่านเป็นนักการศึกษาที่ยิ่งใหญ่ของประเทศ แต่มีผลงานอีกด้านหนึ่งของท่านซึ่งบางท่านอาจจะไม่ทราบ นอกจากผู้ที่เคยร่วมงานกับท่าน นั่นคือ ท่านเป็นผู้ให้กำเนิดงานค่ายอาสาสมัครของนิสิตนักศึกษา ซึ่งเป็นกิจกรรมของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย นับเป็นนวัตกรรมที่มีประโยชน์อย่างมหาศาลสำหรับเยาวชนของชาติ และการพัฒนาในหลายๆ ด้านกว่าครึ่งศตวรรษที่ผ่านมา

ย้อนหลังไปเมื่อ 52 ปีที่แล้ว คือ ปีพุทธศักราช 2500 อันเป็นปีที่ประเทศไทยจัดงานเฉลิมฉลองยี่สิบห้าพุทธศตวรรษ อาจารย์วิจิตร ศรีสอ้าน ในขณะนั้นยังเป็นนิสิตคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้มีโอกาสไปเข้าค่ายฝึกผู้นำค่ายอาสาสมัครนานาชาติ (Voluntary Work Camp) ซึ่งจัดโดยองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ในฐานะผู้นำนิสิตนักศึกษาจากประเทศไทย ณ หมู่บ้านชนบทในรัฐบอมเบย์ ประเทศอินเดีย เป็นประสบการณ์ครั้งแรกของการเป็นชาวค่าย ทำให้เกิดความคิดที่จะนำกิจกรรมค่ายมาเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมนิสิตนักศึกษาเพื่อให้นิสิตนักศึกษาได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ในการพัฒนาตนเอง ร่วมกันพัฒนาสังคม และเสริมสร้างประสบการณ์ชีวิตที่จะทำให้รู้จักตน รู้จักสังคมและประเทศชาติยิ่งขึ้น

หลังจากการเข้าค่ายฝึกผู้นำที่ประเทศอินเดียแล้ว ท่านอาจารย์ได้รับเลือกจากองค์การ UNESCO ให้เป็นรองผู้อำนวยการค่ายอาสาสมัครที่เมือง DACCA ประเทศปากีสถานตะวันออก (ปัจจุบัน คือ ประเทศบังกลาเทศ) โดยมีชาวอังกฤษเป็นผู้อำนวยการค่าย นับเป็นประสบการณ์ของการเป็นชาวค่ายอาสาสมัครนานาชาติ ครั้งที่ 2 ทำให้อาจารย์มีความมั่นใจมากยิ่งขึ้นว่า ค่ายอาสาสมัครน่าจะเป็นกิจกรรมนิสิตนักศึกษาที่มีคุณค่า และมีคุณประโยชน์ต่อการพัฒนานิสิตนักศึกษาให้เป็นบัณฑิตที่สมบูรณ์ขึ้น

เมื่อท่านกลับจากค่ายอาสาสมัครที่ประเทศปากีสถานตะวันออก (ประเทศบังกลาเทศ) แล้ว ท่านยังได้ไปร่วมงานค่ายอาสาสมัครนานาชาติที่ประเทศเวียดนาม เมื่อกลับมา ก็ได้ช่วยจัดทำค่ายนักศึกษานิสิตนักศึกษาของยุวพุทธิกสมาคม

ในปี พ.ศ. 2501 ท่านอาจารย์ได้เป็นกรรมการสโมสรนิสิตจุฬาฯ ในฐานะผู้แทนนิสิต คณะอักษรศาสตร์ จึงได้นำเรื่องการรับรองค่ายอาสาสมัครให้เป็นกิจกรรมหนึ่งของสโมสรฯ และขอคำแนะนำจากบรรณเวทีกส์ (ผู้ดูแลกิจการนิสิต) ก็ได้รับความเห็นชอบ โดยให้เสนอโครงการนำร่อง ทดลองทำในปีการศึกษา 2502 ถ้าได้ผลดีก็จะกำหนดให้เป็นกิจกรรมประจำต่อไป ในปี พ.ศ. 2502 อาจารย์ได้รับเลือกให้เป็นอุปนายกสโมสรนิสิตฯ ในฐานะนิสิตคณะครุศาสตร์ จึงได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการสโมสรนิสิตจุฬาฯ ให้เป็นผู้รับผิดชอบจัดตั้งค่ายอาสาสมัคร

ค่ายอาสาสมัครของนิสิตนักศึกษาของมหาวิทยาลัย **ค่ายแรกในประเทศไทย** จึงถือกำเนิดขึ้น โดยท่านอาจารย์นำนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ไปตั้งค่ายเมื่อวันที่ 28 ตุลาคม 2502 ณ บ้านนาเหล่าบก อำเภอนวมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยท่านรับตำแหน่งเป็นผู้อำนวยการค่าย หรือที่ชาวค่ายเรียก “ผอก.” โดยอาศัยศาลาวัดเป็นที่ตั้งค่าย โครงการสำคัญ คือการตัดถนนเชื่อมหมู่บ้าน ยาวประมาณ 2.5 กิโลเมตร เมื่อทำเสร็จ ชาวค่ายและชาวบ้านตั้งชื่อถนนว่า “**จุฬาราชภรณ์สามัคคี**” และทำไร่สับปะรดตัวอย่าง ชื่อว่า “**จุฬาราชภรณ์พัฒนา**”

นับได้ว่า ท่านอาจารย์ (แม้ว่าขณะนั้นยังอยู่ในวัยนิสิตนักศึกษา) มีความตั้งใจจริง และผลักดันจนงานค่ายอาสาสมัครของนิสิตตั้งขึ้นเป็นผลสำเร็จ ในการตั้งค่ายแรกจำเป็นอย่างยิ่งต้องทำให้ดี เพราะมีความสำคัญอย่างยิ่งยวด โดยที่ท่านเคยเขียนบันทึกเหตุผลเอาไว้ว่า ...

ประการแรก ถ้าค่ายแรกไม่ประสบความสำเร็จ คือล้มเหลว ก็จะไม่มีการค่ายอาสาสมัครค่ายต่อไป ถือเป็นอวสานของค่ายอาสาสมัคร

ประการที่สอง ค่ายแรกเป็นค่ายฝึกผู้นำ โดยคัดเลือกผู้นำนิสิตของคณะต่างๆ คณะละ 7 คน รวม 49 คน มาเข้าค่าย เพื่อฝึกให้พร้อมที่จะเป็นผู้นำทำค่ายต่อไป และขยายผลการทำค่ายไปสู่คณะต่างๆ ในจุฬาฯ

ประการที่สาม กิจกรรมค่ายอาสาสมัครในช่วงเวลานั้น ยังไม่เป็นที่รู้จักและเป็นที่ยอมรับ การแสวงหาความร่วมมือจากหน่วยราชการ ข้าราชการ เอกชน และประชาชน ทำได้จำกัด การตั้งค่ายครั้งแรกถ้าทำสำเร็จ ก็จะทำให้ได้รับความร่วมมือสนับสนุนจากทุกภาคส่วน

เมื่ออนาคตของค่ายอาสาสมัครขึ้นอยู่กับความสำเร็จของค่ายแรก คณะผู้รับผิดชอบในการจัดตั้งค่ายแรกของจุฬาฯ จึงต้องทุ่มเทอย่างเต็มที่เพื่ออนาคตของค่าย ในที่สุดชาวค่ายรุ่นแรกก็ **ทำสำเร็จ!**

ความสำคัญของความสำเร็จของค่ายแรกทั้ง 3 ประการ ทำให้การขยายผลกิจกรรมค่าย เป็นไปอย่างกว้างขวางในเวลาอันรวดเร็ว

การที่ท่านอาจารย์เป็นผู้ริเริ่มทำงานค่ายอาสาสมัครสำหรับนักศึกษา นอกจากท่าน จะใช้ความสามารถในด้านการบริหารจัดการแล้ว ท่านยังต้องใช้ความสามารถในการจัดหาเงิน ทุนด้วย เพราะการออกไปตั้งค่ายต้องมีค่าใช้จ่าย ทั้งค่าเดินทางและค่าอาหาร ส่วนที่พักนั้นก็ พักในโรงเรียนประจำหมู่บ้านซึ่งต้องไม่ต้องมีค่าใช้จ่าย การตั้งค่ายแรกท่านไปขอทุนจากมูลนิธิ ASIA FOUNDATION หลังจากที่ท่านได้นำเสนอโครงการและอธิบายรายละเอียด ทางมูลนิธิ ได้เห็นความสำคัญ เห็นคุณค่า และประโยชน์ของงานค่ายอาสาสมัคร จึงอนุมัติให้เงินช่วยเหลือ ส่วนชาวค่ายรุ่นต่อๆ มา ก็จัดหาเงินทุนโดยการจัดฉายภาพยนตร์ จัดดนตรี จัดรายการโต้ว่าที่ เป็นต้น

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหน่วยงานภายนอก โดยเฉพาะหน่วยงานภาครัฐ ได้สนับสนุน ให้ใช้กิจกรรมค่ายอาสาสมัครเป็นกิจกรรมการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น และมีการจัดสรร งบประมาณสนับสนุนกิจกรรมค่ายจากผลสำเร็จของค่ายอาสาสมัครจุฬาฯ ทำให้สำนักงาน ส่งเสริมเยาวชนแห่งชาติ (ส.ย.ช.) ได้ขอความร่วมมือจากจุฬาฯ ให้ช่วยวางแผนพัฒนาและ ฝึกอบรมผู้นำเยาวชน เพื่อการจัดทำค่ายใน พ.ศ. 2505 โดยได้เปลี่ยนชื่อจาก “ค่ายอาสาสมัคร” เป็น “ค่ายอาสาพัฒนา”

หลังจากท่านอาจารย์วิจิตรได้ก่อตั้งค่ายแรกของประเทศไทยสำหรับนิสิตนักศึกษาแล้ว ท่านยังได้ดำเนินการต่อเนื่องมาถึงค่าย 2 ในปีถัดมา (คือ พ.ศ. 2503) และหลังจากจบการศึกษา จากจุฬาฯ ไปแล้วท่านยังได้ไปเยี่ยมเยียนดูแลการทำงานค่ายรุ่นน้องๆ และให้คำแนะนำที่ เป็นประโยชน์จนถึงปัจจุบัน เวลา 50 กว่าปีที่ผ่านไป ท่านยังเป็นกำลังสำคัญของงานค่าย อาสาสมัคร และเป็นที่ปรึกษาของนิสิตเก่าจุฬาฯ ที่เคยไปตั้งค่าย หรือเรียกย่อยๆ ว่า “ชาวค่าย” และรวมตัวกันเป็น “ชมรม” เพื่อช่วยสังคมในโอกาสที่เหมาะสม เช่น บริจาคเงินช่วย มูลนิธิเด็กยากจน บริจาคเงินช่วยผู้ประสบภัยธรรมชาติผ่านมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ บริจาค เงินช่วยผู้ชราผ่านมูลนิธิบ้านบางแค บริจาคเงินช่วยเหลือรุ่นน้องๆ นิสิตผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ ผ่านมูลนิธิจุฬาฯ สงเคราะห์ และช่วยปลูกต้นไม้เพื่อความร่มรื่นและช่วยลดภาวะโลกร้อนให้ กับชาวบ้าน เป็นต้น

นี่เป็น “นวัตกรรมวิจิตร” ที่ดงามอันแสนจะน่าภาคภูมิใจของ ท่านอาจารย์วิจิตร ศรีสอ้าน ที่หลายคนยังไม่ทราบ ผลงานที่ก่อให้เกิดการพัฒนา นิสิตนักศึกษาให้เป็นบัณฑิต

ที่สมบูรณ มีจิตสาธารณะที่จะออกไปรับใช้สังคมและประเทศชาติอย่างกว้างขวาง กระผม
ในฐานะ “ชาวค่าย” คนหนึ่ง จึงขอคารวะมายัง “ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอาน” ผู้ให้
กำเนิดงานค่ายอาสาสมัครฯ เมื่อ 52 ปี ที่ผ่าน

ศาสตราจารย์ นายแพทย์ภิรมย์ กมลรัตนกุล
อธิการบดีจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากหนังสือ นวัตกรมวิจิตร เนื่องในโอกาสฉลองอายุครบ 75 ปีศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอาน
วันที่ 22 ธันวาคม 2552

“ค่ายอาสาสมัคร ส.จ.ม.” 50 ปี แห่งความหลังที่ฝังใจ

ในช่วงปิดภาคเรียนการออกตั้งค่ายอาสาสมัครเพื่อช่วยพัฒนาชนบท เป็นกิจกรรมที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายสำหรับนิสิตนักศึกษาแทบทุกสถาบันในประเทศ

ย้อนหลังไปเมื่อวันที่ 28 ตุลาคม พ.ศ. 2502 หรือเมื่อ 50 ปีที่ผ่านมา นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้เริ่มต้นออกตั้งค่ายอาสาสมัครซึ่งริเริ่มโดยนายวิจิตร ศรีสอ้าน (ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน) นิสิตจุฬาฯ คณะอักษรศาสตร์และมาศึกษาต่อในคณะครุศาสตร์ โดยขณะนั้นเป็นกรรมการของสโมสรนิสิตจุฬาฯ หรือเรียกการรวมตัวของนิสิตเพื่อทำกิจกรรมสมัยนั้นว่า สโมสรนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ส.จ.ม.) ซึ่งค่ายของจุฬาฯ ก็เรียกว่า ค่ายอาสาสมัคร ส.จ.ม.

ก่อนจะเริ่มตั้งค่ายอาสาสมัครที่จุฬาฯ นายวิจิตร ศรีสอ้าน ได้เคยไปใช้ชีวิตชาวค่ายอาสาสมัครในประเทศอินเดีย ปากีสถานตะวันออก และประเทศเวียดนาม รวมทั้งการช่วยจัดทำค่ายนิสิตนักศึกษาของยุวพุทธิกสมาคม เมื่อครั้งที่เป็นนิสิตคณะอักษรศาสตร์ได้เห็นคุณค่าของค่ายประเภทนี้และอยากเห็นกิจกรรมค่ายเป็นกิจกรรมที่นิสิตนักศึกษาทำเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง เพื่อการพัฒนาตนเองและพัฒนาสังคมควบคู่กันไป และเมื่อมาเรียนต่อที่คณะครุศาสตร์ และได้รับเลือกเป็นอุปนายก ส.จ.ม. ได้เสนอให้จัดตั้งค่ายโดยรับเป็นผู้ดำเนินการและจัดหาเงินสนับสนุนจากมูลนิธิเอเชีย

การจัดตั้งค่ายอาสาสมัครในยุคเริ่มต้นมีอุปสรรคอยู่บ้าง คือ ยุคนั้นเป็นยุคที่หลายประเทศต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ ประเทศไทยก็นำนโยบายนี้มาใช้ เพราะฉะนั้นเมื่อนิสิตนักศึกษาออกไปตั้งค่ายในชนบทก็อาจถูกมองว่ามีผู้ต้องการเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ไปสู่ชนบทโดยผ่านทางนิสิตนักศึกษา แต่มูลนิธิเอเชียก็เข้าใจในความตั้งใจดีของนิสิตจุฬาฯ จึงอนุมัติเงินช่วยเหลือ นับเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ค่ายแรกเริ่มต้นได้ และค่ายอาสาสมัครจุฬาฯ นับเป็นค่ายอาสาสมัครค่ายแรกของนิสิตในประเทศไทย ต่อมาก็ได้แพร่สู่มหาวิทยาลัยต่างๆ และเรียกชื่อต่างกันไป

เช่น ค่ายอาสาพัฒนาชนบท แต่ถึงแม้จะเรียกชื่อต่างกันไปแต่นิสิตนักศึกษาจากสถาบันต่างๆ ก็มีความหวังดีเพื่อพัฒนาชนบทของไทยตามที่จะสามารถทำได้ในวัยหนุ่มสาว

การตั้งค่ายครั้งแรก ตั้งในตอนปิดภาคเรียนกลางปีคือในเดือนตุลาคม ซึ่งก็มีปัญหาเรื่องฝนตก ในปีถัดมาจึงเปลี่ยนมาเป็นเดือนมีนาคมหรือเมษายน จากนั้นในการตั้งค่ายครั้งที่ 4 จะเป็นช่วงต้นเดือนเมษายน จนถึงช่วงสงกรานต์ ซึ่งเป็นโอกาสดีที่จะผูกมิตรกับชาวบ้านในงานรื่นเริงสงกรานต์ และตั้งแต่ค่าย 4 เป็นต้นมาก็ตั้งค่ายถึงช่วงสงกรานต์โดยเดือนเมษายน เป็นการปิดภาคหลังการสอบปลายปีจึงหยุดหลายวัน

ก่อนตั้งค่ายจะมีกลุ่มนิสิตออกเดินทางไปสำรวจสถานที่ หรือเรียกว่า สำรวจค่าย ดูความต้องการของชาวบ้านในท้องที่ต่างๆ แล้วมาตัดสินใจว่า ความต้องการของหมู่บ้านใดเป็นความต้องการเร่งด่วนกว่ากันจึงตัดสินใจตั้งค่ายในหมู่บ้านนั้น ความต้องการในชนบทที่เห็นได้ชัดเจนเมื่อ 50 ปีที่แล้ว คือ โครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน เพื่อการคมนาคมจากหมู่บ้านเล็กๆ มาสู่ถนนใหญ่ เพื่อเข้าเมืองและการขาดแคลนน้ำดื่ม โครงการตอนตั้งค่ายฯ สมัยแรกจึงเป็นการสร้างถนนดินขนาดเล็กและขุดสระเพื่อกักเก็บน้ำในหน้าฝนไว้ใช้ในหน้าแล้ง ใช้เวลาในการตั้งค่าย 15 วัน ต่อมาบางหมู่บ้านต้องการอาคารเรียนแทนอาคารเดิมซึ่งเก่าและชำรุดทรุดโทรม การสร้างอาคารเรียนจึงต้องใช้เวลาในการตั้งค่ายนานเป็นเวลา 20 หรือ 25 วัน อีกทั้งช่วยชาวบ้านสร้างป้ายชื่อโรงเรียน ป้ายชื่อวัด ป้ายชื่อบ้านเลขที่ ส่วนกลางคืนมีภาพยนตร์เกี่ยวกับพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ซึ่งทางนิสิตได้ขอยืมจากกองราชเลขาในพระบรมมหาราชวังฉายให้ชาวบ้านได้ชม

สำหรับค่ายแรกจัดตั้งที่บ้านนาเหล่าบก ต.หนองยาว อ.พนมสารคาม จ.ฉะเชิงเทรา อาศัยศาลาวัตเป็นที่ตั้งค่าย โครงการสำคัญ คือ การตัดถนนเชื่อมหมู่บ้านยาวประมาณ 2.5 กิโลเมตร เมื่อทำเสร็จชาวบ้านตั้งชื่อถนนว่า ถนนจุฬาราชฎ์สามัคคี และทำไร้อักษรตัวอย่างชื่อว่า จุฬาราชฎ์พัฒนา

นอกจากจะมีโครงการหลัก อันเป็นที่ต้องการของหมู่บ้านและฝึกให้นิสิตเป็นผู้นำแล้วยังเพิ่มเติมด้านการศึกษาแก่เด็กนักเรียนในชนบท เช่น ทำอุปกรณ์การสอน ไปสอนหนังสือให้เด็ก การละเล่นสันทนาการตามวัยของเด็ก สร้างสนามเด็กเล่น สร้างห้องน้ำชายและหญิงให้โรงเรียน ต่อมานิสิตจุฬาฯ มีจำนวนมากขึ้นการมีค่ายเพียง 2 ค่ายต่อ 1 ปี จึงไม่สามารถรองรับความต้องการไปค่ายได้เพียงพอก็มีนิสิตจากค่ายอาสาสมัคร ส.จ.ม. ไปตั้งค่ายของคณะ

ค่ายแรกที่ตั้งในนามของคณะ คือ **ค่ายคณะรัฐศาสตร์** เมื่อประมาณ พ.ศ. 2511 หลังจากนั้นก็มี **ค่ายคณะสัตวแพทย์** **ค่ายคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์** **ค่ายคณะวิศวกรรมศาสตร์** ซึ่งค่ายคณะต่างๆ เหล่านี้ก็เป็นที่ยอมรับของนิสิตคณะเหล่านั้นได้ดี เพราะเกี่ยวข้องกับวิชาชีพที่ตนเองได้เรียน เช่น นิสิตของคณะรัฐศาสตร์ที่เรียนด้านการปกครองได้สัมผัสชีวิตชนบทก่อนจะเรียนจบไปเป็นข้าราชการในท้องถิ่นต่างๆ นิสิตคณะสัตวแพทย์ได้ออกภาคสนามดูแลสุขภาพของสัตว์เลี้ยงของชาวบ้าน นิสิตคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ได้สร้างอาคารจริงๆ ทั้งงานคอนกรีตและงานไม้, นิสิตคณะวิศวกรรมศาสตร์ได้เรียนรู้จากงานโครงสร้างด้านวิศวกรรมศาสตร์ เช่น สร้างอาคาร, ฝายน้ำล้น หรือสะพานของจริงระหว่างออกไปตั้งค่าย และหลังจากจุฬาฯ มีการเรียนคณะต่างๆ เพิ่มขึ้นก็ทำให้ค่าย ส.จ.ม. สามารถช่วยเหลือชาวบ้านได้มากขึ้น เช่น นิสิตแพทย์และเภสัชสามารถดูแลรักษาและจ่ายยาสามัญประจำบ้าน ฯลฯ

นอกจากค่ายคณะต่างๆ แล้วยังมีอีก 2 ค่ายของจุฬาฯ ที่จะต้องกล่าวถึงเพราะเป็นค่ายที่รวมนิสิตคณะต่างๆ เหมือนค่าย ส.จ.ม. นั่นคือค่ายพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเขาเผ่าต่างๆ ในภาคเหนือหรือเรียกย่อๆ ว่า **ค่ายชาวเขา** ริเริ่มโดยนิสิตคณะรัฐศาสตร์กลุ่มหนึ่งที่มีวิสัยทัศน์มองเห็นความสำคัญของการพัฒนาชีวิตชาวเขา ค่ายนี้เริ่มประมาณต้นปี พ.ศ. 2512 อีกค่ายหนึ่งคือ **ค่ายหอพักนิสิตจุฬาฯ** ซึ่งก็มีนิสิตที่เคยไปค่าย ส.จ.ม. และพักอยู่บนหอพักจุฬาฯ ได้ช่วยกันคิดกับกรรมการนิสิตหอพักจัดตั้งค่าย ปัจจุบันค่ายหอพักนิสิตยังคงมีอยู่และเป็นที่ยอมรับของนิสิตชาวหอ และดำเนินงานมาเกือบ 40 ปีแล้ว เรียกย่อๆ ว่า **ค่ายหอ**

ผลสำเร็จของค่ายแรกทำให้มีผู้พร้อมที่จะเป็นผู้นำค่ายกระจายอยู่ตามคณะต่างๆ และมหาวิทยาลัยต่างๆ จุฬาฯ เป็นมหาวิทยาลัยแรกในประเทศไทยที่ยอมรับกิจกรรมค่ายเป็นกิจกรรมนิสิตอย่างเป็นทางการ ชื่อ **ค่ายอาสาสมัคร** จุฬาฯ ก็เป็นผู้ริเริ่มใช้ชื่อนี้ ซึ่งแปลความมาจาก Voluntary Work Camp ซึ่งเป็นชื่อที่ยูเนสโกรับรองให้ใช้ทั่วโลก หลังจากค่ายจุฬาฯ กิจกรรมค่ายก็ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนระดับชาติ โดยมีการใช้ค่ายเป็นกิจกรรมของการพัฒนา จึงใช้ชื่อว่า **“ค่ายอาสาพัฒนา”** โดยสำนักงานเยาวชนแห่งชาติ

ในช่วงที่ค่ายอาสาสมัครได้รับความนิยมอย่างสูง การมีค่ายเฉพาะปิดภาคเรียนปลายปีก็ไม่เพียงพอจึงมีการคิดตั้งค่ายระยะสั้นเรียกว่า **ค่ายสุดสัปดาห์** ในหมู่บ้านของจังหวัดที่ไม่ไกลจากกรุงเทพฯ ค่ายสุดสัปดาห์จะตั้งระหว่างเปิดภาคเรียน โครงการส่วนใหญ่จะเน้นการศึกษาของเด็กในชนบท สร้างอุปกรณ์การศึกษา สนามเด็กเล่น การสันทนนาการ เช่น ร้องเพลง เล่นกีฬา

ค่ายอาสาฯ จึงเป็นค่ายขนานแท้และดั้งเดิม รวมทั้งเป็นต้นแบบของการจัดค่ายประเภทนี้ ในโอกาสที่ค่ายอาสาสมัคร ส.จ.ม. ดำเนินการต่อเนื่องมาครบ 50 ปี ในวันที่ 28 ตุลาคม 2552 ย่อมเป็นเครื่องพิสูจน์อยู่ในตัวถึงคุณค่าและความมีประโยชน์ของกิจกรรมค่ายซึ่งผู้ที่ตระหนัก และประจักษ์ในผลดีมากที่สุด คือ ชาวค่ายเอง ซึ่งมีคำพูดว่า “ชีวิตค่ายดีอย่างไร อธิบายไม่รู้จบ ต้องไปเข้าค่ายด้วยตัวเองจึงจะรู้”

ห้าสิบปีผ่านไป เป็น 50 ปีแห่งความหลังที่ฝังใจที่หยาดเหงื่อและแรงงานของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ร่วมทำงานกับประชาชน ได้ทำให้ผู้ไปค่ายเป็นผู้ติดดินและพร้อมจะอุทิศตน เพื่อส่วนรวม เหมือนเพลงค่ายอาสาสมัครที่ว่า “ชาวค่ายอาสาสมัคร เรารักงานกิจการสังคม เรานิยมมุ่งทำกันแต่ความดี” และ “เราต่างมีใจมั่น ร่วมกันทำงาน” นี่คืออุดมการณ์อันเป็น ฐานของชาวค่าย

ปัจจุบันนี้ความนิยมไปค่ายอาสาสมัครอาจจะลดน้อยลงไปเพราะเหตุผลหลายอย่าง เช่น ต้องเรียนเสริมในภาคฤดูร้อน ทำงานในระหว่างปิดภาคเรียนทั้งในประเทศและต่างประเทศ สภาพแวดล้อมของประเทศเปลี่ยนไป เช่น ความเป็นชนบทลดน้อยลงไป หลายหมู่บ้านเจริญขึ้น สภาพชนบทเหมือนในอดีตไม่มีอีกแล้วเลยไม่มีแรงจูงใจให้นิสิตนักศึกษาซึ่งอยู่ในวัยหนุ่มสาว สนใจที่จะออกไปสัมผัสชีวิตชนบท

รูปแบบของค่ายอาสาสมัครอาจจะต้องเปลี่ยนไป อย่างเช่น ค่ายอาสาสมัครที่ออกไปช่วย ชาวบ้านที่ได้รับความเสียหายจากอุทกภัยอย่างเร่งด่วน ช่วยเด็กด้อยโอกาสหรือร่วมกับองค์กร ต่างๆ เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) เพื่อให้ นิสิตนักศึกษาได้ไปเรียนรู้ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาชาวบ้านของหมู่บ้านต่างๆ และอาจจะช่วยกระจายสินค้าของชาวบ้าน ให้เป็นที่รู้จัก ช่วยการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน ฯลฯ ซึ่ง ททท. เริ่มดำเนินการแล้ว หรือตั้งค่าย แบบช่วยเสริมองค์กรเกี่ยวกับโทรคมนาคม การสอนให้ชาวบ้านและเด็กนักเรียนชนบทรู้เรื่อง คอมพิวเตอร์เบื้องต้น บางสถาบันกิจกรรมค่ายได้พัฒนาจากกิจกรรมของนิสิตไปเป็นหลักสูตร ในการเรียนด้านค่ายอาสาสมัคร ทั้งหมดนี้ก็เพื่อให้กิจกรรมค่ายอาสาสมัครของนิสิตนักศึกษา ที่มีอยู่แล้วตามสถาบันต่างๆ ได้ดำรงต่อไปอย่างยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ

นวัตกรรม “การวิจัยสถาบัน”

ความหมายของการวิจัยสถาบัน

ในทางพระพุทธศาสนากการวิจัยมี 4 ระดับความหมายคือ 1) ค้นหาความจริง 2) ค้นหาสิ่งที่ดี สิ่งที่ต้องการ สิ่งที่เป็นประโยชน์ 3) ค้นหาทางที่จะทำได้ หรือหาวิธีการที่จะทำได้ และ 4) หาวิธีที่จะทำให้สำเร็จ ซึ่งความสำเร็จจะต้องพ่วงมากับการที่จะให้ดีด้วย (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2538)

การวิจัยสถาบัน (Institutional Research) หมายถึง การวิเคราะห์วิจัยศึกษาสถาบันของตนเอง เพื่อนำผลวิจัยที่ได้มาใช้ประโยชน์ในเรื่องการปรับปรุงประสิทธิภาพของการดำเนินงานมาใช้ประกอบการตัดสินใจเรื่องสำคัญๆ มาใช้แก้ปัญหา มาใช้เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาสถาบัน และเกิดมิติใหม่ของการนำผลวิจัยสถาบันไปประกันคุณภาพการศึกษา (วิจิตร ศรีสอ้าน, 2542)

ในระยะแรกการวิจัยสถาบันเป็นศัพท์เฉพาะในทางอุดมศึกษา ซึ่งเป็นการวิจัยที่จัดทำขึ้นเป็นการเฉพาะในมหาวิทยาลัยในลักษณะการศึกษาตนเอง เพื่อให้เข้าใจในตนเองให้มากที่สุด เพื่อให้ได้มาซึ่งสารสนเทศ สำหรับการกำหนดนโยบาย การวางแผนและการตัดสินใจในการบริหาร เพื่อให้การดำเนินการในกิจการต่างๆ ของมหาวิทยาลัยให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ต่อมาวิจัยสถาบันมิได้จำกัดอยู่ในแวดวงอุดมศึกษา หรือแวดวงการศึกษาเท่านั้น วิจัยสถาบันมีความหมายคล้ายคลึงกับวิจัยปฏิบัติการ (Operations Research) ในวงธุรกิจ อุตสาหกรรมและการวิจัยเชิงบริหาร (Administrative Research) ในวงการศึกษาล่าสุด การวิจัยสถาบันเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดสารสนเทศรองรับการประกันคุณภาพการศึกษา และการรับรองวิทยฐานะสถาบันอุดมศึกษา การวิจัยสถาบันช่วยให้องค์กรประเมินจากภายนอกได้ประจักษ์ว่าสถาบันมีคุณภาพเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดได้อย่างไร

โดยทั่วไปสถาบันอุดมศึกษามีหน้าที่ผลิตบัณฑิตและผลิตความรู้เพื่อตอบสนอง ชี้นำ และเตือนสติสังคม วิจัยสถาบันซึ่งเป็นรูปธรรมของสถาบันอุดมศึกษาในการผลิตความรู้

เพื่อตอบสนอง ชี้นำ และเตือนสติตนเอง ให้สมกับการเป็นสถาบันอุดมศึกษา หรือมหาวิทยาลัย
ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าการวิจัยสถาบันมีบทบาทในการประกันคุณภาพของสถาบันอุดมศึกษา
รวมทั้งสถานศึกษาทุกระดับทุกประเภท และมีความสำคัญเพียงพอที่จะกล่าวได้ว่าการวิจัย
สถาบันเป็นไปเพื่ออนาคตของสถาบันอุดมศึกษา สถานศึกษาและองค์กรต่างๆ อย่างแท้จริง

ประเภทของการวิจัยสถาบัน

การวิจัยสถาบันมีธรรมชาติเป็นการวิจัยประยุกต์ คือ การวิจัยที่เน้นผู้ใช้เป็นสำคัญ
โดยเน้นการวิจัยศึกษาตนเองเพื่อให้เป็น “คลังข้อมูล” และ “คลังความรู้” เพื่อการวางแผนและ
การบริหารสถาบันหรือองค์การอย่างมีประสิทธิภาพ ในแง่มุมนี้ วิจิตร ศรีสอาน (2542) ได้แบ่ง
การวิจัยสถาบันเป็น 2 ประเภท คือ การวิจัยสถาบันที่ทำเป็นประจำ เป็นการทำให้ซ้ำและทำต่อเนื่อง
ส่วนใหญ่เป็นการทำวิจัยเพื่อนำผลวิจัยมาสร้างฐานข้อมูล เช่น ระบบสารสนเทศเพื่อการจัดการ
(Management Information System) ซึ่งจะต้องดำเนินการในฐานข้อมูลทันสมัยอยู่เสมอ
ในระดับมหาวิทยาลัยเราค้นเคยกับฐานข้อมูล 5 ด้าน คือ โปรแกรมการศึกษา นักศึกษา การเงิน
และงบประมาณ อาคารสถานที่ และคณาจารย์ เป็นต้น ในขณะเดียวกันเป็นการทำวิจัยสถาบัน
จากฐานข้อมูลประจำเหล่านี้ อีกประเภทหนึ่งเป็นการวิจัยสถาบันเฉพาะกิจทำเป็นครั้งคราว
ตามสภาพปัญหาและความต้องการ เช่น ถ้าต้องการวางแผนบางที่ที่ต้องทำวิจัยเชิงนโยบาย
ถ้าต้องการรู้บางเรื่องว่าทำไปแล้วได้ผลเพียงใด เราต้องทำวิจัยประเมินผล เป็นต้น การวิจัย
สถาบันอีกประเภทหนึ่งที่ต้องส่งเสริมให้มีการศึกษา ค้นคว้า ก็คือ การวิจัยพื้นฐาน ได้แก่
การวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาสูตร ดัชนีชี้วัดทั้งหลาย เช่น การคิดค่าใช้จ่ายรายหัว รวมทั้งการวิจัย
เพื่อพัฒนาวิธีวิจัยสถาบันโดยเฉพาะพัฒนาการของการวิจัยสถาบันในประเทศไทย

ในระดับโลกมีมหาวิทยาลัยอยู่ 3 แห่ง ที่ได้บุกเบิกการวิจัยสถาบันอย่างเป็นระบบ
ครบวงจร คือ University of Minnesota, University of Illinois และ Florida State
University ในระดับประเทศก็น่าจะเป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย การบุกเบิกวิจัยสถาบันใน
มหาวิทยาลัยระดับโลกและในประเทศไทยผูกพันกับ ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอาน ดังคำกล่าว
ที่ว่า (วิจิตร ศรีสอาน, 2545)

“ผมเองเกี่ยวกับเรื่องนี้มาเกือบตลอดชีวิต เริ่มตั้งแต่ไปศึกษาที่มหาวิทยาลัยมินเนโซตา
ที่สหรัฐอเมริกา เป็นมหาวิทยาลัยเดียวกับศาสตราจารย์ ดร.สมหวัง ก็ไปพบว่าที่นั่นได้มีการ
การเรียนการสอน ที่เชื่อว่าการวิจัยสถาบัน มีหน่วยงานที่มหาวิทยาลัยตั้งขึ้น เพื่อทำการวิจัย
สถาบันที่พัฒนาองค์ความรู้ทางด้านวิจัยสถาบันแล้วประยุกต์ใช้ประโยชน์ค่อนข้างจะครบวงจร”

ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน ได้สำเร็จการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาเอก ทางด้านการบริหารการศึกษา อีกทั้งได้เรียนสถิติวิจัย รวมทั้งสถิติขั้นสูง และการวิจัยเฉพาะทาง เช่น การวิจัยสถาบัน รวมไม่ต่ำกว่า 18 หน่วยกิต ทำให้ ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน เป็นนักบริหารอาชีพและนักวิจัยในเวลาเดียวกัน ซึ่งแตกต่างจากนักบริหารการศึกษาคนอื่น ซึ่งมักจะมีความสามารถและเจตคติจำกัดในด้านการวิจัย ทุกคนจึงไม่แปลกใจเลยที่ ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน เป็นที่สุดของที่สุดของนักบริหารการศึกษาที่ทั่วโลกยอมรับในฝีมือ เป็นผู้ได้รับฉายาว่าผู้ดับปัญหาทางการศึกษา และเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาที่วงการการศึกษาและทุกคนภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งไม่น่าแปลกใจว่า ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน เป็นผู้บริหารในอุดมคติและเป็นครูในดวงใจของศิษย์ทุกคน

ในการแบ่งยุคแห่งพัฒนาการของการวิจัยสถาบันในประเทศไทยซึ่งแบ่งตามบทบาทของ ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน ในการจุดประกายของความคิด และสาธิตให้ประจักษ์ถึงความสำคัญของการวิจัยสถาบันที่ช่วยวางแผนและการบริหารสถาบันเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ได้มาตรฐาน และประกันคุณภาพ รวมทั้งมีการพัฒนาสถาบันของตนเองอย่างต่อเนื่อง พัฒนาการของการวิจัยสถาบันในประเทศไทยแบ่งได้ 3 ยุค คือ

ยุคที่หนึ่ง ยุคบุกเบิกและสาธิต (พ.ศ. 2514 - 2517)

ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน ในฐานะเลขาธิการและรองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้บุกเบิกจุดประกายและสาธิตนวัตกรรมการศึกษาสถาบัน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยการจัดตั้งหน่วยวิจัยสถาบันขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ. 2514 โดยมีผู้เขียนเป็นนักวิจัยสถาบันเป็นคนแรก และเป็นเจ้าหน้าที่คนเดียวของหน่วยวิจัยสถาบัน

งานวิจัยหมายเลขหนึ่งของหน่วยวิจัยสถาบัน เป็นเอกสารลับ เรื่อง การศึกษาการจัดการศึกษา สาขาสัตวแพทยศาสตร์ ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดย วิจิตร ศรีสอ้าน และสมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2514) จากการศึกษาสถิติการจัดการศึกษา สาขาสัตวแพทยศาสตร์ มีข้อเสนอแนะที่สำคัญ คือ ควรคงสาขาสัตวแพทยศาสตร์ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยต่อไป เพื่อเสริมให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้รับการพัฒนาเป็นมหาวิทยาลัยสมบูรณ์แบบ และอีกทั้งสามารถรับนิสิตสัตวแพทยศาสตร์เพิ่มขึ้นโดยไม่ต้องเพิ่มค่าใช้จ่าย นับเป็นประวัติศาสตร์ของสภาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่มีการใช้ผลวิจัยสถาบันเชิงนโยบาย และมีการปรับเปลี่ยนการตัดสินใจที่จะโอน

คณะสัตวแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยไปสังกัดมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ซึ่งต้องยอมรับว่าผลการศึกษาวิจัยสถาบันชิ้นแรกของหน่วยวิจัยสถาบัน ทำให้สภามหาวิทยาลัยตัดสินใจอย่างถูกต้อง ทำให้มีการจัดการศึกษาสาขาสัตวแพทยศาสตร์ที่มีคุณภาพเป็นเลิศที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

งานวิจัยสถาบันลำดับที่สอง ที่ขอกกล่าวถึงคือ การสำรวจนักวิจัยของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยวิจิตร ศรีสอ้าน สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และดารณี ศิริตันติกกร (2515) ผลการสำรวจพบว่าในปี พ.ศ. 2514 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีอาจารย์นักวิจัยเพียงร้อยละ 24 เท่านั้น อาจารย์ส่วนใหญ่ 3 ใน 5 ที่ทำการสอนประจำและวิจัยไปด้วย 4 ใน 5 สอนประจำโดยไม่สอนพิเศษ 1 ใน 2 สอนโดยไม่ทำงานบริหารและ 2 ใน 3 ทำการสอนและบริการวิชาการด้วยการสำรวจครั้งนี้ทำให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเร่งพัฒนาบุคลากรด้านวิจัย และการสนับสนุนการวิจัยของอาจารย์เป็นการใหญ่ มีทำเนียบนักวิจัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเกิดขึ้น และมีการสำรวจเรื่องนี้เป็นระยะๆ ต่อมา ที่สำคัญยิ่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ใช้เป็นข้อมูลสำคัญในการจัดสรรทุนให้คณาจารย์ไปศึกษาต่อระดับปริญญาเอกในต่างประเทศ ผลการวิจัยสถาบันเรื่องนี้ทำให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยวางหลักปึกฐานด้านการผลิตความรู้ จนกระทั่งในปัจจุบันทำให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นมหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติที่เน้นการผลิตบัณฑิตศึกษาและการวิจัยที่มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับทั่วโลก

การบุกเบิกและสาธิตนวัตกรรมการวิจัยสถาบันเพื่อการวางแผนและการตัดสินใจของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีผลทำให้หน่วยวิจัยสถาบันของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีผลงานมากมายต่อมา เช่น รายงานวิจัยสถาบัน เรื่อง การศึกษาเชิงประเมินเงินทุนรัชดาภิเษกสมโภช การศึกษาเชิงประเมินโครงการทุนการศึกษา ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อไปศึกษาระดับปริญญาชั้นสูง ณ ต่างประเทศ โครงการศึกษาวิเคราะห์ เรื่องบัณฑิตเกียรตินิยมของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประสิทธิภาพในการผลิตมหาบัณฑิตของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นต้น ที่สำคัญทำให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ทำวิจัยสถาบันที่ใหญ่ที่สุด คือ การวิจัยติดตามผลบัณฑิตของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในทุกหลักสูตรของจุฬาฯ ใช้งบประมาณมากที่สุดและมีผู้วิจัยมากที่สุด เป็นงานวิจัยสถาบันที่ได้ระบบและเครื่องมือวิจัยในการติดตามผลบัณฑิตและผลวิจัยทำให้เกิดการปรับปรุงพัฒนา เรียกได้ว่าเป็นการปฏิรูปหลักสูตรและการเรียนรู้ครั้งใหญ่ที่สุดของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จึงกล่าวได้ว่าศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน เป็นผู้บุกเบิกจุดประกาย ขยายความคิด และสาคิตคุณค่าของการวิจัยสถาบันต่อการวางแผนและการบริหารจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งถือเป็นรูปธรรมของการบริหารที่ได้มาตรฐานและการบริหารอย่างประกันคุณภาพโดยแท้

ครั้งหนึ่งผู้เขียนเสนอโครงการวิจัยสถาบันให้ ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน พิจารณา ข้อวิจารณ์ที่ได้รับที่สร้างความแปลกประหลาดใจให้ผู้เขียน ซึ่งจบปริญญาโททางวิจัยการศึกษา โดยตรงเป็นอย่างยิ่งก็คือ “สถิติวิเคราะห์ที่ใช้ไม่เป็นไปตามข้อตกลงของสถิติค่า F ที่เสนอ” เมื่อผู้เขียนกลับมาพิจารณาแล้วพบว่า เป็นข้อทักท้วงที่ถูกต้อง ผู้เขียนจึงประทับใจในความ เป็นผู้บริหารอาชีพ ความเป็นนักวิจัยและความเป็นครูของศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน เป็นอย่างยิ่ง

จึงไม่เป็นที่น่าแปลกใจที่ผู้เขียนได้เดินทางไปศึกษาต่อระดับปริญญาเอกที่ University of Minnesota ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยแห่งเดียวที่ผู้เขียนสมัครไปเรียนตามคำแนะนำของ ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน นั่นเอง

ยุคที่สอง ยุคติดตั้งและขยายงาน (พ.ศ. 2517 - 2548)

ในยุคนี้ ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน มีบทบาทในการวางรากฐาน และขยายงาน วิจัยสถาบันในฐานะรองปลัดทบวงมหาวิทยาลัยและปลัดทบวงมหาวิทยาลัย ทำให้เกิดส่วน งานวิจัยสถาบันของทุกสถาบันอุดมศึกษา มีเจ้าหน้าที่และนักวิจัยสถาบัน ทำให้วิจัยสถาบัน เป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตการวางแผนและการบริหารงานสถาบันอุดมศึกษา ถือว่าในยุคนี้เป็น ยุคทองของวิจัยสถาบันในระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน รองปลัดทบวงมหาวิทยาลัย และในฐานะประธานอนุกรรมการวางระบบสารสนเทศและวิจัย สถาบันได้ริเริ่มดำเนินการพัฒนาระบบสารสนเทศระดับอุดมศึกษาตามแนวทาง NCHEMS ตัวอย่างเอกสารที่พัฒนาขึ้น เช่น

- อารุง จันทรวานิช: ระบบสารสนเทศของรัฐระดับอุดมศึกษา
- ทองอินทร์ วงศ์โสธร และดิเรก ฤกษ์หรัาย มาตรการวัดผลผลิตของสถาบันอุดมศึกษา
- รังสรรค์ ณะพรพันธุ์ และสมหวัง พิธิยานุวัฒน์ การวางแผนและการจัดการ หน่วยวิชาการ ซึ่งเขียนมาจากรายงานเชิงเทคนิคอันดับที่ 75 ว่าด้วยการวางแผน และการจัดการหน่วยวิชาการ โดย G.K. Miyataki and M.L. Byers (1976)

นอกจากการพัฒนาาระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารในระดับอุดมศึกษาแล้ว ทบวงมหาวิทยาลัยยังได้ริเริ่มให้มีการทำวิจัยสถาบันร่วมกัน เช่น การสำรวจภาระงานของคณาจารย์ระดับอุดมศึกษา ค่าใช้จ่ายรายหัวในการผลิตบัณฑิต การติดตามผลบัณฑิต ประสิทธิภาพการสอน ประสิทธิภาพการจัดการศึกษา เป็นต้น

นอกจากนี้ ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน ยังได้บุกเบิกวิจัยสถาบันในมหาวิทยาลัยเปิด คือ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช กล่าวคือ ในปี พ.ศ.2521 ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน ในฐานะประธานอนุกรรมการพิจารณา ศึกษา และจัดทำโครงการมหาวิทยาลัยเปิด ได้พิจารณาดำเนินการตามภารกิจที่ได้รับมอบหมาย โดยได้มีการจัดทำโครงการมหาวิทยาลัยเปิด และได้ทำการวิจัยความคิดเห็นของประชาชนต่อมหาวิทยาลัยเปิด เพื่อจะใช้เป็นพื้นฐานในการวางแผนการดำเนินงานของมหาวิทยาลัยในระยะต่อไป (อุทุมพร ทองอุไทย ทองอินทร์ วงศ์โสธร และชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2521) การวิจัยบุกเบิกในการจัดตั้งมหาวิทยาลัยเปิดครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อมหาวิทยาลัยเปิดในส่วนที่เกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจในมหาวิทยาลัยเปิด ทศนคติต่อการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา ความสนใจและความต้องการที่จะเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยเปิด และความพร้อมที่จะเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยเปิด จากผลการสำรวจพบว่า 1) มีผู้แสดงความจำนงจะสมัครเข้าศึกษาทันที จำนวน 17,715 คน หรือคิดเป็น 46% ของประชากรเป้าหมาย นับว่ามีผู้สนใจเป็นจำนวนมาก น่าจะช่วยให้การจัดตั้งมหาวิทยาลัยเปิดสอดคล้องกับเจตนารมณ์ที่จะขยายโอกาสทางการศึกษาระดับอุดมศึกษาให้กับประชาชน 2) สาขาที่ต้องการเรียนมาก ได้แก่ การศึกษา สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และสาขาการเกษตร 3) ศูนย์บริการการศึกษา ควรตั้งอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษา วิทยาลัยครู หรือมหาวิทยาลัยใกล้เคียง โดยที่จะมีผู้ไปใช้บริการสัปดาห์ละครั้ง และ 4) วิจัยเป็นสื่อที่ผู้สนใจศึกษา เวลาที่สะดวกฟังวิทยุ คือ ก่อน 8.00 น. และหลัง 18.00 น.

นอกจากนี้ ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน เป็นนักตรกอุดมศึกษา ผู้บุกเบิกจัดตั้งมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐแห่งแรกของประเทศไทย คือ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ซึ่งประสบความสำเร็จอย่างสูง เป็น 1 ใน 9 ของมหาวิทยาลัยแห่งชาติ ทั้งๆ ที่มหาวิทยาลัยมีอายุเพียง 19 ปี ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน เป็นผู้ขยายมิติใหม่ของวิจัยสถาบันสู่การประกันคุณภาพการศึกษา ดังคำนำในรายงานการประชุมสัมมนาวิชาการเรื่องการวิจัยสถาบันกับการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งจัดโดยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีร่วมกับทบวงมหาวิทยาลัย

“มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ได้ตระหนักในความสำคัญของการวิจัยสถาบันและการประกันคุณภาพการศึกษา ที่จะสามารถเสริมสร้างคุณภาพการศึกษาความเป็นเลิศทางวิชาการ จึงได้จัดสัมมนาวิชาการเรื่อง การวิจัยสถาบันกับการประกันคุณภาพการศึกษา....”

นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีได้ริเริ่มการวิจัยสถาบันเพื่อปรับการเรียนรู้นักศึกษา และเปลี่ยนการสอนของคณาจารย์ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยให้คณาจารย์เป็นผู้ทำวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหา และพัฒนาการเรียนการสอน ศาสตราจารย์ ดร.วิทิต ศรีสอ้าน ในฐานะอธิการบดีผู้ก่อตั้งมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นของนวัตกรรมการวิจัยสถาบันในการพัฒนาและบริหารจัดการองค์กร โดยเฉพาะสถาบันอุดมศึกษา เพื่อนำผลวิจัยมาวางแผนกำหนดนโยบาย และสนับสนุนการตัดสินใจภายในสถาบัน เพื่อเป้าหมายสูงสุด คือ ความเป็นเลิศในทุกภารกิจตามปณิธานของมหาวิทยาลัย ศาสตราจารย์ ดร.วิทิต ศรีสอ้าน เชื่อว่าสารสนเทศและข้อมูลที่แม่นยำ เป็นเครื่องมือสำคัญในการบริหารองค์กรให้ประสบความสำเร็จ ศาสตราจารย์ ดร.วิทิต ศรีสอ้าน ได้วางรากฐานการจัดเก็บข้อมูลของมหาวิทยาลัยในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ โดยริเริ่มดำเนินการโครงการระบบสารสนเทศ ศาสตราจารย์ ดร.วิทิต ศรีสอ้าน ผลักดันและสร้างแรงจูงใจให้ทุกหน่วยงานในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีเห็นและให้ความสำคัญ และประโยชน์ที่จะได้รับจากการจัดเก็บและการวิเคราะห์ข้อมูลให้เป็นระบบทั้งด้านการแก้ปัญหา พัฒนางาน พัฒนาคน และพัฒนาสถาบัน นวัตกรรมวิจัยสถาบันที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีมีบทบาทอย่างเป็นระบบครบวงจร ทั้งในด้านระบบสารสนเทศองค์กร การเพิ่มประสิทธิภาพบัณฑิต การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหาร การจัดการและการให้บริการ การวางแผนและการคาดการณ์แนวโน้มความสำเร็จขององค์กร และการสร้างองค์ความรู้และพัฒนาเครื่องมือวิจัย รวมทั้งการเป็นมืออาชีพและก้าวสู่ความเป็นนานาชาติ ศาสตราจารย์ ดร.วิทิต ศรีสอ้าน เห็นว่า การจะเป็นมืออาชีพด้านวิจัยสถาบันนั้น จะต้องมีการสร้างองค์ความรู้ที่สามารถนำมาประยุกต์ได้ ดังนั้น การดำเนินการวิจัยสถาบันจึงมีการเชิญผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ เป็นผู้ดำเนินการวิจัยหลัก และมีคณาจารย์หรือบุคลากรที่เกี่ยวข้องเป็นผู้ร่วมวิจัย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ การทำวิจัยร่วมกัน ปัจจุบันมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีได้สนับสนุนให้มีการเผยแพร่ผลงานวิจัยสถาบันทั้งในระดับชาติและระดับนานาชาติ ในเวทีที่มีกระบวนการตรวจสอบคุณภาพอย่างเข้มข้น เพื่อแสดงความเข้มแข็งและศักยภาพทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

จากวิสัยทัศน์ ผสมผสานกับความเป็นนักวิชาการที่มีความมุ่งมั่นและกว้างขวาง รวมทั้งความเป็นนักบริหารที่มีแบบแผนการปฏิบัติงานที่ชัดเจน มีเป้าหมาย บนพื้นฐานความรู้ และการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ของศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน ทำให้การวิจัยสถาบันที่ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ซึ่งมีลักษณะ “งานประจำสู่งานวิจัย” (routine to research; RtoR) และ “งานวิจัยสู่งานประจำ” (research to routine) สอดคล้องกับประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการตามภารกิจในมหาวิทยาลัย ส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการปฏิบัติงาน และเกิดความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จวบจนกระทั่งทุกวันนี้ถือได้ว่า “มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีเป็นต้นแบบการวิจัยสถาบัน” ที่ดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม จากการจุดประกายความคิดของ ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน “บิดาแห่งการวิจัยสถาบัน” ที่สถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ในประเทศไทยได้นำแนวคิดไปดำเนินการเพื่อประสิทธิภาพสูงสุดของสถาบัน

นับได้ว่ามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีมีการวิจัยสถาบันที่เป็นแบบอย่างที่ดีและยั่งยืน มาถึงทุกวันนี้ได้ก็เพราะมีผู้ก่อตั้งและอธิการบดีชื่อ ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน นั่นเอง

ยุคที่สาม ยุคความเป็นวิชาชีพชั้นสูงของนวัตกรรมการวิจัยสถาบัน และปฏิรูปการศึกษา (พ.ศ. 2543 - ปัจจุบัน)

ความเป็นวิชาชีพชั้นสูงของวิจัยสถาบัน นอกจากมีการศึกษาเล่าเรียน มีการผลิตบัณฑิต ด้านการวิจัยสถาบันแล้ว วิจัยสถาบันจะเป็นวิชาชีพเมื่อมีองค์กรหรือสมาคมควบคุมดูแลส่งเสริม วิชาชีพวิจัยสถาบัน ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน เป็นผู้ริบบาทสำคัญในการก่อตั้งสมาคม วิจัยสถาบันและพัฒนาอุดมศึกษา โดยมีจุดเริ่มต้นจากการประชุมสัมมนาทางวิชาการเรื่อง “การวิจัยสถาบัน กับการประกันคุณภาพการศึกษา” ที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ในวันที่ 9 - 10 กันยายน 2542

ต่อมาได้มีการคัดเลือกคณะกรรมการดำเนินงาน และจัดประชุมคณะกรรมการก่อตั้งสมาคมฯ และได้จดทะเบียนก่อตั้งสมาคม เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2543 โดยใช้ชื่อ “สมาคม วิจัยสถาบันและพัฒนาอุดมศึกษา” โดยมี ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน เป็นนายกสมาคม สมาคมได้จัดประชุมวิชาการวิจัยสถาบันระดับชาติเป็นประจำ เช่น

การประชุมวิชาการวิจัยสถาบันเรื่องการวิจัยสถาบันกับการปฏิรูปอุดมศึกษา เมื่อวันที่ 8 - 20 ธันวาคม 2543

การประชุมวิชาการวิจัยสถาบันประจำปี 2546 เรื่อง “การวิจัยสถาบันกับการพัฒนาการเรียนรู้อันสูง” ณ ศูนย์ประชุมสถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2546

การประชุมวิชาการวิจัยสถาบันประจำปี 2549 เรื่อง “การวิจัยสถาบันกับการปฏิรูปการเรียนการสอน” ณ ศูนย์ประชุมสถาบันวิจัยจุฬาภรณ์ เมื่อวันที่ 24 - 25 สิงหาคม 2549

สำหรับบทบาทของนวัตกรรมการวิจัยสถาบันในการปฏิรูปการศึกษา ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน กล่าวว่า

“หน่วยการศึกษาทุกระดับทุกประเภท ต้องเป็นองค์กร KILO คือเป็นองค์กรที่ยึดฐานความรู้ ยึดข่าวสารข้อมูลที่เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้”

“การปฏิรูปการศึกษา กระจายอำนาจการบริหารไปยังสถานศึกษาเป็นการบริหารยึดฐานโรงเรียน เน้นการวิจัยการสอน เน้นการประกันคุณภาพทั้งภายในและภายนอก และเน้นการมีหลักฐานท้องถิ่น เน้นหลักสูตรแกนกลาง เป็นต้น”

“เมื่อเป็นเช่นนี้การวิจัยสถาบันจะกลายเป็นเครื่องมือสำคัญของหน่วยงานทางการศึกษาตามแนวปฏิรูปการศึกษาไปด้วย เพราะถ้าท่านจะทำเปิดเสรีจะพัฒนาความเข้มแข็งของสถานศึกษาทุกระดับทุกประเภทได้ ก็จะต้องมีการวิจัยประเภทนี้ เพื่อเอาผลมาใช้และทำอย่างต่อเนื่องจึงเป็นเรื่องสำคัญ”

นวัตกรรมการวิจัยสถาบันในยุคปฏิรูปการศึกษา โดยสมาคมวิจัยสถาบันและพัฒนาอุดมศึกษาภายใต้การนำของศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน จึงมีผลงานที่โดดเด่นทั้งการประชุมวิชาการประจำปีระดับชาติและระดับนานาชาติ และการเป็นที่ปรึกษาในการทำวิจัย เช่น การวิเคราะห์ผลประเมินภายนอกสถาบันอุดมศึกษาในการประเมินรอบแรก เป็นต้น และการจัดวางระบบบริหารสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐ เช่น การปรับสถาบันพระบรมราชชนกให้เป็นสถาบันในกำกับของรัฐ เป็นต้น

นอกจากนี้สมาคมวิจัยสถาบันและพัฒนาอุดมศึกษา โดยผู้เขียนที่เป็นอุปนายกสมาคม ได้มีบทบาทในการริเริ่มก่อตั้งสมาคมวิจัยสถาบันแห่งภาคพื้นเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (SEA AIR) ทำให้เกิดเครือข่ายวิจัยในระดับสากลในภูมิภาคนี้ด้วย

ในบทบาทของนายกสมาคมวิจัยสถาบันและพัฒนาอุดมศึกษา และที่สำคัญยิ่งก็คือ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการทำให้เราชาววิจัยสถาบันเชื่อมั่นว่า วิจัยสถาบันจะมีบทบาทสูงยิ่งในการสร้างความเข้มแข็งให้สถาบันศึกษาทุกระดับทุกประเภทเพื่อพร้อมรับอำนาจและเป็นสถานศึกษานิติบุคคลระดับพื้นฐาน อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา วิจัยสถาบันน่าจะมีบทบาทในการปฏิรูปการศึกษาทั้งการปรับการเรียนรู้ของผู้เรียน การเปลี่ยนการสอนของครูและการปฏิรูปการบริหารของผู้บริหารให้ได้มาตรฐาน

ที่เชื่อเช่นนี้เพราะศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน กล่าวว่า “เมื่อผมกลับจากสหรัฐอเมริกา และความต้องการของประเทศไทย ขณะนี้พูดถึงเทคนิคการวิจัยสถาบันกันมาก จึงได้มีส่วนทำงานกับ ดร.สมหวัง ที่จุฬาฯ ก็มีหน่วยวิจัยสถาบันเกิดขึ้น

ต่อมาผมมาอยู่ทบวงมหาวิทยาลัยในฐานะรองปลัดทบวงมหาวิทยาลัยก็เอามาเพื่อบุกเบิกงานวางแผนกับเรื่องวิจัยสถาบัน หลังจากนั้นไม่ว่าผมจะไปทำอะไรที่ไหนก็จะใช้เทคนิควิธีการวิจัยสถาบันเป็นส่วนหนึ่งที่ใช้สนับสนุนการบริหารและการวางแผนเสมอ”

และแล้วก็เป็นอย่างจริง เมื่อท่านดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ท่านได้ใช้นวัตกรรมการวิจัยสถาบันเป็นกลไกขับเคลื่อนมหัศจรรย์ของการปฏิรูปการศึกษา กล่าวคือ ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน เป็นผู้ขยายพรหมแดนของนวัตกรรมการวิจัยสถาบัน เพื่อการบริหารและพัฒนาวิชาชีพบริหารการศึกษาให้คลุ่กับการวิจัยปฏิบัติการสำหรับครู คือ การวิจัยในชั้นเรียน (CAR) เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนและวิชาชีพครู โดยได้กำหนดการนำผลวิจัยปฏิบัติการทั้งเป็นนวัตกรรมการวิจัยสถาบันไปใช้อย่างชัดเจนใน 6 กรณี คือ 1) การปรับปรุงการเรียนการสอน/การนิเทศ/การบริหาร 2) การเสริมสร้างฐานข้อมูลทางการศึกษา 3) การวางแผนการศึกษาและการพัฒนา 4) การแก้ปัญหาทางการศึกษา 5) การวิจัยเพื่อติดตามผล 6) การวิจัยเพื่อวัตถุประสงค์อื่นทางการศึกษา ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน เป็นผู้ให้บทบาทของนวัตกรรมการวิจัยสถาบันในการพัฒนางานและการสร้างความรู้ใหม่ อันนำไปสู่มหัศจรรย์ของการปฏิรูปการศึกษา โดยปฏิบัติการพิจารณาให้เกณฑ์วิทยฐานะใหม่: หัวใจอยู่ที่เด็กและคุณภาพการศึกษา โดยพิจารณาจากผลงานวิจัยสถาบันของผู้บริหาร ครู ศึกษานิเทศก์ให้สมวิทยฐานะของผู้ประกอบวิชาชีพชั้นสูง ซึ่งเป็นผลการริเริ่มตอนที่ท่านเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งบัดนี้ มีผลต่อการปฏิบัติแล้วตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2552 เป็นต้นไป

ในรอบ 4 ทศวรรษ เป็นที่ประจักษ์ชัดว่าศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน เป็นผู้ริเริ่มบุกเบิกการวางระบบการวางแผนพัฒนาอุดมศึกษาและระบบงานวิจัยสถาบัน และสารสนเทศการอุดมศึกษา ซึ่งเป็นรากฐานของการพัฒนาต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน เป็นผู้สร้างมิติใหม่ของการวิจัยสถาบันในประเทศไทย สมควรได้รับการยกย่องให้เป็น **“บิดาของการวิจัยสถาบันในประเทศไทย”**

ในโอกาสครบ 75 ปี ของอาจารย์ผู้เป็นที่รักและเคารพของพวกเราทุกคน ศิษย์ขอแสดงความกตัญญูแด่ ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน นักบริหารและนักวิจัยอาชีพ ผู้ดับปัญหาการศึกษา นักปฏิรูปการศึกษา นวัตกรรมทางการศึกษา และบิดาของนวัตกรรมการวิจัยสถาบัน

ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สมหวัง พิธิยานุวัฒน์
 ผู้อำนวยการสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน)

บรรณานุกรม

- ทองอินทร์ วงศ์โสธร และดิเรก ฤกษ์ห่อราย. [ม.ป.ป.]. *มาตรการวัดผลผลิตของสถาบันอุดมศึกษา [อัตสำเนาเย็บเล่ม]*.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2539). ปาฐกถา การศึกษากับการวิจัยเพื่ออนาคตของประเทศไทย ใน *เอกสารสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการ เรื่อง การศึกษากับการวิจัย เพื่ออนาคตของประเทศไทย*. (น. 1 - 48). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์ และสมหวัง พิธิยานุวัฒน์. (2525). *การวางแผนและการจัดการหน่วยวิชาการ*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ.
- ลักขณา วิไลศรีศักดิ์. (2525). *รายงานการวิจัยสถาบัน เรื่อง การศึกษาเชิงประเมินโครงการทุนการศึกษาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อไปศึกษาระดับปริญญาชั้นสูง ณ ต่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: กองแผนงานอธิการบดี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. เอกสารหมายเลข 36.
- วิจิตร ศรีสอาน. (2537). แนวคิดใหม่ของการวิจัยสถาบัน. *วารสารวิธีวิทยาการวิจัย*, 6 (12), 1 - 8.
- วิจิตร ศรีสอาน. (2542, กันยายน). “คำนำ” “การวิจัยสถาบันกับการประกันคุณภาพการศึกษา” ใน *รายงานการประชุมสัมมนาวิชาการ เรื่อง การวิจัยสถาบันกับการประกันคุณภาพการศึกษา* วันที่ 9 - 10 กันยายน 2542 (ก. 9 - 18) ณ สุรสัมมนาาคาร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, นครราชสีมา.
- วิจิตร ศรีสอาน. (2546). การวิจัยสถาบันกับการบริหารหน่วยงานทางการศึกษา. ใน *การวิจัยสถาบันเพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา*. (น. 5 - 21). กรุงเทพฯ: สมาคมวิจัยสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.
- วิจิตร ศรีสอาน และสมหวัง พิธิยานุวัฒน์. (2514). *การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในสาขาสัตวแพทยศาสตร์ เอกสารหมายเลข 1, [อัตสำเนาเย็บเล่ม]*. หน่วยวิจัยสถาบันจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2545.
- วิจิตร ศรีสอาน, สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ และดารณี ศิริตันติกกร. (2515). *การสำรวจงานวิจัยของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เอกสารหมายเลข 2*. กรุงเทพฯ: หน่วยวิจัยสถาบัน สำนักเลขาธิการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สถาบันระดับชาติประจำปีการศึกษา 2549 เรื่อง การวิจัยสถาบันกับการปฏิรูปการเรียน การสอน. [ม.ป.ป]. วันที่ 24 - 25 สิงหาคม 2549 ณ ศูนย์ประชุมสถาบันวิจัยจุฬาภรณ์. กรุงเทพฯ: [ม.ป.ท.].

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. (2525). รายงานการวิจัยเรื่องประสิทธิภาพในการผลิตบัณฑิตของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย [อัดสำเนาเย็บเล่ม]. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.

สมาคมวิจัยสถาบันและพัฒนาอุดมศึกษา. (2549). บทความวิจัยสถาบันการประชุมวิชาการ วิจัย. [ม.ป.ท.].

อำรุง จันทวานิช. [ม.ป.ป.] ระบบสารสนเทศของรัฐ ระดับอุดมศึกษา เอกสารประกอบการประชุม เจริญปฏิบัติการณ์เรื่อง ระบบสารสนเทศและแบบสำรวจข้อมูลของรัฐระดับอุดมศึกษา สำนักงานทบวงมหาวิทยาลัย [อัดสำเนาเย็บเล่ม].

อุทุมพร ทองอุไทย, ทองอินทร์ วงศ์โสธร และชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2521). รายงานผลการวิจัย เรื่อง ความคิดเห็นของประชาชนต่อมหาวิทยาลัยเปิด [อัดสำเนาเย็บเล่ม]. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นวัตกรรม “การศึกษาทางไกลในระบบเปิด”

.....มหาวิทยาลัยเปิดในระบบการสอนทางไกลเป็นนวัตกรรมที่ช่วยสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาผู้ใหญ่ เป็นสิ่งที่พูดง่ายแต่ทำยาก แต่ถึงแม้จะยากเพียงใด ก็เป็นสิ่งที่ต้องทำและเป็นสิ่งที่ท้าทายให้ทำมิใช่หรือ.....

ข้อความข้างต้นเป็นข้อสรุปในบทความที่แปลจากเรื่อง The Education of Adults at a Distance : An Asian Perspective ที่ ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอาน ได้เสนอต่อที่ประชุมระหว่างประเทศ ณ ประเทศอังกฤษ ในโอกาสการฉลองครบรอบสิบปีของมหาวิทยาลัยเปิดแห่งประเทศไทย งานเขียนของท่านได้สะท้อนความเชื่อและแรงบันดาลใจในการนำนวัตกรรมการศึกษาทางไกลในระบบเปิดมาใช้ในประเทศไทย เพื่อเป็นทางเลือกและทางออกไปสู่อุดมคติและไปสู่การแก้ปัญหาในเรื่องความเสมอภาค เรื่องการกระจายโอกาสและการขยายโอกาสทางการศึกษาแก่ประชาชนได้สอดคล้องกับหลักการศึกษาลดชีวิต

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชก่อกำเนิดโดยแรงผลักดันของท่าน ตั้งแต่เป็นความคิดของท่านผลักดันมาสู่ “มหาวิทยาลัยในกระดาศ” และทำให้มหาวิทยาลัยในกระดาศเป็น “มหาวิทยาลัยในการกระทำ” ในช่วงเวลานั้นการสร้างมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชถือเป็นนวัตกรรมที่คนส่วนใหญ่ยังไม่รู้จักและเข้าใจ ท่านได้ใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ด้วยการนำวิธีการวิเคราะห์และวิจัยตลอดจนการไปดูงานในประเทศอังกฤษที่เป็นต้นแบบมหาวิทยาลัยเปิดมาช่วยทำให้ความคิดของท่านชัดเจน นอกจากความคิดริเริ่มสร้างสรรค์แล้ว ท่านยังเป็นผู้มีความมุ่งมั่นที่จะนำความคิดไปสู่การปฏิบัติ โดยเสนอเรื่องมหาวิทยาลัยเปิดให้เป็นนโยบายข้อหนึ่งของรัฐบาลสมัยนั้น จนมีการตั้งคณะกรรมการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งมหาวิทยาลัยเปิด ท่านทำหน้าที่เป็นประธานคณะกรรมการนี้ ท่านใช้สติปัญญา ความมานะและความอดทนในการดำเนินโครงการนี้ต่อเนื่องกันถึง 4 ปี ในหลายรัฐบาลขณะนั้น จนในที่สุดมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชก่อกำเนิดขึ้นเมื่อวันที่ 5 กันยายน พ.ศ. 2521 และพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช พ.ศ. 2521 ประกาศให้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2521 เมื่อตั้งสภามหาวิทยาลัย สภามหาวิทยาลัยมีมติให้ท่านเป็นอธิการบดีคนแรก

ในช่วงเวลานั้นมหาวิทยาลัยเริ่มต้นจากศูนย์ อธิการบดีต้องริเริ่มสิ่งใหม่ทุกอย่าง และมีแนวคิดใหม่และวิธีการใหม่ที่ไม่เคยใช้ที่ไหนมาก่อนเลย ได้เกิดขึ้นที่มหาวิทยาลัยนี้ เช่น

การจัดโครงสร้างด้านวิชาการของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ได้ยึดหลักบูรณาการวิชาให้เป็นกลุ่มและหมวดหมู่ที่เอื้อต่อการที่ผู้เรียนสามารถประมวลและประยุกต์ไปใช้ได้และง่ายต่อการศึกษาด้วยตนเอง บูรณาการวิชาจึงจัดในลักษณะสหวิทยาการและพหุวิทยาการ และการพัฒนาสาขาวิชาที่เปิดสอนยังจัดทำในแนวของการพัฒนาวิชาซึ่งพามากกว่าตามสายวิชาการ ด้วยหลักการดังกล่าวโครงสร้างทางวิชาการจึงอยู่ในรูปของสาขาวิชา มิได้เป็นคณะวิชาแบบมหาวิทยาลัยอื่น เพื่อให้คณาจารย์ทำงานร่วมกันได้ นอกจากนี้หลักสูตรแบ่งออกเป็นชุดวิชาเพื่อให้เอื้อต่อการบูรณาการวิชา ต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง ต่อการควบคุมมาตรฐานต่อการใช้สื่อประสม และลดความยุ่งยากในด้านบริหาร เช่น นักศึกษาสามารถลงทะเบียนเรียนได้ 1 - 3 ชุดวิชา และจัดการสอบไล่ในวันเสาร์ - อาทิตย์ได้ ระบบชุดวิชาหลักเลี้ยงระบบผูกขาดทางวิชาการ เพราะการผลิตชุดวิชาหนึ่งๆ ต้องบูรณาการด้านเนื้อหา ด้านสื่อการสอน และด้านการประเมินผล ที่อาจารย์คนเดียวไม่สามารถดำเนินการได้โดยลำพัง ท่านเป็นผู้ผลักดันให้มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชมีระบบการทำงานเป็นทีมทางวิชาการในรูปคณะกรรมการกลุ่มผลิตและบริหารชุดวิชา ที่ประกอบด้วย นักเนื้อหา นักเทคโนโลยีการศึกษา และนักวัดผล

การมีคณะกรรมการกลุ่มผลิตและบริหารชุดวิชาทำให้มหาวิทยาลัยระดับอุดมศึกษามีความรู้ความเชี่ยวชาญจากมหาวิทยาลัยและหน่วยงานอื่นมาเป็นผู้เขียนเอกสารการสอน เป็นความคิดอันชาญฉลาดของท่านในการใช้วิธีการแลกเปลี่ยนทรัพยากรและความชำนาญจากสถาบันอุดมศึกษาและองค์กรอื่นๆ มาเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ของคณาจารย์ มสธ. ถือเป็นนวัตกรรมในการพัฒนาบุคลากรของสถาบันการศึกษาที่เกิดขึ้นใหม่

ท่านเป็นผู้บุกเบิกให้เกิดการบริหารจัดการด้านวิชาการ โดยผ่านสภาวิชาการ ในช่วงแรกของการเปิดมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช มสธ. เป็นสถาบันอุดมศึกษาแห่งแรกที่มีสภาวิชาการทำหน้าที่เกี่ยวกับวิชาการทั้งหมดของมหาวิทยาลัย โดยสภามหาวิทยาลัยจะทำหน้าที่เกี่ยวกับนโยบาย การมีสภาวิชาการทำให้งานวิชาการด้านหลักสูตร การสอน การประเมินผล การวิจัย และการบริการทางวิชาการของมหาวิทยาลัยอยู่ในทิศทางเดียวกัน คล่องตัวและได้มาตรฐาน

ในยุคแรกที่ตั้งมหาวิทยาลัย ท่านเป็นผู้นำในการวางรากฐานระบบสื่อการสอนทางไกลที่ใช้สื่อสิ่งพิมพ์เป็นสื่อหลัก โดยมีสื่อเสริม เช่น วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และเทปเสียง ทั้งนี้ เพื่อให้สามารถส่งสื่อสิ่งพิมพ์และสื่อเสริมที่เป็นเทปเสียงให้นักศึกษาทางไปรษณีย์ ท่านได้ทำให้การสอนทางไกลของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชมีเอกลักษณ์ในลักษณะให้การศึกษาถึงบ้าน บริการถึงตัว และยังรวมไปถึงการนำระบบการสอนทางไกลไปเสริมสิ่งที่องค์กรอื่นทำอยู่ให้เข้มแข็งและบริการได้มากขึ้น เช่น การเปิดมุม มสธ. ที่ห้องสมุดประชาชน การใช้โรงเรียนประจำจังหวัดเป็นศูนย์บริการการศึกษา มสธ. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชจึงเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกที่จัดการสอบไล่ให้กับนักศึกษาทั่วประเทศ ณ โรงเรียนประจำจังหวัด ในช่วงวันเสาร์ - อาทิตย์ ระบบการจัดสอบของมหาวิทยาลัยได้รับการกล่าวถึงและเป็นต้นแบบของการจัดสอบที่มีมาตรฐานกับคนจำนวนมากได้พร้อมกันทั่วประเทศ

ในการจัดการเรียนการสอนทางไกล ท่านได้เป็นผู้ริเริ่มกิจกรรมหลายประการที่เสริมสร้างวัฒนธรรมอันดีงาม และทำให้เกิดความผูกพันความศรัทธาของนักศึกษาต่อมหาวิทยาลัยและต่อคณาจารย์ เช่น กิจกรรมเสริมประสบการณ์วิชาชีพในภาคการศึกษาสุดท้าย ก่อนจบการศึกษา

กิจกรรมปฐมนิเทศการศึกษา ชมรมนักศึกษาและชมรมบัณฑิต มสธ. ในช่วงที่ท่านเป็นอธิการบดีท่านได้ให้ความสำคัญกับกิจกรรมดังกล่าว โดยการมาร่วมกิจกรรม เช่น พิธีไหว้ครู งานสาระสร้างสรรค์ การเข้าร่วมกิจกรรมชมรมนักศึกษา

นอกจากการเปิดโอกาสทางการศึกษาให้ผู้ใหญ่ที่ต้องการเรียนรู้ควบคู่ไปกับการทำงานแล้ว ท่านยังคิดไกลไปถึงคนที่อยู่ในคุก มหาวิทยาลัยได้จัดการศึกษาทางไกลให้กับนักโทษในเรือนจำให้มีโอกาสได้ศึกษาในระดับปริญญาตรี เพื่อให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพต่อสังคมเมื่อพ้นโทษไปแล้ว สังคมไทยชื่นชมกับการให้การศึกษาระดับอุดมศึกษากับผู้ต้องขัง ดังจะเห็นได้จากพิธีรับปริญญาซึ่งจัดขึ้นในเรือนจำกลาง สื่อมวลชนทั้งหนังสือพิมพ์และโทรทัศน์มาทำข่าวและสัมภาษณ์บัณฑิตและผู้บริหารของมหาวิทยาลัย

ความคิดสร้างสรรค์ของท่านมิได้หยุดอยู่แค่การจัดการศึกษาทางไกลในระดับอุดมศึกษาเท่านั้น ท่านได้สร้างโรงเรียนสาธิตโดยระบบการสอนทางไกล ในรูปแบบนักเรียนสาธิตเสริมสมองด้วยการให้ทุนกับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาที่เรียนดีแต่ขาดแคลนทุนทรัพย์ให้มีโอกาสได้ศึกษาจนจบปริญญาตรี ภายใต้โครงการนักเรียนสาธิตเสริมสมอง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช นักเรียนที่อยู่ในโครงการสาธิตเสริมสมองศึกษาเล่าเรียนตามปกติควบคู่กับการได้รับสื่อทางไกลที่ช่วยส่งเสริมให้เยาวชนเหล่านั้นมีคุณธรรมควบคู่ไปกับความเก่ง เช่น สารเสริมสมองและสื่อปฏิสัมพันธ์ในรูปแบบการณสาธิตเสริมสมอง ณ มหาวิทยาลัย นักเรียนสาธิตเสริมสมองรุ่นแรกๆ ที่จบการศึกษาไปแล้วมีความก้าวหน้าในอาชีพ และความสำเร็จในชีวิต และผูกพันกับมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผูกพันกับตัวท่าน นักเรียนสาธิตเสริมสมองเรียกท่านว่าพ่อและศิษย์เก่าสาธิตเสริมสมองเหล่านี้ได้มารวมตัวกันและตั้งกองทุนเพื่อให้รุ่นน้องได้มีโอกาสศึกษาต่อดังที่พวกเขาได้รับโอกาสนั้นมาแล้ว กล่าวได้ว่าโรงเรียนสาธิตในระบบการศึกษาทางไกลมีที่เดียวในโลก คือ ที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ท่านไม่เพียงแต่วางรากฐานมหาวิทยาลัยเปิดโดยระบบการสอนทางไกลในประเทศไทยให้มั่นคง และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ท่านยังสามารถทำให้การศึกษาระบบเปิดเป็นที่ยอมรับในระดับนานาชาติ ท่านได้ริเริ่มให้มีสมาคมมหาวิทยาลัยเปิดแห่งเอเชีย (AAOU) และได้รับการแต่งตั้งเป็นนายกสมาคมคนแรก

จากแนวคิดของท่านว่า มหาวิทยาลัยเปิดในระบบการสอนทางไกลเป็นนวัตกรรมที่ช่วยสร้างความเสมอภาค การกระจายโอกาสและการขยายโอกาสทางการศึกษาให้กับผู้ใหญ่ที่สามารถเรียนรู้ควบคู่ไปกับการทำงาน ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหน สามารถเรียนทางไกลกับ มสธ. ได้แนวคิดนี้บรรลุความสำเร็จด้วยสติปัญญาและศรัทธาของท่าน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ก่อกำเนิดขึ้นมาโดยมีท่านเป็นรากฐานสำคัญ ท่านได้สร้างนวัตกรรมที่ยิ่งใหญ่ทางการศึกษาให้กับประเทศไทย คนไทยหลายแสนคนที่กระจายอยู่ทั่วประเทศและในต่างประเทศได้มี

โอกาสศึกษาจนจบปริญญาตรี และมีคุณภาพชีวิตที่ดีเนื่องมาจากความมุ่งมั่นของท่านในการใช้
การศึกษาระบบเปิดเพื่อแก้ปัญหาความไม่เสมอภาคทางการศึกษาในประเทศไทย

รองศาสตราจารย์ ดร.ทองอินทร์ วงศ์โสธร
อดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

จากหนังสือ นวัตกรรมการวิจัย เนื่องในโอกาสฉลองอายุครบ 75 ปี ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน
วันที่ 22 ธันวาคม 2552

นวัตกรรม “มหาวิทยาลัยในเรือนจำ”

การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยเปิดที่ใช้ระบบการศึกษาทางไกล ได้เริ่มเกิดขึ้นหลังจากมีพระราชบัญญัติของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช โดยมี ศาสตราจารย์ ดร. วิจิตร ศรีสอ้าน ได้รับการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ดำรงตำแหน่งอธิการบดีท่านแรก

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชยึดหลักการศึกษาดลอดชีวิต มุ่งพัฒนาคุณภาพของประชาชน เพิ่มพูนวิทยฐานะแก่ผู้ประกอบอาชีพต่างๆ รวมทั้งขยายโอกาสการศึกษาต่อสำหรับผู้สำเร็จการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา โดยใช้สื่อประสมที่เหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียน สื่อที่ใช้ในช่วงแรกของการเปิดการเรียนการสอนคือ สื่อสิ่งพิมพ์เป็นสื่อหลัก และใช้สื่อวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ เทปเสียง และสื่ออื่นๆ ที่ผู้เรียนสามารถศึกษาได้ด้วยตนเอง โดยไม่จำเป็นต้องมาเข้าชั้นเรียนตามปกติ ซึ่งเป็นระบบที่แตกต่างจากมหาวิทยาลัยปิดโดยทั่วไป

การจัดการเรียนการสอนในระยะเริ่มแรก ผู้ที่สมัครเข้ามาเป็นนักศึกษามาจากทุกหนทุกแห่งของประเทศไทย ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ทำงานอยู่และต้องการศึกษาเพื่อเพิ่มวิทยฐานะ หรือเป็นผู้สนใจที่จะเข้าศึกษา เนื่องจากขาดโอกาสในวัยเรียน หรือด้วยเหตุผลอื่นๆ ที่แตกต่างกัน ในปีการศึกษา 2527 ได้มีนักศึกษาสาขาวิชานิติศาสตร์รายหนึ่งจากเรือนจำกลางบางขวาง ได้แจ้งให้มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชทราบว่า นักศึกษาผู้นั้นไม่สามารถเข้าสอบได้เนื่องจากเป็นผู้ต้องขัง จากกรณีของผู้ต้องขังรายนี้ ศาสตราจารย์ ดร. วิจิตร ศรีสอ้าน ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งอธิการบดี เห็นว่าเป็นโอกาสของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชที่จะเปิดโอกาสไปสู่คนที่ขาดโอกาสในกลุ่มที่มหาวิทยาลัยโดยทั่วไปไม่สามารถดำเนินการได้ แต่มหาวิทยาลัยเปิดโดยระบบการศึกษาทางไกลสามารถดำเนินการได้ และเป็นโอกาสที่มหาวิทยาลัยจะทำหน้าที่ของมหาวิทยาลัยเปิดได้อย่างไร้ขีดจำกัด ซึ่งจัดได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการจัดการอุดมศึกษาไทยในเรือนจำเป็นครั้งแรก โดยได้รับความร่วมมือจากอธิบดีกรมราชทัณฑ์ (นายสนิท รุจิณรงค์) และมีนายสวัสดิ์ สรรเสริญ เป็นผู้บัญชาการเรือนจำ ได้มีการปรึกษาหารือกัน และมีการดำเนินการจัดสอบในเรือนจำกลางบางขวางเป็นการเฉพาะกิจไปก่อน

สิ่งที่ต้องพิจารณาและดำเนินการสำหรับการจัดการศึกษาในเรือนจำ จำเป็นจะต้องมีการปรึกษาหารือและได้รับความเห็นชอบจากทั้งกรมราชทัณฑ์ และจากทางมหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมาธิราชเอง ประเด็นจากการหารือร่วมกันมุ่งพิจารณาในเรื่องของการบริหารจัดการในด้านการรับสมัคร การจัดการเรียนการสอน (การฝึกปฏิบัติเสริมทักษะ การสอนเสริม ฯลฯ) สื่อที่ใช้ ห้องสมุด การจัดสอบ และการประกาศผลสอบ โดยในแต่ละกิจกรรมที่กล่าวมาต้องกำหนด ขั้นตอนและรายละเอียดที่สามารถปฏิบัติได้ รวมทั้งประกันคุณภาพการจัดการเรียนการสอน และการสอบ เพื่อให้มีมาตรฐานเดียวกับการจัดการเรียนการสอนปกติของมหาวิทยาลัย ภายใต้อำนาจจำกัดของเสรีภาพที่มีในเรือนจำ รวมทั้งความมั่นใจของคณาจารย์และบุคลากรที่มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่างๆ ในเรือนจำ เนื่องจากการจะเป็นมหาวิทยาลัยได้นั้นต้องมีองค์ประกอบหลายประการ เช่น การจัดการศึกษา ต้องมีหลายสาขาวิชา มีหลักสูตรที่ได้รับการรับรอง มีกิจกรรมการเรียนการสอน มีแหล่งค้นคว้า มีชมรมนักศึกษาที่ร่วมกิจกรรมทั้งด้านวิชาการ การบริการการศึกษา มีการช่วยเหลือกันระหว่างนักศึกษา และมีการจัดสอบ เป็นต้น

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และกิจกรรมอื่นๆ ที่หน่วยงานของมหาวิทยาลัยและกรมราชทัณฑ์ได้ตกลงร่วมกันดำเนินการภายใต้กฎระเบียบ ข้อบังคับ และเงื่อนไขที่ทางเรือนจำ และทัณฑสถานกำหนด ซึ่งเป็นรูปแบบที่นิยมปฏิบัติกันมากในระบบราชทัณฑ์ของสหรัฐอเมริกา แคนาดา และออสเตรเลีย ในด้านวิชาการ มหาวิทยาลัยได้จัดระบบต่างๆ ให้เอื้ออำนวยต่อนักศึกษา กฎระเบียบ และเงื่อนไขของเรือนจำ

การเป็นมหาวิทยาลัยเปิดสิ่งสำคัญประการหนึ่งของการจัดการศึกษา คือ การจัดแหล่งเรียนรู้สำหรับนักศึกษา โดยมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชได้ร่วมมือกับกรมราชทัณฑ์ ในการพัฒนาห้องสมุดเรือนจำและทัณฑสถานนับตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2527 และได้มีการเปิดศูนย์บริการการศึกษาเฉพาะกิจ มุม มสธ. ณ เรือนจำกลางบางขวาง ในปีพุทธศักราช 2528 ปัจจุบันมีการจัดตั้งศูนย์บริการเฉพาะกิจมุม มสธ. แล้ว 11 แห่ง ได้แก่ เรือนจำกลางบางขวาง เรือนจำกลางคลองเปรม ทัณฑสถานหญิงกลาง ทัณฑสถานวัยหนุ่มกลาง เรือนจำกลาง นครศรีธรรมราช เรือนจำกลางเชียงราย เรือนจำกลางเชียงใหม่ เรือนจำกลางพิษณุโลก เรือนจำกลางสมุทรปราการ เรือนจำกลางลำปาง และเรือนจำกลางคลองไผ่ (นครราชสีมา) โดยมี มุม มสธ. แต่ละแห่ง มีการจัดส่งเอกสารการสอน แบบฝึกปฏิบัติ หนังสืออ่านประกอบ และหนังสืออื่นๆ เพิ่มเติมอย่างต่อเนื่อง

มหาวิทยาลัยในเรือนจำที่เกิดจากความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช และกรมราชทัณฑ์ ได้ดำเนินการตั้งตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2527 มาอย่างต่อเนื่องจวบจนปัจจุบัน มีนักศึกษาเข้าศึกษาใน 11 สาขาวิชา จาก 12 สาขาวิชาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ได้แก่ สาขาวิชาศิลปศาสตร์ สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ สาขาวิชานิติศาสตร์ สาขาวิชาวิทยาการจัดการ สาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ สาขาวิชารัฐศาสตร์ สาขาวิชานิติศาสตร์ สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ สาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สาขาวิชามนุษยนิเวศศาสตร์ (เดิมคือสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์) และยกเว้นสาขาวิชาพยาบาลศาสตร์ ซึ่งยังไม่รับนักศึกษาในสาขานี้ จากสถิติในการเข้าศึกษาของนักศึกษาในเรือนจำ พบว่านักศึกษาหลายคนได้สำเร็จจากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชและเข้าสมัครในสาขาอื่นๆ อีก บางคนศึกษาได้รับปริญญา 4 - 5 ปริญญา โดยมีบัณฑิตคนแรกสำเร็จการศึกษาและได้รับเกียรตินิยม อันดับ 2 ในสาขาวิชานิติศาสตร์ สาขาวิชาที่มีนักศึกษาในเรือนจำเข้าเรียนเป็นอันดับต้นๆ คือ สาขาวิชานิติศาสตร์ สาขาวิชาวิทยาการจัดการ และสาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ สำหรับผู้สำเร็จการศึกษาตั้งแต่อดีตจนถึงปีพุทธศักราช 2551 พบว่ามีบัณฑิต จำนวน 1,293 คน

ตลอดเวลาที่ผ่านมา 25 ปี สถิติของการจัดการศึกษาในเรือนจำและทัณฑสถานของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชเป็นสิ่งที่พิสูจน์และยืนยันแก่สังคมได้ว่า *“อยู่ที่ไหนก็เรียนได้ เรียนทางไกลกับ มสธ.”* เพราะในปัจจุบันมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชมีบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีจำนวนกว่า 380,000 คน ไม่เพียงแต่บัณฑิตทุกๆ ไปที่ได้นำวิชาความรู้ที่เรียนไปทำประโยชน์แก่ตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติเท่านั้น แต่มีบัณฑิตจากเรือนจำหลายคนเมื่อสำเร็จการศึกษาและพ้นโทษออกไปแล้วได้ใช้วิชาความรู้ที่เรียนไปทำประโยชน์แก่ตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติด้วยเช่นกัน

ความสำเร็จที่เกิดจากการมีมหาวิทยาลัยในเรือนจำ คือปริญญาบัตร ซึ่งมีบัณฑิตจากเรือนจำหลายคนได้รับเกียรตินิยมและสิ่งที่ได้มากกว่าปริญญาบัตร คือ ความรับผิดชอบและวินัย รวมทั้งความภาคภูมิใจที่เกิดขึ้นกับตัวของบัณฑิต บิดา มารดา คู่ครอง บุตรหลาน สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ พฤติกรรมที่เปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น จนเป็นที่ยอมรับของครอบครัวและสังคม บัณฑิตจากเรือนจำที่สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เป็นเครื่องพิสูจน์ให้สังคมได้เห็นและยอมรับว่าผู้ต้องขังไม่ใช่คนเลวไปเสียทุกคน พวกเขาเหล่านั้นต่างก็มีความรู้ความสามารถเหมือนคนทั่วไป เพียงแต่ต้องมาอยู่เรือนจำเพราะอาจจะเกิดจากความผิดพลาดหรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ การที่สังคมให้ *“โอกาส”* คนเหล่านี้เมื่อกลับออกไปสู่สังคมอีกครั้งจึงเท่ากับ

เป็นการให้ “ชีวิตใหม่” ดังคำที่กล่าวว่า “ร้อยความสามารถ ไม่เท่าหนึ่งโอกาส” และการให้โอกาส การศึกษาอย่างเสมอภาคกับคนทุกกลุ่มก็มาจากแนวคิดของ ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน

การจัดการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยในเรือนจำ ที่เกิดจากแนวคิดและการดำเนินการ อย่างจริงจัง มุ่งมั่น ของศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน ที่ท่านได้ยึดหลักการให้การศึกษ ตลอดชีวิต เปิดโอกาสทางการศึกษาแก่ทุกคน เพื่อมุ่งพัฒนาคุณภาพของประชาชน ด้วยเหตุนี้ “นวัตกรรมการมหาวิทยาลัยในเรือนจำ” จึงไม่เพียงแต่เป็นนวัตกรรมทางการศึกษาระดับอุดมศึกษา ของประเทศไทย แต่ยังส่งผลให้นวัตกรรมการมหาวิทยาลัยในเรือนจำเป็นที่ยอมรับในต่างประเทศ โดยได้มีการนำแนวคิดและการดำเนินการจัดอุดมศึกษาให้กับผู้ต้องขังในเรือนจำของประเทศ อื่นๆ เช่น มาเลเซีย อินโดนีเซีย และเกาหลี เพราะนวัตกรรมการมหาวิทยาลัยในเรือนจำเป็นนวัตกรรม ที่คืนคนดีสู่สังคม

รองศาสตราจารย์ ดร.ปราณี สังฆะตวรธรณ์
อธิการบดีมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

จากหนังสือ นวัตกรรมการเนื่องในโอกาสฉลองอายุครบ 75 ปี ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน
วันที่ 22 ธันวาคม 2552

นวัตกรรม “สาธิตเสริมสมอง”

วันนี้ผมเริ่มเขียนคำสดุดีฉบับนี้ขึ้นในขณะที่ผมกำลังนั่งอยู่ในห้องทำงานที่บ้าน เป็นห้องทำงานที่มีหนังสืออยู่มากมายราวกับเป็นห้องสมุดย่อยๆ ที่สำคัญเป็นห้องทำงานที่ติดเครื่องปรับอากาศอย่างดี รู้สึกเย็นสบายมากๆ เมื่อได้นั่งทำงานและอ่านหนังสือในห้องทำงานที่บ้านผมแห่งนี้

ที่ผมต้องกล่าวถึงห้องทำงานที่เย็นสบายที่บ้านผมนี้ เพราะว่าสิ่งเหล่านี้ที่ผมได้มาเป็นเพราะผมได้โอกาสในชีวิต โดยเฉพาะโอกาสเรื่องการศึกษาจากท่านผู้มีพระคุณท่านหนึ่งคือ ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน นั่นเอง ซึ่งถ้าผมไม่ได้โอกาสในครั้งนั้น ผมคงจะไม่ได้โอกาสได้นั่งทำงานในห้องที่เย็นสบายอย่างนี้อ่างแน่นอน ทั้งนี้เพราะทุกครั้งที่ผมหลับตาและนึกถึงเรื่องฝังใจเมื่อวัยเยาว์นั้น ผมจะเห็นภาพตัวเองกำลังนั่งอ่านหนังสือในศาลาใกล้ป่าช้าหลังวัดสว่างวงษ์ อ.ตาคี ทุกครั้งไปที่ผมจำเป็นต้องไปอ่านหนังสือที่นั่น เพราะว่าที่บ้านผมนั้นมีสภาพที่ร้อนมาก ๆ เนื่องจากลักษณะโครงสร้างบ้านที่มุงด้วยสังกะสีทั้ง 5 ด้านคือ ด้านซ้าย ด้านขวา ด้านหน้า ด้านหลัง และบนหลังคาบ้าน ซึ่งใครที่รู้จัก “ไก่อบฟาง” ก็คงพอจะนึกออกว่าเวลาเอาขี้บสังกะสีคลุมไก่อ้วจะร้อนขนาดไหน ดังนั้น ผมจึงไม่สามารถจะอ่านหนังสือในบ้านได้ และจำเป็นต้องเดินลัดออกหลังบ้านเพื่อไปอ่านหนังสือที่ศาลาในป่าช้าหลังวัด บางครั้งผมก็รู้สึกกลัวผี แต่ก็ช่วยไม่ได้เพราะศาลานี้คือที่ทำงานของผมในวัยเยาว์ และทำให้ผมได้เรียนสำเร็จมาได้จนทุกวันนี้

แน่นอนครับ การที่ผมเรียนสำเร็จจนจบการศึกษาสูงสุดในระดับปริญญาโท ด้านวิศวกรรมพลังงาน และได้ทำงานพร้อมทั้งมีรายได้ที่ดีต่อการค้างชีวิตนั้น จะไม่มีโอกาสเกิดขึ้นได้เลยถ้าไม่มีบุคคลท่านนี้ คือ ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน นั่นเอง โดยท่านผู้นี้ได้เป็นผู้เปิดโอกาสด้านการศึกษาให้กับผมด้วยการเป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งทุนเสริมสมองที่มีผู้อุปการะทุนมากมาย เช่น เครือเจริญโภคภัณฑ์ เป็นต้น โดยทุนนี้จะให้กับนักเรียนที่เรียนดีแต่ขาดแคลนทุนทรัพย์โดยมีการจัดสรรให้จังหวัดละหนึ่งทุน (ผมได้ทุนของจังหวัดนครสวรรค์) ซึ่งอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของ มสธ. ซึ่งในขณะนั้นท่านดำรงตำแหน่งเป็นอธิการบดีของ มสธ. โดยทุนเสริมสมองนี้เป็นทุนการศึกษาแบบเต็มรูปแบบคือ ด้วยทุนนี้ผมสามารถศึกษาต่อแบบไม่ต้องกังวลใจเรื่องค่าเทอมการศึกษา เรื่องค่าที่พักและเรื่องค่าอาหารการกิน ที่ผมต้องกล่าวว่าผมได้ทุนการศึกษา

นี้แล้วไม่ต้องกังวลใจในการศึกษาต่อ เพราะว่าก่อนที่ผมจะได้ทุนนี้ คุณพ่อของผมท่านเคยกล่าวกับผมว่า จะพยายามส่งให้ผมศึกษาต่อให้มากที่สุดเท่าที่สามารถจะทำได้ แต่ด้วยอาชีพของคุณพ่อที่ต้องทำงานรับจ้างไปวันๆ โดยมีรายได้วันหนึ่งนั้นไม่มาก โดยรายได้บางวันยังไม่เพียงพอที่จะซื้อข้าวกินก็มี ผมเคยจำได้ว่าวันหนึ่งคุณพ่อไม่สามารถหาเงินได้ ประกอบกับวันนั้นเป็นวันที่ร้อนมากๆ จึงทำให้ “โชเฟอร์โล้” ซึ่งเป็นกับข้าวที่ตั้งใจว่าจะเหลือเอาไว้กินในตอนมือเย็นนั้น มีกลิ่นเหม็นเหมือนกับข้าวที่กำลังจะเน่าเสียแล้ว แต่เนื่องจากคุณพ่อก็ไม่มีเงินพอที่จะซื้อกับข้าวใหม่ได้ คุณพ่อจึงตัดสินใจตักไข่ออกมาแล้วล้างด้วยน้ำเปล่าให้สะอาด พร้อมทั้งได้นำไข่นั้นไปแช่ในน้ำปลาเพื่อให้ผมได้ทานข้าวมือเย็น เป็นความทรงจำที่ติดตัวผมมาจนทุกวันนี้ ดังนั้นความมุ่งหวังว่าจะให้คุณพ่อทำงานเพื่อมีรายได้จนสามารถส่งให้ผมได้ศึกษาต่อเพื่อจบระดับปริญญาตรีนั้นคงจะไม่มีโอกาสอย่างแน่นอน และด้วยทุนเสริมสมองที่ท่านศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน ก่อตั้งขึ้นนี้เอง คือสิ่งที่ทำให้ผมได้เรียนจนจบในระดับปริญญาตรีและสามารถทำงานเพื่อส่งเสียตัวเองให้เรียนต่อจนจบระดับปริญญาโทได้อย่างภาคภูมิใจ อีกทั้งยังสามารถสร้างฐานะให้กับตนเองและครอบครัวได้อย่างมั่นคงจนทุกวันนี้ ซึ่งเมื่อผมเจอเพื่อนเก่าๆ สมัยที่เรียนหนังสือมาด้วยกันทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ทุกคนจะพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า “ไม่น่าเชื่อว่าชาวยุชจะเปลี่ยนไปได้ขนาดนี้” เพราะทุกคนที่เรียนมาด้วยกันและเคยอยู่กลุ่มเดียวกันนั้นจะรู้สภาพชีวิตของผมในวัยเด็กได้เป็นอย่างดี

ทั้งหมดที่กล่าวมานี้ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะตัวผมเท่านั้น แต่ผมได้มีโอกาสพบกับเพื่อนๆ นักเรียนทุนสาธิตเสริมสมองที่เรียนจบมาหลายคน ทุกคนต่างมีความรู้สึกเช่นเดียวกันคือ ถ้าไม่มีโครงการทุนเสริมสมองที่ท่านศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน ได้ตั้งขึ้นมานี้ ทุกคนคงจะไม่สามารถมีชีวิตที่ดีในสังคมได้ อาจจะมีหลายคนที่ยังเป็นภาระของสังคม หรืออาจจะมีบางคนที่เป็นภัยต่อสังคมก็ได้ แต่ด้วยโอกาสที่ท่านได้สร้างขึ้นในครั้งนี้นี้ จึงทำให้หลายคนสำเร็จการศึกษามาเป็นนายตำรวจใหญ่ ได้เป็นนายทหาร ได้เป็นนายแพทย์ ได้เป็นพยาบาล ได้เป็นวิศวกร ได้เป็นทนายความ ได้เป็นครูอาจารย์ และได้เป็นหลายๆ อย่างที่ใจอยากจะเป็น ซึ่งตอนนี้ทุกคนนั้นนอกจากจะไม่ได้เป็นภาระของสังคมแล้ว แต่กลับมีความสามารถที่จะช่วยสังคมและสร้างสรรค์สังคมให้ดียิ่งขึ้นได้ โดยทุกคนที่ได้โอกาสในครั้งนี้อย่างต่างสำนึกในบุญคุณที่ท่านได้เมตตาไว้อย่างยิ่ง

ปัจจุบัน ผมได้มีโอกาสได้ทำงานเพื่อสังคมและได้มีโอกาสได้ร่วมงานกับ มสธ. จึงทำให้ผมได้มีการรับรู้ถึงคุณงามความดีที่ท่านศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน ได้ทำไว้ให้กับ มสธ.

ได้ทำไว้ให้กับวงการการศึกษา และได้ทำไว้ให้กับสังคมอย่างมากมาย นอกจากนี้การที่ผมได้มีโอกาสร่วมงานที่ท่านได้เป็นประธานในงานพร้อมทั้งมีการกล่าวให้โอวาทกับผู้ร่วมงานหลายครั้ง ยิ่งทำให้ผมรับรู้ว่าคุณเป็นคนที่ยิ่งใหญ่ในความดีงามอย่างยิ่ง ท่านจะมีเมตตาต่อบรรดาคนรอบข้างอย่างสม่ำเสมอ ท่านจะพยายามมุ่งเน้นเรื่องคุณธรรมต่อสังคมตลอดเวลา โดยเฉพาะการที่ท่านได้เคยกล่าวกับพวกเราเสมอว่า “*ควรจะใช้คุณธรรมนำความรู้*” ทั้งนี้ ท่านทราบดีว่าเมื่อพวกเราได้ออกาสทางการศึกษาแล้ว และมีความรู้ความสามารถกันแล้วทุกคน ซึ่งท่านทราบว่าพวกเราสามารถที่จะอยู่รอดในสังคมได้แล้ว แต่ท่านยังอยากมุ่งเน้นให้พวกเราควรตั้งอยู่ในคุณธรรมด้วย ควรจะทำความดีตอบแทนสู่สังคม ควรจะเสียสละเพื่อส่วนรวม และควรซื่อสัตย์ อดทน เพราะท่านทราบว่าสังคมทุกวันนี้ ที่สับสนแตกแยกเพราะผู้นำขาดคุณธรรม ท่านจึงไม่อยากจะให้เราเรานำความรู้ความสามารถที่มีอยู่ไปใช้ในทางที่ผิด เพราะจะยิ่งซ้ำเติมให้สังคมเลวร้ายลงไปอีก

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ไม่ว่าจะเวลาจะผ่านไปนานเท่าไร พวกเราจะเติบโตใหญ่มาในสังคมอย่างไร ท่านศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน ก็ยังคงเป็นห่วงและมีเมตตาต่อพวกเราอยู่เสมอ ซึ่งสิ่งเหล่านี้คือสิ่งที่สะท้อนให้เห็นภาพในใจของท่านว่ามีมุมมองต่อเราอย่างไร โดยท่านมองว่าแม้พวกเราจะเป็นบุคคลที่ยากไร้ แต่ถ้าได้รับการสนับสนุนที่ดี ได้รับการสั่งสอนในแนวทางที่ถูกต้อง ก็สามารถเป็นบุคคลที่มีคุณค่าต่อสังคม มีคุณค่าต่อประเทศชาติได้ ท่านยังคงให้ความสำคัญกับพวกเราตลอดเวลา

สุดท้ายพวกเราขอสัญญาว่าพวกเราจะเป็นลูกไม้ที่หล่นไม่ไกลจากต้น พวกเราจะเติบโตขึ้นมาพร้อมกับคุณงามความดีให้สมกับที่ท่านได้สั่งสมไว้ให้กับพวกเรา พวกเราจะตั้งใจทำความดีตามที่ท่านได้เป็นแบบอย่างไว้ให้กับพวกเรา

นายชาญชัย กฤตพรตพิศุทธิ์
ประธานชมรมนักเรียนสาธิตเสริมสมอง

จากหนังสือ นวัตกรรมวิจิตร เนื่องในโอกาสฉลองอายุครบ 75 ปีศาสตราจารย์ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน
วันที่ 22 ธันวาคม 2552

โครงการนักเรียนสาธิตเสริมสมอง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ความเป็นมา

โครงการนักเรียนสาธิตเสริมสมอง เป็นผลสืบเนื่องมาจากโครงการทุนเสริมสมอง ซึ่งเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปีการศึกษา 2525 โครงการดังกล่าวเกิดขึ้นจากความคิดริเริ่มของ ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน อธิการบดีมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชในขณะนั้น ที่ได้เสนอความคิดต่อคณะกรรมการบริหารทุนการศึกษาเครือเจริญโภคภัณฑ์ และเครือบริษัทเจริญโภคภัณฑ์ได้ให้ความเห็นชอบในการจัดสรรเงินทุนการศึกษาให้แก่เยาวชนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีผลการเรียนดีเด่น มีความประพฤติดีแต่ขาดแคลนทุนทรัพย์ ให้ได้มีโอกาสศึกษาสูงขึ้นตามความสามารถของตน ตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงระดับปริญญาตรีภายในประเทศ เป็นเวลาติดต่อกัน 10 ปี เยาวชนเหล่านี้หากมิได้รับทุนการศึกษาอย่างเพียงพอแล้ว ก็ไม่อาจจะศึกษาต่อเกินการศึกษาภาคบังคับได้

ทุนการศึกษานี้ได้รับความเห็นชอบจากกระทรวงศึกษาธิการ และในปีแรกของการให้ทุนนั้นรัฐบาลได้รับโครงการทุนเสริมสมอง ไว้ในโครงการจัดงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี ในฐานะที่เป็นโครงการของฝ่ายเอกชน

การจัดสรรทุนให้นักเรียนนี้จัดเป็นโครงการต่อเนื่องระยะยาว โดยระยะเริ่มแรก ตั้งแต่ปีการศึกษา 2525 - 2529 ได้จัดสรรทุนให้นักเรียนทุกจังหวัด จังหวัดละ 1 ทุน แต่จากปีการศึกษา 2530 เป็นต้นมาได้พิจารณากำหนดจำนวนทุนเป็นปีๆ ไป ส่วนจำนวนเงินทุนที่ให้แตกต่างกันไปตามระดับการศึกษา กล่าวคือ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จะได้รับทุนละ 6,000 บาทต่อปี และนักเรียนระดับอุดมศึกษาหรือเทียบเท่าในระยะแรกกำหนดว่าจะให้ทุน 10,000 บาทต่อปี แต่ต่อมาได้เพิ่มเป็นให้ทุนละ 20,000 บาทต่อปี และ 25,000 บาทต่อปี เนื่องจากผู้ได้รับทุนต้องถูกย้ายที่อยู่จากภูมิลำเนาเดิมไปยังจังหวัดอันเป็นที่ตั้งของสถาบันอุดมศึกษาที่ตนสอบคัดเลือกได้ จึงมีค่าใช้จ่ายเพิ่มสูงขึ้นมาก

การจัดตั้งกองทุนการศึกษาเสริมสมอง

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชได้จัดตั้งกองทุนการศึกษาเสริมสมองขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2526 โดยที่สภามหาวิทยาลัยฯ ได้ออกระเบียบมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชว่าด้วยกองทุนการศึกษาเสริมสมอง พ.ศ. 2526 ซึ่งนายกสภามหาวิทยาลัยฯ ได้ลงนามเมื่อวันที่ 13 มิถุนายน 2526

ตามระเบียบดังกล่าว กองทุนการศึกษาเสริมสมองประกอบด้วยเงินที่มหาวิทยาลัยได้จัดสรรจากเงินคงคลังของมหาวิทยาลัยเป็นทุนประเดิมจำนวน 10 ล้านบาท เงินบริจาคจากผู้มีจิตศรัทธาและเงินผลประโยชน์ที่เกิดจากกองทุนโดยให้จ่ายเงินผลประโยชน์จากการบริหารโครงการนักเรียนสาธิตเสริมสมอง การจัดกิจกรรมทางวิชาการและจัดสรรเป็นทุนการศึกษาสมทบกับทุนที่ได้รับบริจาค ทั้งนี้ ให้มีคณะกรรมการบริหารกองทุนการศึกษาเสริมสมองทำหน้าที่บริหารกองทุนให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ต่อไป

ในการจัดทุนการศึกษาให้แก่แก่นักเรียนอย่างต่อเนื่องกันเป็นระยะเวลานานตามโครงการนี้ จำเป็นต้องใช้เงินทุนเป็นจำนวนมาก เท่าที่ผ่านมาทุนการศึกษาเสริมสมองได้จากผู้บริจาคหลายฝ่ายด้วยกัน ในระยะแรกทุนเสริมสมองอยู่ในความดูแลของคณะกรรมการบริหารทุนการศึกษาของบริษัทเครือเจริญโภคภัณฑ์ นักเรียนทุนเสริมสมองรุ่นที่ 1 รุ่นที่ 2 รุ่นที่ 3 รุ่นที่ 4 รุ่นที่ 5 รุ่นที่ 6 ส่วนใหญ่จึงได้รับทุนการศึกษาจากบริษัทเครือเจริญโภคภัณฑ์ โดยมีบริษัทอื่นๆ และผู้มีจิตศรัทธาร่วมให้ทุนแก่นักเรียนด้วย ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2525 มหาวิทยาลัยได้จัดสรรเงินคงคลังเพิ่มอีก 20 ล้านบาท ให้แก่กองทุนการศึกษาเสริมสมอง

ในการบริหารทุนเสริมสมอง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชได้แต่งตั้งคณะกรรมการระดับต่าง ๆ ขึ้น เพื่อให้โครงการดำเนินไปด้วยดี กล่าวคือ ในระดับสูงสุดมีคณะกรรมการบริหารกองทุนการศึกษาเสริมสมอง ซึ่งสภามหาวิทยาลัยได้แต่งตั้งเมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2526 ตามระเบียบมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชว่าด้วยกองทุนการศึกษาเสริมสมอง พ.ศ. 2526 โดยมีวาระดำรงตำแหน่ง 2 ปี และอาจได้รับแต่งตั้งใหม่อีกก็ได้ คณะกรรมการประกอบด้วย อธิการบดี เป็นประธาน รองอธิการบดีคนหนึ่ง อธิการบดีเสนอแต่งตั้งเป็นรองประธาน ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้แทนสภาวิชาการ จำนวน 2 คน ผู้ทรงคุณวุฒิฝ่ายเอกชนที่สภาวิชาการเสนอแต่งตั้ง จำนวน 3 คน เป็นกรรมการ ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์เป็นกรรมการและเลขานุการ ผู้อำนวยการกองคลังเป็นกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ (ต่อมาได้มีการแก้ไขระเบียบฯ ว่าด้วยกองทุนการศึกษาเสริมสมองเมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2531

โดยให้มีผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนไม่เกิน 5 คน โดยเป็นผู้ทรงคุณวุฒิฝ่ายเอกชนไม่น้อยกว่า 3 คน คณะกรรมการชุดนี้มีหน้าที่กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการจัดสรรทุน อนุมัติการให้ทุนและค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานของกองทุน รวมทั้งออกระเบียบวิธีปฏิบัติซึ่งไม่ขัดต่อระเบียบนี้ได้ตามความจำเป็น

คณะกรรมการระดับต่อไปซึ่งได้รับการแต่งตั้งตามมติของคณะกรรมการบริหารทุนการศึกษาเสริมสมอง คือ คณะกรรมการพิจารณาให้ทุนการศึกษาเสริมสมอง โดยให้มีหน้าที่พิจารณาคัดเลือกผู้สมควรได้รับทุน พิจารณาผลการเรียนเพื่อต่อทุนการศึกษาและติดตามผลการเรียนของนักเรียนทุนการศึกษาเสริมสมอง คณะกรรมการชุดนี้ประกอบด้วยอธิการบดีมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชเป็นประธาน ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้แทนเครือข่ายบริษัทเจริญโภคภัณฑ์ ผู้อำนวยการกองคลัง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ และอาจารย์ประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ที่เป็นหัวหน้าคณะทำงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาให้ทุนเป็นกรรมการ

เนื่องจากกองทุนการศึกษาเสริมสมองมีความเกี่ยวข้องกับหน่วยงานต่างๆ หลายฝ่าย องค์ประกอบของคณะกรรมการจึงมีทั้งผู้แทนภาคเอกชน และหน่วยงานของรัฐที่มีส่วนสำคัญในการบริหารกองทุนคือ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

นับตั้งแต่เริ่มโครงการนักเรียนสาธิตเสริมสมอง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ได้ดำเนินการรณรงค์หาทุนจากผู้มีจิตศรัทธา โดยได้รับการบริจาคจาก “มูลนิธิสมาคมนักเรียนทุนรัฐบาลไทย” จำนวน 5 ทุน และจาก “ชมรมศิษย์เก่าเสริมสมอง” จำนวน 5 ทุน และได้ขอบริจาคจากผู้ที่มีอุปการะทุน จัดทำแผ่นพับประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับทุนเสริมสมองเชิญชวนให้บริจาคโดยประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อมวลชนและขอรับบริจาคจากประชาชนและนักศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชตามกำลังศรัทธา

คุณสมบัติของผู้มีสิทธิขอรับทุนการศึกษาเสริมสมอง

ผู้ที่มีสิทธิขอรับทุนการศึกษาเสริมสมองในระยะเริ่มแรก ให้ทุนผู้จบ ป.6 เมื่อขยายการศึกษาภาคบังคับเป็น 9 ปี จึงเปลี่ยนเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีอายุ 17 ปีบริบูรณ์ มีผลการเรียนดีเด่นอย่างต่อเนื่องในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1, 2 และ 3 และขาดแคลนทุนทรัพย์ หากมิได้รับทุนการศึกษาแล้วจะไม่สามารถศึกษาต่อไป รวมทั้งจะต้องมีความประพฤติเรียบร้อย มีความเป็นผู้นำและมีสุขภาพดี นักเรียนจะได้รับทุนนี้ตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เป็นต้นไป

ทุกปีจนถึงขั้นสูงสุดตามความสามารถของผู้รับทุน แต่ไม่เกินระดับปริญญาตรี โดยที่ต้องมีผลการเรียนอยู่ในเกณฑ์ดี และมีความประพฤติดี (ในระดับมัธยมศึกษา ได้คะแนนเฉลี่ยตลอดปีไม่ต่ำกว่า 3 จากระบบคะแนน 4 และในระดับอุดมศึกษาได้คะแนนเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า 2.57)

การคัดเลือกนักเรียนสาธิตเสริมสมอง

การคัดเลือกนักเรียนผู้สมควรได้รับทุนนั้น เริ่มต้นโดยโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นแต่ละโรงเรียนจะเสนอชื่อนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่สมควรได้รับทุน ผ่านตามลำดับ ตั้งแต่ระดับกลุ่มโรงเรียนซึ่งจะคัดเลือกให้เหลือ 1 คน แล้วนำเสนอคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานอำเภอ คัดเลือกให้เหลืออำเภอละ 1 คน แล้วส่งให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดพิจารณา ในระดับจังหวัดจะคัดเลือกให้เหลือ 4 คน แล้วส่งผลการคัดเลือกไปยังสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อจัดส่งให้มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชโดยคณะกรรมการพิจารณาให้ทุนการศึกษาเสริมสมองคัดเลือกให้เหลือจังหวัดละ 1 คน ผู้ที่ได้รับการคัดเลือกขั้นสุดท้ายคือผู้ที่ได้รับทุนเสริมสมอง

การบริหารโครงการนักเรียนสาธิตเสริมสมองนั้น เมื่อเริ่มแรกดำเนินงานโดยบริษัทเครือเจริญโภคภัณฑ์ทำหน้าที่เป็นผู้บริหารทุน และนับตั้งแต่ปีการศึกษา 2526 เป็นต้นมา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชได้เข้ารับหน้าที่บริหารทุนเสริมสมองแทนบริษัทเครือเจริญโภคภัณฑ์ แต่บริษัทเครือเจริญโภคภัณฑ์ก็ยังคงร่วมมือในด้านการจัดสรรทุนการศึกษาให้แก่ นักเรียนในโครงการอยู่ตลอดมา

เมื่อเข้ารับผิดชอบในการบริหารทุนเสริมสมอง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชได้ขยายขอบเขตการดำเนินงานโดยจัดทำเป็นโครงการนักเรียนสาธิตเสริมสมองในระบบทางไกลขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากพิจารณาเห็นว่านักเรียนทุนเสริมสมองเป็นนักเรียนที่มีลักษณะพิเศษจากทุกจังหวัดทั่วประเทศ การจะพัฒนาเยาวชนกลุ่มนี้ให้ได้ผลเต็มที่ควรจะได้มีการติดตามดูแลทางด้านวิชาการ และพัฒนาการด้านต่างๆ นอกเหนือจากการให้ทุน ดังนั้น จึงจะได้จัดบริการทางวิชาการต่างๆ ให้ควบคู่ไปกับการให้ทุน นอกจากนี้ก็ได้ใช้โครงการดังกล่าวเป็นแหล่งส่งเสริมและกระตุ้นให้มีการวิจัยเพื่อเสริมสร้างความก้าวหน้าทางวิชาการในสาขาวิชาศึกษาศาสตร์และสาขาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง การดำเนินงานตามโครงการนักเรียนสาธิตเสริมสมองนี้มหาวิทยาลัยได้มอบหมายให้สาขาวิชาศึกษาศาสตร์เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ

วิธีการบริจาคทุนเสริมสมองสามารถเลือกได้ 3 วิธีคือ

(1) **ทุนถาวร** บริจาคเงินจำนวน 100,000 บาท ต่อทุน 1 ทุน ซึ่งในวงเงินนี้สามารถนำผลประโยชน์เป็นรายปีมาจัดสรรเป็นทุนแก่นักเรียนได้ตลอด 10 ปี

(2) **ทุนรายปี** ผู้บริจาคสามารถบริจาคได้เป็นรายปีตามประเภทของทุนคือ ระดับมัธยมศึกษาปลาย ทุนละ 6,000 บาทต่อปี และระดับอุดมศึกษาทุนละ 20,000 บาทต่อปี และ 25,000 บาทต่อปี (เฉพาะนักศึกษาที่เข้าศึกษาต่อคณะแพทยศาสตร์ เกษศาสตร์ เทคนิคการแพทย์ วิศวกรรมศาสตร์ วิทยาศาสตร์) ผู้บริจาคทุนรายปีสามารถระบุชื่อทุนตามความประสงค์ได้

(3) **บริจาคตามอัยยาศัย** ผู้บริจาคสามารถบริจาคจำนวนเท่าใดก็ได้ตามอัยยาศัย และมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชจะไดรวบรวมจัดสรรเป็นทุนให้แก่นักเรียนตามความประสงค์ต่อไป

ผู้สนใจบริจาคเงินสดหรือส่งจ่ายเช็คในนามกองทุนการศึกษาเสริมสมอง มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ในการจัดสรรทุนนั้น หากผู้บริจาคทุนถาวรหรือทุนรายปีต้องการให้ทุนแก่นักเรียนจังหวัดใดโดยเฉพาะ มหาวิทยาลัยก็จะดำเนินการจัดสรรทุนตามวัตถุประสงค์ของผู้บริจาค

นักเรียนทุนเสริมสมองรวม 4 รุ่น ได้มีโอกาสรับพระราชทานทุนเสริมสมองจากสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ คือ รุ่นที่ 1 รับพระราชทานทุนเมื่อ พ.ศ. 2525 รุ่นที่ 2 รับพระราชทานทุนเมื่อ พ.ศ. 2526 รุ่นที่ 3 และรุ่นที่ 4 รับพระราชทานทุนเมื่อ พ.ศ. 2528

ลักษณะสำคัญของโครงการนักเรียนสาธิตเสริมสมอง

โครงการนักเรียนสาธิตเสริมสมอง จัดเป็นโครงการสาธิตในระบบการศึกษาทางไกลของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช โดยมหาวิทยาลัยได้เปิดโอกาสให้นักเรียนที่ได้รับทุนเลือกเรียน ณ สถานศึกษาและสาขาวิชาตามที่ตนสนใจ **และไม่มีข้อผูกมัดใดๆ** ภายหลังจากสำเร็จการศึกษาแล้ว ดังนั้น จึงมีนักเรียนเสริมสมองอยู่ในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ตั้งอยู่ตามจังหวัดต่างๆ ที่นักเรียนผู้ได้รับทุนมีภูมิลำเนาอยู่เป็นส่วนใหญ่ และมีบางคน que เลือกเรียนต่อระดับ

มัธยมศึกษาในจังหวัดที่มีใช้ภูมิลำเนาเดิมของตน สำหรับผู้ที่เข้าเรียนในระดับอุดมศึกษา
ก็สามารถสอบคัดเลือกเข้าเรียนต่อในสถาบันและมหาวิทยาลัยหลายแห่ง

ในการติดต่อและประสานงานเกี่ยวกับนักเรียนสาธิตเสริมสมองมหาวิทยาลัย
จะดำเนินการผ่านสถานศึกษาที่นักเรียนอยู่ โดยได้มอบให้สถานศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับ
ทุนการศึกษาที่นักเรียนได้รับแต่ละปี นอกจากนั้นก็ยังขอให้ทางโรงเรียนได้จัดอาจารย์แนะแนว
ประจำตัวนักเรียนเพื่อให้ข้อชี้แนะและคำปรึกษาแก่นักเรียนในประการต่างๆ พร้อมกันนั้น
ก็ได้ขอให้ทางสถานศึกษาได้ช่วยรายงานผลการเรียนของนักเรียนให้มหาวิทยาลัยได้ทราบ
ทุกภาคการศึกษา รวมทั้งการให้ข้อมูลเพิ่มเติมตลอดจนข้อคิดเห็นเกี่ยวกับตัวนักเรียนให้
มหาวิทยาลัยได้ทราบตามแต่สถานศึกษาจะเห็นสมควร ทั้งนี้เพื่อมหาวิทยาลัยจะได้ให้ความ
สนับสนุน ให้คำปรึกษาและให้ความช่วยเหลือทั้งทางด้านวิชาการและด้านอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
เพื่อให้นักเรียนได้มีพัฒนาการและบรรลุเป้าหมายของการให้ทุนอย่างมีประสิทธิภาพ

กิจกรรมทางวิชาการที่มหาวิทยาลัยได้จัดเพิ่มเติมเพื่อสนับสนุนกิจกรรมของสถานศึกษา
และเพื่อพัฒนานักเรียนสาธิตเสริมสมอง คือการจัดอาจารย์ประจำสาขาวิชาศึกษาศาสตร์
ให้เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาประจำตัวนักเรียนแต่ละคน ซึ่งอาจารย์ที่ปรึกษาดังกล่าวจะมีการติดต่อกับ
ทางสถานศึกษาและตัวนักเรียนอยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้ก็มีการจัดกิจกรรมแนะแนวใน
ระบบทางไกลด้วยการให้ข้อมูลข่าวสารที่จะเป็นประโยชน์แก่การศึกษาของนักเรียน การจัดทำ
สารเสริมสมองเพื่อให้นักเรียนได้ทราบความเคลื่อนไหวของโครงการ และความก้าวหน้าทาง
วิทยาการต่างๆ และทุกปีในช่วงปลายเดือนเมษายน ทางมหาวิทยาลัยก็จะจัดกิจกรรมเพิ่มพูน
ทักษะและเสริมประสบการณ์ให้แก่นักเรียนสาธิตเสริมสมองเพื่อเป็นการเพิ่มเติมในส่วนที่ไม่อาจ
กระทำได้ด้วยระบบการศึกษาทางไกล กิจกรรมที่จัดทำมีทั้งการพบปะกับผู้อุปการะทุนการศึกษา
อาจารย์ที่ปรึกษา และระหว่างนักเรียนทุนเสริมสมองด้วยกัน นอกจากนั้นก็เป็นการเสริมกิจกรรม
ทางด้านความรู้ ทักษะ การแนะแนว ตลอดจนการทดสอบเพื่อให้ทราบถึงสมรรถภาพด้านต่างๆ
ของนักเรียน กิจกรรมเพิ่มพูนทักษะและเสริมประสบการณ์ดังกล่าว จัดขึ้น ณ มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมาธิราช

จำนวนนักเรียนสาธิตเสริมสมองที่ได้รับคัดเลือก

นับถึงปีการศึกษา 2552 ได้มีการจัดสรรทุนเสริมสมองให้แก่นักเรียนมาแล้วรวม
27 รุ่น จำนวน 1,101 คน

การติดตามประเมินผลโครงการนักเรียนสาธิตเสริมสมอง

ปี 2549 คณะทำงานโครงการนักเรียนสาธิตเสริมสมอง ได้ทำวิจัยเรื่องความคิดเห็นของนักเรียนทุนเสริมสมอง รุ่นที่ 14 - 23 จำนวน 101 คน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนทุนเสริมสมองส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นโครงการที่ดีมาก ขอให้ดำเนินการจัดสรรทุนแก่นักเรียนเรียนดีแต่ขาดแคลนทุนทรัพย์อย่างต่อเนื่องต่อไป

ปี 2551 คณะทำงานฯ ได้ทำการติดตามผลนักเรียนทุนสาธิตเสริมสมองรุ่นที่ 1 - 15 ผลการวิจัยพบว่านักเรียนทุนส่วนใหญ่ทำงานบริษัทเอกชน มีความรับผิดชอบในการทำงานระดับมากที่สุด

เห็นว่าโครงการทุนเสริมสมองมีประโยชน์มากทำให้ได้รับโอกาสในการเรียนต่อและมีอนาคตที่ดี และต้องการให้มีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางการแสวงหาทุนให้กับโครงการเพิ่มขึ้น

นวัตกรรม “มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ”

การอุดมศึกษาไทยเริ่มจากการมีโรงเรียนมหาดเล็ก โรงเรียนข้าราชการพลเรือน จนมาถึงการจัดตั้งมหาวิทยาลัยแห่งแรก คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยขึ้นในปี พ.ศ. 2459 มหาวิทยาลัยของรัฐทุกแห่งเป็นส่วนราชการ และเมื่อมีพระราชบัญญัติสภาการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2502 มหาวิทยาลัยต้องตกอยู่ภายใต้การควบคุมของสภาการศึกษาแห่งชาติและหน่วยงานอื่น เช่น ในด้านการบริหารงานบุคคล อยู่ภายใต้คณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.) และข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัย (ก.ม.) ด้านการเงินการงบประมาณอยู่ภายใต้กระทรวงการคลัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรมบัญชีกลาง สำนักงบประมาณ พันธกิจด้านงานวิเทศอยู่ภายใต้กระทรวงพัฒนาการแห่งชาติ เป็นต้น ดังนั้น เมื่อการดำเนินการของมหาวิทยาลัยผ่านมาประมาณครึ่งศตวรรษก็เป็นที่ประจักษ์ชัดว่า การบริหารมหาวิทยาลัยขาดความเป็นอิสระ ขาดความคล่องตัว และขาดเสรีภาพทางวิชาการ ยิ่งในยุคที่มีการแข่งขันสูง มหาวิทยาลัยต้องมีความเป็นเลิศทางวิชาการ สามารถสนองต่อความต้องการของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ สภาการศึกษาแห่งชาติร่วมกับผู้บริหาร คณาจารย์มหาวิทยาลัยต่างๆ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้จัดสัมมนาขึ้นหลายหน ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2507 ถึง พ.ศ. 2513 จนได้ข้อสรุปว่า การอุดมศึกษาไทยต้องการมหาวิทยาลัยที่มีระบบบริหารมีความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพในเชิงบริหารจัดการ ไม่เป็นส่วนราชการ มีฐานะเป็นหน่วยงานของรัฐประเภทหนึ่งที่ยังคงได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากรัฐบาล ซึ่งต่อมามีชื่อเป็นทางการว่า “มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (Public Autonomous University, PAU)” ผลที่ได้จากการสัมมนาได้สรุปเป็นหลักการเสนอต่อนายกรัฐมนตรีในขณะนั้น คือ จอมพล ถนอม กิตติขจร แต่นายกรัฐมนตรีไม่เห็นด้วย

ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน ได้กล่าวถึงหลักการสำคัญของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐจากผลการสัมมนาที่แตกต่างจากมหาวิทยาลัยที่เป็นส่วนราชการ สรุปสาระสำคัญเป็นดังนี้

1. เปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างมหาวิทยาลัยกับรัฐบาล โดยมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐไม่เป็นส่วนราชการ จึงไม่ต้องใช้ระบบระเบียบของทางราชการ มหาวิทยาลัยสามารถพัฒนาระบบบริหารที่เป็นของตัวเองเพื่อจะได้เหมาะสมกับภารกิจและเอื้ออำนวยที่จะทำให้อาจารย์และบุคลากรมีความเป็นเลิศได้เร็วขึ้น

2. องค์การและการบริหารภายในมหาวิทยาลัย จัดเป็นระบบอิสระในการปกครองตนเอง มีเสรีภาพทางวิชาการ และส่งเสริมให้คณาจารย์มีส่วนร่วมในการบริหารมหาวิทยาลัยมากขึ้นโดยเน้นการกระจายอำนาจและยึดหลักการบริหารโดยคณะบุคคลในรูปกรรมการ เช่น สภามหาวิทยาลัย สภาวิชาการ กรรมการประจำหน่วยงานภายในระดับต่างๆ เป็นต้น สำหรับผู้บริหารระดับหัวหน้าหน่วยงาน เช่น อธิการบดี คณบดี ผู้อำนวยการศูนย์/สถาบัน หัวหน้าภาควิชา เป็นต้น ให้มีวาระการดำรงตำแหน่ง เพื่อเปิดโอกาสให้คณาจารย์ได้หมุนเวียนกันทำหน้าที่บริหาร

3. การบริหารงานบุคคล จัดได้ในรูปไม่เป็นระบบราชการ บุคลากรของมหาวิทยาลัยไม่เป็นข้าราชการแต่เป็นพนักงานของรัฐหรือพนักงานของมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยจะเน้นการบริหารงานบุคคลที่สามารถดึงดูดและรักษาผู้มีคุณวุฒิสูง และมุ่งส่งเสริมให้บุคลากรได้ใช้ความรู้ความสามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มที่ และให้ได้รับเงินเดือนและผลประโยชน์สูงสุดพอ

4. การงบประมาณและการเงิน มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐรับการจัดสรรงบประมาณประเภทงบอุดหนุนทั่วไปหรือในรูปเงินก้อน (Block Grant) ใช้จ่ายตามระเบียบการเงินของมหาวิทยาลัย มีระบบตรวจสอบการใช้จ่ายเงินที่รัดกุมโดยสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.) เพื่อให้การใช้จ่ายเกิดประโยชน์สูงสุด โปร่งใสตรวจสอบได้

ภายใต้แนวคิดและการผลักดันสนับสนุน รวมทั้งการร่างพระราชบัญญัติของศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีอำน ซึ่งดำรงตำแหน่งปลัดทบวงมหาวิทยาลัยขณะนั้น ในที่สุดมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐแห่งแรกของประเทศไทย ก็ได้รับการสถาปนาขึ้นตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี พ.ศ. 2533 นับว่าเป็นนวัตกรรมหนึ่งของศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีอำน สาระในพระราชบัญญัติได้ปรากฏอัตลักษณ์หลายประการและบางส่วนได้เป็นแบบอย่างในการร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐฉบับต่อๆ มา เช่น

1. มหาวิทยาลัยเป็นนิติบุคคลที่ไม่เป็นส่วนราชการและไม่เป็นรัฐวิสาหกิจ เน้นประสิทธิภาพและความคล่องตัวในการบริหารงบประมาณและการบริหารงานบุคคล สามารถดึงดูดและรักษาคนดี คนเก่งอยู่ในระบบ

2. เป็นมหาวิทยาลัยเทคโนโลยี (University of Technology) แห่งแรกของประเทศไทย เพื่อให้สอดคล้องกับกระแสอุดมศึกษาโลกและสนองตอบความต้องการกำลังคนของประเทศ ต่อมามีมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีเพิ่มขึ้น เช่น มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ เป็นต้น

3. การมีสภามหาวิทยาลัยที่เป็น Lay Board ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญ โดยยึดหลัก Citizen Trusteeship จากภายนอกร่วมวางนโยบายในลักษณะเป็นสภานโยบาย (Policy Board) เช่นเดียวกับสภามหาวิทยาลัยในประเทศที่เจริญแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การนำตัวแทนองค์กรผู้ใช้บัณฑิตภาคธุรกิจเอกชน คือ ประธานสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และประธานสภาหอการค้าแห่งประเทศไทยมาเป็นกรรมการสภามหาวิทยาลัย โดยตำแหน่ง มีส่วนร่วมวางนโยบายการผลิตและพัฒนากำลังบุคลากร ทำให้มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีมี “สหกิจศึกษา” เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการจัด “สหกิจศึกษา” ในประเทศไทย ถือได้ว่าเป็นนวัตกรรมอีกอย่างหนึ่งของ ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน ในปัจจุบันสหกิจศึกษาไทยได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติ

ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน ได้ให้ความสำคัญกับบทบาทของสภามหาวิทยาลัยอย่างยิ่งจะเห็นได้จากพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยทั้ง 7 ฉบับ ที่ออกมาปลายปี พ.ศ. 2550 และต้นปี พ.ศ. 2551 ล้วนกำหนดให้มหาวิทยาลัยแบ่งส่วนงานให้มี “สำนักงานสภามหาวิทยาลัย” อยู่ในโครงสร้าง

4. การมีพันธกิจที่จะปรับ แปลง ถ่ายทอด พัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อรองรับพันธกิจนี้ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีจึงมีเทคโนโลยีธานี (Technopolis) ซึ่งเป็นอุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (Science and Technology Park) ของมหาวิทยาลัย

5. การแสดงเจตนารมณ์ว่าจะเป็นมหาวิทยาลัยวิจัย โดยกำหนดหน่วยงานที่มีชื่อว่า “สถานวิจัย” เป็นหน่วยงานในสำนักวิชาไว้ในพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัย

นับตั้งแต่ได้มีพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ คือ พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี พ.ศ. 2533 และพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ พ.ศ. 2535 แล้ว ในปี พ.ศ. 2536 รัฐบาลสมัยนายอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรี มีความพยายามจะผลักดันมหาวิทยาลัยให้เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐเพิ่มอีก 16 แห่ง แต่ก็ไม่เป็นผล เนื่องจากความขัดแย้งและมุมมองที่เห็นความสำคัญเรื่องนี้ต่างกันของฝ่ายการเมืองเอง ทำให้ร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัย 16 ฉบับ ตกไป เนื่องจากมีการปิดประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ จนกระทั่งมีพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐเพิ่มอีก 4 ฉบับ ในปี พ.ศ. 2540 มีพระราชบัญญัติของมหาวิทยาลัยสงฆ์อีก 2 แห่ง คือ พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.

2540 และในปี พ.ศ. 2541 อีก 2 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี พ.ศ. 2541 และพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง พ.ศ. 2541 รัฐบาลต่อจากนั้นก็มึนโยบายที่จะปรับเปลี่ยนมหาวิทยาลัยที่เคยอยู่ในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยที่เหลืออยู่เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ด้วยเหตุผลหลักคือ ความมีอิสระคล่องตัว มีประสิทธิภาพเพื่อความเป็นเลิศทางวิชาการ ดังได้กล่าวมาแล้ว แต่ก็ยังไม่มึมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐเพิ่มเติมจากปี พ.ศ. 2541 อีกเลย

ในวันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ. 2549 ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมแต่งตั้ง ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอาน ให้เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ และท่านได้รับแต่งตั้งให้เป็นประธานคณะกรรมการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยอีก 7 ฉบับ และได้ออกเป็นพระราชบัญญัติในช่วงปลายปี พ.ศ. 2550 และต้นปี พ.ศ. 2551 ดังนี้ พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. 2550 พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยบูรพา พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยทักษิณ พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พ.ศ. 2551 พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ พ.ศ. 2551 และพระราชบัญญัติสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง พ.ศ. 2551

สรุป

“มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ” นวัตกรรมของ ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอาน นับเป็น “นวัตกรรมล้ำสมัย”

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับแห่งแรกของประเทศไทยได้รับการสถาปนาขึ้นในปี พ.ศ. 2533 (ค.ศ. 1990) ถือว่าเป็นผู้นำของการเปลี่ยนแปลงการบริหารมหาวิทยาลัยของรัฐในระบบราชการสู่การมีอิสระและคล่องตัวในการดำเนินงาน เมื่อเทียบกับการอุดมศึกษาของประเทศในอาเซียนด้วยกันอย่างมาเลเซียและสิงคโปร์ หรือแม้แต่ประเทศที่พัฒนาแล้วในทวีปเอเชียอย่างประเทศญี่ปุ่น ซึ่งได้ประกาศเป็นนโยบายให้มหาวิทยาลัยของรัฐทุกแห่งอยู่ในรูป “*บรรษัทมหาวิทยาลัยแห่งชาติ (National University Corporation)*” โดยมีผลตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2547 (ค.ศ. 2004) ซึ่งเป็นวันเริ่มต้นปีงบประมาณ ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอาน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการขณะนั้น ได้ตอบกระทู้ถามสด เรื่องการนำมหาวิทยาลัยของรัฐออกนอกระบบ ในการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เมื่อวันที่ 17 ตุลาคม พ.ศ. 2550 ความตอนหนึ่งว่า “.....ตัวอย่างของประเทศญี่ปุ่น การนำมหาวิทยาลัยของรัฐออกนอกระบบ ในสมัย ดร.อาริมา ได้ตั้งคำถามเกี่ยวกับมหาวิทยาลัยว่า ทำไมมหาวิทยาลัยของ

ญี่ปุ่นจึงไม่เจริญก้าวหน้าทัดเทียมกับมหาวิทยาลัยในตะวันตกหรือออสเตรเลีย และทำอย่างไร จึงจะแข่งขันได้ ซึ่งก็ได้พบว่า เป็นเพราะ 1. มหาวิทยาลัยของญี่ปุ่นเป็นมหาวิทยาลัยในระบบราชการ 2. ขาดอิสระทางวิชาการ 3. ขาดความเป็นสากลในการที่จะพัฒนาให้มีความก้าวหน้า สามารถมีการแข่งขัน จึงต้องให้มหาวิทยาลัยมีลักษณะเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐที่มีการบริหาร คล่องตัวแบบเอกชน ...”

การที่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐที่มีระบบบริหาร ที่มีความคล่องตัว มีประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ทำให้มหาวิทยาลัยพัฒนาและสร้างปัจจัย คุณภาพได้อย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีระบบบริหารงานบุคคลที่ไม่ใช่ราชการ ทำให้ สามารถครองคนดี คนเก่งให้อยู่กับมหาวิทยาลัย จะเห็นได้จากปี พ.ศ. 2552 เมื่อมหาวิทยาลัย สถาปนามาเพียง 19 ปี สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) (องค์การมหาชน) ได้เปิดเผยผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบ 2 อุดมศึกษา พ.ศ. 2549 - พ.ศ. 2551 ปรากฏว่ามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีได้เป็นลำดับที่ 1 ในมหาวิทยาลัยของรัฐ กลุ่มเน้นการผลิตบัณฑิตและวิจัย และในปลายเดือนสิงหาคม กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศ ให้มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีเป็น 1 ใน 9 มหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ (National Research University, NRU) และเป็นที่น่ายินดีว่า 5 ใน 9 มหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติเป็นมหาวิทยาลัย ในกำกับของรัฐ

อย่างไรก็ตาม แม้ว่า “การเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ” จะได้สำแดงสัมฤทธิ์ผล ให้เห็นเป็นที่ประจักษ์บ้างแล้ว แต่มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐยังต้องได้รับการพัฒนาอีกต่อไป ไม่มีที่สิ้นสุด ดังความในคำปราศรัยของ ศาสตราจารย์ ดร.วิทวิท ศรีสอ้าน ในโอกาสวันสถาปนา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ครบ 5 ปี ตอนหนึ่งว่า “.....มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันถาวรของ สังคม และจะต้องอยู่คู่ชาติไทยและประชาคมโลกชั่วนิรันดร์ และจะต้องมีการปรับเปลี่ยน ให้ทันหรือนำการเปลี่ยนแปลงของสังคมและของโลก จึงไม่มีวันที่จะใช้คำว่า ‘สร้างเสร็จ’ หรือ ‘สมบูรณ์’ การสร้างมหาวิทยาลัยเป็นกระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืนและต่อเนื่อง ... ลู่อความ เป็นมหาวิทยาลัยแห่งชาติของประเทศไทย และลู่อความเป็นมหาวิทยาลัยนานาชาติของ ประชาคมโลกและของมนุษยชาติสืบไป”.

ศาสตราจารย์ ดร.ประสาธ สืบคำ
อธิการบดีมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

จากหนังสือ นวัตกรรมวิทวิท เนื่องในโอกาสฉลองอายุครบ 75 ปี ศาสตราจารย์ ดร.วิทวิท ศรีสอ้าน
วันที่ 22 ธันวาคม 2552

นวัตกรรม “สหกิจศึกษา”

ย้อนหลังกลับไปในปี พ.ศ. 2530 เมื่อรัฐบาลสมัยนั้นดำริให้มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยในส่วนภูมิภาค โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีความสำคัญเป็นเมืองรองในภาคต่างๆ ของประเทศ จังหวัดนครราชสีมาจึงถูกคัดเลือกในฐานะเมืองรองสำหรับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และได้จัดตั้งมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีขึ้นในเวลาต่อมา ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน ในฐานะปลัดทบวงมหาวิทยาลัย ผู้ที่ต้องรับผิดชอบการวางแผนและจัดทำโครงการจัดตั้งมหาวิทยาลัยดังกล่าว ได้ดำเนินโครงการในหลายลักษณะเพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมศึกษาทั้งในด้านระบบบริหารจัดการ การจัดการเรียนการสอน การวิจัยและพัฒนา และการพัฒนานักศึกษาให้มีคุณภาพชีวิตในมหาวิทยาลัยที่สมบูรณ์พร้อม จึงเกิดนวัตกรรมศึกษามากมาย ณ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีแห่งนี้ นวัตกรรมศึกษาที่สำคัญประการหนึ่งก็คือ Cooperative Education ต่อมา ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน ได้บัญญัติศัพท์ว่า “สหกิจศึกษา”

ความจริงสหกิจศึกษาเกิดจากการที่ ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน ได้นำคณะผู้บริหารจากมหาวิทยาลัยต่างๆ กว่า 10 คน ไปศึกษาดูงานการพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศแคนาดา เมื่อปี พ.ศ. 2530 จากการพบปะเจรจากับผู้บริหารมหาวิทยาลัยต่างๆ ในแคนาดาทุกแห่ง พบว่า สหกิจศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนานักศึกษาควบคู่กับการเรียนการสอนปกติในมหาวิทยาลัย เมื่อวิเคราะห์ในรายละเอียดแล้ว พบว่า สหกิจศึกษาเป็นหลักการและนโยบายสำคัญในการผลิตบัณฑิตให้ตอบสนองความต้องการของสถานประกอบการในทุกๆ สาขาวิชา และยิ่งไปกว่านั้น ในบางมหาวิทยาลัยได้กำหนดให้นักศึกษาทุกคนก่อนสำเร็จการศึกษาต้องมีเวลาปฏิบัติงานในสถานประกอบการที่เรียกว่า สหกิจศึกษา อย่างน้อย 1 ภาคการศึกษา

สถานการณ์ดังกล่าวมิได้เกิดขึ้นเฉพาะในแคนาดาเท่านั้น แต่ในสหรัฐอเมริกา มหาวิทยาลัยตลอดจนวิทยาลัยชุมชนส่วนใหญ่ได้กำหนดให้สหกิจศึกษาเป็นนโยบายสำคัญในการสร้างบัณฑิตให้สอดคล้องสนองต่อความต้องการของสถานประกอบการเช่นเดียวกัน

จากประสบการณ์ดังกล่าว ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน หลังจากการเสร็จสิ้นการศึกษา ดูงานในครั้งนั้น ได้มอบหมายให้ผู้ที่เกี่ยวข้องศึกษาเรื่องนี้โดยละเอียดแล้วเสนอให้สหกิจศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของระบบการศึกษาของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีตั้งแต่เริ่มจัดทำโครงการ จากวิสัยทัศน์อันกว้างไกล และมุ่งมั่นให้เกิดนวัตกรรมนี้ในประเทศไทย ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน ได้ระดมสรรพกำลังจากผู้รู้ ผู้เล่นเรื่องนี้ ซึ่งมีน้อยมากในขณะนั้น เพื่อวางรูปแบบการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีให้เอื้ออำนวยต่อการนำสหกิจศึกษามาเป็นกลไกที่สำคัญประการหนึ่งของการผลิตบัณฑิต จนทำให้มหาวิทยาลัยจัดการเรียนการสอนในลักษณะไตรภาคเพื่อรองรับระบบสหกิจศึกษาที่เหมาะสม โดยไม่ทำให้บัณฑิตระดับปริญญาตรีต้องใช้เวลาเรียนเกินกว่า 4 ปี โดยไม่จำเป็น จากแนวคิดและกลยุทธ์ในการบริหารจัดการที่สอดรับกัน จึงทำให้สหกิจศึกษาเกิดขึ้นและอยู่คู่มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีและเป็นต้นแบบของสหกิจศึกษาในระดับอุดมศึกษาจนทุกวันนี้

สหกิจศึกษา หมายถึง “การศึกษาที่ทำร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัยกับองค์กรผู้ใช้บัณฑิต เพื่อให้เกิดการศึกษาที่ดี” ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน ได้อธิบายความหมายของสหกิจศึกษาอย่างสั้นๆ เข้าใจง่ายและมีความหมายครบถ้วน นี่คือจุดเริ่มต้นของนวัตกรรม

การนำสหกิจศึกษาเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องเริ่มต้นจากสภาสถาบัน โดยการกำหนดนโยบายให้ชัดเจนว่า ในการผลิตบัณฑิตนั้น สถาบันมีนโยบายมุ่งหวังให้บัณฑิตแต่ละคนที่สามารถสำเร็จการศึกษาในสาขาวิชาต่างๆ ต้องได้รับการพัฒนาประสบการณ์ในการประกอบวิชาชีพจริงๆ ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ในระยะเวลาที่เพียงพอที่จะหล่อหลอมหรือซึมซับชีวิตในโลกของการทำงานจริงจนเกิดทัศนคติที่ต้องต่ออาชีพการงานนั้นๆ และเกิดคุณลักษณะที่ดีต่อการทำงาน เนื่องจากสหกิจศึกษาเป็นกระบวนการทางวิชาการ จึงต้องได้รับการพัฒนาให้เป็นที่ยอมรับในระบบการบริหารจัดการภายในสถาบัน โดยถือว่าเป็นภารกิจร่วมทั้งคณาจารย์ นักวิชาการ เจ้าหน้าที่สนับสนุน ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องในองค์กรผู้ใช้บัณฑิตทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ดังนั้น หลักสูตรสหกิจศึกษาจึงกำหนดรายวิชาสหกิจศึกษาที่มีหน่วยกิตไม่น้อยกว่า 6 หน่วยกิตในระบบทวิภาค

กระบวนการสหกิจศึกษา ประกอบด้วย กระบวนการก่อนการปฏิบัติงานสหกิจศึกษา ระหว่างการปฏิบัติงานสหกิจศึกษา และหลังการปฏิบัติงานสหกิจศึกษา กระบวนการต่างๆ เหล่านี้ได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพการจัดการศึกษาของไทย

กระบวนการก่อนการปฏิบัติงานสหกิจศึกษา สถาบันอุดมศึกษาต้องเตรียมความพร้อมของนักศึกษา พิจารณาคุณสมบัติของนักศึกษา จัดหางานคุณภาพสอดคล้องกับหลักสูตรของสถาบัน ประกาศงานให้นักศึกษาสมัคร จนถึง การคัดเลือกและประกาศรายชื่อนักศึกษาสหกิจศึกษาสำหรับสถานประกอบการต่างๆ ในส่วนของสถานประกอบการก็ต้องเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับนักศึกษาในสถานประกอบการเช่นเดียวกัน

กระบวนการระหว่างการปฏิบัติงานสหกิจศึกษา สถานศึกษาและสถานประกอบการต้องจัดให้มีการรายงานตัว การปฐมนิเทศ การวางแผนการทำงานของนักศึกษา การติดตามนักศึกษา การรายงานความก้าวหน้า และการประเมินผล

กระบวนการหลังการปฏิบัติงานสหกิจศึกษา เป็นกิจกรรมเมื่อสิ้นสุดการปฏิบัติหน้าที่ของนักศึกษาสหกิจศึกษา แล้วเดินทางกลับมาศึกษาต่อที่สถานศึกษา ประกอบด้วย การนำเสนอประสบการณ์ การแลกเปลี่ยนความรู้กับนักศึกษา คณาจารย์ การสัมมนาผู้ประกอบการเพื่อประเมินผลและนำไปสู่การปรับปรุงกระบวนการสหกิจศึกษาในระยะต่อไป

ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน ได้รับการคัดเลือกให้เป็นกรรมการบริหารสมาคมสหกิจศึกษาโลก (World Association for Cooperative Education: WACE) ในปี พ.ศ. 2538 และสืบเนื่องมาจนถึงทุกวันนี้ ด้วยประสบการณ์ดังกล่าวท่านได้นำเสนอให้มีการจัดตั้งสมาคมสหกิจศึกษาไทย (Thai Association for Cooperative Education: TACE) TACE ได้ทำหน้าที่ในการเป็นศูนย์รวมของผู้บริหารและนักวิชาการที่มีความเชื่อและความศรัทธาในสหกิจศึกษา และมุ่งหวังจะให้เกิดกลไกในการส่งเสริมสหกิจศึกษาในประเทศไทยอย่างสมบูรณ์ คือ องค์กรภาครัฐ (สกอ.) สถาบันอุดมศึกษา องค์กรผู้ใช้บัณฑิตและสมาคมสหกิจศึกษาไทย ทั้ง 4 องค์กรต้องร่วมมือผลักดันนโยบาย มาตรฐาน และการสนับสนุนทรัพยากรไปพร้อมๆ กันเพื่อให้สหกิจศึกษาเจริญงอกงามในระบบอุดมศึกษาของไทย

สหกิจศึกษาได้รับการพัฒนา สร้างสรรค์ ให้เป็นกระบวนการมีมาตรฐานและมีระบบการประกันคุณภาพที่สมบูรณ์ เมื่อ ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน ในฐานะนายกสมาคมสหกิจศึกษาไทยท่านแรก ได้ระดมผู้ทรงคุณวุฒิจากเครือข่ายสถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศมาประชุมหารือ และยกร่างมาตรฐานและการประกันคุณภาพการดำเนินงานสหกิจศึกษา ทั้งนี้เป็นการยืนยันว่า สหกิจศึกษาเป็นกระบวนการที่มีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากกระบวนการเรียนรู้เชิงบูรณาการกับการทำงาน (Work Integrated Learning) ซึ่งมีวิธีการที่หลากหลาย จึงเป็นการยกระดับสหกิจศึกษาให้มีความเป็นตัวของตัวเอง โดดเด่น แตกต่างจากการพัฒนา

นักศึกษาด้วยวิธีอื่นๆ อย่างไรก็ตาม ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน ได้ให้กรอบแนวคิดว่า “สหกิจศึกษาต้องเป็นส่วนหนึ่งของมาตรฐานทางวิชาการตามเกณฑ์ของ สกอ. และมาตรฐานวิชาชีพควบคุมตามที่มีกฎหมายรองรับ โดยการดำเนินการสหกิจศึกษานั้นต้องเป็นการจัดประสบการณ์ตรงในการปฏิบัติงานจริงเต็มเวลาในสถานประกอบการ นอกจากนี้ มาตรฐานสหกิจศึกษาที่กำหนดต้องมีความยืดหยุ่น และควรกำหนดเท่าที่จำเป็นเพื่อให้สถานศึกษาและสถานประกอบการมีโอกาสในการพัฒนาการดำเนินงานสหกิจศึกษาที่เหมาะสมในอนาคตต่อไป”

สหกิจศึกษาได้นำเข้าสู่ระบบอุดมศึกษาโดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ด้วยการศึกษาข้อมูล และวางแผนอย่างรัดกุม สนับสนุนให้องค์กรทั้งสี่ปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มที่ ภายใต้กรอบนโยบายเดียวกัน บัดนี้ นวัตกรรมสหกิจศึกษาได้เกิดขึ้นเป็นการถาวรผ่านเครือข่ายเพื่อการพัฒนาการศึกษา จากผลสัมฤทธิ์ของการสร้างสรรค์นวัตกรรม สหกิจศึกษาครั้งนี้ สมาคมสหกิจศึกษาไทย โดยการสนับสนุนของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา จึงได้ประกาศให้ ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน คือบิดาแห่งสหกิจศึกษาไทย เมื่อวันที่ 6 มิถุนายน 2552

ดร.สุเมธ แย้มมนู่น

เลขาธิการคณะกรรมการการอุดมศึกษา

นวัตกรรม “กรอบมาตรฐานวิชาชีพการสอน และการสนับสนุนการเรียนรู้ระดับอุดมศึกษา”

โดย ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน

ในโอกาสที่ได้ร่วมเดินทางไปศึกษาดูงานการอุดมศึกษากับคณะผู้บริหารและนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยต่างๆ ณ ประเทศอังกฤษ โดยการนำของสถาบันคลังสมองของชาติในเดือนกันยายน พ.ศ. 2556 ในช่วงเวลานั้น มหาวิทยาลัยในประเทศอังกฤษหลายแห่งได้พัฒนานวัตกรรมด้านการสอนและการวิจัยหลายด้านจนเป็นที่กล่าวขวัญและอ้างอิงอย่างแพร่หลายในประชาคมโลก อาทิ การพัฒนากรอบมาตรฐานวิชาชีพการสอนและการสนับสนุนการเรียนรู้ (United Kingdom Professional Standards Framework for Teaching and Support of Learning-UKPSF) กิจการเพื่อสังคม (Social Enterprise) และพันธกิจสัมพันธ์มหาวิทยาลัยกับสังคม (University Social Engagement) คณะของเราจึงได้ศึกษาดูงานทั้งสามด้านในมหาวิทยาลัยที่มีผลงานดีเด่นในเรื่องดังกล่าว อาทิ มหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด (University of Oxford) มหาวิทยาลัยยูนิเวอร์ซิตี คอลเลจลอนดอน (UCL) มหาวิทยาลัยแอสตัน (Aston University) และมหาวิทยาลัยนอร์ธแฮมตัน (University of Northampton) แม้ตัวผมเองจะมีความสนใจทั้งสามด้าน แต่ที่ประทับใจเป็นพิเศษในนวัตกรรมเรื่องแรกคือ UKPSF ทั้งนี้เนื่องจากได้มุ่งมั่นที่จะพัฒนาการสอนระดับอุดมศึกษาให้เกิดความเป็นเลิศเพื่อผลิตคนที่มีคุณภาพออกไปรับใช้สังคมและขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศได้ดีมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลดีกว่าที่เป็นอยู่ เมื่อได้พบโปรแกรมการพัฒนาคุณภาพการสอนในระดับอุดมศึกษาตรงตามที่มีมุ่งมั่นแสวงหา คือ UKPSF จึงเกิดความคิดที่จะประยุกต์มาใช้ในการพัฒนาคณาจารย์และบุคลากรสนับสนุนการเรียนรู้ในมหาวิทยาลัยในประเทศไทย โดยกระตุ้นให้องค์กร นโยบายและผู้บริหารระดับสูงของมหาวิทยาลัยตนเองเป็นนายกสภามหาวิทยาลัยดำเนินการเป็นโครงการนำร่องความร่วมมือกับสถาบันการอุดมศึกษา (Higher Education Academy) ของประเทศอังกฤษ ซึ่งเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ เพื่อร่วมกันจัดฝึกอบรมคณาจารย์และบุคลากรและสนับสนุนการเรียนรู้รวมทั้งร่วมกันพัฒนากรอบมาตรฐานวิชาชีพตามแนวทาง UKPSF เพื่อให้ได้กรอบมาตรฐานที่เหมาะสมกับการอุดมศึกษาในประเทศไทยที่เทียบได้กับกรอบมาตรฐานสากล

เมื่อกลับมาจากการศึกษาดูงาน ผู้เขียนก็ได้เริ่มแปลความคิดเป็นการกระทำทันทีกับมหาวิทยาลัยที่ผู้เขียนเป็นนายกสภามหาวิทยาลัย โดยได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

1. เสนอสภามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ให้กำหนดเรื่องการพัฒนาคณาจารย์ด้วยระบบ UKPSF เป็นนโยบายของสภาฯ เพื่อเป็นกรอบและแนวทางให้อธิการบดีนำไปปฏิบัติตั้งแต่เดือนตุลาคม 2556 ต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน มทส. จึงเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกในประเทศไทยที่ดำเนินการเรื่องนี้ต่อเนื่องจนถึงปัจจุบันโดยการประยุกต์และปรับปรุง PSF ให้เหมาะสมกับประเทศไทยเป็นผลสำเร็จและได้รับการรับรองจาก HEA ซึ่ง SUT Teaching Academics Recognition Scheme หรือ STARS สำหรับการพัฒนาคณาจารย์และบุคลากรสนับสนุนการเรียนรู้ในระดับ Associate Fellow (AF) รวมทั้งการจัดฝึกอบรมและสมัครเข้ารับการประเมินจาก HEA ในระดับต่างๆ ได้เป็นเมธีการสอน (Fellow) ทั้งระดับ Senior Fellow (11 คน) Fellow (12 คน) Associate Fellow (16 คน) รวม 39 คน ทำให้ มทส. มีความพร้อมที่จะพัฒนาคณาจารย์และผู้สนับสนุนการเรียนรู้ได้เองในระดับต้นและพร้อมที่จะขยายผลในการร่วมพัฒนาคณาจารย์กับมหาวิทยาลัยอื่นๆ

2. ได้เชิญผู้แทน HEA ของอังกฤษมาเป็นวิทยากรบรรยายในการเสวนาประจำปีของสภามหาวิทยาลัย 4 แห่ง ที่ผู้เขียนเป็นนายกสภามหาวิทยาลัย (มทส. มวล. มสธ. และ มทร.) เพื่อกระตุ้นให้มหาวิทยาลัยสมาชิกดังกล่าวประยุกต์ UKPSF มาใช้ในการพัฒนาคณาจารย์เสนอผู้สนับสนุนการเรียนรู้ให้เป็นมืออาชีพ ยังผลให้มีการดำเนินการเรื่องนี้ทั้งระดับนโยบายและระดับบริหารมหาวิทยาลัยในมหาวิทยาลัยเหล่านี้ในปัจจุบัน

3. ได้นำคณะผู้รับผิดชอบการพัฒนาคณาจารย์จาก มทส. มวล. และ มศว ไปศึกษาดูงานและเจรจาความร่วมมือกับ HEA และมหาวิทยาลัยที่ได้รับรางวัลดีเด่นด้าน PSF ของประเทศอังกฤษในเดือนพฤษภาคม 2561 ทำให้เกิดเครือข่ายความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยในประเทศไทยกว้างขวางขึ้น

4. ได้ทำหน้าที่เป็นวิทยากรให้กับมหาวิทยาลัยที่สนใจเรื่อง PSF นอกเหนือจากที่กล่าวแล้วในข้อ 2 อาทิ มหาวิทยาลัยศรีปทุม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และมหาวิทยาลัยสวนดุสิต ตั้งแต่ พ.ศ. 2556 เป็นต้นมา ผู้เขียนจึงได้จัดทำบทบรรยายเป็นภาษาไทยเพื่อจะได้ใช้ประโยชน์กว้างขวางขึ้น เนื่องจากมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ในประเทศไทยใช้ภาษาไทยเป็นหลักทางการศึกษา บทบรรยายที่ได้มีการทำลงพิมพ์เผยแพร่ในวารสารของมหาวิทยาลัย และใช้ประกอบการฝึกอบรมคณาจารย์ในหลายมหาวิทยาลัย จึงขอนำมาลงพิมพ์ในหนังสือวิจิตรลิขิตเล่มนี้ด้วย

แนวทางการพัฒนาอาจารย์ ตามกรอบมาตรฐานวิชาชีพ UKPSF ในประเทศไทย

โดย
ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน

Higher Education
Academy

Now part of
AdvanceHE

I หลักการ และเหตุผล

- ➔ สถาบันอุดมศึกษาเป็นองค์กรทางวิชาการ
 - ➔ ใช้วิชาการเป็นปัจจัยสำคัญของการทำภารกิจ จึงต้องมีความเป็นเลิศทางวิชาการ (Academic Excellence)
 - ➔ ภารกิจหลัก คือ การสร้างคน (แรงงานความรู้) และการสร้างความรู้สู่ความเป็นเลิศ เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาสังคม ให้พึ่งตนเองได้ พัฒนาได้และแข่งขันได้
- ➔ การสอน (Teaching) และการวิจัย (Research) จึงเป็น 2 ด้าน ของเหรียญอันเดียวกัน

I
หลักการ
และเหตุผล

- ➔ ภารกิจด้านการสอนเป็นภารกิจที่สถาบันอุดมศึกษา ทุกแห่งต้องทำ เพราะการสอนดีมีคุณภาพจะทำให้มีนักศึกษามากก็จะทำให้เกิดความมั่นคงและสามารถให้บริการด้านอื่นได้เต็มที่ด้วย
- ➔ วิวัฒนาการของการสอนจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูผู้เรียนในห้องเรียนสู่ระหว่างครู+ผู้สนับสนุนการเรียนรู้ + สื่อและแหล่งวิทยาการเป็น **BLENDED TEACHING + LEARNING ENVIRONMENT**
- ➔ กระแสการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 เน้นผลลัพธ์และทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง (LEARNING OUTCOME) คณาจารย์และผู้สนับสนุนการเรียนรู้จึงต้องมี “สมรรถนะด้านความเป็นครู” ตามมาตรฐานวิชาชีพครู

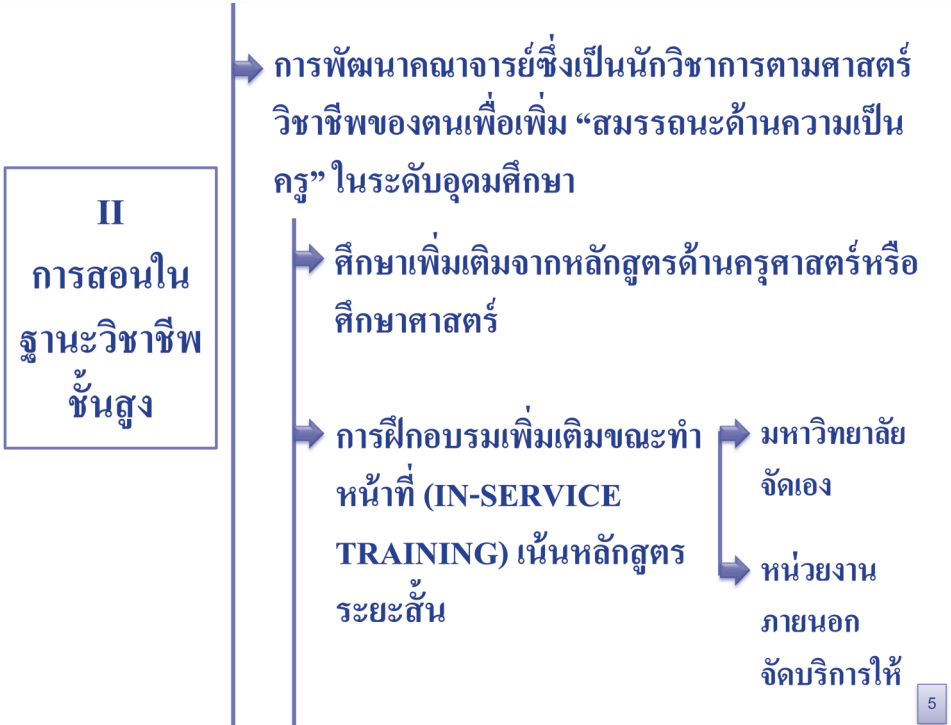
3

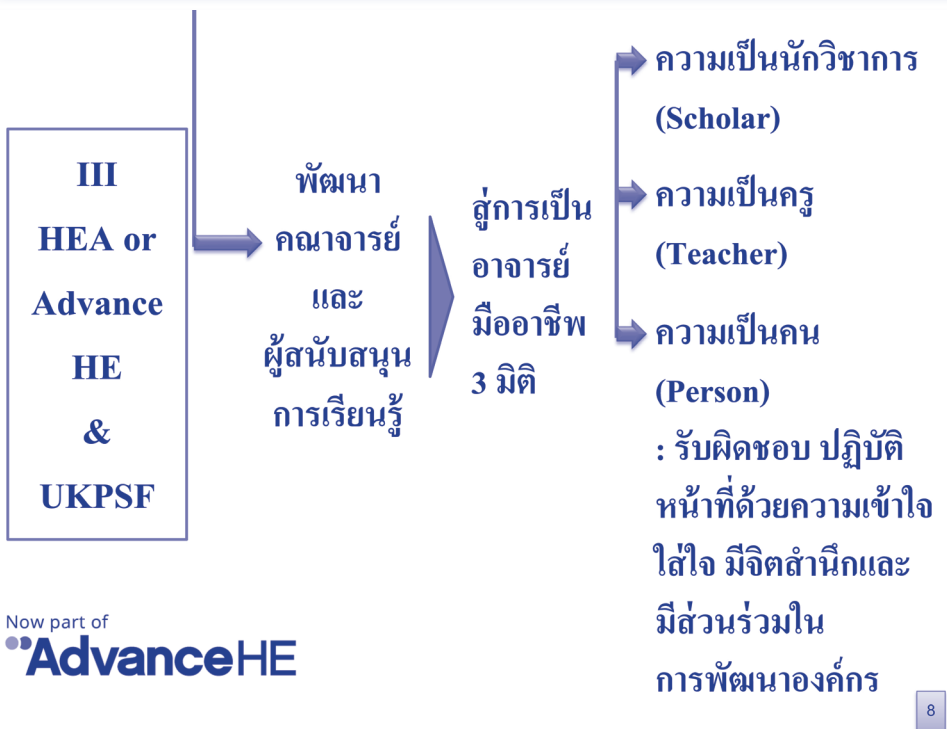
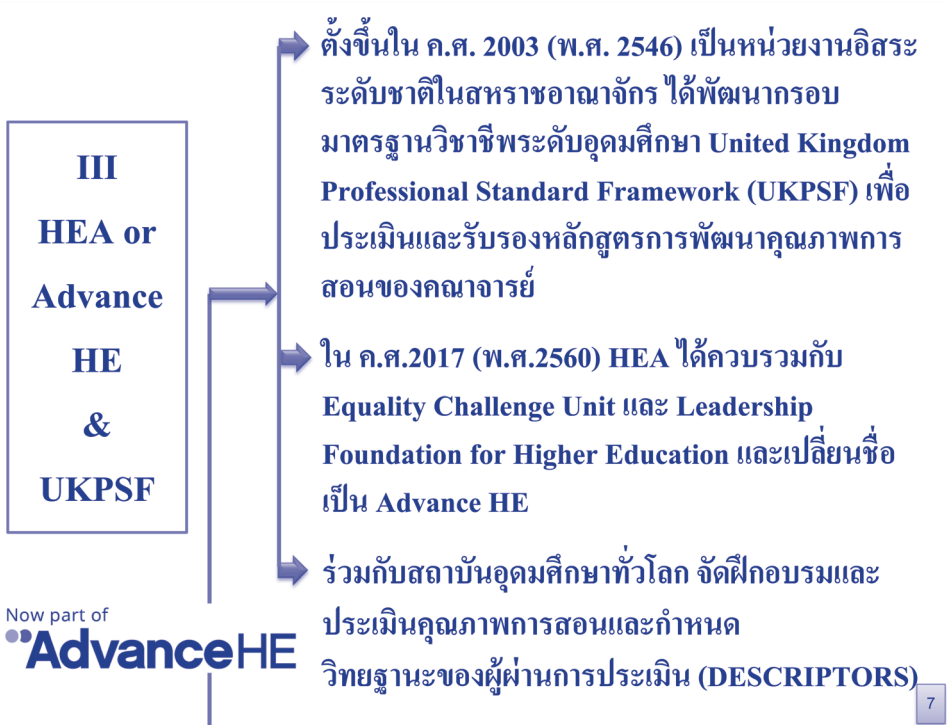
II
การสอนใน
ฐานะวิชาชีพ
ชั้นสูง

- ➔ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาในระดับต่ำกว่าปริญญาเป็นวิชาชีพชั้นสูง (PROFESSION) ที่ต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ ยกเว้น คณาจารย์และผู้บริหารในระดับอุดมศึกษาระดับปริญญา

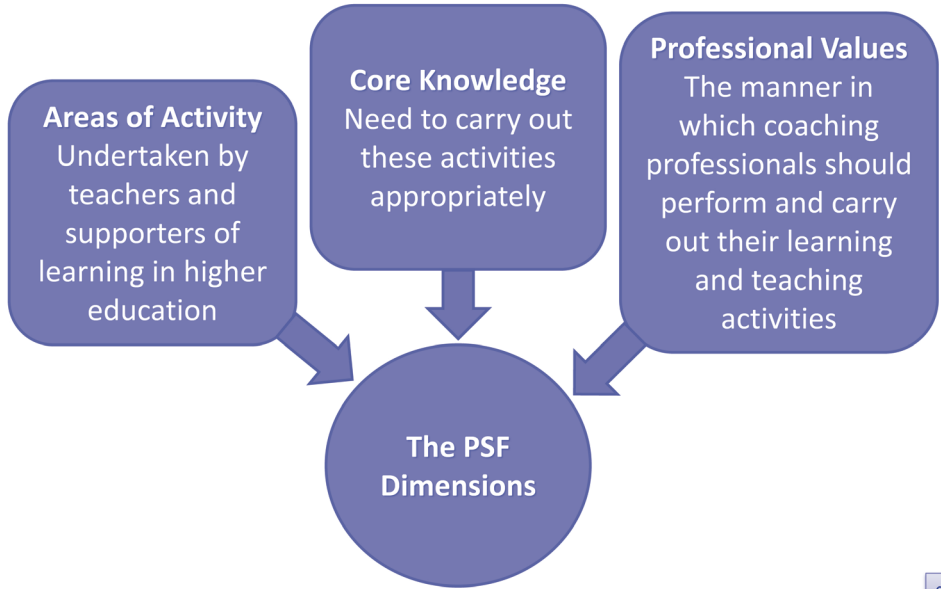

4

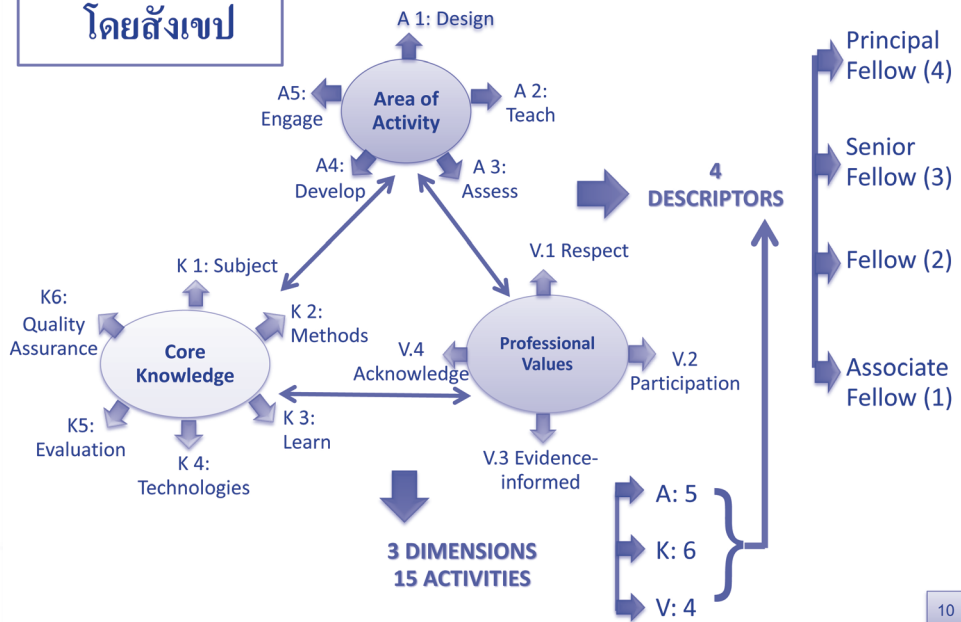

III มิติของกรอบมาตรฐานวิชาชีพ (PSF Dimensions)

IV สาระสำคัญ โดยสังเขป

UK Professional Standards Framework (PSF) for Teaching and Support of Learning in Higher Education

V สาระสำคัญในแต่ละมิติ

11

มิติด้านกิจกรรม (Areas of Activity)

- A1 : ออกแบบและวางแผนกิจกรรมการเรียนรู้และ/หรือ โปรแกรมการศึกษา
- A2 : สอนและ/หรือสนับสนุนการเรียนรู้
- A3 : ประเมินและให้ข้อมูลการป้อนกลับกับผู้เรียน
- A4 : พัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิผล และวิธีการที่สนับสนุนนักศึกษาและการแนะแนว
- A5 : เข้าร่วมในการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่องในด้านรายวิชา/สาขาวิชาและวิทยาการการสอน การวิจัย ความเป็นนักวิชาการ และการประเมินผลการปฏิบัติทางวิชาชีพ

12

มิติด้านความรู้หลัก (Core Knowledge)

K1 : สารระรายวิชา

K2 : วิธีการที่เหมาะสมสำหรับการสอน การเรียนรู้และการประเมิน
ในสารระรายวิชาและที่ระดับของหลักสูตรวิชาการ

K3 : นักศึกษาเรียนรู้รู้อย่างไร ทั้งโดยทั่วไปและภายในสารระของ
รายวิชา/สาขาวิชา

K4 : การใช้และเห็นคุณค่าของเทคโนโลยีการเรียนรู้ที่เหมาะสม

K5 : วิธีการประเมินประสิทธิผลของการสอน

K6 : ความเกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพและการปรับปรุง
คุณภาพสำหรับการปฏิบัติทางวิชาการและวิชาชีพเน้นการสอน

13

มิติด้านค่านิยมทางวิชาชีพ (Professional Values)

V1 : คำนึงถึงผู้เรียนเป็นรายบุคคล และความหลากหลายของ
ชุมชนการเรียนรู้

V2 : ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการศึกษาระดับอุดมศึกษาและ
ความเท่าเทียมด้านโอกาสของผู้เรียน

V3 : ใช้แนวทางข้อมูลเชิงประจักษ์ และผลลัพธ์จากการวิจัย
ความเป็นนักวิชาการและการพัฒนาเชิงวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง

V4 : ให้ความสำคัญกับการดำเนินงานของระบบอุดมศึกษาใน
บริบทที่กว้างขวางขึ้น และผลที่ตามมาสำหรับการปฏิบัติเชิง
วิชาชีพ เพื่อสนองตอบความต้องการของสังคม

14

VI ระดับวิทยฐานะ/กลุ่มเป้าหมาย/ตัวกำหนดคุณลักษณะ

ระดับวิทยฐานะ รับรองโดย Advance HE	กลุ่มเป้าหมาย	ตัวกำหนดคุณลักษณะ (Descriptor)
Associate Fellow (D 1)	<ul style="list-style-type: none"> ● นักวิจัยที่ต้องมีส่วนร่วมในการสอน เช่น นักศึกษาปริญญาเอก นักวิจัยหลังปริญญาเอก ● อาจารย์ใหม่ที่ไม่มีประสบการณ์การสอน ● บุคลากรสนับสนุนการเตรียมงานวิชาการ เช่น นักเทคโนโลยีสนับสนุนการเรียนรู้ เจ้าหน้าที่ห้องสมุด นักพัฒนาทรัพยากรการเรียนรู้ ● นักวิชาการที่มีประสบการณ์ตามสาขาวิชาชีพ ซึ่งใหม่ต่อการสอนและ/หรือสนับสนุนการเรียนรู้ 	Descriptor 1 <ul style="list-style-type: none"> ● มีผลสำเร็จอย่างน้อย 2 ข้อใน A1-A5 ● มีความรู้หลักที่เหมาะสม และมีความเข้าใจอย่างน้อย K1 และ K2

15

VI ระดับวิทยฐานะ/กลุ่มเป้าหมาย/ตัวกำหนดคุณลักษณะ

ระดับวิทยฐานะ รับรองโดย Advance HE	กลุ่มเป้าหมาย	ตัวกำหนดคุณลักษณะ (Descriptor)
Fellow (D 2)	<ul style="list-style-type: none"> ● นักวิชาการใหม่ ● นักวิชาการและ/หรือ ผู้สนับสนุนที่มีภาระงานหลักด้านการเรียนการสอน ● นักวิชาการที่มีประสบการณ์ทางวิชาชีพ แต่ยังไม่ใหม่ต่อระดับอุดมศึกษา ● อาจารย์ที่มีภาระงานหลักเน้นด้านการเรียนการสอน 	Descriptor 2 <ul style="list-style-type: none"> ● มีผลสำเร็จใน A1-A5 ● มีความรู้หลัก K1-K6 ● มีค่านิยมทางวิชาชีพ V1-V4

16

VI ระดับวิทยฐานะ/กลุ่มเป้าหมาย/ตัวกำหนดคุณลักษณะ

ระดับวิทยฐานะ รับรองโดย Advance HE	กลุ่มเป้าหมาย	ตัวกำหนดคุณลักษณะ (Descriptor)
Senior Fellow (D 3)	<ul style="list-style-type: none"> ● อาจารย์ที่มีประสบการณ์สูง สร้างผลกระทบและมีความรับผิดชอบในการบริหารหรือการพัฒนารายวิชาและ/หรือหลักสูตร ● อาจารย์ที่เลี้ยงที่มีประสบการณ์ มีหน้าที่ให้คำปรึกษาอาจารย์ใหม่ ● อาจารย์ที่มีประสบการณ์สูง ที่มีหน้าที่ให้คำปรึกษาด้านการสอน และสนับสนุนการเรียนรู้ในระดับสถาบัน 	Descriptor 3 <ul style="list-style-type: none"> ● มีผลสำเร็จใน A1-A5 ● มีความรู้หลัก K1-K6 ● มีค่านิยมทางวิชาชีพ V1-V4

VI ระดับวิทยฐานะ/กลุ่มเป้าหมาย/ตัวกำหนดคุณลักษณะ

ระดับวิทยฐานะ รับรองโดย Advance HE	กลุ่มเป้าหมาย	ตัวกำหนดคุณลักษณะ (Descriptor)
Principal Fellow (D 4)	<ul style="list-style-type: none"> ● อาจารย์ที่มีประสบการณ์สูงยิ่ง และ/หรือ อาจารย์อาวุโสที่มีความรับผิดชอบในวงกว้างหรือเป็นผู้นำการวางแผนกลยุทธ์ด้านการสอนและสนับสนุนการเรียนรู้ ● อาจารย์ที่รับผิดชอบต่อความเป็นผู้นำด้านกลยุทธ์ของสถาบันและการวางนโยบายด้านการเรียนการสอน ● อาจารย์ที่ทำให้เกิดผลกระทบเชิงกลยุทธ์เกี่ยวกับการสอนและการเรียนรู้ในวงกว้าง และมีอิทธิพลต่อสถาบันการศึกษาอื่น 	Descriptor 4 <ul style="list-style-type: none"> ● มีผลสำเร็จใน A1-A5 ● มีความรู้หลัก K1-K6 ● มีค่านิยมทางวิชาชีพ V1-V4

VII การประยุกต์ PSF มาใช้ในประเทศไทย

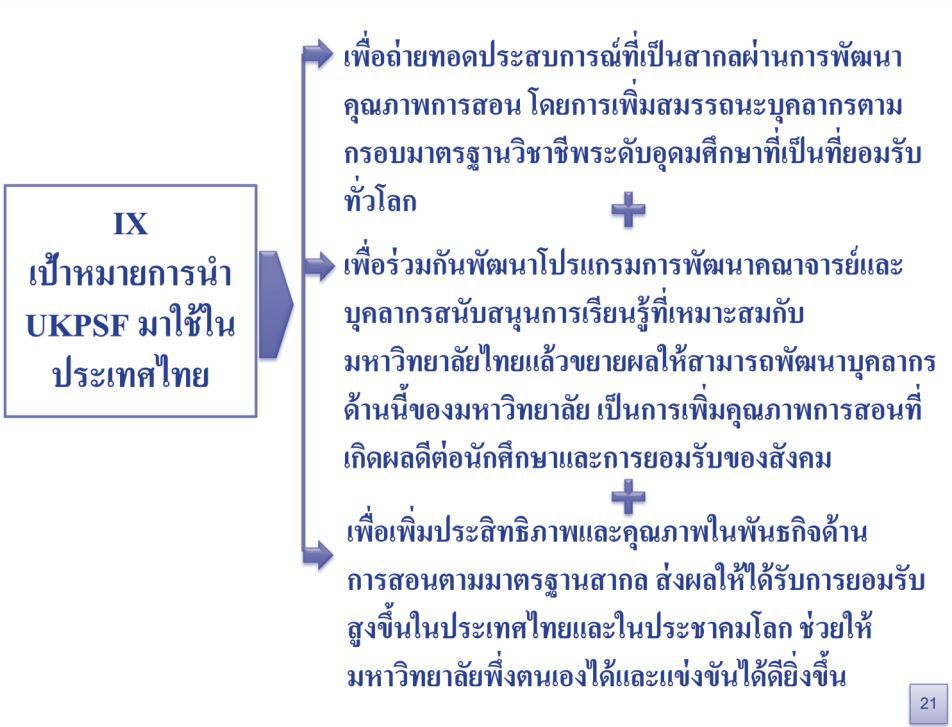
สามารถนำ PSF มาใช้เป็นกรอบมาตรฐานการสอนและการสนับสนุนการเรียนรู้ เนื่องจาก

- (1) การศึกษาระดับอุดมศึกษามีความเป็นสากลสูง
- (2) วิทยาการการสอนในศตวรรษที่ 21 มีความเป็นสากลสูงเช่นกัน
- (3) มีการประยุกต์ใช้ในหลายประเทศได้ผลดี
- (4) มีมหาวิทยาลัยในประเทศไทย ได้ศึกษาและร่วมมือกับ Advance HE ที่จะนำ PSF มาใช้ อาทิ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช เป็นต้น
- (5) การสอนระดับอุดมศึกษา มีลักษณะเป็นทีม และเป็น BLENDED TEACHING ระหว่างผู้สอน ผู้สนับสนุนการเรียนรู้ สื่อ เทคโนโลยีและแหล่งความรู้ การสอนที่มีคุณภาพจำเป็นต้องมีกรอบมาตรฐานและใช้เป็นแนวทางการพัฒนาผู้สอนและผู้สนับสนุนการเรียนรู้ตามแนว PSF

19

20

X
**แนวทางการพัฒนา
 คณาจารย์ตามกรอบ
 มาตรฐาน UKPSF
 ในประเทศไทย**

ทำได้ 2 วิธี

- ➔ 1.3 แจ้งความจำนงขอให้ Advance HE จัดวิทยากรมา
 ดำเนินการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) แก่
 คณาจารย์และผู้สนับสนุนการเรียนรู้ที่มีคุณสมบัติ
 ตามเกณฑ์ ตามจำนวน ระดับวิทยฐานะและวันที่
 กำหนด เพื่อเตรียมความพร้อมในการเขียน RAP
 (Reflective Account of Practice) ตาม UKPSF
 และสมัครขอรับประเมินระดับวิทยฐานะ
 Fellowship
- ➔ 1.4 Advance HE ส่ง RAP เป็นความลับให้ Reader
 ประเมิน ถ้าผ่านก็จะได้ Certificate ตามระดับที่
 สมัคร บางรายได้รับผลประเมินให้แก่ภายใน
 1 เดือน แยกส่งไปอีกครั้ง อาจจะไม่ผ่านหรือไม่ผ่านก็ได้
- ➔ 1.5 เมื่อมี SF&F แล้ว อาจขอเปลี่ยนประเภท Partner
 เพื่อพัฒนา Fellowship ได้เอง

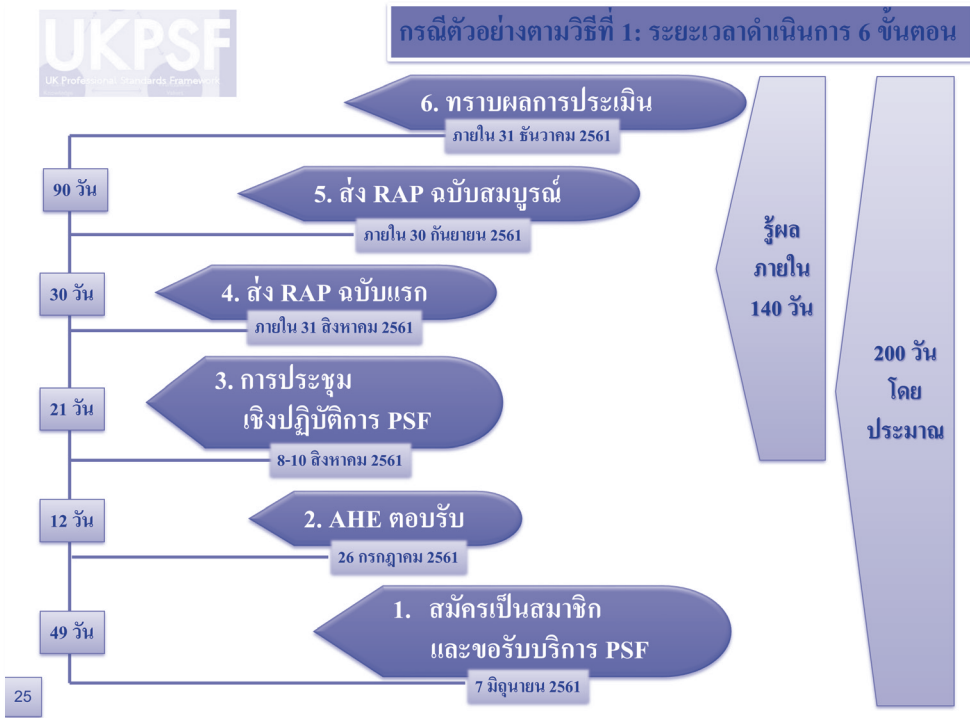
23

X
**แนวทางการพัฒนา
 คณาจารย์ตามกรอบ
 มาตรฐาน UKPSF
 ในประเทศไทย**

ทำได้ 2 วิธี

- ➔ 2. มหาวิทยาลัยหรือองค์กรที่เกี่ยวข้อง ได้ขอรับ
 บริการจาก Advance HE โดยไม่เป็นสมาชิก แต่ใช้
 วิธีทำข้อตกลงเป็นครั้งคราว Advance HE คิด
 ค่าธรรมเนียมและค่าใช้จ่ายรวมทั้งค่าสมัครเข้ารับ
 การประเมินเพื่อรับรองวิทยฐานะตาม UKPSF
 โดยไม่มีส่วนลด

24

ค้ำยอาลาถมครเพือถงคม:
ปฐมบทของค้ำยอาลาถมคร ส.จ.ม.
จุฬาลงกรณัฒมหาวิทยาลัย

ค่ายอาสาสมัครเพื่อสังคม :
ปฐมบทของค่ายอาสาสมัคร ส.จ.ม.
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โดย

ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน

Voluntary WorkCamp

ค่ายอาสาสมัครเพื่อสังคม: ปฐมบทของค่ายอาสา ส.จ.ม. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ค่ายอาสาสมัครซึ่งถอดความมาจากชื่อภาษาอังกฤษว่า “Voluntary Work Camp” เป็นกิจกรรมเยาวชนที่องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ หรือยูเนสโก (UNESCO) ให้ความสำคัญสนับสนุน เป็นส่วนหนึ่งของโครงการและกิจกรรมประจำของ องค์การดังกล่าวต่อเนื่องมานับสิบปี จนถึงปัจจุบัน รูปแบบของค่ายอาสาสมัครเกิดขึ้นในช่วง พ.ศ. 2463 หลังสงครามโลกครั้งที่ 1 เริ่มในยุโรปแล้วขยายไปสู่อเมริกาเหนือและภูมิภาคอื่นๆ ของโลก เพื่อช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับความเสียหายเดือดร้อนจากภัยสงคราม มีการจัดตั้ง สมาคมพลเรือนบริการนานาชาติ ชื่อว่า Service Civil International (S.C.I.) ขึ้นดำเนินกิจกรรม ค่ายอาสาสมัครเป็นกิจกรรมหนึ่งของสมาคม โดยมีองค์กรสาธารณะกุศลอื่นร่วมดำเนินการใน ประเทศต่างๆ อาทิ สมาคมทางศาสนา และสังคมสงเคราะห์ นอกจากทำงานอาสาสมัครเพื่อ ช่วยเหลือประชาชนในลักษณะสังคมสงเคราะห์เป็นจุดเริ่มต้นแล้ว กิจกรรมจึงได้ขยายเป็นกิจกรรม และกระบวนการอาสาสมัครเพื่อการพัฒนาชนบท และพัฒนาสังคมโดยเฉพาะประเทศที่กำลัง พัฒนาในระยะต่อมา

การดำเนินการแบบอาสาสมัครในลักษณะค่ายพักแรมโดยมีโครงการที่เข้าร่วมกับ ประชาชนเพื่อพัฒนาชนบท หรือหมู่บ้านตามความต้องการของชุมชน ได้เข้ามาสู่ประเทศไทย ในช่วงปี พ.ศ. 2492 โดยองค์การทางศาสนาคริสต์และพุทธศาสนา ได้จัดให้อาสาสมัครของ องค์การจัดตั้งค่ายอาสาสมัครเพื่อช่วยเหลือประชาชน อาทิ สำนักงานกลางนักเรียนคริสเตียน และยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย เป็นต้น องค์การเหล่านี้ได้จัดตั้งค่ายโดยเปิดโอกาสให้ สมาชิกและนักศึกษาที่สนใจได้เข้าร่วมกิจกรรมในนามขององค์การเหล่านั้น

สโมสรนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หรือ ส.จ.ม. เป็นองค์การนิสิตแห่งแรกใน ประเทศไทยที่รับเอากิจกรรมค่ายอาสาสมัครเป็นกิจกรรมนิสิตในปี พ.ศ. 2502 โดยอนุมัติให้ จัดตั้งค่ายอาสาสมัครค่ายแรกขึ้นที่บ้านนาเหล่าบก อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ตั้งแต่วันที่ 28 ตุลาคม ถึง 10 พฤศจิกายน 2502 โดยใช้ชื่อว่า “ค่ายอาสาสมัครเพื่อสังคม” เพื่อเป็น

ปฐมบทของการจัดค่ายอาสาสมัครในฐานะเป็นกิจกรรมนิสิต นักศึกษาในวงกรมมหาวิทยาลัยในประเทศไทย ความสำเร็จอย่างงดงามของค่ายอาสาครั้งแรก ทำให้สโมสรนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดตั้งชมรมค่ายอาสาสมัคร เพื่อสืบสานกิจการนี้ให้เจริญก้าวหน้าต่อเนื่องมาจนถึงทุกวันนี้ ใช้ชื่อ “ค่ายอาสาสมัคร” โดยยกคำ “เพื่อสังคม” ไปเป็นส่วนของวัตถุประสงค์จึงเรียกค่ายนี้ว่า “ค่ายอาสาสมัคร ส.จ.ม.” ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

ในฐานะที่ผู้เขียนเป็นผู้ริเริ่มการและเป็นผู้อำนวยการค่ายอาสาสมัคร ส.จ.ม. คนแรกและค่ายแรก ต้องทำหน้าที่สาธยายเรื่องความเป็นมานี้ซ้ำแล้วซ้ำอีกในช่วง 56 ปีที่ผ่านมา นับแต่การจัดตั้งค่ายแรก จึงเห็นความจำเป็นที่จะรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิเกี่ยวกับค่ายอาสาสมัคร ส.จ.ม. เท่าที่จะหาได้ มาจัดพิมพ์รวมเล่มไว้เพื่อการอ้างอิงต่อไป ผู้เขียนจึงขอนำเสนอข้อเขียนฉบับเดิม 2 เรื่องที่เคยเขียนไว้และค้นหาได้มารวมไว้ในหนังสือเล่มนี้ หวังว่าจะเป็นประโยชน์ต่อชาวค่ายอาสาสมัคร ส.จ.ม. และผู้สนใจเรื่องค่ายอาสาสมัครตามสมควร

ขอมอบหนังสือเล่มนี้เป็นบรรณาการ ในโอกาสครบ 56 ปี แห่งการก่อตั้งค่ายอาสาสมัคร ส.จ.ม. ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สถาบันอันเป็นที่รักและเทิดทูนของชาวค่ายและของผู้เขียนตลอดกาล

(ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอาน)

ผอ.ค่ายอาสาสมัคร ส.จ.ม. 1 และ 2

บ้านนาเหล่าบก และบ้านน้ำเมา

1 พฤศจิกายน พ.ศ. 2558

ค่ายอาสา

ในโอกาสที่ประเทศไทยมีการฉลองยี่สิบห้าพุทธศตวรรษ เมื่อ 30 ปีที่แล้ว เป็นโอกาสแรกที่นิสิตจุฬาฯ ได้สัมผัสกิจกรรมที่รู้จักกันในหมู่ชาวจุฬาฯ ในระยะต่อมาในชื่อ “ค่ายอาสาสมัคร” และรู้จักกันโดยทั่วไปในชื่อ “ค่ายอาสาพัฒนา” เนื่องจากจุฬาฯ เป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกในประเทศไทยที่บุกเบิกงานค่ายอาสาสมัครในฐานะที่เป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรของสโมสรนิสิต ความเป็นมาและความเป็นไปของกิจกรรมประเภทนี้ในจุฬาฯ จึงเป็นเสมือนบทแรกและบทนำของประวัติและพัฒนาการของค่ายอาสาสมัครในวงการมหาวิทยาลัยไทย

กิจกรรมค่ายอาสาสมัคร (Voluntary Work Camp) เป็นกิจกรรมที่องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ยูเนสโก) สนับสนุนโดยถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมเยาวชน ในปี พ.ศ. 2500 ยูเนสโกได้จัดให้มีค่ายฝึกผู้นำในภูมิภาคเอเชียขึ้นในรัฐคุราต ประเทศอินเดีย ยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทยในฐานะที่เป็นองค์การที่เกี่ยวข้องกับเยาวชน ได้ประกาศให้ทุนนิสิตนักศึกษาที่สนใจจะไปเข้าค่ายดังกล่าวจำนวน 1 ทุน ผู้เขียนในขณะนั้นเป็นนิสิตคณะอักษรศาสตร์ จุฬาฯ ปีที่สามสนใจเรื่องของชมพู่ทิวีปอยู่แล้ว จึงได้สมัครขอรับทุนด้วยผู้หนึ่ง และได้รับการคัดเลือกให้เป็นผู้แทนนิสิตนักศึกษาไทยไปเข้าค่ายครั้งนั้น

ตอนที่สมัคร ผู้เขียนไม่ทราบและไม่สนใจว่าค่ายอาสาสมัครคืออะไร เขาทำอะไรกัน ในค่ายเมื่อได้รับคัดเลือกก็คิดแต่เพียงว่าเป็นโอกาสที่จะได้ไปเที่ยวประเทศอินเดีย ไปเยี่ยมพุทธสถาน ไปชำระบาปที่แม่น้ำคงคาตามประสาของนิสิตอักษรที่อยู่กับบทกลอนและวรรณกรรม ความมุ่งหวังของการไปเข้าค่ายครั้งแรกที่อินเดีย คือการไปทัศนศึกษาต่างประเทศโดยไม่ต้องออกเงินเอง แต่เมื่อไปถึงค่ายเข้าจริงรู้สึกผิดหวังตั้งแต่วินาทีแรกที่ไปถึงที่ตั้งค่ายซึ่งหมู่บ้านกลางทุ่งนา ห่างจากสถานีรถไฟราว 3 กิโลเมตร ที่ตั้งค่ายเป็นศาลาประชาคม ดึกชั้นเดียวทุกๆ กันเป็นห้องขนาดเท่าห้องเรียน เมื่อลงทะเบียนเข้าค่ายเสร็จทุกคนก็ได้รับการกำหนดหน้าที่ให้เตรียมค่าย

บทความนี้คัดจากหนังสือ 70 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยรำลึกอดีต โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2530 หน้า 202 - 205

มีตั้งแต่การทำความสะอาดที่ตั้งค่าย การจัดน้ำดื่มโดยการไปตักน้ำบ่อในหมู่บ้านมาใส่ตุ่มไว้ดื่มกิน การชุดส้วมหลุม การจัดที่พัก ซึ่งไม่มีเครื่องใช้อะไรนอกจากเตียงนอนแบบเตียงแขกยาม หมอน และผ้าห่ม การเตรียมครัวทำอาหารและที่กินอาหาร ซึ่งนั่งกินกับพื้นดินมีกระสอบป่านรองนั่ง มีใบไม้ก่กัดเป็นรูปภาตสำหรับใส่อาหารรับประทานด้วยมือ เจอกับงานเตรียมค่ายวันแรกก็อยาก จะกลับบ้านเต็มประดา เพราะไม่คาดคิดมาก่อนว่า การเริ่มต้นชีวิตค่ายอาสาสมัครจะต้องทำงาน หนักและต้องช่วยตัวเองมากเช่นนี้ ไหนๆ สมัครมาแล้วก็ต้องกัดฟันอดทนไปจนถึงที่สุด

ค่ายฝึกผู้นำครั้งนี้ ใช้เวลาเข้าค่ายประมาณ 3 สัปดาห์ เป็นค่ายนานาชาติที่มีชาวค่าย ประมาณ 35 คน จาก 17 ประเทศ ทั้งในยุโรปและเอเชีย มีผู้อำนวยการด้านค่ายอาสาสมัคร จากประเทศสวีตเซอร์แลนด์เป็นผู้อำนวยความสะดวก หลังจากการเตรียมค่ายในวันแรกผ่านไป วันถัดมาก็มีพิธีเปิดค่ายอาสาสมัคร มีชาวบ้านมาร่วมพิธีนับร้อยคน เมื่อเปิดค่ายเสร็จก็เริ่มทำงาน กันทันที โครงการงาน (Work Project) คือ การทำถนนเชื่อมหมู่บ้านกับสถานีรถไฟยาวประมาณ 4 กิโลเมตร เป็นงานแรงงานโดยแท้ (Manual Labor) เนื่องจากค่ายครั้งนี้เป็นค่ายฝึกผู้นำ ให้รู้เทคนิควิธีการจัดและดำเนินการค่ายอาสาสมัคร กิจกรรมประจำวันตลอด 3 สัปดาห์จึง ผสมผสานระหว่างการทำโครงการงานกับการเพิ่มพูนความรู้โดยแบ่งเวลาคร่าวๆ ดังนี้

ภาคเช้าหลังอาหารเช้า ออกโครงการงานร่วมกับชาวบ้านคือทำถนน

ภาคบ่าย หลังอาหารกลางวัน กิจกรรมทางวิชาการภายในค่าย มีการบรรยาย อภิปราย และประชุมกลุ่มเกี่ยวกับเทคนิควิธีการจัดตั้งค่าย สลับกับการสำรวจชุมชนโดยการออกเยี่ยม ชาวบ้าน

ภาคค่ำ หลังอาหารค่ำ เป็นการประชุมประเมินผลสมการวางแผนงานวันต่อไปและ การบันเทิงระหว่างชาวค่ายกับชาวบ้าน

ชีวิตภายในค่ายนั้น เป็นชีวิตความเป็นอยู่อย่างง่ายๆ ที่ชาวค่ายทุกคนจะผลัดเปลี่ยน หมุนเวียนกันรับผิดชอบงานด้านต่างๆ แบบช่วยตัวเองและช่วยกันเองตลอดเวลา ในช่วงสัปดาห์ แรกเป็นช่วงที่มีความทุกข์ทรมานมาก เพราะไม่เคยชินกับการทำงานอย่างนี้ รวมทั้งต้องปรับตัว ให้เข้ากับสภาพการณ์และสถานที่เห็นจะเป็นเพราะงานหนัก ทำให้กินได้นอนหลับทั้งๆ ที่นอน เพียงแขกยามและกินอาหารมังสวิรัตืทุกมื้อ เมื่อเข้าสู่สัปดาห์ที่สองก็เริ่มเคยชิน ประกอบกับชาวค่าย เริ่มมีความสนิทสนมคุ้นเคยกัน ก็เลยทำให้เริ่มสนุกและเห็นคุณค่าของชีวิตค่ายอาสาสมัคร มากขึ้น เป็นการเรียนจากการกระทำ (Learning by Doing) โดยแท้ พอถึงสัปดาห์ที่สาม เริ่มรู้สึก ติดค่าย รู้สึกอาลัยอวรณ์ที่จะต้องปิดค่าย ไม่อยากจากเพื่อนชาวค่ายและชาวบ้านที่ร่วมทำงาน

กันเสมือนญาติสนิท ภาษาจอบ ภาษาเสียม ช่างฟังเพราะเสนาะโสตเสียนี้กระไร ลืมความหวังที่จะมาทัศนารชมพุทวิปโดยสิ้นเชิง เทียวก็ไม่ได้เที่ยว พุทธสถานก็ไม่ได้ไปกราบ ชำระบาปที่แม่น้ำคงคาก็ไม่ได้ทำ ได้แต่เพียงร่วมกิจกรรมการพัฒนาตนเองและพัฒนาชนบท นับว่าเป็นความผิดหวังครั้งยิ่งใหญ่ของชีวิต เพราะได้รับประสบการณ์ที่มีคุณค่ายิ่งโดยไม่เคยคาดคิดและคาดหวังมาก่อน

บทเรียนที่ได้รับจากค่ายอาสาสมัครที่อินเดีย ทำให้เกิดแนวความคิดในการที่จะใช้กิจกรรมค่ายอาสาสมัคร เป็นกิจกรรมนิสิตนักศึกษา เสริมกิจกรรมที่นิสิตนักศึกษาทำอยู่แล้วในยุคนั้น คือ กีฬา และทัศนาร ทั้งนี้เพื่อกระตุ้นให้นิสิตนักศึกษารู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ มีโอกาสออกสู่ชนบท เพื่อจะได้เข้าใจสังคมไทยได้ดีขึ้น เป็นกิจกรรมที่จะช่วยเสริมสร้างความสามัคคี สร้างความสำนึกให้รู้จักความรับผิดชอบและเสียสละ และที่สำคัญที่สุดคือการพัฒนาตนเองให้พร้อมที่จะออกไปเผชิญโลกกว้างเมื่อเป็นบัณฑิตแล้ว เมื่อกลับจากค่ายอินเดีย ยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทย ได้ขอให้ช่วยงานด้านขยายกิจการค่ายไปสู่สาขาของสมาคมในจังหวัดต่างๆ โดยจัดตั้งค่ายฝึกผู้นำให้กับสมาชิกของยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทยอยู่ประมาณ 1 ปี

กิจกรรมค่ายอาสาสมัครที่จัดโดยนิสิตจุฬาฯ ในฐานะกิจกรรมเสริมหลักสูตรเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2502 ในปีนั้นผู้เขียนได้รับเลือกให้เป็นอุปนายกสโมสรนิสิต (ส.จ.ม.) จึงได้เสนอคณะกรรมการสโมสร ขอจัดตั้งค่ายฝึกผู้นำขึ้นโดยคัดเลือกนิสิตอาสาสมัครจากคณะต่างๆ คณะละ 7 คน ตอนนั้นจุฬาฯ มี 7 คณะ จึงมีชาวค่ายรวมกันทั้งหมด 49 คน คณะกรรมการสโมสรอนุมัติให้จัดทำโดยไม่รู้ว่ค่ายอาสาสมัครคืออะไร หลายคนคิดว่าเป็นการทัศนารแบบพักผ่อน เมื่อไม่ของบประมาณและไม่ใช้เงินสโมสรจัด ก็ให้ทำโดยไม่มีใครติดใจ ค่ายแรกนั้นได้รับเงินสนับสนุนจากมูลนิธิเอเชียและเก็บจากชาวค่ายอีก 50 บาท จึงเป็นกิจกรรมที่ผู้จัดพึ่งตนเองและช่วยตัวเองตั้งแต่นั้นตามอุดมการณ์ค่ายอาสาสมัครโดยแท้

ก้าวแรกเป็นก้าวสำคัญ ถ้าทำไม่สำเร็จกิจกรรมค่ายอาสาจะไม่มีวันผุดเกิดในรั้วจุฬาฯ อีกต่อไป การคัดเลือกผู้นำและชาวค่าย การเลือกที่ตั้งค่าย การเลือกโครงการที่จะทำ และการฝึกผู้นำที่จะร่วมบุกเบิกงานค่ายอาสาสมัครในจุฬาฯ เป็นเรื่องที่สำคัญที่สุด เนื่องจากกิจกรรมค่ายอาสาสมัครเป็นกิจกรรมใหม่ที่ยังไม่เป็นที่รู้จักในหมู่นิสิต การเริ่มต้นจึงต้องเริ่มจากกลุ่มเล็กๆ ที่รวมผู้มีประสบการณ์ด้านนี้มาเป็นกลุ่มดำเนินการ กิจกรรมค่ายอาสาสมัครแม้ในระยะนั้นจะยังไม่แพร่หลายในวงกรมมหาวิทยาลัย แต่ในวงการที่จัดกิจกรรมเยาวชนอื่น ก็ได้ดำเนินการกันอยู่

บ้างแล้ว จึงมีนิสิตคณะต่างๆ ในจุฬาฯ ที่เคยมีประสบการณ์มาบ้าง เท่าที่รวบรวมกันได้ในระยะแรก ได้แก่ คุณกุลภัทร ฐรมะโรหิต จากคณะวิศวกรรมศาสตร์ คุณชดช้อย รุ่งเรืองใจ จากคณะอักษรศาสตร์ คุณรพีพงษ์ ฐวะคำ และคุณแจ่มจันทร์ วงศ์วิเศษ จากคณะครุศาสตร์ เมื่อตั้งค่ายอาสาสมัครค่ายแรกที่บ้านนาเหล่าบก ตำบลหนองยาว อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ตั้งแต่วันที่ 28 ตุลาคม ถึง 10 พฤศจิกายน 2502 กลุ่มแรกดำเนินการนี้จึงเป็นค่ายผู้นำค่ายกลุ่มแรกที่ทำหน้าที่คณะกรรมการอำนวยการค่ายชุดแรกโดยผู้เขียนทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการค่าย

ในการคัดเลือกขาค่าย นอกจากจะพยายามคัดเลือกให้ครบทั้ง 7 คณะ คณะละ 7 คนแล้วยังได้ขอให้ผู้นำ ส.จ.ม. คนสำคัญ เช่น คุณภักดี ชุตติเดช นายก ส.จ.ม. จากคณะรัฐศาสตร์ และคุณธำรง พวงดอกไม้ ผู้แทนคณะวิทยาศาสตร์ เข้าค่ายด้วย ทำให้ค่ายอาสาสมัครครั้งแรกของ ส.จ.ม. เป็นที่รวมผู้นำนิสิตในยุคนั้น และเป็นปัจจัยสำคัญในความสำเร็จและความเจริญก้าวหน้าของกิจกรรมค่ายอาสาสมัครในระยะต่อมา

ในระยะนั้นเมื่อพูดถึงการพัฒนาชนบท คนส่วนใหญ่จะมุ่งไปอีสาน เพราะเป็นเขตยากจนแห้งแล้ง กันดาร ที่ต้องการการพัฒนามากที่สุด ในการเลือกที่ตั้งค่าย ถ้าเลือกตามสมัยนิยมก็ต้องเลือกตั้งค่ายที่จังหวัดใดจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แต่การตัดสินใจเลือกที่ตั้งค่ายครั้งแรกกลับแหวกแนว มาเลือกตั้งที่ภาคกลางในจังหวัดฉะเชิงเทรา ที่เลือกเช่นนี้ก็เพราะเป็นค่ายแรก ต้องประกันความสำเร็จและความร่วมมือจากประชาชนในท้องถิ่นที่ตั้งค่ายเป็นปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญที่สุด หมู่บ้านนาเหล่าบกที่ได้รับเลือกเป็นที่ตั้งค่ายเป็นหมู่บ้านที่อยู่ในโครงการหมู่บ้านพัฒนาการของรัฐบาล ประชาชนมีความสนใจและมีความเข้าใจเกี่ยวกับงานพัฒนาหมู่บ้านเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว ประกอบกับคุณพ่อของคุณอดิเรก เสงี่ยมเนตร นิสิตรัฐศาสตร์ ขาค่ายรุ่นแรก เคยปฏิบัติหน้าที่ปลัดพัฒนาการเข้าไปทำงานกับชาวบ้านหมู่บ้านนี้มาก่อน ความร่วมมือและความสัมพันธ์กับชาวบ้านผ่านคุณอดิเรกซึ่งมีทุนเดิมอยู่แล้วก็จะทำให้ง่ายขึ้น

การเลือกโครงการที่จะทำจะต้องคำนึงถึงความต้องการของชาวบ้าน และขีดความสามารถของขาค่ายที่จะทำได้ เนื่องจากหมู่บ้านนาเหล่าบก เป็นหมู่บ้านในโครงการพัฒนาของรัฐบาลอยู่แล้ว จึงได้มีการสำรวจโครงการที่ชาวบ้านต้องการไว้หลายโครงการ คณะกรรมการจัดตั้งค่ายได้เลือกการตัดถนนเชื่อมหมู่บ้าน และการทำไร่น้ำฝน เพื่อทดลองปลูกสับปะรดในพื้นที่นี้ว่าจะประสบความสำเร็จหรือไม่ เรื่องไร่น้ำฝนได้อาศัยความรู้ความชำนาญของ

คุณกุลภัทร คุรณะโรหิต เป็นอย่างมาก เพราะเคยทำไร่สับปะรดกับคุณพ่อมาก่อน โครงการงานของค่ายแรกดังกล่าวประสบความสำเร็จอย่างดีตามเป้าหมายทุกประการ

การฝึกผู้นำเป็นกิจกรรมที่สำคัญยิ่งในงานริเริ่มค่ายอาสาสมัครในจุฬาฯ ค่ายแรกของ ส.จ.ม. จึงเป็นค่ายฝึกผู้นำที่มุ่งเน้นโครงการพัฒนาหมู่บ้านและการเรียนรู้อุดมการณ์ และเทคนิควิธีการจัดและดำเนินงานค่ายอาสาสมัคร เพียงชั่วระยะเวลา 14 วันของการอยู่ร่วมกัน ทำงานร่วมกัน ภายใต้อาสาสมัครอยู่อย่างง่ายๆ ใช้ชีวิตอย่างชาวบ้าน เป็นการเรียนรู้จากการกระทำ ค่ายแรกได้ช่วยพัฒนาผู้นำค่ายจนกระทั่งสามารถตั้งค่าย ส.จ.ม. และค่ายระดับคณะ สืบทอดเจตนารมณ์และอุดมการณ์ติดต่อกันมาถึง 28 ปี จวบจนทุกวันนี้

ความสำเร็จของค่ายอาสาสมัครจุฬาฯ เป็นต้นแบบที่แพร่กระจายไปในมหาวิทยาลัยต่างๆ ในระยะต่อมา เมื่อสำนักงานเยาวชน (ส.ย.ช.) ก้าวเข้ามาสนับสนุนกิจการค่ายในราวปี 2506 โดยใช้การใช้กิจกรรมค่ายพัฒนาเยาวชนและพัฒนาชนบท จึงได้เปลี่ยนชื่อค่ายเป็น “ค่ายอาสาพัฒนา” ซึ่งใช้กันจนแพร่หลายในปัจจุบัน เป็นที่น่ายินดีที่นิสิตจุฬาฯ รุ่นน้องๆ ยังอนุรักษ์ชื่อ “ค่ายอาสาสมัคร” เอาไว้ไม่เปลี่ยนตามสมัยนิยม อันที่จริงก็ไม่มีเหตุผลอะไรที่จะต้องเปลี่ยนชื่อค่ายในเมื่อจุฬาฯ เป็นผู้ริเริ่มและเป็นค่ายนิสิตนักศึกษาชานานแท้และดั้งเดิมของประเทศไทย ถือได้ว่า “ค่ายอาสาสมัคร เป็นเอกลักษณ์ของจุฬาฯ” หวังว่าเพลงประจำค่ายต่อไปนี้ที่ร้องกันมา 55 ปี จะดังก้องในจุฬาฯ และแผ่นดินไทย ไปชั่วกาลนาน

“ชาวค่ายอาสาสมัคร
เรานิยมมุ่งทำแต่ความดี
เราต่างมีใจมั่นร่วมกันทำงาน
เราพร้อมเชิดชูไม่ว่างงานชิ้นไหน
เสร็จงานเมื่อใดสบายใจเฮฮา”

เราทำงานกิจการสังคม
เรามาจากแดนไกลมีน้ำใจสามัคคี
ร่วมงานชาวบ้านร่วมกันกินอยู่
เราพร้อมกันอยู่ เราทำกันไป

รายงานค่ายอาสาสมัครเพื่อสังคม ส.จ.ม.
ค่ายบ้านนาเหล่าบก อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา
28 ต.ค. ถึง 10 พ.ย. 2502

รายงานและประเมินผล
โดย นายวิจิตร ศรีสอ้าน ผู้อำนวยการค่ายฯ

วัตถุประสงค์ (Aims)

- (1) เพื่อเปิดโอกาสให้นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่สนใจในกิจกรรมค่ายอาสาสมัคร เพื่อสังคม ได้เข้ารับการฝึกอบรมในเทคนิควิธีการของค่ายฯ อันจะเป็นทางนำไปสู่ความมั่นใจอันกว้างขวาง ในบรรดานิสิตของมหาวิทยาลัยนี้
- (2) เพื่อที่จะเสริมสร้างความสัมพันธ์ฉันท์มิตร ความรู้สึกในเกียรติของการทำงาน และความเป็นผู้นำในระหว่างนิสิตอาสาสมัครทั้งหมด
- (3) เพื่อเป็นการส่งเสริมให้นิสิตได้เรียนรู้การอยู่ร่วมกันเป็นหมู่เหล่าตลอดจนสภาพความเป็นอยู่และวัฒนธรรมอันแท้จริงของประชาชนในถิ่นนั้นๆ ฝึกให้นิสิตเคยชินต่อการเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ และได้ร่วมกันทำประโยชน์แก่สาธารณชนและชุมชน ในโอกาสอันควรกระทำได้

การจัดตั้ง (Organization)

ค่ายอาสาสมัครเพื่อสังคมครั้งนี้จัดตั้งโดยสโมสรจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ด้วยความช่วยเหลือของมูลนิธิเอเซีย บุคคลและองค์การต่างๆ ดังนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งเดิมไม่มีตัวการันต์บน ณ ได้รับการแก้ไขโดยพระราชบัญญัติจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ. 2522 ให้มีตัวการันต์บน ณ รายงานค่ายฉบับนี้จัดทำในปี พ.ศ. 2502 ซึ่งเขียนชื่ออย่างเดิม

- 1) มูลนิธิเอเชีย ได้ให้ความช่วยเหลือในด้านการเงิน 10,000 บาท
- 2) นิสิตอาสาสมัครบริจาคนกชนละ 50 บาท เป็นเงิน 2,000 บาท
- 3) กรมประชาสงเคราะห์ได้เอื้อเฟื้อให้ยืมเตียงผ้าใบ 55 ตัว ขวานและจอบ 25 ชุด
- 4) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ให้ต้นไม้ยืนต้น 30 ต้น
- 5) ยุวพุทธิกสมาคมแห่งประเทศไทยและฉะเชิงเทราให้หนังสือคู่มือการตั้งค่ายจำนวน 100 เล่ม และให้ยืมสิ่งของเครื่องใช้อื่นๆ
- 6) บริษัทโอสถสภา (เต็กเฮงหยู) ให้ยาประจำบ้านมาแจกแก่ประชาชน 120 ชุด
- 7) ประชาชนบ้านนาเหล่าบกให้ยืมเครื่องมือทำงานและเครื่องครัว
- 8) สำนักข่าวสารอเมริกันให้ยืมเครื่องกำเนิดไฟฟ้า เครื่องขยายเสียง ภาพยนตร์ และอุปกรณ์การฉาย
- 9) ท่านนายอำเภอพนมสารคาม ท่านปลัดพัฒนากรและท่านกำนันตำบลหนองยาว ได้รับเป็นธุระอย่างขันแข็งในการจัดเตรียมสถานที่ พร้อมทั้งให้การต้อนรับและให้ความสะดวกทุกประการ
- 10) คุณครูใหญ่และคณะครูโรงเรียนวัดนาเหล่าบกให้ความสะดวกและให้ยืมโต๊ะเก้าอี้ใช้ตลอดระยะเวลาการตั้งค่าย
- 11) คุณสมศักดิ์ สมร่วง แห่งร้านรวมภัณฑ์ ตลาดท่าเกวียน ให้นำน้ำแข็งวันละ 1 ลูก รวม 14 วัน
- 12) โรงเรียนอัสสัมชัญศรีราชาให้หน่อสับปะรด 3,200 หน่อ เพื่อนำมาปลูกที่หน่วยพัฒนาการนี้
- 13) นายไพบุลย์ แซ่ลี ให้หนังสือพิมพ์รายวัน 10 ฉบับทุกวัน ตลอดระยะเวลา 14 วัน
- 14) คณะหน่วยพัฒนาการบ้านนาเหล่าบกให้เนื้อ 1 ทาบ หมู 1 ทาบ เป็นการเลี้ยงส่ง
- 15) คุณอุบล นพรัตน์ รวบรวมข้าวห่อให้ในวันที่ 11 พฤศจิกายน 2502 จำนวน 50 ห่อ

นอกจากนี้ยังมีชาวบ้านและโรงเรียนใกล้เคียงนำอาหารคาวหวานมาเลี้ยงชาวค่ายอีกหลายครั้ง

จำนวนค่าย

ขาค่ายทั้งหมดมีจำนวน 48 คน เป็นขาค่ายชาย 33 คน ขาค่ายหญิง 15 คน โดยการคัดเลือกจากนินิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยคณะต่างๆ ทั้ง 7 คณะ รวมทั้งกรรมการสโมสรฯ และนินิตผู้มีประสบการณ์ทางค่ายที่ได้รับเชิญด้วย

พิธีเปิดค่าย (Opening Function)

นายยุทธ จรรย์ยานนท์ ผู้ว่าราชการจังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นประธานในพิธีเปิดค่ายอาสาสมัครในวันที่ 28 ตุลาคม 2502 โดยมีกำหนดการดังนี้

- เวลา 10.00 น. นินิตอาสาสมัครลอดซุ้มประตูค่าย พระสงฆ์ประพรมน้ำพระพุทธมนต์
- เวลา 10.15 น. นินิตอาสาสมัครร้องเพลงมหาจุฬาลงกรณ์
- เวลา 10.20 น. ผู้อำนวยการค่ายอ่านรายงานและแนะนำตัวขาค่ายต่อท่านผู้เป็นประธานในพิธี
- เวลา 10.45 น. ท่านผู้เป็นประธานในพิธีกล่าวคำปราศรัย
- เวลา 11.15 น. ผู้อำนวยการค่ายแนะนำตัวแขกผู้มีเกียรติที่ได้รับเชิญและผู้มีอุปการคุณต่อค่ายให้ประธานและขาค่ายรู้จัก จบแล้วขาค่ายร้องเพลงประจำค่ายเป็นเสร็จพิธี

ระยะเวลาตั้งค่าย (Camp Period)

กำหนดการเปิดค่ายในวันที่ 28 ตุลาคม และปิดค่ายในวันที่ 10 พฤศจิกายน 2502 รวมระยะเวลาการตั้งค่าย 14 วัน

ที่ตั้งค่าย (Location)

ตั้งที่หน่วยพัฒนาการบ้านนาเหล่าบก ตำบลหนองยาว อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ที่ตั้งค่ายห่างจากที่ว่าการอำเภอประมาณ 3 กิโลเมตร ห่างจากตัวจังหวัดฉะเชิงเทรา 33 กิโลเมตร และห่างจากกรุงเทพฯ 133 กิโลเมตร หน่วยพัฒนาการนี้ตั้งมาได้ 1 ปีเศษ มีครอบครัวอยู่ในเขตประมาณ 120 ครัวเรือน จำนวนประชาชนประมาณ 500 คน โครงการของหน่วยพัฒนาการที่ดำริจะทำส่วนใหญ่คือการตัดถนนเชื่อมหมู่บ้าน การทำไร่นาสวนผสม และทดลองปลูกพืชไร่บางชนิด เช่น สับปะรด ข้าวโพด มะพร้าว เป็นต้น นอกจากนี้ก็มีการ

ส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์บางชนิด เช่น ไก่และสุกร เป็นต้น ประชาชนในเขตนี้ส่วนใหญ่ทำนาเป็นอาชีพหลัก และมีการทำไร่ทำสวนและเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพรอง ซึ่งการทำไร่ทำสวนและเลี้ยงสัตว์นี้ยังทำกันอยู่ในวงจำกัดและไม่ขึ้นหน้าขึ้นตานัก โดยทั่วไปแล้วประชาชนในเขตนี้มีฐานะยากจน

ที่พัก

ชาวค่ายส่วนใหญ่พักที่ศาลาประชาคมของหน่วยพัฒนาการ ซึ่งมีลักษณะเป็นหอประชุมใหญ่พอประมาณ พื้นเพคอนกรีต มีเวทีสำหรับตั้งโต๊ะหมู่บูชา ประดิษฐานพระบรมฉายาลักษณ์ และธงไตรรงค์ ชาวค่ายฯ หลึงพักในห้องข้างเวที และในห้องที่กั้นไว้ในส่วนท้ายของหอประชุม ซึ่งติดต่อกับห้องพักชาวค่ายฯ ชาย สำหรับห้องพักชายและห้องพักหญิงในส่วนท้ายของศาลาประชาคมนี้ เดิมเป็นห้องโถง คณะกรรมการตระเตรียมจัดสถานที่ค่ายฯ ได้ใช้เสื่อลำแพนกันเป็นห้องอย่างมิดชิด ส่วนชาวค่ายฯ ชายอีกส่วนหนึ่งพักบนศาลาการเปรียญของวัดนาเหล่าบก ซึ่งอยู่ห่างจากศาลาประชาคมประมาณ 5 เมตร ศาลาการเปรียญนี้แบ่งออกเป็นสองส่วน ส่วนหนึ่งใช้เป็นที่พักอีกส่วนหนึ่งใช้เป็นครัว สำหรับส้วมชายอาศัยส้วมของวัดที่มีอยู่แล้ว ลักษณะเป็นส้วมขี้มียอยู่ 3 ห้อง ส้วมหญิงใช้ส้วมของบ้านปลัดพัฒนากร ห้องอาบน้ำชายได้สร้างขึ้นชั่วคราวในบริเวณบ่อน้ำบาดาลของวัด ส่วนห้องน้ำหญิงสร้างขึ้นชั่วคราวในบริเวณบ่อน้ำบาดาลของประชาชนในบริเวณใกล้เคียงที่ตั้งค่ายฯ สำหรับห้องประชุมใช้ห้องโถงส่วนกลางของศาลาประชาคม นอกจากนี้ทางหน่วยพัฒนาการยังได้เอื้อเพื่อให้ใช้ศาลาสโมสรของหน่วยฯ เป็นที่ตั้งกองอำนวยการค่ายฯ อีกด้วย ทางค่ายฯ ได้จัดยิม Bed Camp และมุ้งสำหรับชาวค่ายฯ ทุกคน ส่วนผ้าห่มชาวค่ายเตรียมไปเอง ที่รับประทานอาหารโดยปรกตินั่งรับประทานกันเป็นหมู่ๆ บนสนามหญ้าบริเวณลานวัด

การบริหารและปกครองค่ายฯ (Camp Administration)

เพื่อให้การบริหารและการปกครองดำเนินไปด้วยความราบรื่นและเรียบร้อย ทางค่ายฯ ได้จัดแบ่งชาวค่ายฯ ทั้งหมดออกเป็น 6 หมู่ หมู่ละ 8 คน ชาย 4 หมู่ หญิง 2 หมู่ แต่ละหมู่เลือกสมาชิกคนหนึ่งให้ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าหมู่ตลอดระยะเวลาการตั้งค่าย นอกจากนี้ยังมีคณะกรรมการและเจ้าหน้าที่ต่างๆ รับผิดชอบและดำเนินกิจการของค่ายฯ ดังนี้

1) คณะผู้อำนวยการ ประกอบด้วย

ผู้อำนวยการ	นายวิจิตร ศรีสอ้าน
ผู้ช่วยผู้อำนวยการ	นายภักดี ชุตติชูเดช
ผู้ช่วยผู้อำนวยการ	นายรพีพงศ์ ฐะระคำ
ผู้ช่วยผู้อำนวยการ	นายกุลภัทร กุระมะโรหิต
ผู้ช่วยผู้อำนวยการ	นางสาวชดช้อย ไร่เรืองใจ
เลขานุการ	นางสาวจงจิต วิมุกตายน
ผู้ช่วยเลขานุการ	นายสุมิตร ครุจิต
เหรัญญิก	นางสาวพนิดา พัฒนวงศ์

2) เจ้าหน้าที่ประกอบด้วย

1) หมอประจำค่าย	นายพัชรา กาญจนารัตน์
2) แผนกประชาสัมพันธ์	นายอดิเรก เสจี่ยมเนตร
3) แผนกแสง - เสียง	นายสุพล เอื้ออนันต์
	นายอุดม สุธนิยม
	นายไพจิตร บุญยานุเคราะห์
4) แผนกไปรษณีย์	นายสมิต สัชฌุกร
5) บรรณารักษ์	นางสาวปวีณา อภิวัฒน์ชัยกุล
6) บรรณาธิการหนังสือพิมพ์	นายสมชัย ฤชุพันธ์
7) แผนกวัสดุ	นายสมาน ฮาบกอง
	นายสมใจ จันทวัฒน์

3) คณะกรรมการ ประกอบด้วย

1) คณะกรรมการผู้อำนวยการ (Steering Committee) ประกอบด้วยคณะผู้อำนวยการและประธานของแต่ละกรรมการ กรรมการคณะนี้มีหน้าที่ประสานงานระหว่างกิจกรรมต่างๆ ของค่าย และแจ้งข่าวคราวความเคลื่อนไหวต่างๆ ให้ข่าวค่ายทราบ ตลอดทั้งควบคุมนโยบาย หลักการดำเนินงานของค่ายด้วย

2) กรรมการอาหาร (Food Committee) ประกอบด้วยผู้แทนของแต่ละหมู่ๆ ละ 1 คน มีหน้าที่ควบคุมรายจ่ายทางด้านอาหารให้เป็นไปตามงบประมาณ จัดเตรียมรายการอาหารให้ถูกต้องตามหลักอาหารวิทยาและตามคำเรียกร้องของชาวค่ายส่วนใหญ่

3) กรรมการโครงการ (Project Committee) ประกอบด้วยผู้แทนของแต่ละหมู่บ้านละ 1 คน มีหน้าที่ควบคุมกำหนด งบประมาณทางด้าน การสร้างถนน การทำไร่ ฯลฯ ให้ดำเนินไปตามโครงการที่กำหนดไว้

4) กรรมการบันเทิง (Recreation Committee) ประกอบด้วยผู้แทนแต่ละหมู่บ้านละ 1 คน มีหน้าที่จัดรายการแสดงและเกมส์การรื่นเริงต่างๆ ทั้งในและนอกค่าย

5) กรรมการกีฬา (Sport Committee) ประกอบด้วยผู้แทนของแต่ละหมู่บ้านละ 1 คน มีหน้าที่จัดการกีฬา ทั้งประเภทในร่มและกลางแจ้ง

6) กรรมการประชาสัมพันธ์ (Public Relation Committee) ประกอบด้วยผู้แทนของแต่ละหมู่บ้านละ 1 คน มีหน้าที่จัดรายการชุมนุมเด็ก เยี่ยมประชาชน และโฆษณากิจการของค่าย

7) กรรมการสัมมนา (Seminar Committee) ประกอบด้วยผู้แทนของแต่ละหมู่บ้านละ 1 คน มีหน้าที่จัดการและดำเนินการและให้ความสะดวกพร้อมทั้งจัดบันทึกทำรายงานปาฐกถาและการอภิปรายที่จัดขึ้นในค่าย

8) หน่วยอนามัยและสุขภาพ (Health Service) มีเจ้าหน้าที่สุขภาพสตรีร่วมไปในค่าย 3 คน คือ นายรพีพงศ์ ฐะคำ นายพัชรา กาญจนารักษ์ และนายจันรรจ์ สุทธาพันธุ์ มีหน้าที่ดูแลควบคุมการอนามัยในค่าย รัรักษาพยาบาลชาวค่ายและชาวบ้านที่เจ็บป่วย พร้อมทั้งออกเยี่ยมชาวบ้านเพื่อให้คำแนะนำในด้านอนามัยและให้การรักษาพยาบาลคนป่วยด้วย

9) กลุ่มพ่อบ้านแม่บ้าน (Sanitation Groups) ประกอบด้วยผู้แทนของแต่ละหมู่บ้านละ 1 คน มีหน้าที่ทำความสะอาด ตักน้ำ จัดเตรียมอาหาร เสิร์ฟอาหาร บริการน้ำดื่มแก่ชาวบ้านที่ทำงานกลางแจ้ง ฯลฯ กลุ่มนี้ไม่ต้องไปทำงานนอกค่าย เพราะในวันที่รับหน้าที่มีการสับเปลี่ยนกันทำหน้าที่พ่อบ้านแม่บ้านทุกวัน เพื่อให้โอกาสชาวค่ายได้เข้าปฏิบัติงานด้านนี้โดยทั่วถึงกัน

การสับเปลี่ยนหน้าที่ของคณะกรรมการ

ทุกๆ 3 วัน จะมีการเลือกตั้งสมาชิกคณะกรรมการต่างๆ กันใหม่ โดยมีกฎว่าชาวค่ายจะเป็นสมาชิกของคณะกรรมการหนึ่งซ้ำเป็นครั้งที่ 2 ไม่ได้ ทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาสให้ชาวค่ายได้ร่วมงานและมีประสบการณ์ในงานหลายๆ ด้าน ก่อนที่จะมีการเลือกตั้งกรรมการชุดใหม่ กรรมการ

ชุดเก่าจะต้องรายงานผลของการปฏิบัติงานของตนให้ที่ประชุมทราบ พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้
ชาวค่ายซักถามและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับงานของกรรมการชุดนั้นๆ ด้วย

โปรแกรมของค่ายฯ (Camp Programme)

โปรแกรมการทำงานประกอบด้วยการสร้างถนนและทำไร่สับปะรด ในตอนเช้า 4 ชั่วโมง
ตอนบ่ายมีการสัมมนาเกี่ยวกับความรู้เรื่องค่ายอาสาสมัครเพื่อสังคมเป็นเวลา 2 ชั่วโมง ตอนเย็น
เป็นรายการชุมนุมเด็ก เยี่ยมชาวบ้านหรือเล่นเกมสกีกีฬาต่างๆ ระหว่างชาวค่ายกับชาวบ้าน
หรือระหว่างชาวค่ายต่อชาวค่ายด้วยตนเอง ภาคกลางคืนเป็นการประชุมชาวค่ายทั้งหมด
รายการบันเทิงระหว่างชาวค่ายกับชาวบ้านเป็นเวลาประมาณ 3 ชั่วโมง

1. โครงการงาน (Work Project)

- ก) สร้างถนนเชื่อมวัดนาเหล่าบกับวัดบ้านแล้ง ถนนยาว 700 เมตรเศษ กว้าง
5 เมตร ให้ชื่อว่าถนน “จุฬาราชฎูร์สามัคคี”
- ข) ตัดถนนเชื่อมวัดบ้านแล้งกับวัดหนองป่าตอง ถนนยาว 3 กิโลเมตรเศษ
ถนนสายนี้ยังไม่เสร็จ เพียงแต่ถางป่าเพื่อเบิกทางที่จะทำถนนต่อไปเท่านั้น
- ค) ไร่สับปะรด ปลูกสับปะรด 2,100 ต้น ในเนื้อที่ประมาณ 1 ไร่ครึ่ง เพื่อให้เป็น
ไร่สับปะรดตัวอย่าง เนื้อที่ที่ใช้ปลูกเป็นที่ของวัดนาเหล่าบ หน่วยพัฒนาการ
และวัดนาเหล่าบจะเป็นผู้ดูแลรักษาและเก็บผลประโยชน์จากไร่นี้

2. โปรแกรมประจำวัน

เวลา 5.45 น.	เพลงปลุก	(Rising Song)
เวลา 6.15 น.	ทำสมาธิ	(Meditation)
เวลา 6.25 น.	น้ำชากาแฟ	(Morning Tea)
เวลา 6.30 น.	ทำงานกลางแจ้ง	(Work Project)
เวลา 7.30 น.	อาหารเช้า	(Breakfast)
เวลา 8.30 น.	ทำงานกลางแจ้ง	(Work Project)
เวลา 11.30 น.	อาบน้ำ	(Bath)
เวลา 12.15 น.	อาหารกลางวัน	(Lunch)
เวลา 13.00 น.	พักผ่อน	(Rest)
เวลา 14.00 น.	สัมมนา	(Seminar)
เวลา 16.00 น.	เกมส์กีฬา	(Sport and Games)

เวลา 17.00 น.	คณะกรรมการประชุม	(Committee Meeting)
เวลา 18.00 น.	อาหารเย็น	(Dinner)
เวลา 19.00 น.	ประชุมชาวค่ายทั้งหมด	(House Meeting)
เวลา 20.00 น.	รายการบันเทิง	(Recreation Programme)
เวลา 21.30 น.	กรรมการอำนวยการประชุม	(Steering Committee Meeting)
เวลา 22.00 น.	ดับไฟ - เข้านอน	(Light Out)

3. การสัมมนา (Seminar)

ก. ปฐมนิเทศ (Orientation) เป็นการอบรมชาวค่ายก่อนเข้าค่ายฯ โดยเชิญบุคคลผู้ทรงคุณวุฒิมาให้ความรู้แก่ชาวค่ายในเรื่องเกี่ยวกับค่ายอาสาสมัครเพื่อสังคม การพัฒนาท้องถิ่น และวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยมีตารางอบรมดังนี้

วันที่ 24 ตุลาคม 2502

เวลา 8.30 - 9.00 น.	อาจารย์สมพร เทพสิทธิ์า	กล่าวเปิดอบรม
เวลา 9.00 - 10.00 น.	ความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษากับชาวบ้าน	
	นายวิลเลียม คลอสเนอร์	ผู้บรรยาย
เวลา 10.00 - 12.00 น.	ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับค่ายอาสาสมัคร	
	นายทวี วงศ์รัตน์	ผู้บรรยาย
เวลา 13.00 - 15.00 น.	การบริหารและการจัดค่ายอาสาสมัครเพื่อสังคม	
	นายวิจิตร ศรีสอ้าน	ผู้บรรยาย

วันที่ 25 ตุลาคม 2502

เวลา 8.30 - 9.00 น.	นายสุวรรณ รื่นยศ	
	รองอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์	กล่าวคำปราศรัย
เวลา 9.00 - 10.00 น.	หลักการสำคัญบางประการของการพัฒนาท้องถิ่น	
	อาจารย์นิคม จันทรวิฑูร	ผู้บรรยาย
เวลา 10.00 - 11.00 น.	บทบาทของค่ายอาสาสมัครในทางการศึกษา	
	อาจารย์ดวงเดือน พิศาลบุตร	ผู้บรรยาย
เวลา 13.00 - 15.00 น.	การเล่นภายในค่ายอาสาสมัคร	
	นางสาวชดช้อย รุ่งเรืองใจ	ผู้บรรยาย
	นายวิจิตร ศรีสอ้าน	ผู้บรรยาย

ข. การสัมมนาในค่ายฯ ในสัปดาห์แรก

ในสัปดาห์แรกได้จัดสัมมนา 4 ครั้ง คือ

ครั้งที่ 1 วันที่ 29 ต.ค. เวลา 14.00 - 16.00 น. สัมมนาเรื่อง “หลักและวิธีการสัมมนา” ในแบบ Panel Discussion โดยมีนายรพีพงศ์ ฐะวะคำ นางสาวชดช้อย ร่ำเรืองใจ และนายวิจิตร ศรีสอ้าน เป็นผู้พูด

ครั้งที่ 2 วันที่ 30 ต.ค. เวลา 14.00 - 16.00 น. นายทวี วงศ์รัตน์ บรรยายเรื่อง “ประวัติค่ายอาสาโลก”

ครั้งที่ 3 วันที่ 31 ต.ค. เวลา 14.00 - 16.00 น. สัมมนาเรื่อง “ค่ายอาสาสมัครเพื่อสังคมในต่างประเทศ” โดยมีผู้บรรยาย 2 คน คือ นางสาวชดช้อย ร่ำเรืองใจ บรรยายเรื่อง Work Camp ในฮ่องกงและญี่ปุ่น และนายวิจิตร ศรีสอ้าน บรรยายเรื่อง ค่ายฝึกผู้อำนวยกาครั้งที่ 3 ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (The 3rd Training Project in Work Camp Methods and Techniques in S.E. Asia) ณ บอมเบย์ ประเทศอินเดีย

ครั้งที่ 4 วันที่ 2 พ.ย. เวลา 14.00 - 16.00 น. นายทวี วงศ์รัตน์ สัมมนาเรื่อง “ค่ายอาสาสมัครเพื่อสังคมในประเทศไทย” มีผู้พูด 4 คน คือ

- นางสาวไมตรี เมืองไชย เล่าเรื่อง “Work Camp ที่ต๋อยสุเทพ” ของ Christian Centre
- นายรพีพงศ์ ฐะวะคำ เล่าเรื่อง “Work Camp ที่เชียงรายและสระบุรี”
- นางสาวแจ่มจันทร์ วงศ์วิเศษ เล่าเรื่อง “Girl Gide Camp ที่บางละมุง”
- นายวิจิตร ศรีสอ้าน เล่าเรื่อง “Pilot Work Camp ที่แกลง”

การสัมมนาในค่ายฯ ในสัปดาห์ที่ 2

ในสัปดาห์ที่ 2 นี้ได้จัดสัมมนา 2 ครั้ง คือ

ครั้งที่ 1 จัดเป็นแบบ Group Discussion ในหัวข้อเรื่อง “ค่ายอาสาสมัครคืออะไร” จัดขึ้นในวันที่ 4 พ.ย. เวลา 12.30 - 14.30 น.

ครั้งที่ 2 วันที่ 5 พ.ย. จัดสัมมนาแบบ Group Discussion ในหัวข้อ “ในปัจจุบันการตั้งค่ายอาสาสมัครในเมืองไทย ควรมีวัตถุประสงค์มุ่งไปในทางใด”

นอกจากนี้ในเวลาสัมมนาประจำวัน ที่ 1 และวันที่ 6 ยังได้จัดรายการแนะแนวการศึกษา (Educational Guidance) แก่นักเรียนโรงเรียนมัธยมที่ขอให้จัดรายการนี้ขึ้น ณ ที่ตั้งค่ายด้วย

4. ทักษนาจร (Excursion)

ได้นำขาค่ายไปทัศนจร ณ ศรีราชา บางแสน และแหลมแท่น ในวันที่ 3 พฤศจิกายน 2502 ในโอกาสเดียวกันนั้น ก็ได้ไปรับหน่อสับปะรด จำนวน 3,200 หน่อ จากโรงเรียนอัสสัมชัญ ศรีราชา ที่กรุณามอบให้มาด้วย การทัศนจรครั้งนี้ไม่ได้ผลเต็มที่นัก เพราะแทนที่ขาค่ายจะได้ใช้เวลาส่วนใหญ่ไปในการพักผ่อนหย่อนใจ กลับต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ไปในการขนหน่อสับปะรด จึงทำให้มีเวลาพักผ่อนจริงๆ น้อยไป

ประเมินผล (Evaluation)

ก. โดยกรรมการประเมินผล (Evaluation Committee)

1) ด้านโครงการ (Work Project)

ก. ไร่สับปะรด ที่ที่ใช้ปลูกเป็นที่ของวัดนาเหล่าบก มีเนื้อที่ที่เตรียมไว้สำหรับทำไร่ประมาณ 3 ไร่ครึ่ง ด้านทิศเหนือและทิศตะวันตกติดถนน ด้านตะวันออกและใต้ติดกับทางเดินและที่ชาวบ้าน สภาพของที่เป็นดินทราย เหมาะสำหรับปลูกสับปะรด มันสำปะหลัง อ้อย ละหุ่ง กล้าย ข้าวโพด ถั่ว แตงโม และพืชยืนต้นหรือล้มลุกอื่นๆ เช่น มะพร้าว เป็นต้น

สภาพของไร่ ที่ดินถูกพลิกฟื้นและขุดเอาตอขนาดเล็กและขนาดกลางออก ที่เดิมเป็นป่าละเมาะซึ่งมีพืชจำพวกหญ้าสาบเสือ และต้นไม้ยืนต้นขนาดเล็กขึ้นอยู่ได้ถูกถางก่อนที่ขาค่ายจะมาถึง เนื้อที่ที่ได้พลิกดินและเก็บตอออกประมาณ 1 ไร่ครึ่ง ถูกแบ่งออกเป็น 11 ร่อง กว้าง 1 เมตร ระยะห่างระหว่างร่อง 2 เมตร สับปะรดปลูกในร่องๆ ละ 2 แถว ห่างตามแนวร่อง 50 ซม. ห่างระหว่างต้น 75 ซม. สับปะรดลงไว้ทั้งหมดประมาณ 2100 ต้น รอบๆ ไร่สับปะรดซึ่งอยู่ติดถนนทางด้านเหนือมีต้นไม้ยืนต้นพวก สน พิกุล และต้นหลิว ปลูกเป็นแนวล้อมรอบ

การทำไร่สับปะรดนี้ทำกันตอนเช้าตั้งแต่ประมาณ 7.00 - 8.00 น. และมีบางวันที่ใช้เวลาตอนสายทำด้วย มีชาวบ้านมาร่วมทำด้วยบ้างบางวันมีถึง 30 คน นับว่าไร่สับปะรดได้รับการสนใจจากชาวบ้านไม่น้อย และได้เสร็จสิ้นเป็นผลสำเร็จลุล่วง

ส่วนสับปรดที่ไปเอามาจากไร่อัสสัมชัยศรียาชาประมาณ 3,200 หน่อ เหลือประมาณ 1,100 หน่อ ได้แจกชาวบ้านและถวายวัด โดยถวายวัดบ้านแดง 300 หน่อ วัดหนองป่าตอง 200 หน่อ

ข้อบกพร่อง ได้สำรวจพบมีดังนี้

1. ทำได้น้อย เพราะขาดความชำนาญ และเนื่องจากดินแข็ง
2. เครื่องมือชำรุดบ่อยๆ และมีไม่เพียงพอ

ผลดี

1. ชาวบ้านสนใจการปลูกสับปรดกันมาก ต่างก็มาขอหน่อไปปลูก และ มาช่วยทำไร่ เป็นจำนวนไม่น้อย
 2. ช่วยสร้างความคิดเรื่องการทำไร่ นอกเหนือไปจากการทำนาอย่างเดียว
- ข. ถนนสายบ้านแล้ง (จุฬาราชูร์สามัคคี)

ถนนสายนี้เชื่อมระหว่างวัดนาเหล่าบกกับวัดบ้านแล้ง และทะลุออกถนน เฉลิมราษฎร์พัฒนา ยาวประมาณ 0.7 กม. (700 เมตร) ถนนส่วนมากถูกกั้นถางเป็นแนวไวก่อนแล้ว คือประมาณครึ่งแรกจากวัดนาเหล่าบก จากนั้นเป็นที่ดินโล่งเตียน ซึ่งมีต้นไม้ใหญ่และ กอไผ่วางเป็นระยะๆ ไม่มากนัก

สภาพของถนน ถนนกว้าง 4 เมตร ยกคัตโดยขุดร่องทั้งสองข้าง เอาดินขึ้นมาถมถนนขุดต่อและล้มต้นไม้ที่ขวางถนนออก

การทำถนนของพวกชาวบ้านได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านเป็นอย่างดี โดยเฉพาะถนนสายนี้บางวันมีคนมาร่วมด้วยกันถึง 200 คน นอกจากนั้นยังมีพวกเด็กนักเรียน จากโรงเรียนต่างๆ มาร่วมด้วยเป็นจำนวนมาก อาทิเช่น

ร.ร. พนมสารคามอดุลย์วิทยา	เด็กนักเรียน 150 คน ครู 4 คน
ร.ร. หนองป่าตอง	เด็กนักเรียน 30 คน ครู 2 คน
ร.ร. นาเหล่าบก	เด็กนักเรียน 100 คน ครู 3 คน
ร.ร. ต้นตาล	เด็กนักเรียน 25 คน ครู 2 คน

ค. ถนนสายหนองป่าตอง

การทำถนนสายนี้เป็นค่าเพียงถางป่าเป็นแนวทางเอาไวก่อน เป็นถนนที่เชื่อม

ระหว่างหมู่บ้านหนองป่าตองกับถนนสายเฉลิมราษฎร์พัฒนา มีชาวบ้านมาร่วมด้วยประมาณ 400 คน งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี คือถางป่าเพื่อเบิกทางทำถนนเสร็จยาว 3 กม. ภายในวันเดียว

ผู้ประเมินผล : นางสาวกุลภัทร กุระมะโรหิต

2) ด้านสัมมนา

การสัมมนาแบ่งได้เป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1

เป็นการสัมมนาก่อนเพื่อเตรียมตัวเข้าค่าย การสัมมนาตอนแรกนี้เป็นไปในลักษณะการบรรยาย โดยทางคณะกรรมการได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ที่มีประสบการณ์ในด้านต่างๆ เกี่ยวกับการตั้งค่ายมาเป็นผู้บรรยาย หัวข้อที่บรรยายต่างๆ เพื่อที่จะเตรียมตัวชาวค่ายก่อนจะเข้าไปใช้ชีวิตในค่าย การสัมมนาตอนนี้นับว่าได้ผลมาก เพราะเป็นประสบการณ์ใหม่ของชาวค่าย ถึงแม้จะใช้เวลามากแต่ทุกคนก็สนใจ

ตอนที่ 2

เริ่มในสัปดาห์แรกของการเข้าค่าย เป็นการสัมมนาที่บรรยายถึงการจัดค่ายในที่ต่างๆ ทั้งในและนอกประเทศ โดยผู้ที่ผ่านค่ายเหล่านั้นมาแล้ว โดยมุ่งหวังที่จะให้ชาวค่ายได้เปรียบเทียบและพิจารณาถึงค่ายชนิดต่าง ๆ การสัมมนาตอนนี้องค์จากการเริ่มแรกของการเข้าค่าย ชาวค่ายต้องทำงานหนักทำให้การสัมมนาขาดการสนใจไปบ้าง

ตอนที่ 3

การสัมมนาในสัปดาห์ที่ 2 ของการเข้าค่ายเป็นการสัมมนาที่คณะกรรมการสัมมนาเป็นผู้ตั้งหัวข้ออภิปรายโดยความเห็นชอบของชาวค่าย การสัมมนาตอนนี้นับว่าได้ผลมาก ชาวค่ายให้ความร่วมมือและสนใจกันมาก ทุกคนแสดงความคิดเห็นอย่างเสรีและมีเหตุผล แต่เราก็จัดการสัมมนาในตอนนี้ได้ไม่กี่ครั้ง เพราะมีงานทางแผนกอื่นมากซึ่งเป็นที่น่าเสียดาย

ข้อที่ควรปรับปรุงในการสัมมนา

1. ประธานการสัมมนาควรจะให้ขอบเขตของหัวข้อไว้ เพื่อให้การสัมมนาได้เป็นไปตามแนว และควรพยายามดึงการอภิปรายให้เข้าสู่ประเด็น

2. เลขานุการประจำกลุ่ม ควรจะได้จัดเป็นลายลักษณ์อักษร เป็นข้อความ ผลอภิปรายสั้นๆ เพื่อส่งเลขานุการประจำวันเพื่อกันความผิดพลาด
3. การอภิปราย ประธานควรพยายามชักจูงให้ชาวค่ายได้แสดงความคิดเห็น โดยทั่วถึงกัน
4. การสัมมนา ตอนกลางคืนควรงดเว้น เพราะไม่ได้ผล

สรุปผล

โดยทั่วไปแล้วการสัมมนานับว่าได้ผลพอใช้สำหรับค่ายแรกเช่นนี้ ถ้าในคราวต่อไป เราจะจัดให้มีการบรรยายเป็นพื้นฐานเพื่อการอภิปรายมากขึ้น ชาวค่ายจะได้แสดงทัศนะ ได้กว้างขวางยิ่งกว่านี้อีกมาก

ผู้ประเมินผล : นายรพีพงศ์ ฐะระคำ

3) ด้านการบันเทิง

การจัดรายการบันเทิง ได้จัดทำกันไปเป็น 2 แนว คือ

การบันเทิงจัดขึ้นเพื่อชาวค่ายด้วยกันเอง และเพื่อชาวบ้านโดยเฉพาะสำหรับการบันเทิงที่จัดขึ้นระหว่างชาวค่ายต่อชาวค่ายด้วยกันเอง ได้ผลดีพอใช้ เพราะจัดตามความต้องการของชาวค่าย ชาวค่ายส่วนมากให้ความร่วมมือ การบันเทิงได้ช่วยทำให้ชาวค่ายเกิดความสนิทสนมกันมากขึ้น การบันเทิงจะได้ผลเต็มที่ หากชาวค่ายทุกคนให้ความร่วมมือโดยพร้อมเพรียง การบันเทิงส่วนมากเริ่มด้วยการเล่นเกมต่างๆ มีรางวัลเป็นพื้นฐาน และมีโพล์คดีานส์ อยู่บ้างบางครั้งบางคราว นอกจากนั้นยังได้จัดฉายภาพยนตร์ขึ้น 2 ครั้งด้วยกัน มีประชาชนมาร่วมรายการบันเทิงแทบทุกครั้ง มากบ้างน้อยบ้าง ในวันที่ฉายภาพยนตร์ทั้ง 2 ครั้ง แต่ละครั้ง มีประชาชนมาชมประมาณ 300 กว่าคน

นอกจากนี้ทางคณะกรรมการบันเทิงยังได้จัดรายการนอกสถานที่อีก 2 ครั้ง คือ ที่วัดบางแล้งและวัดนาเหล่าบก ปรากฏว่าเป็นที่สนใจของประชาชนมาก แต่ละครั้งมีชาวบ้านมาร่วมรายการประมาณ 400 คน การจัดการบันเทิงในแบบนี้เพื่อประชาชนโดยแท้ ดังนั้นจึงเป็นทางหนึ่งที่แสดงความสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่างชาวค่ายและชาวบ้าน และเป็นทางชักจูงใจให้ชาวบ้านหันมาสนใจในชีวิตความเป็นอยู่ของชาวค่ายมากขึ้น

ทางคณะกรรมการบัณฑิตได้จัดรายการพิเศษเพื่อนักเรียนอีกทางหนึ่งด้วย เป็นการให้ความรู้ในด้านทัศนศึกษา และแนวการศึกษาและจัดการบัณฑิตเพื่อนักเรียน มีการนอกร้องเพลง และเกมส์ต่างๆ เด็กนักเรียนมาจากโรงเรียนพนมสารคาม โรงเรียนพนมอดุลวิทยา และ ฉ.ช. 13 แต่ครั้งมีนักเรียนมาร่วมประมาณ 250 คน

สรุปผลให้ด้านการบัณฑิต สามารถช่วยให้เกิดความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีมากขึ้นระหว่างชาวค่ายด้วยตนเอง สำหรับในด้านประชาชนนั้น การบัณฑิตสามารถเรียกร้องให้ประชาชนหันมาสนใจค่ายของเรามากขึ้น และก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างชาวค่ายกับชาวบ้าน

ผู้ประเมินผล : นางสาวชดช้อย รุ่งเรืองใจ

4) Camp Life & Group Spirit

การอยู่ร่วมกัน ทำงานร่วมกัน กินร่วมกัน และเล่นร่วมกันอย่างปรกติสุข ทำให้ทัศนคติอาสาสมัครได้รับประสบการณ์และความรู้เรื่องชีวิตและการดำเนินงานภายในค่ายอาสาสมัครเพื่อสังคมมากพอสมควร

การปกครองและการบริหารค่ายตามแบบประชาธิปไตยช่วยให้ชาวค่ายเกิดความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่องานที่ได้รับมอบหมายและต่อส่วนรวมเป็นอย่างดี ส่งเสริมให้มีการแสดงความคิดเห็นและความสามารถเต็มที่

การอยู่ร่วมกันและทำงานร่วมกันคล้ายครอบครัวใหญ่ๆ อย่างนี้ช่วยให้ชาวค่ายได้ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน ศึกษาชีวิตและความเป็นอยู่ของกันและกันอันเป็นทางนำไปสู่ความเข้าใจอันดีเลยเป็นการเสริมสร้างมิตรภาพอันแท้จริง

กล่าวโดยสรุป ชาวค่ายทั้งหมดอยู่ด้วยกันด้วยความสามัคคีกลมเกลียวกันเป็นอย่างดี จึงนับได้ว่าในด้าน Camp Life & Group Spirit การตั้งค่ายครั้งนี้ได้รับผลสำเร็จสมดังวัตถุประสงค์ กล่าวคือ

- 1) ได้รับผลสำเร็จในด้านการเสริมสร้างความสัมพันธ์ฉันมิตรและความรู้สึกในเกียรติของการทำงานหนักในระหว่างนิสิตอาสาสมัคร

- 2) ได้รับความสำเร็จในด้านการเรียนรู้การอยู่ร่วมกันเป็นหมู่เหล่าฝึกให้เคยชินต่อการเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ และมีความเสียสละเพื่อสาธารณประโยชน์

ผู้ประเมินผล : นายวิจิตร ศรีสอ้าน

5) บทบาทของชาวค่ายหญิง (Woman's Role)

นิสิตหญิงที่เข้าค่ายครั้งนี้มี 15 คน แบ่งเป็น 2 หมู่

หมู่ 1 มี 7 คน หมู่ 2 มี 8 คน

เท่าที่ได้เข้าค่ายร่วมกันมา 2 สัปดาห์นั้น จะเห็นได้ว่าชาวค่ายหญิงมีความสามารถไม่แพ้ชาวค่ายชายเลย กล่าวได้ดังนี้

1. ด้านโครงการ หญิงร่วมทำไร่สับปะรดและทำถนนเช่นเดียวกับชาย ถึงแม้แรงจะน้อยกว่าแต่ไม่เคยถอยงานเลย
2. ด้านการครัว ชาวค่ายหญิงก็ได้เป็นผู้ทำอาหารอร่อยๆ ให้ชาวค่ายรับประทาน ผู้ที่มีความสามารถในด้านนี้ก็ทำได้อย่างดี ผู้ไม่เคยทำมาเลยก็แสดงให้เห็นว่ามีความพยายาม และได้ประสบการณ์จากค่ายนี้มาก
3. ด้านประชาสัมพันธ์ งานด้านนี้ชาวค่ายหญิงของเราทำงานได้ดี สามารถโน้มน้าวจิตใจชาวบ้าน นักเรียน ให้นิยมไว้วางใจเรา เมื่อเราไปเยี่ยมโรงเรียน เวลาจากมานักเรียนก็ได้แสดงความอาลัยรัก และยังได้ส่งจดหมายมาแสดงความรักชาวค่ายหญิงทุกวัน และวันละหลายฉบับ
4. ด้านกีฬาและบันเทิง ชาวค่ายหญิงมีความถนัดทุกด้าน มีการแข่งขันแบดมินตันกับชาวบ้าน และเป็นผู้แนะนำการเล่นเน็ตบอล บาสเกตบอล ห่วงยางและเกมส์ต่างๆ ให้นักเรียน ปรากฏว่าได้ผลเป็นที่น่าพอใจ ส่วนด้านบันเทิงตอนกลางคืนชาวค่ายหญิงก็เป็นผู้นำทำความสนุกครึกครื้นได้เป็นอย่างดี ช่วยให้บรรยากาศสดชื่นมีชีวิตชีวา
5. ด้านการวางตัว ในค่ายอาสาสมัครนี้ ในระหว่างชาวค่ายหญิงด้วยกันก็มีความสามัคคีเป็นอันดี มีความสัมพันธ์กันทั่วถึง ส่วนกับชาวค่ายชาย เราก็ก็นั่งเป็นพี่เป็นน้องกัน มีอะไรก็ช่วยเหลือกัน มีความเป็นอยู่อย่างเป็นกันเอง ไม่มีการถือเนื้อถือตัวไม่มีการรังเกียจซึ่งกันและกัน

สรุปแล้ว ชาวค่ายหญิงมีความตั้งใจอย่างยิ่ง และเต็มใจที่จะทำงานทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นเบาหรืองานหนัก ไม่ว่าจะเป็นกลางแจ้งหรือในร่ม และงานทุกด้านก็ปรากฏได้ผลดีเสมอ ขอสนับสนุนว่าชาวค่ายหญิงชุดนี้มีความสามารถก็คือ ได้เป็นประธานแผนกต่างๆ เกือบทุกแผนก ในกองอำนวยการ ชาวค่ายหญิงเป็นผู้ช่วยผู้อำนวยการค่ายเลขานุการ บรรณารักษ์ และเหรียญ

ผู้ประเมินผล : นางสาวแจ่มจันทร์ วงศ์วิเศษ

6) แผนกประชาสัมพันธ์ (Public Relation)

ในระยะเวลาแห่งการตั้งค่ายของเรา งานด้านประชาสัมพันธ์ได้ดำเนินไปตามแนวทางที่ได้กำหนดไว้ดีมาก แต่อาจจะมีข้อบกพร่องบ้างซึ่งเราก็นำเอาไปแก้ไขต่อไป เราแบ่งงานด้านนี้ออกเป็น 3 ด้านคือ

1. ครอบครัว
2. โรงเรียนและเด็ก
3. วัด

1. ครอบครัว เราเยี่ยมประชาชน 3 ครั้ง ทุกครั้งได้รับการต้อนรับจากชาวบ้านเป็นอย่างดี เราเข้าใจจิตใจชาวบ้านและขณะเดียวกันชาวบ้านก็เข้าใจเราดี ดังนั้นบรรยากาศที่เป็นมิตรระหว่างทั้ง 2 ฝ่ายจึงเกิดขึ้นจนเป็นที่น่าชื่นชมจะยากที่ทั้ง 2 ฝ่ายจะถกกันได้ แม้จะเป็นกาลอันยาวนาน

ข้อบกพร่อง เนื่องจากเวลาเรามีน้อย การเยี่ยมประชาชนจึงอาจจะน้อยไป

ข้อดี ชาวค่ายแสดงท่าทียกย่องและให้เกียรติชาวบ้านได้ดี

2. โรงเรียนและเด็ก อยู่สภาพเช่นเดียวกัน เราได้ไปเยี่ยมโรงเรียนแล้ว ปรากฏว่าทุกสิ่งทุกอย่างเป็นที่ควรค่าแก่การสนใจ ครูและนักเรียนชอบพออัธยาศัยและได้ความรู้จากเรา และเราก็ได้ความรู้จากเขา

นอกจากนั้นเด็กก็มาร่วมทำงานและร่วมสนุกกับเรา 2 ครั้ง เป็นการสร้างให้เด็กเกิดทัศนคติในการทำงานเพื่อสาธารณประโยชน์

การชุมนุมเด็ก จัดขึ้น 2 ครั้ง มีการแจกของขวัญและร่วมสนุกกับเด็กทำให้ทั้งเราทั้งเด็กรักกันฉันญาติ ได้รับผลคือทำให้ผู้ปกครองมีความยินดีไปด้วย

การเยี่ยมวัด เราเรียนรู้ความเชื่อ วัฒนธรรม ความเป็นอยู่ของสังคมชนบทแห่งนี้
เป็นอันมาก

สรุปได้ว่าทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นงานด้านประชาสัมพันธ์เป็นไปด้วยดี จนกระทั่ง
ทำให้ประชาชนมีความเข้าใจและอาลัยต่อการที่เราจะจากไปเป็นอย่างยิ่ง

อนึ่ง ในการนี้ทางแผนกประชาสัมพันธ์ยังได้รับหน้าที่พิเศษออกไปอีก 2 ด้าน
คือ

1. ด้านบริการน้ำดื่มเวลาทำงาน
2. ด้านการต้อนรับแขกที่มาเยี่ยมค้าย

ผู้ประเมินผล : นายอดิเรก เสงี่ยมเนตร

7) หน่วยอนามัย และสุขภาพิบาล (Health Service)

ทางแผนกอนามัยได้มีเจ้าหน้าที่ 3 ท่าน ซึ่งได้ช่วยปฏิบัติงานที่หน่วยโดยช่วย
แนะนำและรักษาพยาบาลให้แก่ชาวบ้านและชาวค้าย

เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม ได้ออกไปเยี่ยมชาวบ้านโดยแบ่งกันออกเป็นสามสาย
เพื่อแนะนำชาวบ้านด้านอนามัยและการสุขภาพิบาล จำนวน 50 หลังคาเรือน และมีชาวบ้านมารับ
คำแนะนำรักษาทางด้านอนามัย ณ หน่วยที่ตั้งค้าย จำนวน 105 ราย ส่วนมากมีโรคต่างๆ ดังนี้

1. ผ่าบาดแผลเล็กน้อย	4 ราย
2. รักษาบาดแผลใส่ยา	20 ราย
3. Mararia	2 ราย
4. Diarrhea	12 ราย
5. Peptic Ulcer	8 ราย
6. Tuberculosis	11 ราย
7. โรคผิวหนังต่างๆ	8 ราย
8. นีวและให้คำแนะนำ	1 ราย
9. โรคเหน็บชา	15 ราย
10. โรคตาอักเสบ	6 ราย
11. โรคตีชาน	1 ราย

12. โลหิตจาง	15 ราย
13. ขาดวิตามินต่างๆ	2 ราย

สำหรับทางสุขภาพและการอนามัยภายในค่าย ทางแผนกอนามัยค่ายได้ให้คำแนะนำการประกอบอาหารตามหลักอาหารวิทยา สำหรับชาวค่าย การกำจัดเศษอาหาร และขยะมูลฝอย ตามหลักสุขภาพ สำหรับการเจ็บป่วยของชาวค่ายมีดังนี้

1. ไข้หวัด เนื่องจากชาวค่ายได้ออกไปซูดดิน ต่ำแดด บางคนอดนอน
 2. ท้องเดิน เนื่องจากชาวค่ายไม่ชินกับอาหารและน้ำ
 3. แต่งบาดแผล เย็บแผล ใส่ยา
- และรู้สึกว่ชาวค่ายมีสุขภาพดีทุกๆ คน

ผู้ประเมินผล: นายพัชรา กาญจนารัณย์

8) ทางด้านอาหาร (Food)

รายงานทางด้านอาหารนี้เมื่อคิดเฉลี่ยแล้วตกประมาณวันละ 8 บาทต่อคน สำหรับการประกอบอาหารนั้น ชาวค่ายจัดเวรผลัดเปลี่ยนกันทำ โดยจัดตั้งเป็นคณะกรรมการแผนกอาหารซึ่งแต่ละชุดมีอายุ 3 วัน คณะกรรมการอาหารมีหน้าที่ปรุงอาหาร ส่วนผู้ทำหน้าที่พ่อบ้านแม่บ้านประจำมีหน้าที่ล้างถ้วยชาม การทำอาหารกินเองเช่นนี้นับว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง เพราะช่วยให้ชาวค่ายมีความชำนาญในการประกอบอาหารเพิ่มขึ้น นอกจากนั้นยังนับว่าชาวค่ายได้รับประทานอาหารที่สะอาดถูกหลักอนามัยมีคุณค่าทางด้านอาหารครบถ้วนเป็นประจำเดือนทุกมื้ออีกด้วย

การประกอบอาหารบางมื้อมีความซุกซลักบ้างด้านอุปกรณ์ เช่น เต่า กระทะ มีด เขียง มีไม้เพียงพอ และเนื่องจากตลาดทำเกวียนที่เราไปจ่ายอาหารเป็นประจำนั้นเป็นตลาดเล็กอาหารบางชนิดจึงไม่มี เช่น บางวันไม่มีเนื้อสัตว์ และผักบางชนิดที่ต้องการ อาหารบางอย่างนอกจากจะหายากแล้วยังมีราคาแพงอีกด้วย แต่อย่างไรก็ตาม อาหารบางอย่างนอกจากจะหายากแล้วยังมีราคาแพงอีกด้วย แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ทำหน้าที่ประกอบอาหารก็พอจะแก้ไขอุปสรรคเหล่านี้ได้ ถึงแม้ว่าจะทำให้การประกอบอาหารบางมื้อล่าช้าไปบ้าง ชาวค่ายก็ได้รับประทานอาหารที่มีคุณภาพดีพอสมควรทุกมื้อ

สรุปแล้วผลงานทางด้านอาหารเท่าที่ปรากฏ ส่วนใหญ่เป็นที่น่าพอใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประกอบอาหารกันเองเช่นนี้ช่วยเพิ่มความสนิทสนมเข้าใจกันได้ดีในหมู่ ชาวค่าย นอกจากนี้ยังได้รับความกรุณาจากพ่อแม่พี่น้องชาวบ้านทั้งหลายที่เอื้อเพื่อให้ยืมอุปกรณ์ การครัวและให้อาหารสดอยู่เนืองๆ ซึ่งน้ำใจอันงามเช่นนี้เป็นสิ่งที่พวกเราชาวค่ายลืมไม่ได้

ผู้ประเมินผล: นางสาวจงจิต วิมุทตายน

9) ทางด้านกีฬา (Sports & Games)

ประเภทกีฬาที่ชาวค่ายจัดให้มีขึ้น

แบดมินตัน ตะกร้อ หมากรูกไทย หมากฮอส และห่วงยาง

ผลงาน

กีฬาที่ชาวค่ายทั้งหญิงและชายสนใจมากที่สุดคือแบดมินตัน ในตอนเย็นมีครู และชาวตลาดมาเล่นด้วยเสมอ

ตะกร้อก็เป็นที่นิยมของชาวค่ายชายไม่น้อย และมีชาวบ้านมาร่วมเล่นด้วย

หมากรูก หมากฮอส มีผู้สนใจน้อยหน่อย โดยเฉพาะหมากรูกมีคนเล่นน้อย เพราะเล่นไม่เป็นเป็นส่วนใหญ่

ห่วงยาง ไม่เป็นที่นิยมของชาวค่าย แทบจะไม่มีใครเล่นเลย

นอกจากนี้ยังมีกีฬาที่ชาวค่ายไม่ได้จัดขึ้น แต่มีการเล่นแข่งขันกับเด็กนักเรียน ที่มาเยี่ยมเยียนค่าย คือบาสเกตบอล และเนตบอล เป็นจำนวนสองครั้ง และได้สอนวิธี และเทคนิคการเล่นให้เด็กนักเรียนด้วย

สรุป

ข้อดี

1. ทำให้ชาวค่ายมีโอกาสผ่อนคลายอารมณ์ หลังจากการทำงานอันหนักหน่วง และการประชุมอันเคร่งเครียด
2. มีโอกาสทำการประชาสัมพันธ์อันดีงามกับชาวบ้านที่มาเล่นกีฬาด้วยกัน

ข้อบกพร่อง

1. ชาวค่ายส่วนมากอ่อนเพลียจากการทำงานหนัก ทำให้ความสนใจทางด้านกีฬาลดน้อยลง
2. เวลาที่จัดไว้ให้กับทางแผนกกีฬามักจะคลาดเคลื่อนเนื่องจากงานแผนกอื่นไม่ได้สิ้นสุดตามเวลากำหนด ทำให้ไม่มีเวลาเล่นกีฬาพอเพียง บางวันก็ต้องตัดรายการกีฬาไป

ผู้ประเมินผล : นายสุमितร์ ครุจิต

ข) โดยนิสิตอาสาสมัคร (By Trainees)

จากการกรอก Questionnaires ของ campers ทุกคน ปรากฏผลดังนี้

1. การเข้าค่ายอาสาสมัครครั้งนี้ ช่วยให้ท่านได้รับผลสำเร็จในหัวข้อต่อไปนี้หรือไม่?
(ถ้าได้ให้ขีดเครื่องหมาย ✓ ถ้าไม่ได้ให้ขีดเครื่องหมาย X ลงหน้าข้อนั้นๆ)
 1. ได้รับความรู้ความชำนาญในกิจกรรมค่ายอาสาสมัครอย่างแท้จริง
ได้ 32 ไม่ได้ 8
 2. ได้รับความรู้ในด้านเทคนิคและวิธีการพอที่จะดำเนินการตั้งค่าย
ได้เองในอนาคต ได้ 28 ไม่ได้ 12
 3. ได้เรียนรู้การอยู่รวมกันเป็นหมู่เหล่า
ได้ 40 ไม่ได้ 0
 4. ได้เรียนรู้สภาพความเป็นอยู่และชีวิตของชาวชนบทอันแท้จริง
ได้ 30 ไม่ได้ 10
 5. สร้างทัศนะ “เกียรติของการทำงานด้วยกำลัง”
ได้ 40 ไม่ได้ 0
 6. ส่งเสริมให้ชอบชีวิตความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ
ได้ 40 ไม่ได้ 0

7. เสริมสร้างความเข้าใจอันดี ระหว่างชาวค่ายและชาวบ้าน
ได้ 40 ไม่ได้ 0
8. เสริมสร้างความเข้าใจอันดี และสามัคคีธรรมระหว่างค่ายด้วยกันเอง
ได้ 40 ไม่ได้ 0
2. กิจกรรมต่างๆ ของค่ายอาสาสมัคร ต่อไปนี้ ท่านชอบข้อไหน?
(ขีดเครื่องหมายหน้าข้อที่ท่านชอบและขีดเครื่องหมาย หน้าข้อที่ไม่ชอบ)
(ถ้าได้ให้ขีดเครื่องหมาย ✓ ถ้าไม่ได้ให้ขีดเครื่องหมาย X ลงหน้าข้อนั้นๆ)
 1. การทำงานหนักกลางแจ้ง ชอบ 38 ไม่ชอบ 2
 2. การนั่งวิปัสสนา ชอบ 27 ไม่ชอบ 13
 3. การเล่นเกมในร่ม ชอบ 29 ไม่ชอบ 11
 4. ชุมนุมเด็ก ชอบ 40 ไม่ชอบ 0
 5. เยี่ยมชาวบ้าน ชอบ 40 ไม่ชอบ 0
 6. การเล่นเกมส์ต่างๆ ชอบ 37 ไม่ชอบ 3
 7. การเล่นเกมกลางแจ้ง ชอบ 37 ไม่ชอบ 3
 8. การอภิปรายและปาฐกถา ชอบ 37 ไม่ชอบ 3
 9. รายการบันเทิง ชอบ 36 ไม่ชอบ 4
 10. ทักษนาจร ชอบ 35 ไม่ชอบ 5
 11. งานพ่อบ้านและแม่บ้าน ชอบ 28 ไม่ชอบ 12

3. ท่านคิดว่าสโมสรจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ควรจะจัดตั้งค่ายอาสาสมัครเพื่อสังคม
ในโอกาสต่อไปอีก หรือไม่?

สมควร 40 คน ไม่สมควร ไม่มี

สรุป (Conclusions)

การจัดตั้งค่ายอาสาสมัครเพื่อสังคมของสโมสรจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยความช่วยเหลือของมูลนิธิเอเชียครั้งนี้ ได้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้อย่างน่าพอใจยิ่ง ทั้งนี้เพราะค่ายแรกในประเทศไทยที่จัดตั้งขึ้นโดยนิสิต นักศึกษา ความภูมิใจและความศรัทธาในด้านนี้อย่างจริงจัง ทำให้นิสิตอาสาสมัครมุ่งมานะพยายามทำงานอย่างเต็มความสามารถ

มีความรับผิดชอบในหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมายอย่างดียิ่ง ชาวค่ายอยู่ร่วมกัน ทำงานร่วมกัน อย่างฉันทันหนึ่ง และอย่างมี Unity และ Spirit ดีมาก ข้าพเจ้าคิดว่าในจำนวนนิสิตอาสาสมัคร 48 คนที่ได้ผ่านการฝึกอบรมจากค่ายนี้ไปแล้ว อย่างน้อย 15 คน สามารถที่จะเป็นผู้อำนวยการ ค่ายอาสาสมัครเพื่อสังคมได้ในอนาคตอันใกล้

ผลจากการเข้าค่ายฯ นี้ ทำให้ชาวค่ายทุกคนกระตือรือร้นที่จะให้สโมสรจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย ตั้งค่ายเช่นนี้ขึ้นอีกในตอนปิดภาคปลาย คือในระหว่างเดือนเมษายน - มิถุนายน ศกหน้า โดยที่ทุกคนเต็มใจที่จะช่วยเหลือเป็นกำลังสำคัญในกิจกรรมด้านนี้ต่อไป

ความสัมพันธ์อันดีในระหว่างนิสิตอาสาสมัคร ทำให้ทุกคนมีความรู้สึกที่จะทำงาน ร่วมกันอีกในอนาคต และมีความเห็นพ้องต้องกันที่จะจัดตั้งกลุ่มนิสิตอาสาสมัครโดยมี คณะกรรมการประสานงานตั้งขึ้นเพื่อทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางรวมชาวคราวของบรรดาชาวค่าย และเพื่อจัดให้มีการนัดพบและประชุมปรึกษาหารือกันเป็นครั้งคราว เพื่อจะได้แลกเปลี่ยน ความคิดเห็นซึ่งกันและกันในอันที่จะร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมด้านนี้ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

ในด้านความสัมพันธ์และความร่วมมือเป็นอันดีในการทำงานหนักกลางแจ้ง โดยมา ร่วมทำงานโดยสมัครใจเป็นประจำทุกวัน บางวันมีถึง 400 คน ในการจัดรายการอื่นๆ เช่น การบันเทิงก็มีชาวบ้านมาร่วมรายการอย่างคับคั่งแทบทุกคืน การต้อนรับด้วยอัธยาศัยไมตรี อันดีเยี่ยม การแสดงความเมตตาเอื้ออารี และความเป็นกันเองของชาวบ้าน ทำให้ชาวค่ายตัดสินใจ ที่จะไปตั้ง Weekend Work Camp กันที่หน่วยพัฒนาการนี้อีกครั้งหนึ่งในเดือนมกราคม ศกหน้า ตามคำเรียกร้องของชาวบ้าน และเพื่อเป็นการติดตามผลงาน (Follow up) ที่ทำได้ แล้วด้วย

วิจิตร ศรีสอ้าน

15 พ.ย. 2502

มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ:
นวัตกรรมการบริหารมหาวิทยาลัยในประเทศไทย
(Public Autonomous University)

มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ:
นวัตกรรมการบริหารมหาวิทยาลัย
ในประเทศไทย

โดย

ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอาน

คำนำ

เอกสารทางวิชาการฉบับนี้เกิดขึ้นจากการประมวลบทความที่ผู้เขียนเขียนขึ้นเพื่อใช้ประกอบการบรรยายแก่ชาวอุดมศึกษาที่สนใจเรื่องมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐนับตั้งแต่มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยในรูปแบบนี้แห่งแรกของประเทศไทย คือ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ในปี พ.ศ. 2533 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน บทความที่ประมวลมานี้สะท้อนแนวคิดเชิงหลักการ แนวปฏิบัติ ปัญหาและความสับสนที่เกิดขึ้นในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา อันเกิดจากการขาดการสร้าง ความเข้าใจที่ถูกต้องและมีการตีความต่างๆ นานาเนื่องจากเป็นของใหม่

ในฐานะที่ผู้เขียนได้มีส่วนร่วมในระยาะที่มีการศึกษาเพื่อแสวงหารูปแบบมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐที่เหมาะสมมาตั้งแต่ก่อนจะตกผลึกเป็นข้อเสนอที่เป็นรูปธรรมพร้อมทั้งนำมาปฏิบัติ โดยได้รับการมอบหมายจากรัฐบาลให้เป็นประธานคณะกรรมการจัดตั้งมหาวิทยาลัยใหม่ที่ใช้รูปแบบนี้ และผู้เขียนได้รับการแต่งตั้งเป็นอธิการบดีคนแรกที่รับผิดชอบการบริหารมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐจนกระทั่งตั้งตัวและดำเนินการได้ตามแนวคิด หลักการ ของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐตราบจนถึงทุกวันนี้ จึงเห็นความจำเป็นที่จะต้องมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องนี้ เพื่อให้ผู้สนใจได้เข้าใจ เข้าถึง และนำแนวคิดและแนวปฏิบัติไปจัดและดำเนินการให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามวัตถุประสงค์

การที่จะทำเช่นนี้ได้จำเป็นต้องมีแหล่งข้อมูลที่ต้องการ และสะท้อนบริบทอุดมศึกษาของประเทศไทย ที่เกิดจากการประยุกต์หลักการและประสบการณ์ จากการปฏิบัติจริงเพื่อเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ ผู้เขียนหวังว่าบทความที่ประมวลขึ้นนี้จะเป็นส่วนหนึ่งของข้อคิดและข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจได้บ้างตามสมควร

A handwritten signature in blue ink, appearing to be 'ดร. วิจิตร ศรีสอาน'.

(ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอาน)

นักบริหารวิชาการอิสระ

29 มีนาคม 2561

ก. พัฒนาการของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในประเทศไทย

1. ความพยายามในการพัฒนาระบบบริหารของมหาวิทยาลัยของรัฐ

1.1 ก่อนปี พ.ศ. 2507 ประเทศไทยมีมหาวิทยาลัยที่เป็น “ส่วนราชการ” ในระบบราชการส่วนกลางทั้งหมด ยังไม่มีสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

1.2 ความคิดที่จะพัฒนาระบบบริหารมหาวิทยาลัยให้มีความเป็นอิสระ คล่องตัว และมีเสรีภาพทางวิชาการ เกิดขึ้นจากการสัมมนาเรื่องปัญหาและบทบาทของมหาวิทยาลัยในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2507 ที่คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งส่งผลให้สภาการศึกษาแห่งชาติ จัดสัมมนาต่อเนื่องกันอีก 3 ครั้ง ที่สวทศ ในปี พ.ศ. 2509 พ.ศ. 2510 และ พ.ศ. 2513 มีการพิจารณาจัดทำโครงสร้างองค์กรและระบบบริหารมหาวิทยาลัยในรูปแบบใหม่ ทั้งด้านความสัมพันธ์กับรัฐบาล การจัดองค์กรและการแบ่งส่วนงานภายใน การบริหารบุคคล และการเงินและทรัพย์สิน โดยยึดหลักความเป็นอิสระ ความคล่องตัว ความมีเสรีภาพทางวิชาการ และความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อให้มหาวิทยาลัยบรรลุความเป็นเลิศได้เร็วขึ้น ที่ประชุมได้เสนอให้เรียกมหาวิทยาลัยสถานภาพใหม่นี้ว่า “มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาล¹” โดยยังเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐที่ไม่เป็นส่วนราชการ สามารถบริหารและจัดการได้เบ็ดเสร็จสิ้นสุดที่สภามหาวิทยาลัยให้มากที่สุด ตรงกับการเรียกมหาวิทยาลัยรูปแบบนี้ว่า “Public Autonomous University”

1.3 สภาการศึกษาแห่งชาติได้ประมวลสรุปข้อคิดเห็นของที่ประชุมสัมมนาเสนอต่อคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2514 ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้ลงมติเห็นชอบในหลักการและมอบให้สภาการศึกษาแห่งชาติจัดทำรายละเอียดพร้อมยกร่างพระราชบัญญัติที่จะให้เป็นไปตามแนวคิดดังกล่าว สภาการศึกษาแห่งชาติได้ส่งเรื่องให้มหาวิทยาลัยต่างๆ ดำเนินการ

¹ เป็นชื่อเดิมตามข้อเสนอของที่ประชุมสัมมนา แต่ต่อมาได้ใช้ชื่อว่า “มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ” ตามที่กำหนดไว้ใน พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

ตามมติ ค.ร.ม. ปรากฏว่า มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ยังไม่พร้อมที่จะดำเนินการปรับเปลี่ยนให้เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาล สถานการศึกษาแห่งชาติจึงได้ชะลอเรื่องไว้

1.4 เมื่อรัฐบาลได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อการปฏิรูปการศึกษา ในปี พ.ศ. 2517 คณะกรรมการดังกล่าวก็ได้รื้อฟื้นเรื่องการจัดให้มีมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาล โดยการเสริมสร้างความพร้อมให้แก่มหาวิทยาลัยของรัฐที่จะปรับเปลี่ยน แต่ก็ยังไม่มีมหาวิทยาลัยใดของรัฐ ขอปรับสถานภาพเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

1.5 นโยบายเรื่องการพัฒนามหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐได้รับการเสนอในลักษณะของการ “ปักธง” ในแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี (พ.ศ. 2533 - 2547) ซึ่งเป็นแผนรุกไปสู่อนาคต ข้อเสนอแนะสำคัญที่ได้รับความเห็นชอบจากรัฐบาล หนึ่งในหกข้อ คือ “รัฐบาลพึงให้การสนับสนุนการปฏิรูปความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันอุดมศึกษาระดับปริญญาตรีกับรัฐ โดยพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยที่มีอยู่แล้ว ให้มีความเป็นอิสระ คล่องตัว มีประสิทธิภาพ และสามารถบรรลุความเป็นเลิศทางวิชาการ โดยปรับเปลี่ยนเป็นมหาวิทยาลัยที่ไม่เป็นส่วนราชการ ส่วนสถาบันอุดมศึกษาของรัฐที่จะจัดตั้งใหม่ให้มีฐานะและรูปแบบเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐที่ไม่เป็นส่วนราชการตั้งแต่แรกตั้ง

2. การถือกำเนิดมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในช่วงแผนอุดมศึกษาระยะยาว (พ.ศ. 2533 - 2547)

2.1 การจัดตั้งมหาวิทยาลัยขึ้นใหม่ในรูปแบบมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ในช่วงแผนอุดมศึกษาระยะยาว (พ.ศ. 2533 - 2547) เกิดขึ้นตามนโยบายในข้อ 1.6 จำนวน 3 แห่ง ได้แก่

- (1) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี จัดตั้งขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐแห่งแรกของประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2533 ที่จังหวัดนครราชสีมา
- (2) มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ จัดตั้งขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐแห่งที่สองของประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2535 ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช
- (3) มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง จัดตั้งขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐแห่งที่สามของประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2541 ที่จังหวัดเชียงราย

2.2 การยกฐานะสถาบันการศึกษาของสงฆ์ ขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ในช่วงแผนอุดมศึกษาระยะยาว (พ.ศ. 2533 - 2547) ตามนโยบายในข้อ 1.6 จำนวน 2 แห่ง ได้แก่

- (1) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ปรับเปลี่ยนในปี พ.ศ. 2540
- (2) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปรับเปลี่ยนในปี พ.ศ. 2540

2.3 การปรับเปลี่ยนมหาวิทยาลัยของรัฐที่มีอยู่เดิมเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในช่วงแผนอุดมศึกษาระยะยาว (พ.ศ. 2533 - 2547) ตามนโยบายในข้อ 1.6 จำนวน 1 แห่ง ได้แก่

- (1) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ปรับเปลี่ยนจากมหาวิทยาลัยที่เป็นส่วนราชการ มาเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐเป็นแห่งแรก ในปี พ.ศ. 2541

3. การปฏิรูปการศึกษาไทยในปี พ.ศ. 2542 เป็นการปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบและครบกระบวนการ

มีการตราพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ขึ้นเป็นกฎหมายแม่บทสำหรับการจัดการศึกษาทุกระดับและทุกประเภทในประเทศไทย ครอบคลุมเรื่องระบบการศึกษา แนวการจัดการศึกษา การบริหารและการจัดการศึกษาของรัฐ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและของเอกชน มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา ครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา ทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

ในส่วนที่เกี่ยวกับการบริหารการอุดมศึกษาของรัฐ พ.ร.บ. ฉบับดังกล่าวได้บัญญัติไว้ในมาตรา 36 “ให้สถานศึกษาของรัฐที่จัดการศึกษาระดับปริญญาเป็นนิติบุคคล และอาจจัดเป็นส่วนราชการหรือเป็นหน่วยงานในกำกับของรัฐ ให้สถานศึกษาดังกล่าวดำเนินการโดยอิสระ สามารถพัฒนาระบบบริหารและการจัดการที่เป็นของตนเอง มีความคล่องตัว มีเสรีภาพทางวิชาการ และอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสภาสถานศึกษา ตามกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งสถานศึกษานั้นๆ” บทบัญญัติมาตรานี้ได้ยืนยันหลักการของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐไว้อย่างชัดเจน นับตั้งแต่ พ.ร.บ. ฉบับนี้มีผลใช้บังคับ การเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐจึงมิใช่เป็นตามนโยบายของรัฐเท่านั้น แต่เป็นตามกฎหมายทั้ง พ.ร.บ. การจัดตั้งมหาวิทยาลัยแห่งนั้น และ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ จึงเป็นการเปิดทางเลือกให้มหาวิทยาลัยของรัฐที่จะจัดระบบบริหารและการจัดการได้ตามความเหมาะสม และความพร้อมของแต่ละแห่ง

4. การปฏิรูปการศึกษาไทยในยุคปฏิรูปการปกครอง (ตุลาคม พ.ศ. 2549 - มกราคม พ.ศ. 2551)

เนื่องจากรัฐบาลในยุคดังกล่าวได้ให้ความสำคัญกับการศึกษา และเห็นความจำเป็นที่จะต้องปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จึงได้ประกาศนโยบายที่จะเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษา ตลอดช่วงเวลา 1 ปี 3 เดือน นอกเหนือจากนโยบายด้านการศึกษา 6 ประการ ได้แก่ การยึดคุณธรรมนำความรู้ การขยายโอกาสทางการศึกษา การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ การกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่และสถานศึกษา ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ภาคเอกชนและท้องถิ่น และการพัฒนาการศึกษาในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคได้แล้ว รัฐบาลยังได้เร่งรัดการปรับเปลี่ยนมหาวิทยาลัยของรัฐที่เป็นส่วนราชการให้เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ โดยขอให้มหาวิทยาลัยที่มีความพร้อมและมีความต้องการจะเปลี่ยนฐานะ เสนอร่างพระราชบัญญัติต่อรัฐบาลและสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ผลปรากฏว่าได้มีการตราพระราชบัญญัติ เปลี่ยนสถานภาพจากการเป็นมหาวิทยาลัยที่เป็นส่วนราชการไปเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ จำนวน 7 แห่ง เรียงตามลำดับวันที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ดังต่อไปนี้

- (1) มหาวิทยาลัยมหิดล (16 ตุลาคม พ.ศ. 2550)
- (2) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ (6 ธันวาคม พ.ศ. 2550)
- (3) มหาวิทยาลัยบูรพา (9 มกราคม พ.ศ. 2551)
- (4) มหาวิทยาลัยทักษิณ (5 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2551)
- (5) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2551)
- (6) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (6 มีนาคม พ.ศ. 2551)
- (7) สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง (7 มีนาคม พ.ศ. 2551)

5. ความต่อเนื่องของการพัฒนาการเป็นสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐ

เมื่อประเทศไทยกลับเข้าสู่สภาพการมีรัฐบาลตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และรัฐบาลปัจจุบัน รัฐบาลทุกคณะก็ได้สืบต่อนโยบายการพัฒนาระบบบริหารมหาวิทยาลัย จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติ สถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐเพิ่มเติม ดังนี้

- (1) มหาวิทยาลัยพะเยา (16 กรกฎาคม พ.ศ. 2553)

- (2) มหาวิทยาลัยกรุงเทพมหานคร (12 พฤศจิกายน พ.ศ. 2553) เปลี่ยนชื่อเป็นมหาวิทยาลัยนวมินทราชินี (พระราชบัญญัติเปลี่ยนชื่อมหาวิทยาลัยกรุงเทพมหานคร เป็น มหาวิทยาลัยนวมินทราชินี พ.ศ. 2556)
- (3) สถาบันดนตรีกัลยาณีวัฒนา (25 พฤษภาคม พ.ศ. 2555)
- (4) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (17 กรกฎาคม พ.ศ. 2558)
- (5) มหาวิทยาลัยขอนแก่น (17 กรกฎาคม พ.ศ. 2558)
- (6) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (17 กรกฎาคม พ.ศ. 2558)
- (7) มหาวิทยาลัยสวนดุสิต (17 กรกฎาคม พ.ศ. 2558)

นับถึงเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2559 ประเทศไทยมีสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐจำนวน 26 แห่ง เรียงตามลำดับวันที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ดังนี้

- (1) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี (29 กรกฎาคม พ.ศ. 2533)
- (2) มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ (7 เมษายน พ.ศ. 2535)
- (3) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (1 ตุลาคม พ.ศ. 2540)
- (4) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (1 ตุลาคม พ.ศ. 2540)
- (5) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี (6 มีนาคม พ.ศ. 2541)
- (6) มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง (29 กันยายน พ.ศ. 2541)
- (7) มหาวิทยาลัยมหิดล (16 ตุลาคม พ.ศ. 2550)
- (8) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ (26 ธันวาคม พ.ศ. 2550)
- (9) มหาวิทยาลัยบูรพา (9 มกราคม พ.ศ. 2551)
- (10) มหาวิทยาลัยทักษิณ (5 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2551)
- (11) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2551)
- (12) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (6 มีนาคม พ.ศ. 2551)
- (13) สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง (7 มีนาคม พ.ศ. 2551)
- (14) มหาวิทยาลัยพะเยา (16 กรกฎาคม พ.ศ. 2553)
- (15) มหาวิทยาลัยกรุงเทพมหานคร ซึ่งเปลี่ยนชื่อเป็น มหาวิทยาลัยนวมินทราชินี พ.ศ. 2556 (12 พฤศจิกายน พ.ศ. 2553)
- (16) สถาบันดนตรีกัลยาณีวัฒนา (25 พฤษภาคม พ.ศ. 2555)

- (17) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (17 กรกฎาคม พ.ศ. 2558)
- (18) มหาวิทยาลัยขอนแก่น (17 กรกฎาคม พ.ศ. 2558)
- (19) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (17 กรกฎาคม พ.ศ. 2558)
- (20) มหาวิทยาลัยสวนดุสิต (17 กรกฎาคม พ.ศ. 2558)
- (21) ราชวิทยาลัยจุฬาภรณ์ (19 มกราคม พ.ศ. 2559)
- (22) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (ประกาศในราชกิจจานุเบกษา - 21 เมษายน พ.ศ. 2559 มีผลใช้บังคับ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2559)
- (23) มหาวิทยาลัยศิลปากร (ประกาศในราชกิจจานุเบกษา - 2 มิถุนายน พ.ศ. 2559 มีผลใช้บังคับ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2559)
- (24) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (ประกาศในราชกิจจานุเบกษา - 21 มิถุนายน พ.ศ. 2559 มีผลใช้บังคับ 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2559)
- (25) สถาบันการพยาบาลศรีสวรินทิรา สภากาชาดไทย (26 ธันวาคม พ.ศ. 2559)
- (26) มหาวิทยาลัยแม่โจ้ (5 เมษายน พ.ศ. 2560)

ในจำนวน 23 แห่ง เป็นสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐที่จัดตั้งขึ้นใหม่ 5 แห่ง ได้แก่ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง มหาวิทยาลัยพะเยา และสถาบันดนตรีกัลยาณีวัฒนา ส่วนอีก 18 แห่งปรับเปลี่ยนฐานะจากการเป็นส่วนราชการ การเป็นสถาบันการศึกษาของสงฆ์ และการเป็นสถาบันสมทบมาเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

6. ความเหมือนและความแตกต่างระหว่างมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐที่จัดตั้งขึ้นใหม่กับมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐที่ปรับเปลี่ยนจากมหาวิทยาลัยที่เป็นส่วนราชการมาก่อน

6.1 ความเหมือน คือการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐที่จะยึดหลักการเดียวกัน กล่าวคือ เป็นหน่วยงานของรัฐที่เป็นนิติบุคคล ไม่เป็นส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจ มีความเป็นอิสระ คล่องตัว มีเสรีภาพทางวิชาการ อยู่ในกำกับของรัฐบาลและดำเนินงานภายใต้การกำกับดูแลของสภามหาวิทยาลัย รัฐกำกับด้านนโยบายและมาตรฐาน และให้การอุดหนุนงบประมาณแบบเงินอุดหนุนทั่วไป (Block Grant) โดยถือเป็นรายได้หลักของมหาวิทยาลัย มีลักษณะเป็น “องค์การมหาชนอิสระ” คุ้มครองโดยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และพระราชบัญญัติจัดตั้งมหาวิทยาลัยแต่ละแห่ง

6.2 ความแตกต่างสำคัญอยู่ที่ระบบบริหารบุคคล มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐที่ดั่งใหม่ เมื่อไม่เป็นส่วนราชการ บุคลากรทั้งหมดจึงเป็นพนักงานของมหาวิทยาลัยตั้งแต่แรก ซึ่งเป็นพนักงานของรัฐประเภทหนึ่ง ภายใต้ระเบียบบริหารงานบุคคลของมหาวิทยาลัยแต่ละแห่ง โดยมีสภามหาวิทยาลัยทำหน้าที่กำหนดระบบและระเบียบการบริหารบุคคลของมหาวิทยาลัยเอง ส่วนมหาวิทยาลัยที่ปรับเปลี่ยนจากการเป็นส่วนราชการมาก่อน ในระยะเปลี่ยนผ่านมักจะมีระบบบริหารงานบุคคล 2 ระบบ กล่าวคือ ข้าราชการเดิมที่ต้องการจะเป็นข้าราชการต่อไป จนกว่าจะเกษียณอายุ หรือพ้นสภาพจากการเป็นข้าราชการ จะยังคงเป็นข้าราชการพลเรือนในมหาวิทยาลัยในสังกัดมหาวิทยาลัย และพนักงานมหาวิทยาลัยซึ่งประกอบด้วยข้าราชการที่ผ่านการเปลี่ยนสถานภาพจากข้าราชการมาเป็นพนักงาน และผู้ที่เข้ามาปฏิบัติงานใหม่ในมหาวิทยาลัย การรับบุคลากรใหม่ มหาวิทยาลัยจะรับเข้าเป็นพนักงานเท่านั้น มหาวิทยาลัยประเภทนี้ จะมีข้าราชการปฏิบัติงานไประยะหนึ่งขึ้นอยู่กับจำนวนและอายุของข้าราชการ แต่จะหมดไปในที่สุด มหาวิทยาลัยจึงต้องบริหารงานบุคคล 2 ระบบ ทั้งส่วนที่เป็นข้าราชการและไม่เป็นข้าราชการ

การบริหารงานบุคคล 2 ระบบ ทำให้มีปัญหาเรื่องการกำหนดเงินเดือน สวัสดิการ และประโยชน์เกื้อกูลของพนักงาน เนื่องจากผู้ที่ต้องการจะเปลี่ยนสถานภาพจากข้าราชการและผู้ที่สมัครเข้าเป็นพนักงานต้องการทราบค่าตอบแทนที่จะได้รับ แม้จะเป็นอำนาจของสภามหาวิทยาลัยที่จะกำหนด แต่ก็จะต้องคำนึงถึงฐานะการเงิน โดยเฉพาะงบประมาณเงินอุดหนุนที่จะพึงได้รับจากรัฐบาล จึงได้มีการเสนอรัฐบาลให้กำหนดเกณฑ์การให้เงินอุดหนุนประเภทเงินเดือน เช่น สายวิชาการ 1.7 และสายสนับสนุนวิชาการ 1.5 ของอัตราเงินเดือนของข้าราชการพลเรือน เป็นต้น ทำให้การจัดโครงสร้างเงินเดือนของพนักงานในระยะแรก ต้องใช้โครงสร้างเงินเดือนข้าราชการพลเรือนโดยเพิ่มส่วนที่ได้รับเงินอุดหนุนเพิ่มขึ้น จนกว่ามหาวิทยาลัยจะพร้อมที่จะกำหนดโครงสร้างเงินเดือนของพนักงานของตนเองตามความเหมาะสม และตามความสามารถที่จะจ่ายได้ เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนครุฑาจารย์ ผู้ทรงคุณวุฒิ และเพื่อดึงดูดและรักษาบุคลากรที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพสูงไว้เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาคุณภาพและการสร้างความเป็นเลิศตามเจตนารมณ์ของการจัดให้มีมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

ในส่วนมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐที่ดั่งขึ้นมาใหม่ สามารถที่จะจัดระบบและวางระเบียบการบริหารบุคคลเป็นระบบเดียวของตนเอง เพราะมีแต่พนักงานไม่มีข้าราชการ การกำหนดโครงสร้างของเงินเดือน สวัสดิการ และประโยชน์เกื้อกูลอื่นของพนักงานจึงไม่จำเป็น

ต้องใช้โครงสร้างเงินเดือนของทางราชการ ทำให้มหาวิทยาลัยมีอิสระในเรื่องการบริหารงานบุคคล และสามารถจัดระบบที่เหมาะสมกับมหาวิทยาลัยตั้งแต่ระยะแรกตั้ง ตามเจตนารมณ์ของการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐเพื่อพัฒนาให้มหาวิทยาลัย กระทำภารกิจทุกด้านบรรลุความเป็นเลิศ และแข่งขันได้ตามเจตนารมณ์ของการเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

7. ทำไมจึงเรียกมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐว่า “มหาวิทยาลัยนอกระบบ” หรือ “นอกระบบราชการ”

ชื่อที่เป็นทางการที่สภาการศึกษาแห่งชาติเสนอต่อรัฐบาลในปี พ.ศ. 2514 ตามข้อเสนอของที่ประชุมสัมมนาคุณาจารย์และผู้บริหารมหาวิทยาลัย คือ “มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาล” ซึ่งต่อมาได้มีการตัดคำ “บาล” ออก เนื่องจากมหาวิทยาลัยเป็นหน่วยงานของรัฐ จึงควรเรียกเป็น “มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ” ชื่อที่เป็นทางการจึงใช้ว่า “มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ” จนถึงทุกวันนี้

ส่วนชื่อที่เรียกอย่างอื่น เป็นชื่อที่เรียกขานที่ไม่ปรากฏในกฎหมายใด แต่ใช้สื่อความกันเมื่อมหาวิทยาลัยที่เป็นส่วนราชการจะปรับเปลี่ยนเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐก็คือ การเปลี่ยนจากการเป็น “มหาวิทยาลัยในระบบราชการ” เป็น “มหาวิทยาลัยนอกระบบราชการ” และย่อเป็น “นอกระบบ”

ในระยะแรกที่มีแนวความคิดที่จะจัดให้มีมหาวิทยาลัยในรูปแบบนี้ ยังไม่มีการตั้งชื่อ แต่เรียกว่า “มหาวิทยาลัยของรัฐที่ไม่เป็นส่วนราชการ และไม่เป็นรัฐวิสาหกิจ” ดังเช่นที่ได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ที่มีผลบังคับใช้แล้ว เมื่อมีการตราพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จึงได้บัญญัติไว้ในมาตรา 36 ความว่า “ให้สถานศึกษาของรัฐที่จัดการศึกษาระดับปริญญาเป็นนิติบุคคล และอาจจัดเป็น ส่วนราชการ หรือเป็น หน่วยงานในกำกับของรัฐ...” เป็นชื่อเฉพาะที่กะทัดรัดขึ้น

ชื่อนั้นสำคัญไฉน จะเรียกอย่างไรก็ขอให้ยึดหลักการของการพัฒนาระบบบริหารมหาวิทยาลัยตามหลักธรรมาภิบาล (Self-Governance) และหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) ให้มั่นคงก็แล้วกัน

ข. ร่วมคิด เริ่มทำ สร้างนวัตกรรมบริหารมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

ร่วมคิด

ในช่วงครึ่งศตวรรษของการทำงานในแวดวงมหาวิทยาลัย ผมได้มีโอกาสมีส่วนร่วมคิดและร่วมทำการปฏิรูปการอุดมศึกษาต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ในเรื่องสำคัญ 3 เรื่อง คือ การพัฒนาระบบการศึกษาทางไกลระดับอุดมศึกษา โดยการจัดตั้งและเป็นอธิการบดีคนแรกของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยเปิดที่ใช้ระบบการศึกษาทางไกล (Open and Distance Education University) แห่งแรกของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การพัฒนาระบบบริหารมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ โดยการจัดตั้งและทำหน้าที่อธิการบดีคนแรกของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี และมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ ซึ่งเป็นองค์การมหาชนอิสระ หรือมหาวิทยาลัยอิสระ (Public Autonomous University) แห่งแรกและแห่งที่สองของประเทศไทย และการนำสหกิจศึกษา (Cooperative Education) มาใช้เสริมการพัฒนาคุณภาพบัณฑิตให้ตรงกับความต้องการขององค์กรผู้ใช้บัณฑิตในประเทศไทยเป็นครั้งแรก

ในส่วนของการพัฒนาระบบบริหารมหาวิทยาลัยในรูปแบบมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐนั้น ผมได้มีส่วนร่วมในช่วงที่สภาการศึกษาแห่งชาติได้จัดสัมมนาคณาจารย์และผู้บริหารมหาวิทยาลัยในครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2510) และครั้งที่ 3 (พ.ศ. 2513) ที่สววงคนิवास ความคิดและข้อเสนอแนะเริ่มตกผลึก ผมได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้นำของมหาวิทยาลัยทั้งด้านบริหารและด้านวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาการบริหารมหาวิทยาลัยให้มีความเป็นอิสระ คล่องตัว มีเสรีภาพทางวิชาการ และสามารถพัฒนาระบบบริหารและการจัดการเบ็ดเสร็จจึ้นสุดในระดับสภามหาวิทยาลัยของแต่ละแห่ง ด้วยความเป็นคนรุ่นใหม่ที่จับดูขุฎิบัณฑิตด้านบริหารการศึกษาและเข้ารับการฝึกอบรมเพื่อเตรียมเป็นผู้บริหารมหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกามาหมาดๆ รู้สึกตื่นเต้นประทับใจและมุ่งมั่นที่จะพัฒนามหาวิทยาลัยไทยไปสู่รูปแบบดังกล่าวในโอกาสแรกที่จะทำได้ การร่วมคิดจึงกลายเป็นการสร้างอุดมการณ์ให้กับตนเองไปในที่สุด

ผมได้มีโอกาสร่วมคิดและร่วมขยายผลความคิดเรื่องมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐอีก 2 ครั้ง กล่าวคือ ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2517 รัฐบาลได้แต่งตั้งคณะกรรมการวางพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษาขึ้น ผมได้รับแต่งตั้งเป็นกรรมการด้วยผู้หนึ่ง นอกจากการเป็นกรรมการพัฒนาปฏิรูปการศึกษาในระดับและประเภทอื่นๆ แล้ว ผมยังได้รับแต่งตั้งให้เป็นประธานคณะกรรมการปฏิรูปการอุดมศึกษา จึงได้มีโอกาสเสนอแผนการจัดเตรียมความพร้อมของสถาบันอุดมศึกษาในขณะนั้น เพื่อให้พร้อมที่จะปรับเปลี่ยนเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ รวมทั้งเสนอให้ทบวงมหาวิทยาลัยกำหนดเป็นนโยบายที่จะสนับสนุนมหาวิทยาลัยที่มีความพร้อม และมีความประสงค์จะปรับเปลี่ยนให้เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐตามความสมัครใจ การวางพื้นฐานเพื่อการปฏิรูปการศึกษาค้างนี้ แม้รัฐบาลจะให้ความเห็นชอบข้อเสนอดังกล่าวในหลักการ แต่การจัดตั้งหรือปรับเปลี่ยนเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐก็ยังไม่เกิดขึ้น

ครั้งที่สอง ในช่วงที่ผมเพิ่งดำรงตำแหน่งปลัดทบวงมหาวิทยาลัย (พ.ศ. 2530) ผมได้รับแต่งตั้งจากรัฐบาลให้เป็นประธานจัดทำแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี จึงได้ระดมนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยและทบวงมหาวิทยาลัยมาเป็นกรรมการ และร่วมกันจัดทำแผนอุดมศึกษาระยะยาว 15 ปี เป็นแผนระยะยาวแผนแรกของการอุดมศึกษาไทยที่คณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบ ครอบคลุมปี พ.ศ. 2533 - 2547 แผนระยะยาวฉบับนี้ เน้นนโยบายการอุดมศึกษา 4 ประเด็น คือ (1) การกระจายโอกาสและความเสมอภาค (Equity) (2) ประสิทธิภาพ (Efficiency) (3) คุณภาพและความเป็นเลิศ (Excellence) และ (4) ความเป็นสากล (Internationalization)

การจะดำเนินการให้บรรลุนโยบายหลักดังกล่าว จำเป็นต้องพัฒนาระบบบริหารมหาวิทยาลัยให้มีความเป็นอิสระ คล่องตัว มีเสรีภาพทางวิชาการในลักษณะมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ แผนระยะยาวจึงได้เสนอแนะต่อรัฐบาล ความว่า “รัฐพึงให้การสนับสนุนการปฏิรูปความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันอุดมศึกษาระดับปริญญาตรีด้วย โดยพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาของรัฐในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยที่มีอยู่แล้วให้มีความเป็นอิสระ คล่องตัว มีประสิทธิภาพ และสามารถบรรลุความเป็นเลิศทางวิชาการ โดยปรับเปลี่ยนไปเป็นมหาวิทยาลัยที่ไม่เป็นส่วนราชการ ส่วนสถาบันของรัฐที่จัดตั้งขึ้นใหม่ให้มีฐานะและรูปแบบเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐที่ไม่เป็นส่วนราชการตั้งแต่แรกตั้ง”

ข้อเสนอนี้เป็นนโยบายปักธงที่ชี้ทางให้เกิดมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในระยะต่อมา

เริ่มทำ

ผมได้มีโอกาสสนทนายนโยบายอุดมศึกษาระยะยาวที่รัฐบาลให้ความเห็นชอบในหลักการไปสู่การปฏิบัติ ในฐานะที่ดำรงตำแหน่งปลัดทบวงมหาวิทยาลัย รัฐบาลได้แต่งตั้งผมให้เป็นประธานคณะกรรมการจัดตั้งมหาวิทยาลัยที่จังหวัดนครราชสีมา และที่จังหวัดนครศรีธรรมราช เนื่องจากทั้งสองแห่งเป็นมหาวิทยาลัยที่ตั้งขึ้นใหม่ จึงได้เสนอให้รัฐบาลดำเนินการตามนโยบายที่กำหนดไว้ในแผนอุดมศึกษาระยะยาว โดยได้จัดทำโครงการจัดตั้งมหาวิทยาลัยทั้งสองแห่งในรูปแบบมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มหาวิทยาลัยแรกจัดตั้งที่จังหวัดนครราชสีมา ชื่อมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี พ.ร.บ. จัดตั้งมีผลใช้บังคับในปี พ.ศ. 2533 ถือเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐแห่งแรกของประเทศไทย มหาวิทยาลัยแห่งที่สอง จัดตั้งที่จังหวัดนครศรีธรรมราช พ.ร.บ. จัดตั้งมีผลบังคับใช้ในปี พ.ศ. 2535 ถือเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐแห่งที่สอง ทั้งสองแห่งเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐตั้งแต่แรก ผมได้เริ่มทำเรื่องนี้อย่างจริงจังร่วมกับคณะผู้ร่วมงานในระยะจัดทำโครงการและร่าง พ.ร.บ. จัดตั้ง รวมทั้งเป็นกรรมการพิจารณาร่าง พ.ร.บ. ของรัฐสภาด้วย เมื่อจัดตั้งเรียบร้อยแล้ว ผมได้รับแต่งตั้งให้ทำหน้าที่อธิการบดีคนแรกของทั้งสองแห่ง จึงได้จัดวางระบบและการดำเนินงานตามหลักการของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐตั้งแต่ต้น จนได้รูปแบบที่จะเป็นพื้นฐานของการพัฒนาให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นต่อไป

การนำนโยบายสู่การปฏิบัติได้รับการดำเนินการต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ในส่วนที่ผมมีโอกาสสนับสนุนการปรับเปลี่ยนมหาวิทยาลัยที่เป็นส่วนราชการให้เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ เกิดขึ้นอีกครั้งในช่วงที่ผมเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการในยุคปฏิรูปการปกครอง ได้ทำหน้าที่ทั้งผู้เสนอพระราชบัญญัติในนามของรัฐบาล และเป็นประธานคณะกรรมการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวของสภานิติบัญญัติแห่งชาติทั้ง 7 ฉบับ จนกระทั่งได้มีการผ่านและประกาศใช้บังคับในราชกิจจานุเบกษา ถือได้ว่าเป็นยุคที่มีการตรากฎหมายปรับเปลี่ยนสถานภาพเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐมากที่สุด นับตั้งแต่มีการประกาศนโยบายดังกล่าว จนถึงขณะนี้ประเทศไทยมีสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐ รวม 23 แห่ง และอยู่ระหว่างการเสนอต่อรัฐบาลขอปรับเปลี่ยนสถานภาพเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐอีกหลายแห่ง

สร้างนวัตกรรมการบริหารมหาวิทยาลัย

การพัฒนาระบบบริหารมหาวิทยาลัยในรูปแบบมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ถือเป็นนวัตกรรมอุดมศึกษา เนื่องจากเดิมสถาบันอุดมศึกษาของรัฐได้รับการจัดตั้งให้เป็น “ส่วนราชการ” ใช้กฎระเบียบการดำเนินงานของทางราชการเป็นหลัก ซึ่งกฎเกณฑ์และระเบียบของทางราชการหลายอย่างไม่เหมาะกับมหาวิทยาลัย การแสวงหาและพัฒนารูปแบบ ระบบ และวิธีการใหม่นี้จะทำให้ มหาวิทยาลัยสามารถกระทำภารกิจได้ดีขึ้น มีคุณภาพ ประสิทธิภาพ เกิดประสิทธิผล ตอบสนองความต้องการของประเทศและให้บริการที่มีคุณภาพแก่ประชาชน รวมทั้งสร้างความเข้มแข็งให้กับประเทศชาติให้สามารถแข่งขันได้ จึงเป็นเรื่องใหม่หรือนวัตกรรม ที่ท้าทายความสามารถในการพัฒนาระบบบริหารมหาวิทยาลัยไทยเป็นอย่างมาก

ค. ความสับสนและผลสัมฤทธิ์ของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

นับตั้งแต่มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐมหาวิทยาลัยแรก คือ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี เมื่อ 25 ปีที่ผ่านมา กำเนิดของมหาวิทยาลัยรูปแบบนี้ แม้จะมีความชัดเจนในหมู่นักวิชาการและนักบริหารมหาวิทยาลัยส่วนหนึ่ง แต่อีกหลายส่วนรวมทั้งนักศึกษาและประชาชนทั่วไป ยังได้แสดงความสับสนอยู่บ่อยครั้งในความหมาย สถานภาพของมหาวิทยาลัยผลที่จะเกิดกับนักศึกษา คณาจารย์ บุคลากร และประชาชน รวมทั้งผลสัมฤทธิ์ของมหาวิทยาลัยว่าจะได้ผลดีที่มหาวิทยาลัยที่เป็นส่วนราชการแค่ไหนเพียงใด ถ้าจะพัฒนาระบบบริหารมหาวิทยาลัยรูปแบบนี้ให้ประสบผลสำเร็จตามเจตนารมณ์จำเป็นต้องขจัดความสับสนและแสดงสัมฤทธิ์ผลอย่างเป็นรูปธรรม

เรื่องที่ยังมีความสับสน ประกอบด้วย

(1) ทำไมจึงเรียกว่า “มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ” ในเมื่อมหาวิทยาลัยของรัฐเดิมอยู่ในสังกัดของหน่วยงานของรัฐ คำว่า “ในกำกับ” กับ “ในสังกัด” มีความหมายแตกต่างกันอย่างไร

ความเคยชินของคนไทยเกี่ยวกับหน่วยงานของรัฐ รับรู้กันอยู่ว่ามี 2 แบบ คือ ส่วนราชการและรัฐวิสาหกิจ เมื่อมีรูปแบบที่ 3 จึงใช้คำว่า “ในกำกับ” หมายความว่า เป็นหน่วยงานของรัฐที่อยู่ในกำกับของรัฐมนตรีกระทรวงใดกระทรวงหนึ่ง แต่ไม่เป็นส่วนราชการและไม่เป็นรัฐวิสาหกิจ มีความเป็นอิสระมากกว่าส่วนราชการ หน่วยงานในกำกับของรัฐในปัจจุบันมีมากกว่ามหาวิทยาลัย

อาทิ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย รวมทั้งองค์การมหาชนที่จัดตั้งตามพระราชบัญญัติองค์การมหาชน พ.ศ. 2542

(2) เมื่อไม่เข้าใจความหมายของข้อ (1) ทำให้บุคคลบางกลุ่มเข้าใจว่า มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐเป็นมหาวิทยาลัยเอกชน เนื่องจากเมื่อรัฐอนุญาตให้เอกชนตั้งสถาบันอุดมศึกษาเอกชน รัฐก็มีหน้าที่กำกับดูแลให้จัดการศึกษาได้มาตรฐานและมีคุณภาพ

(3) ความเข้าใจผิดในข้อ (2) ทำให้เข้าใจไปว่า ค่าเล่าเรียนแพงเพราะรัฐไม่ให้การอุดหนุนเงินงบประมาณ มหาวิทยาลัยในกำกับจะต้องหารายได้เอง จะเลี้ยงตัวได้ก็จะต้องเก็บค่าเล่าเรียนแพง จะเป็นความบังเอิญหรือไม่ไม่อาจคาดเดาได้ ในช่วงแรกที่เปิดมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ประเทศไทยเผชิญกับการขาดแคลนกำลังคนด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี เช่น วิศวกรรมศาสตร์ แพทย์ และ ฯลฯ และค่าใช้จ่ายในการให้การศึกษาในระดับปริญญาในสาขาเหล่านี้จะสูงกว่าสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ การกำหนดค่าหน่วยกิตและค่าบำรุงจึงสูงกว่าสาขาดังกล่าว ทำให้มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐที่เปิดสอนในสาขาวิชาขาดแคลนต้องกำหนดค่าหน่วยกิตสูงตามไปด้วย ทั้งๆ ที่ค่าใช้จ่ายที่เรียกเก็บจากนักศึกษาในสาขาเดียวกันกับที่เรียนในมหาวิทยาลัยที่เป็นส่วนราชการอยู่ในอัตราที่ใกล้เคียงกัน เรื่องนี้มีผลการวิจัยยืนยันว่าอัตราค่าเล่าเรียนของมหาวิทยาลัยของรัฐในสาขาวิชาเดียวกันอยู่ในอัตราที่ไม่แตกต่างกันมากไม่ว่าจะเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐหรือมหาวิทยาลัยที่เป็นส่วนราชการ

(4) นักศึกษาและคณาจารย์บางส่วนของมหาวิทยาลัยที่เป็นส่วนราชการหลายแห่งคัดค้านการปรับเปลี่ยนเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ เนื่องจากเกรงว่าจะเก็บค่าเล่าเรียนแพงขึ้น และจะกระทบโอกาสทางการศึกษาของนักศึกษาโดยเฉพาะผู้มีฐานะยากจน เรื่องนี้ได้มีการตราไว้ในกฎหมายจัดตั้งมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐหลายฉบับ เพื่อให้หลักประกันโอกาสทางการศึกษาสำหรับนักศึกษาที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ ความว่า “มหาวิทยาลัยต้องส่งเสริมและสนับสนุนผู้ที่มหาวิทยาลัยรับเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยและนักศึกษาที่ขาดแคลนทุนทรัพย์อย่างแท้จริง ให้มีโอกาสเรียนจนสำเร็จปริญญาตรี...”

(5) บุคลากรของมหาวิทยาลัยหลายแห่งยังไม่แน่ใจในความต่อเนื่องของนโยบายรัฐบาล ที่จะสนับสนุนมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐตลอดไป ถ้าเป็นเช่นนั้นจะกระทบต่อความมั่นคงของบุคลากรเมื่อเทียบกับมหาวิทยาลัยที่เป็นส่วนราชการ เรื่องนี้ พ.ร.บ. จัดตั้งมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐทุกฉบับได้บัญญัติไว้ชัดเจนว่า “เงินอุดหนุนทั่วไปนั้นรัฐพึงจัดสรรให้แก่มหาวิทยาลัยโดยตรงเป็นจำนวนที่เพียงพอสำหรับค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัยและการพัฒนามหาวิทยาลัยเพื่อการจัดการและการประกันคุณภาพการศึกษา

ในกรณีที่รัฐบาลได้ปรับเงินเดือน เงินประจำตำแหน่ง ค่าตอบแทน หรือสิทธิประโยชน์อื่นใดให้แก่ข้าราชการ ให้รัฐบาลจัดสรรงบประมาณในลักษณะเงินอุดหนุนทั่วไปเพิ่มเติมให้แก่มหาวิทยาลัยในสัดส่วนเดียวกัน เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายดังกล่าวให้พนักงานมหาวิทยาลัยด้วย”

(6) การพัฒนาระบบบริหารมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ ต้องการเวลา ภาวะผู้นำ ความร่วมมือร่วมใจของบุคลากรทุกฝ่าย และความสนับสนุนอย่างจริงจังจากรัฐบาล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงจะประสบความสำเร็จ ต้องมีการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ จัดระบบ และกระบวนการทำงาน รวมทั้งการปรับตัวของบุคลากรโดยใช้ระยะเวลาหนึ่ง

มหาวิทยาลัยที่เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐมาตั้งแต่แรก จะมีความคล่องตัวในการ พัฒนาระบบบริหารมากกว่า เพราะไม่ต้องปรับหรือหรือเลิกกติกาเก่า สามารถสร้างกติกาใหม่ ได้ตั้งแต่เริ่มต้น

ผลสัมฤทธิ์ของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ

ในช่วง 25 ปี นับแต่มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ มักจะมีคำถามเกี่ยวกับ สัมฤทธิ์ผลเปรียบเทียบระหว่าง มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐกับมหาวิทยาลัยที่เป็นส่วนราชการ โดยคาดหวังว่ามหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐควรมีผลสัมฤทธิ์ในการทำภารกิจดีกว่า สิ่งที่ตั้งเป้าหมายไว้ คือ มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐควรจะมีผลสัมฤทธิ์ในทุกภารกิจดีกว่า มหาวิทยาลัยที่เป็นส่วนราชการ ข้อเปรียบเทียบนี้อาจจะเร็วเกินไป เนื่องจากประเทศไทยเพิ่ง จะมีมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ เมื่อ 25 ปีที่แล้ว เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐตั้งแต่แรก เพียง 5 แห่ง ตั้งมาเกิน 15 ปีเพียง 6 แห่ง นอกนั้นเพิ่งจะปรับเปลี่ยนจากมหาวิทยาลัยที่เป็น ส่วนราชการมาเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ แต่เท่าที่พอจะเปรียบเทียบและอ้างอิงได้ คือ การประเมินและคัดเลือกมหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ 9 แห่ง ของสำนักงานคณะกรรมการการ อุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ มีมหาวิทยาลัยที่เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐตั้งแต่ก่อตั้ง 1 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ดำเนินการเพียง 19 ปี และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยี พระจอมเกล้าธนบุรี ซึ่งปรับเปลี่ยนมาเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐเมื่อปี พ.ศ. 2541 ก็ได้รับ เลือกโดยสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาให้เป็นมหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ อย่างไรก็ตาม ควรมีการวิจัยเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของมหาวิทยาลัย 2 รูปแบบนี้ หรือเพื่อการประเมิน ผลสัมฤทธิ์ตามภารกิจทุกด้านของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐโดยเฉพาะให้เป็นรูปธรรมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการจัดตั้งมหาวิทยาลัยที่จังหวัดนครศรีธรรมราช. *โครงการจัดตั้งมหาวิทยาลัยที่จังหวัดนครศรีธรรมราช*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย, 2534.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. *รายงานการสัมมนาอาจารย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย “การส่งเสริมกิจกรรมของมหาวิทยาลัย,”* 18 - 20 เมษายน 2509. กรุงเทพฯ: 2509.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. *รายงานการสัมมนามหาวิทยาลัย ครั้งที่ 2 “การบริหารงานมหาวิทยาลัย,”* 29 - 31 กรกฎาคม 2510. กรุงเทพมหานคร: 2511.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. *รายงานการสัมมนามหาวิทยาลัยครั้งที่ 3 “มหาวิทยาลัยในกำกับรัฐบาล,”* 4 - 6 กันยายน 2513. กรุงเทพฯ: 2513.
- มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี. *โครงการจัดตั้งมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี*. นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, 2532.
- มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี. *ประมวลสาระชุดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ “นักบริหารระดับกลางมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ”*. นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, 2557.
- วิจิตร ศรีสอ้าน. *มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในทัศนะ ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน*. นครศรีธรรมราช: มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, 2552.
- วิจิตร ศรีสอ้าน. *วิทธีชิต*. กรุงเทพฯ: วิจิตรภาคีสถาน, 2556.
- วิจิตร ศรีสอ้าน. *มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐจากแนวคิดสู่แนวปฏิบัติ (พาวเวอร์พอยต์)*. สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2555.
- สุรพล นิติไกรพจน์, 2535. *มหาวิทยาลัยไทยในรูปแบบองค์การมหาชน : กรณีตัวอย่างของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี*. กรุงเทพฯ : คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, น.436.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. 2558. พระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ (ออนไลน์). แหล่งที่มา: <http://www.bol.mua.go.th>. สืบค้นตั้งแต่ พ.ศ. 2533 - 2558.

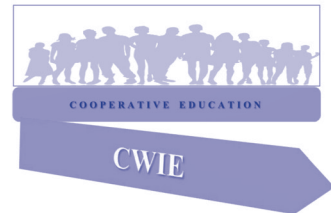

ปรัชญา แนวคิด สหกิจศึกษา
และการจัดการศึกษา
เชิงบูรณาการกับการทำงาน

(Cooperative and Work Integrated Education: CWIE)

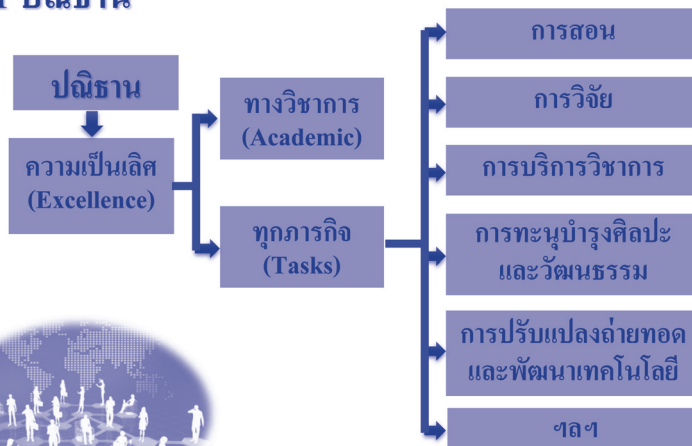
ปรัชญา แนวคิดสหกิจศึกษา และการจัดการศึกษาเชิงบูรณาการ กับการทำงาน (Cooperative and Work Integrated Education: CWIE)

โดย
ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน

1. ปณิธานและภารกิจของสถาบันอุดมศึกษา

1.1 ปณิธาน

2

1. ปณิธานและภารกิจของสถาบันอุดมศึกษา (ต่อ)

1.2 ภารกิจด้านการสอน เป็นภารกิจหลักของสถาบันอุดมศึกษาทุกแห่ง

การพัฒนาคุณภาพบัณฑิต เป็นส่วนหนึ่งของความเป็นเลิศ

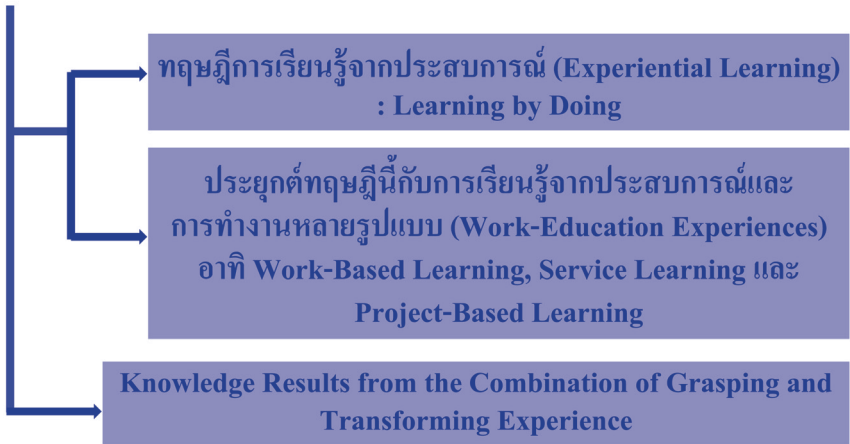
- ▶ ตามมาตรฐานวิชาการ
- ▶ ตามมาตรฐานวิชาชีพ
- ▶ ตามความต้องการของ ตลาดแรงงานและการ เป็นผู้ประกอบการ

3

2. สหกิจศึกษา : ปรัชญาและแนวคิดหลักที่ทำให้เกิดสหกิจศึกษา

2.1 ปรัชญา: ประสบการณ์นิยม (Experientialism) ของ John Dewey

และคณะ

4

Experiential Learning

- The Association of Experiential Education defines experiential learning as “a process through which a learner constructs knowledge, skill, and value from direct experience”
- It is “learning through **reflection** on doing”
- Hands-on learning is a form of experiential learning but does not necessarily involve students reflecting on their learning
- Experiential learning is distinct from **rote** or **didactic** learning, in which the learner plays a comparatively passive role

5

Experiential Learning...

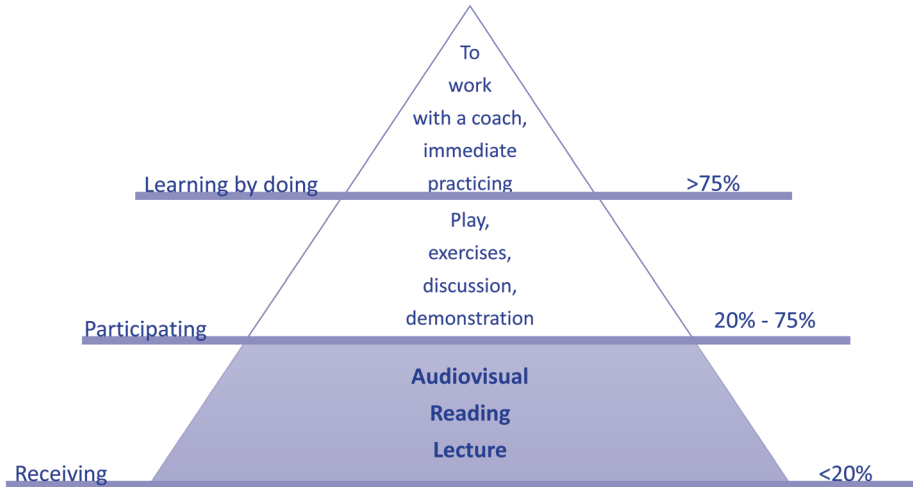
to gain genuine knowledge from an experience, the learner must have four abilities:

- be **actively involved** in the experience
- be able to **reflect on** the experience
- possess and use analytical skills to conceptualize the experience and
- have problem solving skills in order to use the new ideas gained from the experience

(Kolb,D (1984), Experiential Learning as the Science of Learning and Development. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall)

6

Retain what you learn

7

Retention of learning

2. สหกิจศึกษา (ต่อ)

2.2 แนวคิดหลัก

ความสำคัญของการเตรียมความพร้อมด้านการพัฒนาอาชีพ
 (Career Development) การทำงาน (Employability) และ
 การเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurship)

การพัฒนาบัณฑิตตามความต้องการของตลาดแรงงาน

การพัฒนาบัณฑิตตามความต้องการของการประกอบการ
 (Entrepreneurship) : สหกิจศึกษาประกอบการ
 (Enterprise Cooperative Education)

8

2. สหกิจศึกษา (ต่อ)

2.3 สหกิจศึกษา : การบูรณาการการเรียนรู้กับการทำงาน (Cooperative and Work Integrated Education : CWIE)

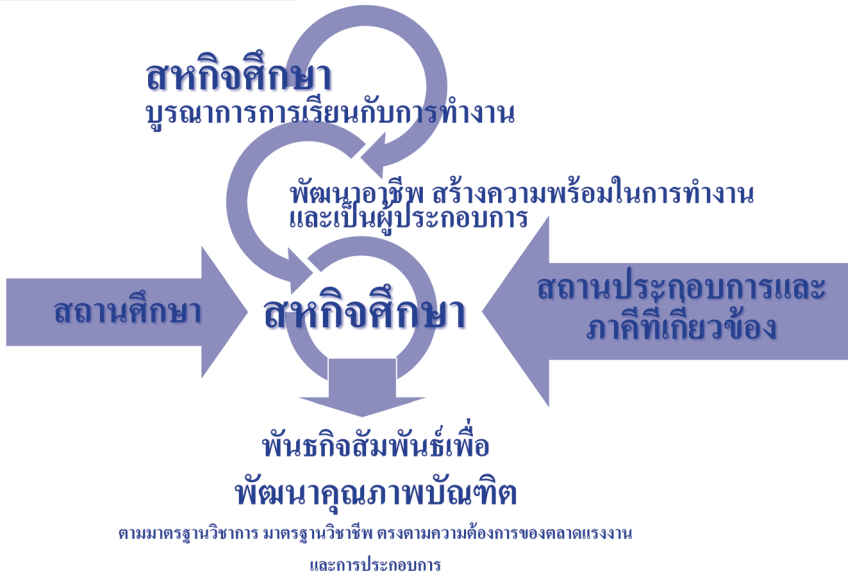
2. สหกิจศึกษา (ต่อ)

2.4 ความหมาย

สหกิจศึกษา (Cooperative Education) หมายถึง ระบบการศึกษาที่จัดให้มีการเรียนการสอนในสถานศึกษาสลับกับการไปหาประสบการณ์ตรงจาก การ ปฏิ บั ติ ง า น จ ริ ง ณ สถานประกอบการอย่างมีระบบ ด้วยความร่วมมือจากสถานประกอบการและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเป็น ระบบการศึกษาที่ผสมผสานการเรียนกับการทำงาน (Cooperative and Work-Integrated Education: CWIE) และถือเป็นพันธกิจสัมพันธ์ (Engagement) ระหว่างสถานศึกษากับสถานประกอบการรูปแบบหนึ่ง

2. สหกิจศึกษา (ต่อ)

11

2. สหกิจศึกษา (ต่อ)

2.5 ความสำคัญและประโยชน์ของสหกิจศึกษา

สหกิจศึกษาทวีความสำคัญมากขึ้น มีสถาบันอุดมศึกษาในประเทศต่างๆ
 ทั่วโลกใช้สหกิจศึกษาเป็นแนวทางจัดการศึกษาระดับปริญญากว้างขวาง
 ขึ้นในเกือบจะทุกสาขาวิชา โดยมีเป้าประสงค์ตรงกัน คือ **การเสริม
 คุณภาพบัณฑิต** ผ่านประสบการณ์ทำงานในสถานประกอบการและ
 วิสาหกิจสังคม (Social Enterprise) เพื่อการพัฒนาคุณภาพบัณฑิต ตาม
 มาตรฐานวิชาการและวิชาชีพ รวมทั้งตรงกับความต้องการของ
 ตลาดแรงงาน ถือเป็นส่วนสำคัญของการเตรียมบัณฑิตให้พร้อมที่จะ
 เลือกอาชีพและเข้าสู่ระบบการทำงานทันทีที่จบการศึกษา ทำให้บัณฑิต
 สหกิจศึกษามี **วิชาชีพชีวิต** ที่ช่วยให้

12

“รู้จักตน รู้จักคน และรู้จักงาน”

3. วัตถุประสงค์ของสหกิจศึกษา

- (1) เตรียมความพร้อมของนักศึกษาด้านการพัฒนาอาชีพ (Career Development) และเสริมทักษะและประสบการณ์ให้พร้อมที่จะเข้าสู่ระบบการทำงาน (Employability) และการเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurship)
- (2) เพิ่มเติมประสบการณ์ทางด้านวิชาการ วิชาชีพและการพัฒนาตนเองแก่นักศึกษาในรูปแบบที่มีคุณค่าเหนือกว่าการฝึกงาน
- (3) เปิดโอกาสให้สถานประกอบการทั้งภาคเอกชน ภาครัฐและภาคสังคมได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพบัณฑิต
- (4) เกิดการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนที่ทันสมัยได้มาตรฐานและตรงกับความต้องการของตลาดแรงงานมากยิ่งขึ้น
- (5) สร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานประกอบการ วิชาสหกิจศึกษาและสถาบันอุดมศึกษาผ่านนักศึกษาสหกิจศึกษาและคณาจารย์นิเทศ อันจะนำไปสู่ความร่วมมือที่กว้างขวางยิ่งขึ้น

13

4. ผลสัมฤทธิ์ของสหกิจศึกษา

ผลประเมินของสถาบันอุดมศึกษา
และสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา พบว่า

- บัณฑิตสหกิจศึกษาได้งานเร็วกว่าและมากกว่าบัณฑิตที่ไม่ได้ร่วมสหกิจศึกษา
- ผู้ประกอบการพอใจคุณภาพ บัณฑิตสหกิจศึกษาสูงกว่าบัณฑิตที่ไม่ได้ร่วมสหกิจศึกษา
- สถาบันอุดมศึกษาเห็นว่า ผู้ที่ผ่านสหกิจศึกษามีวุฒิภาวะ ความรับผิดชอบและมีวินัยสูงขึ้น

14

5. ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดสหกิจศึกษา

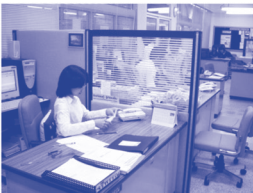
- (1) ปัจจัยแห่งความสำเร็จหลัก คือ

สถานศึกษากับสถานประกอบการ ถือเป็น ความรับผิดชอบร่วมกัน ในลักษณะ **หุ้นส่วนสหกิจศึกษา (CO-OP Partnership)** เป็นพันธกิจและภารกิจร่วมที่มีนโยบายและแผนงานที่ชัดเจนและต่อเนื่อง
- (2) จัดเป็นส่วนหนึ่งของระบบการศึกษา โดยถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของหลักสูตร ดำเนินการเป็นระบบครบกระบวนการตาม มาตรฐานสหกิจศึกษาและมาตรฐานการศึกษา ของสถานศึกษา

15

5. ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการจัดสหกิจศึกษา (ต่อ)

- (3) มีการ กำหนดส่วนงานและบุคลากร ผู้รับผิดชอบการบริหารและการจัดการ สหกิจศึกษา ทั้งในสถานศึกษาและ สถานประกอบการ
- (4) สร้างความพร้อมในองค์กรที่จะจัดสหกิจ ศึกษาให้มีความพร้อมทุกด้านก่อนที่จะจัด สหกิจศึกษา
- (5) มีการติดตาม ประเมินผลการจัดสหกิจศึกษา คู่ขนานกับการจัด เพื่อนำผลมาใช้ในการ แก้ปัญหาและพัฒนาการจัดสหกิจศึกษาให้ดียิ่งขึ้น

16

6. หลักสูตรสหกิจศึกษาแนวใหม่ สู่ยุทธศาสตร์ประเทศไทย 20 ปี

17

6.1

ความเชื่อมโยงระหว่างยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี:
ประเทศไทย 4.0

กับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (พ.ศ.2560-2564)
และแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ.2560-2579)

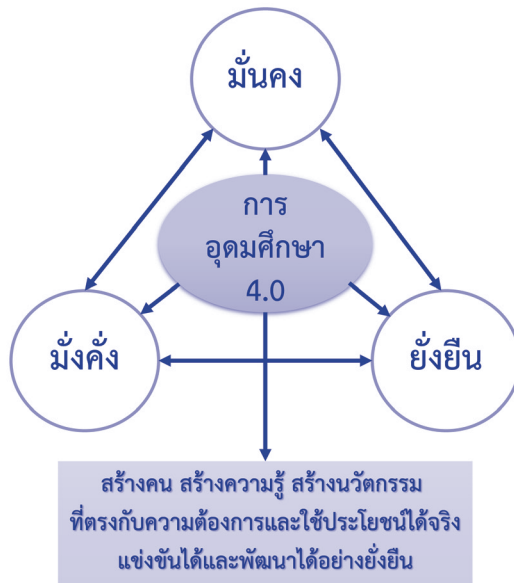
18

THAILAND 4.0

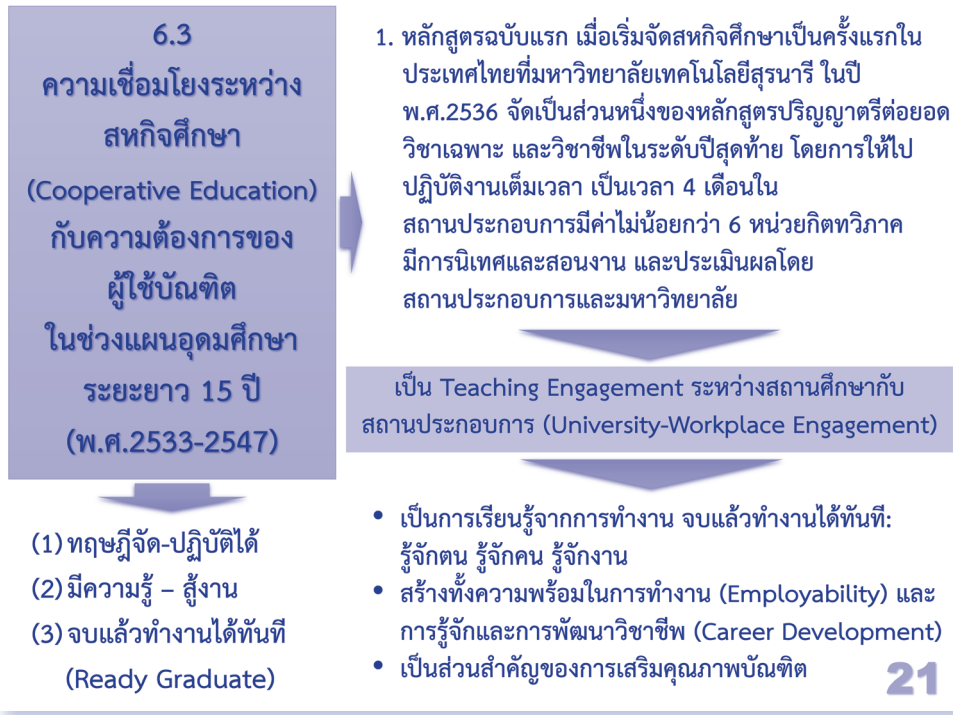

19

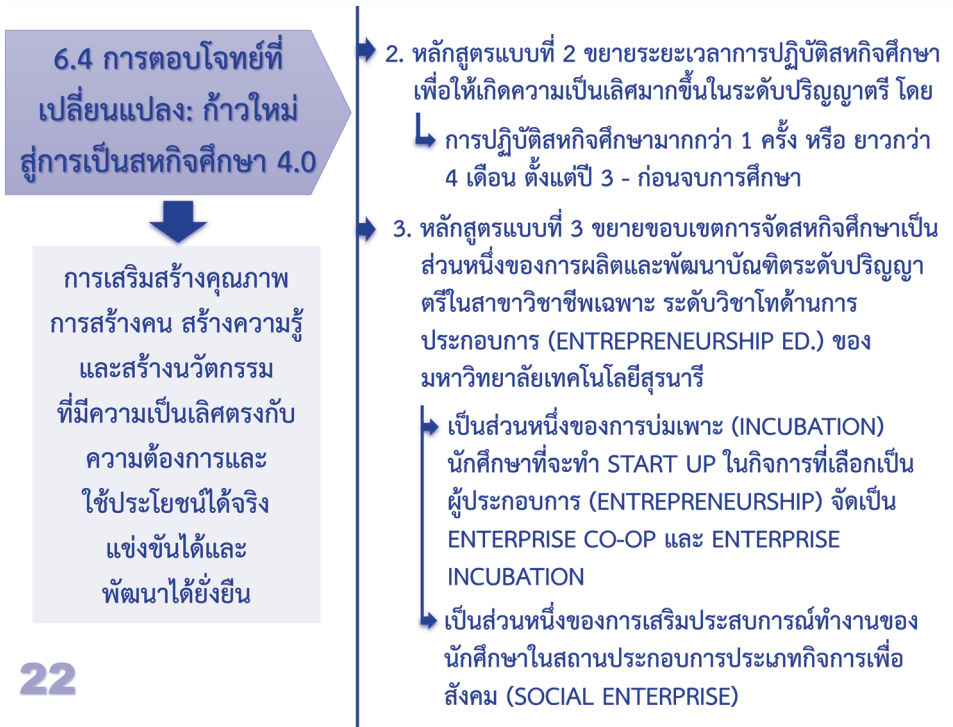
6.2 ความเชื่อมโยงระหว่างการอุดมศึกษากับยุทธศาสตร์ชาติประเทศไทย 4.0

20

21

**หลักสูตรวิชาโท
ความเป็นผู้ประกอบการ
(Entrepreneurship)**

แบบสหกิจศึกษาประกอบการ
(ENTERPRISE CO-OP) หรือ
การบ่มเพาะประกอบการ
(ENTERPRISE INCUBATION)

23

- ▶ **กลุ่มวิชาบังคับ 8 หน่วยกิตไตรภาค**
 - ▶ ความเป็นผู้ประกอบการกับการสร้างธุรกิจใหม่ 3 หน่วยกิต
 - ▶ กลยุทธ์การเข้าสู่ตลาดสำหรับผลิตภัณฑ์และบริการนวัตกรรม 2 หน่วยกิต
 - ▶ แผนธุรกิจและการจัดหาเงินทุน 3 หน่วยกิต
- ▶ **กลุ่มวิชาเลือก ไม่น้อยกว่า 4 หน่วยกิตไตรภาค**
 - ▶ นวัตกรรมแบบจำลองธุรกิจ 2 หน่วยกิต
 - ▶ การออกแบบผลิตภัณฑ์และบริการ 2 หน่วยกิต
 - ▶ ประเด็นกฎหมายสำหรับผู้ประกอบการ 2 หน่วยกิต
 - ▶ กลยุทธ์ ทรัพย์สินทางปัญญาสำหรับธุรกิจนวัตกรรม 2 หน่วยกิต
 - ▶ การพัฒนานวัตกรรมทางสังคม 2 หน่วยกิต
 - ▶ ความเป็นผู้ประกอบการทางสังคม 2 หน่วยกิต
 - ▶ ความเป็นผู้ประกอบการธุรกิจเทคโนโลยี 2 หน่วยกิต
 - ▶ โลจิสติกส์ผู้ประกอบการ 2 หน่วยกิต

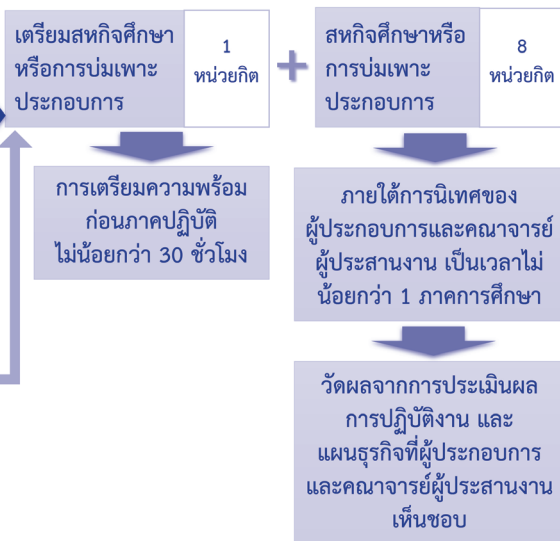
**หลักสูตรวิชาโท
ความเป็นผู้ประกอบการ
(Entrepreneurship)**

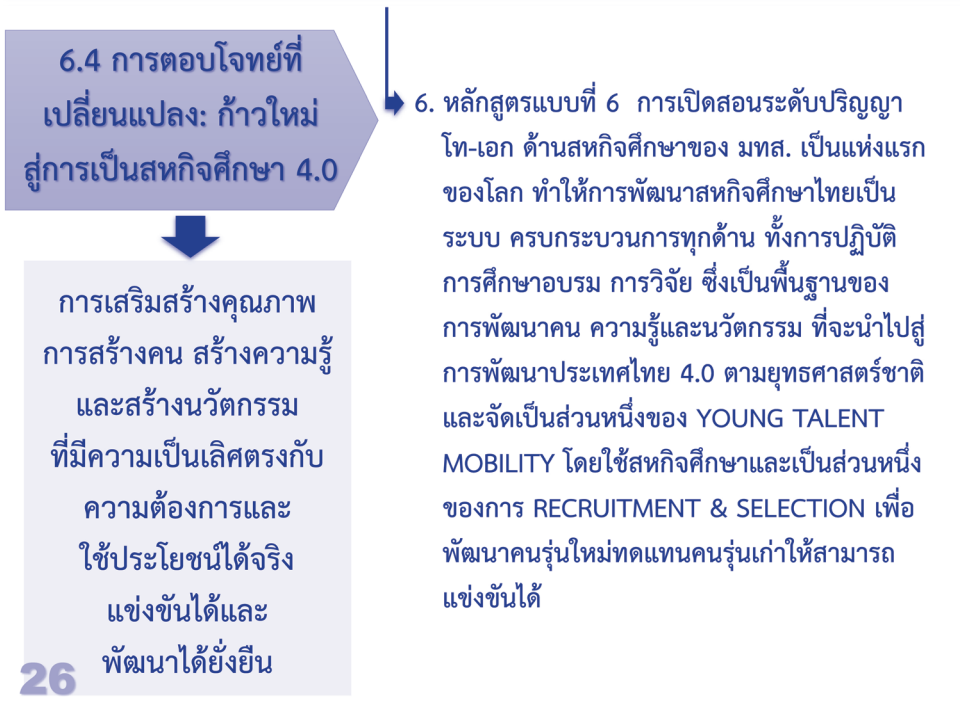
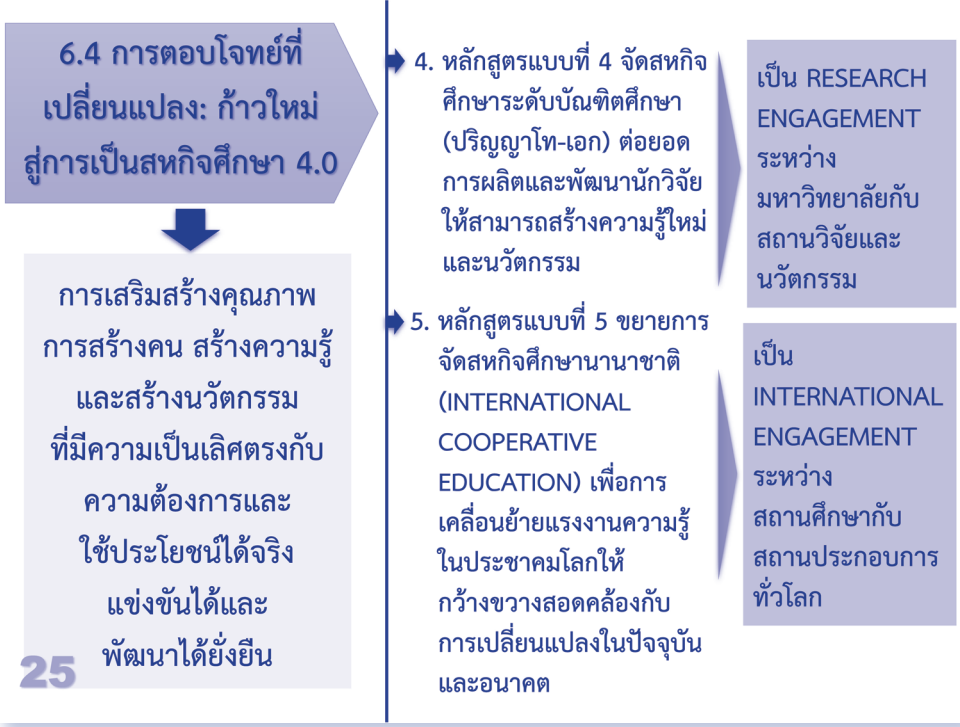
แบบสหกิจศึกษาประกอบการ
(ENTERPRISE CO-OP) หรือ
การบ่มเพาะประกอบการ
(ENTERPRISE INCUBATION)

24

การเรียนรู้แบบผสมผสาน
ระหว่าง

- ▶ รายวิชา 12 หน่วยกิต
- ▶ +
- ▶ ประสบการณ์ภาคปฏิบัติ 9 หน่วยกิต

**7. ความสอดคล้อง
สนองตอบของสหกิจศึกษา
ต่อยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี:
ประเทศไทย 4.0**

พันธกิจสัมพันธ์ระหว่างมหาวิทยาลัยกับ
สถานประกอบการ (UNIVERSITY-WORKPLACE
ENGAGEMENT) ในรูปของสหกิจศึกษา สอดคล้อง
สนองตอบต่อยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี: ประเทศไทย 4.0
ด้านใดได้บ้าง ?

- การสร้างคน สร้างความรู้
สร้างนวัตกรรมที่ตรงกับ
ความต้องการและใช้
ประโยชน์ได้จริง
- สามารถแข่งขันได้และ
พัฒนาได้อย่างยั่งยืน

- (1) การสร้างคน: ผลิตบัณฑิตได้ตรงกับความต้องการและใช้ประโยชน์ได้จริงจากการร่วมคิดร่วมทำ
- (2) การพัฒนาคุณภาพบัณฑิต: เพิ่มคุณภาพบัณฑิตให้รู้ชัดปฏิบัติได้ อดทน มีวินัย สู้งานและรับผิดชอบ
- (3) การได้งาน: บัณฑิตพร้อมทำงานทันทีเมื่อจบ (Ready Graduate) มีอัตราการได้งานสูง
- (4) การเป็นผู้ประกอบการ: เพิ่มความพร้อมในการเป็นผู้ประกอบการแก่บัณฑิตสาขาวิชาต่างๆ
- (5) การสร้างบุคลากรมืออาชีพแก่สถานศึกษาและสถานประกอบการที่จัดสหกิจศึกษาเพื่อขยายกิจการและเพิ่มคุณภาพบัณฑิต
- (6) ความสำเร็จของข้อ (1)-(5) ช่วยให้สามารถแข่งขันได้และพัฒนาได้ดีขึ้น

28

วิชิตลิขิต

www.wichitlikhit.com

หน้าแรก ธันวาคมประวัติ บทประพันธ์และรางวัล ฐานข้อมูลผลงาน คลังภาพ ติดต่อ

MONTHLY ARCHIVES: SEPTEMBER 2012

การอุดมศึกษาเพื่อมวลชน

SEPTEMBER 28, 2012 WICHT 1 COMMENT

ผลการสำรวจจำนวนนักศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาทั่วโลกในระยะ 30 ปีที่ผ่านมา พบว่า มีจำนวนนักศึกษาเพิ่มขึ้นกว่า 2 เท่า...

Read More

องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนานั้นสำคัญไฉน

SEPTEMBER 22, 2012 WICHT 1 COMMENT

ผมได้เขียนและได้ใช้ผลงานวิชาการขององค์การที่ชื่อว่า Organization for Economic Cooperation and Development หรือ OECD มาเกือบครึ่งศตวรรษ...

Read More

Search

นวัตกรรมวิจัย

- การวิจัยสถาบัน
การศึกษาทางไกลในระบบเปิด
ค่ายอาสาสมัคร
มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ
มหาวิทยาลัยในเรือนจำ
สารคดีเสริมสมอง
สหกิจศึกษา

บันทึกย้อนหลัง

- November 2017
May 2014
November 2013
August 2013
January 2013
December 2012
November 2012
October 2012
September 2012

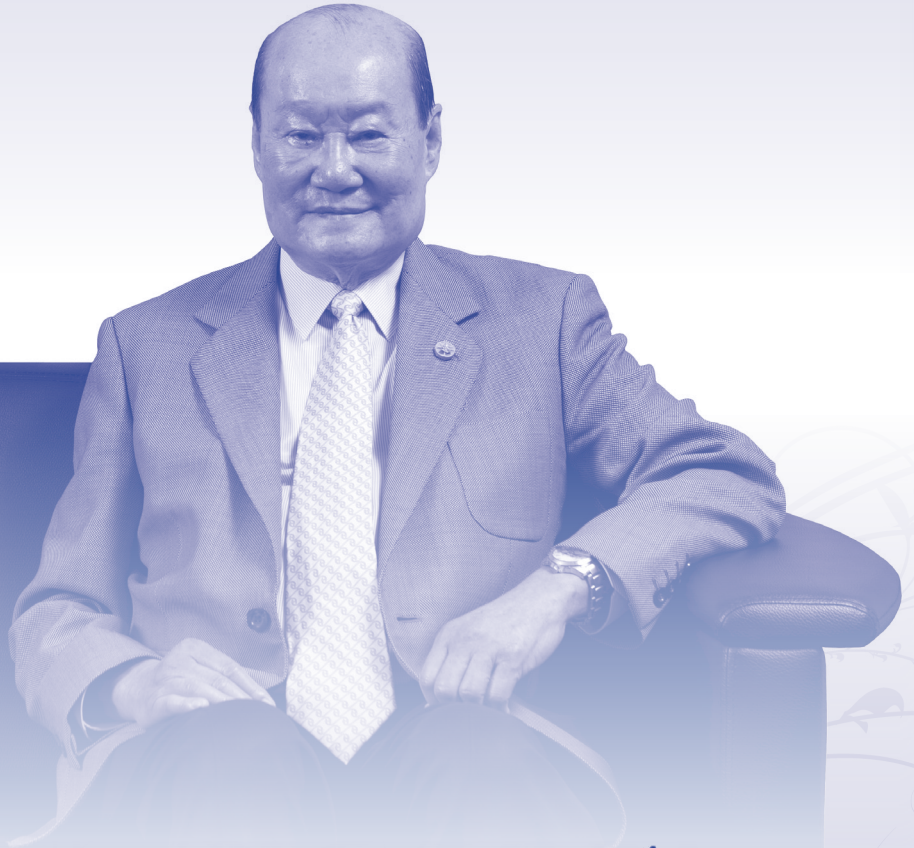
เว็บไซต์วิชิตลิขิต : www.wichitlikhit.com

บรรณานุกรม

- นวัตกรรมวิจิตร : เนื่องในโอกาสฉลองอายุครบ 75 ปี ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน
22 ธันวาคม 2552. (2552). นนทบุรี: มูลนิธิศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอ้าน.
- วิจิตร ศรีสอ้าน. (2552, พฤศจิกายน 25). ค่ายอาสาสมัคร ส.จ.ม. 50 ปี แห่งความหลังที่ฝังใจ.
เดลินิวส์, น. 4.
- วิจิตร ศรีสอ้าน. (2558). ค่ายอาสาสมัครเพื่อสังคม : ปฐมบทของค่ายอาสาสมัคร ส.จ.ม.
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: ค่ายอาสาสมัคร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิจิตร ศรีสอ้าน. (2561, มิถุนายน). มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ : นวัตกรรมการบริหาร
มหาวิทยาลัยในประเทศไทย. บรรยายพิเศษในหัวข้อ มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ :
นวัตกรรมการบริหารมหาวิทยาลัย หรือ “มหาวิทยาลัยนอกระบบ”, มหาวิทยาลัย
นเรศวร, พิษณุโลก.
- วิจิตร ศรีสอ้าน. (2561, กันยายน). แนวทางการพัฒนาอาจารย์ตามกรอบมาตรฐานวิชาชีพ
UKPSF ในประเทศไทย [สไลด์พาวเวอร์พอยต์]. บรรยายพิเศษงาน The 1st SUT-
UKPSF Forum : A paradigm shift in SUT academic excellence, มหาวิทยาลัย
เทคโนโลยีสุรนารี, นครราชสีมา.
- วิจิตร ศรีสอ้าน. (2561, พฤศจิกายน). ประชญา แนวคิดสหกิจศึกษาและการจัดการศึกษา
เชิงบูรณาการ [สไลด์พาวเวอร์พอยต์]. บรรยายในโครงการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ
สหกิจศึกษา หลักสูตร “คณาจารย์นิเทศสหกิจศึกษา” รุ่นที่ 10, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี
ราชมงคลกรุงเทพ, กรุงเทพฯ.

“เราต้องแยกระหว่าง inventor กับ innovator
กล่าวคือ inventor คือสร้างอะไรใหม่ๆ เป็นคนแรก
แต่ innovator อาจเอาของที่มีอยู่แล้ว เกิดขึ้นแล้ว
มาปรุงแต่งให้ใช้งานได้ ในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง
ในบริษัทใดบริษัทหนึ่ง ผมจึงมองตัวผมเองว่า
เป็น innovator มากกว่า inventor”

อ.วิท

ศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีส้าน

ข้อมูลการพิมพ์หนังสือวิจิตรลิขิต

ปก	กระดาษอาร์ตการ์ด 260 แกรม เทคนิคปก เคลือบพลาสติกด้าน
เนื้อใน	กระดาษปอนด์ครีมี 75 แกรม จำนวนหน้า 160 หน้า
ศิลปิน	นางสาวธิดารัตน์ โตสวน
พิมพ์ที่	สายธุรกิจโรงพิมพ์ บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน) 376 ถนนชัยพฤกษ์ แขวงตลิ่งชัน เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ 10170 โทรศัพท์ 0-2422-9000 โทรสาร 0-2433-2742 E-mail: aprint@amarin.co.th Homepage: www.amarin.com

จัดพิมพ์และเผยแพร่โดย
มูลนิธิศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอาน